Календар канадійського
ФАРМЕРА

на рік

1945

Накладом і Друком Фірми

NATIONAL PUBLISHERS LTD.

295 Market Ave. Winnipeg, Man.

Народний Ілюстрований Календар

КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА

На Рік Звичайний

1945

ЦІНА 40 ЦЕНТІВ

НАКЛАДОМ „КАНАДІЙСЬКОГО ФАРМЕРА"
295 Market Ave. Winnipeg, Man.

PRINTED IN CANADA

Що є в Калєндарі

Оголошення

ЇХ Величество Король Юрій VI і Королева Єлисавета.

РІК 1945

АСТРОНОМІЧНИЙ КАЛЄНДАР

Рік 1945 представляє, рік 6658 Юліянського періоду; рік 5706 жидівської ери; рік 2698 від заснування Риму, після Варра; рік 2605 ніпонської ери; рік 1364 Магомеданської ери.

Перший день січня 1945 є 2,431,457 днем від початку Юліянського періоду.

Ранні і вечірні зорі, 1945

Планета Венера є вечірною зорею до 15. квітня, потім ранною зорею до кінця року.

Планета Марс є ранною зорею до кінця року.

Планета Юпитер буде ранною зорею до 13-го березня, а потім вечірною зорею до 1-го жовтня, а потім знова ранною зорею до кінця року.

Планета Сатурн є вечірною зорею до 6-го липня, потім ранною зорею до кінця року.

ПОРИ РОКУ, 1945

Час 75-го Мерідіяну

Весна починається 20-го березня о годині 6.38 вечером.

Літо починається 21-го червня о годині 1.52 пополудні.

Осінь починається 23-го вересня, о годині 4.50 рано.

Зима починається 22-го грудня, о годині 0.04 рано.

ЗАТЬМІННЯ НА 1945

В 1945 році буде чотири затьміння, два затьміння сонця і два місяця.

Перстеневе затьміння сонця, 14. січня, невидне тут.

Частинне затьміння місяця, 25. червня, невидне тут.

Цілковите затьміння сонця, 9. липня, виня, видне в Півн. Америці як цілковите або частинне затьміння. Цілковите буде видне на території від західної части Злучених Держав через Канаду, Годсон Бей і Ґренляндію. Початкове затьміння о год. 6-ій рано, часу 75-го Мерідіяну.

Цілковите затьміння місяця, 18-19 грудня, видне загально в Північ. Америці, Полуд. Америці, полуднево - східній части Спокійного океану, на Атлянтійськім і Арктичнім океанах, в Европі, Африці, в части Азії і на західній части Індійського океану.

Початкове затьміння місяця, 18-го грудня год. 6.38 вечером, цілковите затьміння наступить 18. грудня, год. 8.40 вечером і буде тривати до год. 9.20. Після того затьміння постепенно буде уступати і уступить цілковито 2 мінути по півночі.

Церковний Калєндар

Рік 1945 є звичайним роком і має 365 днів, або 52 тижні й один день. По рахунку жидів, цей рік є 5705-5706 роком, а від сотворення світу є він 7,453-им. Крім цего є він роком: 1911 від смерти Ісуса Христа, 956-им від хрещення України.

ПАСХАЛІЯ
(Дади після Нового Стилю).

Люч граничний (буква пасхальна): Ю. Вруціліто до 14. березня (1. III. ст. стилю): є. Від 14. березня 1945: S. Тріодь починається 25. лютого. Нед. мясопустна: 11. березня. Благовіщення: 7. квітня. Великдень: 6-го травня. Вознесення Господнє: 14. червня. Сошествіє св. Духа: 24. червня. Мясниць: 9 тижнів і 1 день. Петрівки: 1 тиждень і 3 дні, від 2. липня до 11. липня включно.

ПОСТИ

1. В навечеріє Різдва Христового, 6-го січня. 2. В навечеріє Богоявлення, 18. січня. 3. Сиропустний тиждень, 12 до 18-го березня. 4. Великий Піст, 19. березня до 5. травня. 5. Петрівка, 2. липня до 11. липня. 6. Спасівка, 14—27 серпня. 7. В день Усікновення Ч. Голови св. Івана Хрестителя, 11. версня. 8. В день Воздвиження Чесного Хреста, 27. вересня. 9. Пилипівка, 28 листопада до Навечерія Різдва Христового. 10. Кожної пятниці крім загальниць.

ПОСТИ В КАНАДІ

Мяса не вільно їсти в мясниці — в пятницю, а в Петрівку, Спасівку, Пилипівку і Великий Піст — ні в середу, ні в пятницю, хіба зо смальцем, як нема набілу. В пості можна їсти мясо в понеділок, вівторок, четвер, суботу й неділю, відмовляючи перед обідом і вечерею 1. Отче наш і 1. Богородице Діво. Набіл і яйця можна все їсти, крім Великої Пятниці.

Звільнені від посту

1. Убогі, що живуть з милостині. Хто не має масла, може вживати до страв смальцю. 2. Хорі реконвалєсценти (що приходять до здоровля), терплячі на жолудок, немічні, що мусять заживати медицину, а пісні страви перешкаджають їх успіхові; жінки вагітні коли ослаблені і потребують мяса, і ті, що кормлять немічних дітей. 3. Тяжко працюючі. 4. Ті, що не можуть легко дістати пісних страв. 5. Діти до семого року життя.

ЗАГАЛЬНИЦІ

Від Різдва Христового, 7. січня, до Богоявлення Господнього, 19. січня, включно, крім Навечерія Богоявлення, 18. січня. 2. Між неділею Митаря і Фарисея й неділею Блудного Сина (26. лютого до 4. березня). 3. Від Великодня до Томиної неділі (7. до 13. травня). 4. Від Сошествія св. Духа до Неділі Всіх Святих (25. червня до 1. липня).

ЗАКАЗАНІ ЧАСИ
для забав і весіль з музикою й танцями:

1. Всі пятниці, крім загальниць перед Великим Постом і по Зелених Святах. 2. Від початку Пилипівки до Богоявлення включно. 3. Від сирного понеділка (12 березня) до Томиної Неділі (13. травня) до полудня. У Великій Піст, Петрівку і Спасівку. 5. В день Усікновення Ч. Голови св. Івана Хрестителя. 6. В день Воздвиження Чесного Хреста.

ДЕРЖАВНІ СВЯТА В КАНАДІ

В цілій Канаді святкується такі свята: Всі неділі в році, День Нового Року, Велику Пятницю,, День Вікторії (24. травня); Уродини Короля, День Домінії (1. липня), День Праці (перший понеділок у вересні), День Перемиря (Армистіс Дей 11. листопада, або в найближчий понеділок), День Подяки, що його уряд оголошує щороку, і Різдво Христове.

В провінції Квебек є ще отсі святочні дні: Богоявлення Господнє, Попелева Середа, Вознесення Господнє, св. Івана Хрестителя, Всіх Святих і Непорочне Зачаття Пр. Діви.

Січень — МАЄ 31 ДНІВ — January

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	СВЯТА Римо-кат.	Схід і Захід сонця у Манітобі Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Саскачевані Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Алберті Схід	Захід	Ман. Схід і Захід місяця
1	19	П.	Мч. Боніфатія	**Новий Рік**	7 59	4 8	8 19	3 50	8 8	4 0	7 27
2	20	В.	Свщмч. Ігнатія Бог.	Макарія	7 59	4 9	8 19	3 51	8 8	4 1	8 33
3	21	С.	Мч. Юліянії	Ґеновефи	7 59	4 10	8 19	3 52	8 8	4 2	9 39
4	22	Ч.	Вмч. Анастазії	Тита	7 58	4 11	8 18	3 54	8 7	4 3	10 44
5	23	П.	10 мч. в Креті	Еміліï	7 58	4 12	8 18	3 55	8 7	4 4	11 49
6	24	С.	Навечерія Різдва	**Трьох Королів**	7 58	4 13	8 17	3 56	8 7	4 5	ран.
7	**25**	**Н.**	**Різдво ГНІХ**	**Н. 1 по 3 Кор.**	7 57	4 15	8 17	3 58	8 6	4 7	0 54
8	**26**	**П.**	**Соб. Пр. Бог. і св. Й.**	Северина	7 57	4 16	8 16	3 59	8 6	4 8	1 57
9	**27**	**В.**	**Св. Стефана**	Юліяна	7 56	4 17	8 16	4 1	8 5	4 10	3 5
10	28	С.	20,000 мч. у Нік.	Вільгельма	7 56	4 18	8 15	4 2	8 5	4 11	4 13
11	29	Ч.	Невинних Дітей	Гонорати	7 56	4 20	8 15	4 3	8 4	4 13	5 21
12	30	П.	Мч. Анісії	Аркадія	7 55	4 21	8 14	4 4	8 4	4 15	6 28
13	31	С.	Преп. Меланії	Леонтія	7 55	4 23	8 13	4 6	8 3	4 17	схд.
14	**1**	**Н.**	**Н. Рік. Обр. Вас. В.**	**Н. 2 по 3 Кор.**	7 54	4 24	8 12	4 8	8 2	4 19	4 55
15	2	П.	Сильвестра папи	Мавра	7 54	4 26	8 11	4 10	8 1	4 20	6 9
16	3	В.	Прор. Малахії	Маркелія	7 53	4 27	8 10	4 12	8 0	4 21	7 30
17	4	С.	Собор 70 Апостолів	Антонія	7 52	4 29	8 10	4 14	7 59	4 23	8 50
18	5	Ч.	Нав. Богоявлення	Прест. Св. П.	7 51	4 30	8 9	4 16	7 58	4 24	10 10
19	**6**	**П.**	**Богоявлення ГНІХ**	Генриха	7 50	4 31	8 8	4 18	7 57	4 26	11 29
20	7	С.	† Соб. св. Ів. Хрест.	Фабіяна	7 49	4 33	8 6	4 20	7 56	4 28	ран.
21	**8**	**Н.**	Нед. по Просв.	**Н. 3 по 3 Кор.**	7 48	4 34	8 4	4 21	7 55	4 30	0 47
22	9	П.	Мч. Полієвкта	Вінкентія	7 47	4 36	8 2	4 23	7 54	4 32	2 5
23	10	В.	Св. Григ Нісійського	Раймунда	7 46	4 38	8 1	4 25	7 53	4 33	3 22
24	11	С.	† Преп. Теодозія	Тимотея	7 45	4 40	7 59	4 27	7 51	4 35	4 35
25	12	Ч.	Мч. Татіяни	Нав. св. Павла	7 44	4 42	7 58	4 29	7 50	4 37	5 43
26	13	П.	Мч. Єрмила і Страт.	Полікарпа	7 43	4 43	7 56	4 30	7 48	4 38	6 43
27	14	С.	Преп. Отців у Синаї	Івана Золотоус.	7 41	4 44	7 54	4 32	7 46	4 40	7 32
28	**15**	**Н.**	**Нед. 29 по Сош.**	**Нед. Старозап.**	7 40	4 46	7 53	4 34	7 45	4 42	схд.
29	16	П.	Поклін оков. Ап. Пет.	Франца Сал.	7 39	4 48	7 51	4 36	7 43	4 43	6 19
30	17	В.	† Преп. Антонія Вел.	Мартина	7 38	4 50	7 49	4 38	7 42	4 45	7 24
31	18	С.	Св. Атаназія й Кир.	Івана Боско	7 37	4 51	7 47	4 40	7 41	4 47	8 30

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

11 січня 1647 р. в ночі напали на Січ Турки та Запорожці побили їх.— 14 січня 1649 р. вїхав Б. Хмельницький по побіді під Зборовом до Києва, як гетьман України. Цей вїзд намалював маляр артист Івасюк. — 21 січня 1803 р. помер останній гетьман України, Кирило Розумовський. — 22 січня 1919 р. проголошено злуку українських земель.

Погода:— 1—4 ясно; 5—6 грізно; 7—9 бурливо; 10—12 студено; 13—18 бурливо; 19—23 сніг; 24—25 ясно, студено; 26—28 бурі; 29—31 погідно.

Лютий — МАЄ 28 ДНІВ — February

Нв. ст.	Ст. ст.	Дні	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	Римо-кат.	Схід і Захід сонця у Манітобі Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Саскачевані Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Алберті Схід	Захід	Ман. Схід і Захід місяця
1	19	Ч.	Пр. Макарія Єг.	Ігнатія	7 35	4 53	7 46	4 42	7 40	4 49	9 36
2	20	П.	† Преп. Евтимія В.	**Мати Б. Громн.**	7 33	4 55	7 44	4 44	7 38	4 51	10 39
3	21	С.	Пр. Максима	Власія	7 32	4 57	7 42	4 46	7 36	4 54	11 43
4	**22**	**Н.**	**Нед. 30 по Сош.**	**Нед. Мясопуст.**	7 31	4 58	7 40	4 48	7 34	4 55	ран.
5	23	П.	Сщмч. Климента	Агафії	7 30	5 0	7 39	4 50	7 33	4 57	0 48
6	24	В.	Преп. Ксенії	Тита	7 28	5 2	7 37	4 52	7 31	4 59	1 55
7	25	С.	† Св. Григ. Богосл.	Ромуальда	7 27	5 4	7 35	4 54	7 29	5 1	3 2
8	26	Ч.	Преп. Ксенофонта	Івана	7 25	5 6	7 33	4 56	7 27	5 3	4 9
9	27	П.	† Перен. мощ. Ів. Зол.	Апольонії	7 23	5 7	7 31	4 58	7 25	5 4	5 11
10	28	С.	Преп Єфрема Сир	Схолястики	7 22	5 8	7 30	5 0	7 24	5 6	6 11
11	**29**	**Н.**	**Нед. 31 по Сош.**	**Нед. Запустна**	7 20	5 10	7 28	5 2	7 22	5 8	7 0
12	**30**	**П.**	**Трьох Святителів**	7 оснув. Серв.	7 18	5 12	7 26	5 4	7 20	5 10	зах.
13	31	В.	Кира і Івана безсреб.	Григорія папи	7 16	5 14	7 24	5 6	7 18	5 12	6 27
14	1	С.	Лютий. Мч. Трифона	Валєнтія	7 14	5 15	7 22	5 8	7 16	5 14	7 50
15	**2**	**Ч.**	**Стрітення ГНІХ**	Фавстина	7 13	5 17	7 19	5 10	7 14	5 15	9 12
16	3	П.	Симеона і Анни прор.	Юліянни	7 11	5 19	7 17	5 12	7 12	5 17	10 34
17	4	С.	Пр. Ізидора	Юліяна	7 9	5 21	7 14	5 14	7 10	5 19	11 54
18	**5**	**Н.**	**Нед. 32 по Сош.**	**Нед. Сиропуст.**	7 7	5 23	7 12	5 16	7 8	5 21	ран.
19	6	П.	Преп. Вукола	Конрада	7 5	5 24	7 10	5 18	7 6	5 23	1 14
20	7	В.	Преп. Партенія	Льва	7 4	5 25	7 7	5 20	7 5	5 24	2 27
21	8	С.	Вмч. Теод. Стратил.	Фелікса	7 2	5 27	7 5	5 22	7 3	5 26	3 36
22	9	Ч.	Мч. Никифора	Марґарети	6 59	5 29	7 3	5 24	7 1	5 28	4 38
23	**10**	**П.**	Мч. Хараламипія	Петра Дамяна	7 57	5 31	7 1	5 26	6 59	5 30	5 30
24	11	С.	Сщмч. Власія	Матея	6 55	5 33	6 59	5 28	6 58	5 32	6 10
25	**12**	**Н.**	**Нед. Митаря й Фар.**	**Нед. Суха**	6 52	5 34	6 57	5 30	6 55	5 34	6 46
26	13	П.	Преп. Мартиніяна	Александра	6 50	5 36	6 55	5 32	6 53	5 36	схд.
27	14	В.	Преп. Авксентія	Теофіля	6 49	5 38	6 53	5 34	6 51	5 38	6 18
28	15	С.	Ап. Онисима. В. Піст.	Гавриїла	6 47	5 40	6 51	5 36	6 49	5 40	7 23

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

2 лютого 1655 р. Б. Хмельницький бився з поляками під Охматовом. — 9 лютого 1918 р. заключили в Берестю осередні держави мир з Україною. — 20 лютого 1054 р. умер в Київі український князь Ярослав Мудрий. — 27 лютого 1664 р. помер козацький полковник Іван Богун.

Погода:— 1—3 хмерно; 4—8 сніговії; 9—13 дуже студено; 14—16 вітер; 17—18 змінно; 19—21 студено; 22—25 змінно, погідно; 26—28 бурі.

Березень — МАЄ 31 ДНІВ — March

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	СВЯТА Римо-кат.	Схід і Захід сонця у Манітобі Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Саскачевані Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Алберті Схід	Захід	Ман. Схід і Захід місяця
1	16	Ч.	Мч. Памфила	Альбіна	6 45	5 41	6 48	5 38	6 46	5 42	8 28
2	17	П.	Вмч. Теодора Тир	Павла	6 43	5 42	6 46	5 40	6 44	5 43	9 33
3	18	С.	Св. Льва папи	Кунеґунди	6 41	5 44	6 44	5 42	6 42	5 45	10 38
4	**19**	**Н.**	**Нед. Блудного Сина**	**Нед. Глуха**	6 39	5 46	6 42	5 44	6 40	5 46	11 44
5	20	П.	Преп. Льва Катен.	Адріяна	6 37	5 48	6 40	5 45	6 38	5 47	ран.
6	21	В.	Преп. Тимотея	Перпетуї	6 35	5 50	6 38	5 46	6 36	5 48	0 49
7	22	С.	Найд. мощ. муч. у Ев.	Томи з Аквіну	6 33	5 51	6 35	5 48	6 34	5 50	1 52
8	23	Ч.	Сщмч. Полікарпа	Вінкентія	6 30	5 53	6 33	5 50	6 32	5 51	2 55
9	24	П.	† 1 і 2 Найд. Г. Ів. Х.	Франціски	6 28	5 55	6 31	5 52	6 29	5 53	3 56
10	25	С.	Тарасія	40 Мучеників	6 26	5 56	6 28	5 54	6 27	5 55	4 49
11	**26**	**Н.**	**Нед. Мясопустна**	**Н. Серед. Пос.**	6 24	5 58	6 26	5 56	6 24	5 57	5 32
12	27	П.	Преп. і ісп. Прокопія	Григорія Вел.	6 23	6 0	6 24	5 58	6 22	5 59	6 9
13	28	В.	Пр. і ісп. Василія	Никифора	6 20	6 1	6 22	6 0	6 20	6 1	зах.
14	1	С.	Березень. Прмч. Евд.	Матильди	6 18	6 2	6 19	6 1	6 17	6 2	6 43
15	2	Ч.	Смщч. Теодота	Климентія	6 16	6 3	6 16	6 3	6 15	6 4	8 7
16	3	П.	Мч. Евтропія	Киріяка	6 12	6 5	6 13	6 5	6 13	6 6	9 31
17	4	С.	Преп. Герасима	Патрикія	6 9	6 6	6 12	6 7	6 12	6 8	10 55
18	**5**	**Н.**	**Нед. Сиропустна**	**Нед. Чорна**	6 7	6 8	6 9	6 9	6 9	6 10	ран.
19	6	П.	42 мч. в Амор. В. Піст	Йосиф. Обруч.	6 5	6 10	6 6	6 11	6 6	6 12	0 14
20	7	В.	Сщмч. В Херсоні	Архипа	6 3	6 12	6 3	6 13	6 3	6 13	1 27
21	8	С.	Преп. Теофілякта	Венедикта	6 1	6 13	6 1	6 14	6 1	6 14	2 34
22	9	Ч.	† 40 мч. у Севастії	Катерини Ґен.	5 59	6 14	5 58	6 16	5 59	6 16	3 29
23	10	П.	Мч. Кондрата	Фелікса	5 57	6 15	5 56	6 18	5 57	6 18	4 13
24	11	С.	Св. Софронія	Архиср. Гав.	5 55	6 16	5 54	6 20	5 55	6 19	4 50
25	**12**	**Н.**	**1. Нед. Посту**	**Нед. Квітна**	5 53	6 18	5 51	6 22	5 52	6 21	5 19
26	13	П.	Перен. мщ. св.Никиф.	Емануіла	5 50	6 20	5 49	6 24	5 50	6 23	5 44
27	14	В.	Преп. Венедикта	Івана Дамаск.	5 48	6 22	5 46	6 26	5 47	6 25	6 4
28	15	С.	Мч. Агапія	Ів. Капістрана	5 47	6 24	5 44	6 28	5 45	6 27	схд.
29	16	Ч.	Мч. Савина папи	Кирила	5 46	6 26	5 41	6 30	5 43	6 29	7 24
30	17	П.	Преп. Алексія	**Вел. Пятниця**	5 44	6 28	5 39	6 31	5 40	6 30	8 29
31	18	С.	Св. Кирила	Бальбіни	5 42	6 30	5 36	6 33	5 38	6 32	9 34

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

3 березня 1861 р. скасували в Росії і на Україні кріпацтво. — 9 березня 1814 вродився Тарас Шевченко.— 10 березня 1861 р. умер Т. Шевченко. — 18 березня 1921 р. заключили в Ризі більшовики з поляками мир, та признали Польщі Волинь, Полісся, Холмщину і Підляше, а Україну за Збручем більшовикам; Галичину признала Антанта Польщі 14 березня 1923 р.

Погода:— 1—4 студено; 5—8 бурливо; 9—12 вогко; 13—16 нестійно; 17—22 мила погода; 23—26 холодно; 27—31 змінно.

Квітень | МАЄ 30 ДНІВ | April

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	Римо-кат.	Схід сонця у Манітобі	Захід сонця у Манітобі	Схід сонця у Саскачевані	Захід сонця у Саскачевані	Схід сонця у Алберті	Захід сонця у Алберті	Ман. Схід і Захід місяця
1	**19**	**Н.**	**2. Нед. Посту**	**Воскрес. Хрис.**	5 39	6 30	5 33	6 36	5 35	6 34	10 40
2	20	П.	Пр. Отців уб. в об. С.	**Світл. Понеділ.**	5 36	6 32	5 30	6 39	5 32	6 37	11 45
3	21	В.	Преп. і ісп. Якова	Ришарда	5 34	6 34	5 27	6 41	5 29	6 39	ран.
4	22	С.	Сщмч. Василия	Ізидора	5 32	6 35	5 25	6 43	5 27	6 40	0 49
5	23	Ч.	Прмч. Нікона	Вінкентія	5 30	6 37	5 23	6 44	5 25	6 41	1 48
6	24	П.	Преп. Захарії	Келестина папи	5 28	6 38	5 20	6 46	5 22	6 43	2 43
7	**25**	**С.**	**Благ. Пр. Діви Марії**	Епіфанія	5 25	6 40	5 18	6 48	5 20	6 44	3 28
8	**26**	**Н.**	**3. Нед. Посту**	**Нед. Біла**	5 23	6 42	5 15	6 50	5 18	6 46	4 6
9	27	П.	Матрони	Марії Клеопи	5 21	6 43	5 12	6 52	5 15	6 48	4 38
10	28	В.	Преп. Іляріона	Езекиїла	5 19	6 45	5 10	6 54	5 13	6 50	5 5
11	29	С.	Преп. Марка	Льва папи	5 18	6 46	5 7	6 56	5 10	6 52	5 31
12	30	Ч.	Преп. Ів. Ліствич.	Юлія папи	5 15	6 48	5 5	6 58	5 8	6 54	зах.
13	31	П.	Преп. Іпатія	Герменеґільди	5 13	6 49	5 2	7 0	5 6	6 56	8 25
14	1	С.	Пр. Мр. Егип._	Юстина	5 11	6 51	5 0	7 2	5 4	6 57	9 50
15	**2**	**Н.**	**4. Нед. Посту**	**Нед. 2 по В.**	5 9	6 53	4 58	7 4	5 2	6 59	11 10
16	3	П.	Пр. Никити ісп.	Венедикта	5 8	6 54	4 56	7 5	5 0	7 0	ран.
17	4	В.	Преп. Йосифа	Анікити	5 6	6 56	4 54	7 7	4 58	7 2	0 22
18	5	С.	Мч. Теодула Поклон.	Апольонія	5 4	6 58	4 51	7 9	4 56	7 4	1 24
19	6	Ч.	Св. Евтихія	Крескентія	5 2	6 59	4 49	7 11	4 53	7 6	2 14
20	7	П.	Преп. Ґеорґія	Сульпіція	5 0	7 1	4 46	7 13	4 51	7 8	2 53
21	8	С.	Ап. Іродіона	Анзельма	4 57	7 2	4 44	7 14	4 49	7 9	3 24
22	**9**	**Н.**	**5. Нед. Посту**	**Нед. 3 по В.**	4 55	7 3	4 41	7 16	4 47	7 11	3 50
23	10	П.	Мч. Терентія	Юрія	4 53	7 5	4 39	7 18	4 45	7 13	4 11
24	11	В.	Сщмч. Антипи	Фіделіса	4 51	7 7	4 37	7 20	4 43	7 15	4 31
25	12	С.	Преп. Василия	Єванг. Марка	4 50	7 8	4 35	7 21	4 41	7 16	4 49
26	13	Ч.	Сщмч. Артемона	Клита	4 48	7 9	4 33	7 23	4 39	7 17	5 6
27	14	П.	Св. Мартина папи	Петра Канізія	4 45	7 11	4 31	7 25	4 37	7 18	схд.
28	15	С.	Ап. Аристарха	Павла від Хр.	4 43	7 13	4 28	7 27	4 35	7 20	8 32
29	**16**	**Н.**	**Неділя Квітна**	**Н. 4 по В.**	4 41	7 14	4 26	7 29	4 33	7 22	9 38
30	17	П.	Преп. Симеона	Катерини сі|н.	4 39	7 16	4 24	7 31	4 31	7 24	10 44

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

7 квітня 1917 р. проголосили в Київі Українську Центральну Раду, а 19 квітня Всеукраїнський Конґрес визнав її найвищою владою. — 25 квітня помер гетьман П. Сагайдачний. — 29 квітня 1918 уступила Центральна Рада, а Павло Скоропадський став гетьманом України.

Погода:— 1—3 студено; 4—5 змінно; 6—8 бурливо; 9—15 тепло і мило; 16—18 дощ; 19—24 мило; 25—27 дощ; 28—30 вогко.

Травень МАЄ 31 ДНІВ May

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	СВЯТА Римо-кат.	Схід і Захід сонця у Манітобі Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Саскачевані Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Алберті Схід	Захід	Ман. Схід і Захід місяця
1	18	В.	Преп. Івана	Филипа	4 38	7 17	4 22	7 33	4 29	7 26	11 44
2	19	С.	Преп. Ів. ветхопечер.	Филипа і Як.	4 36	7 19	4 20	7 35	4 27	7 28	ран.
3	20	Ч.	Преп. Теод. Тріхини	Атаназія	4 34	7 21	4 18	7 37	4 25	7 29	0 40
4	**21**	**П.**	**Велика Пятниця** ☾	Найд. св. Хрес.	4 32	7 22	4 16	7 39	4 23	7 31	1 27
5	22	С.	В. Суб. Преп. Тита	Пія V. папи	4 31	7 23	4 14	7 41	4 21	7 33	2 6
6	**23**	**Н.**	**Воскрес. Христове**	**Нед. 5 по В.**	4 30	7 24	4 12	7 43	4 20	7 34	2 39
7	**24**	**П.**	**Світлий Понеділок**	Доміцелі	4 28	7 26	4 10	7 44	4 18	7 36	3 7
8	**25**	**В.**	**Світлий Вівторок**	Станислава	4 26	7 27	4 8	7 46	4 16	7 38	3 32
9	26	С.	Сщмч. Василія	Григорія Наз.	4 24	7 29	4 6	7 47	4 14	7 39	3 55
10	27	Ч.	Сщмч. Симсона	**Вознесення**	4 23	7 31	4 4	7 49	4 12	7 41	4 20
11	28	П.	Ап. Ясона ●	Франца	4 22	7 32	4 3	7 51	4 11	7 42	зах.
12	29	С.	Мч. в Кизиці	Панкратія	4 20	7 34	4 1	7 53	4 9	7 44	8 42
13	**30**	**Н.**	**Нед. Том.** †Ап. Якова	**Нед. 6 по В.**	4 18	7 36	3 59	7 55	4 7	7 46	9 59
14	1	П.	Травень. Прор. Ярем.	Боніфатія	4 16	7 37	3 57	7 56	4 5	7 47	11 9
15	2	В.	Св. Атаназія Вел.	**Івана де ля С.**	4 15	7 38	3 55	7 58	4 3	7 49	ран.
16	3	С.	† Преп. Теод. Печер.	Івана Непом.	4 14	7 39	3 54	7 59	4 2	7 50	0 7
17	4	Ч.	Прмч. Пелагії	Пасхаліса	4 12	7 41	3 52	8 1	4 0	7 52	0 51
18	5	П.	Мч. Ірини ☽	Фелікса	4 11	7 42	3 50	8 3	3 59	7 53	1 27
19	6	С.	Йова многострад.	Петра	4 10	7 43	3 49	8 5	3 58	7 55	1 54
20	**7**	**Н.**	**Нед. Мироносиць**	**Сош. св. Духа**	4 8	7 45	3 47	8 6	3 57	7 56	2 17
21	8	П.	† Ап. і Єв. Ів. Бог.	**Пон. св. Духа**	4 7	7 46	3 46	8 7	3 56	7 57	2 37
22	9	В.	† Перен. мощ. св. Н.	Юлії	4 6	7 47	3 45	8 9	3 55	7 59	2 56
23	10	С.	† Ап. Симона Зилота	Дезидерія	4 5	7 49	3 43	8 11	3 53	8 0	3 12
24	11	Ч.	Сщмч. Мокія	Йоанни	4 4	7 50	3 42	8 13	3 52	8 2	3 30
25	12	П.	Епіфанія	Григор. VII п.	4 3	7 51	3 41	8 14	3 51	8 3	3 50
26	13	С.	Мч. Гликерії ○	Филипа Нерія	4 2	7 52	3 40	8 15	3 50	8 4	схд.
27	**14**	**Н.**	**Нед. Розслабленого**	**Нед. П. Тройці**	4 1	7 54	3 38	8 17	3 49	8 6	8 35
28	15	П.	Преп Пахомія В.	Августина	4 0	7 55	3 37	8 18	3 48	8 7	9 39
29	16	В.	Преп. Теодора Ос.	Марії Магд.	3 59	7 56	3 36	8 20	3 47	8 8	10 37
30	**17**	**С.**	Перепол. Ап. Андрон.	Фелікса	3 58	7 57	3 35	8 21	3 47	8 9	11 27
31	18	Ч.	Мч. Теодота	**Боже Тіло**	3 57	7 58	3 34	8 22	3 46	8 10	ран.

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

14 травня 1648 р. побив Б. Хмельницький польське військо на Жовтих Водах, а 26 травня побив другий раз польську шляхту під Корсунем. — 15 травня 1848 р. скасували в Австрії панщину. — 25 травня 1926 р. застрілив в Парижі жид Шварцбарт Симона Петлюру, голову Директорії (уряду України 1918-1920).

Погода:— 1—3 холодно; 4—14 погідно, мило і тепло; 15—16 хмарно; 17—19 бурливо; 20—22 хмарно; 23—26 вітер, холодно; 27—31 горячо.

Червень — МАЄ 30 ДНІВ — June

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	СВЯТА Римо-кат.	Схід і Захід сонця у Манітобі Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Саскачевані Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Алберті Схід	Захід	Ман. Схід і Захід місяця
1	19	П.	Сщмч. Патрикія	Якова	3 56	7 59	3 33	8 23	3 45	8 11	0 9
2	20	С.	Мч. Талалея	Еразма	3 55	8 0	3 32	8 24	3 44	8 12	0 43
3	**21**	**Н.**	**Нед. Самарянки** ☾	**Нед. 2 по Сош.**	3 55	8 2	3 32	8 25	3 44	8 13	1 12
4	22	П.	Мч. Василіска	Квірина	3 54	8 3	3 31	8 26	3 43	8 14	1 36
5	23	В.	Пр. і ісп. Михаїла	Боніфатія	3 54	8 3	3 31	8 27	3 43	8 15	1 59
6	24	С.	Преп. Симеона	Норберта еп.	3 53	8 4	3 30	8 28	3 42	8 16	2 22
7	**25**	**Ч.**	† 3-те найд. Г. Ів. Хр.	Медарда	3 52	8 5	3 30	8 29	3 41	8 17	2 45
8	26	П.	Ап. Карпа	**Пр. Сер. Ісус.**	3 52	8 6	3 29	8 30	3 40	8 17	3 11
9	27	С.	Сщмч. Терапонта ●	Феліціяна	3 51	8 6	3 29	8 31	3 40	8 18	зах.
10	**28**	**Н.**	**Нед. Сліпородж.**	**Н. 3 по Сош.**	3 51	8 7	3 28	8 32	3 39	8 19	8 48
11	29	П.	Прич. Теодосії	Варнави	3 51	8 7	3 28	8 33	3 39	8 19	9 53
12	30	В.	Преп. Ісаакія	Онуфрія	3 51	8 8	3 27	8 34	3 39	8 20	10 44
13	31	С.	Ап. Єрмія	Антонія	3 50	8 9	3 27	8 35	3 39	8 21	11 25
14	**1**	**Ч.**	Червен. **Возн. ГНІХ.**	Василія В.	3 50	8 10	3 27	8 35	3 39	8 21	11 56
15	2	П.	Св. Никифора	Бенона	3 50	8 10	3 26	8 36	3 38	8 22	ран.
16	3	С.	Мч. Лукиліяна	Івана Фор. Рег.	3 50	8 11	3 26	8 36	3 38	8 22	0 22
17	**4**	**Н.**	**Нед. Св. Отців** ☽	**Н. 4 по Сош.**	3 50	8 11	3 26	8 36	3 38	8 23	0 43
18	5	П.	Сщмч. Доротея	Ефрема	3 50	8 11	3 26	8 37	3 38	8 23	1 1
19	6	В.	Преп. Висаріона	Юліяни	3 50	8 12	3 26	8 37	3 38	8 24	1 19
20	7	С.	Сщмч. Теодота	Сильверія	3 50	8 12	3 26	8 37	3 38	8 24	1 37
21	7	Ч.	Вмч. Теодора Страт.	Альойзія Ґонз.	3 51	8 12	3 26	8 37	3 38	8 24	1 55
22	9	П.	Св. Кирила	Павлина	3 51	8 12	3 26	8 37	3 39	8 24	2 18
23	10	С.	С. Зад. сщмч. Тимот.	Зенона	3 51	8 12	3 26	8 37	3 39	8 24	2 41
24	**11**	**Н.**	**Сошест. Св. Духа**	**Н. 5 по Сош.**	3 52	8 13	3 27	8 38	3 39	8 24	3 13
25	**12**	**П.**	**Пр. Тройці** Загаль. ○	Вілгелма	3 52	8 13	3 27	8 38	3 40	8 25	схд.
26	13	В.	Мч. Акилини	Івана і Павла	3 52	8 13	3 27	8 38	3 40	8 25	9 25
27	14	С.	Прор. Єлисея	Владислава	3 52	8 13	3 28	8 38	3 41	8 25	10 10
28	15	Ч.	Прор. Амоса	Іренея	3 53	8 13	3 28	8 38	3 41	8 25	10 46
29	16	П.	Тихона	**Петра і Павла**	3 53	8 13	3 29	8 37	3 42	8 25	11 17
30	17	С.	Мч. Мануїла	Згад. ап. Павла	3 53	8 13	3 30	8 37	3 43	8 24	11 43

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

6 червня 1224 р. побили татари українських князів над Калкою. — 8 червня 1652 р. побив Б. Хмельницький польське військо під Батогом. — 8 червня 1919 р. Українська Галицька Армія почала офензиву під Чортковом, а 27 червня здобула Бережани.

Погода:— 1—4 вогко; 5—8 вітер, дощі; 9—17 вогко і холодно; 18—22 сухо і горячо; 23—27 бурливо; 28—30 змінно.

Липень — МАЄ 31 ДНІВ — July

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	Римо-кат.	Схід і Захід сонця у Манітобі Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Саскачевані Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Алберті Схід	Захід	Ман. Схід і Захід місяця
1	**18**	**Н.**	**Всіх Святих**	**Н. 6 по Сош.**	3 54	8 13	3 30	8 37	3 44	8 24	ран.
2	19	П.	† Ап. Юди (Петр.)	Пос. Пр. Д. М.	3 55	8 12	3 31	8 36	3 44	8 24	0 6
3	20	В.	Сщмч. Методія	Анатоля	3 56	8 12	3 32	8 35	3 45	8 23	0 28
4	21	С.	Мч. Юліяна	Теодора	3 57	8 12	3 33	8 35	3 45	8 23	0 48
5	**22**	**Ч.**	Пр. Евхар. (на нед.)	Антонія	3 57	8 11	3 34	8 34	3 46	8 22	1 13
6	23	П.	Мч. Агрипіни	Лукії	3 58	8 11	3 35	8 34	3 47	8 22	1 41
7	**24**	**С.**	**Різд. св. Ів. Хрест.**	Кирила і Мет.	3 59	8 10	3 36	8 33	3 48	8 21	2 16
8	**25**	**Н.**	**Нед. 2 по Сош.**	**Н. 7 по Сош.**	4 0	8 10	3 37	8 32	3 49	8 20	2 59
9	26	П.	Преп. Давида	Вероніки	4 1	8 9	3 38	8 31	3 50	8 19	зах.
10	27	В.	Преп. Сампсона	7 Братів Макав.	4 1	8 9	3 40	8 30	3 51	8 18	9 20
11	28	С.	Перен. мощ. К. і Ів.	Пія 1. папи	4 2	8 8	3 41	8 29	3 52	8 17	9 55
12	**29**	**Ч.**	**Апп. Петра і Павла**	Івана Ґваль.	4 3	8 7	3 42	8 27	3 53	8 16	10 24
13	30	П.	Пр. Серця Хр. (на н.)	Анаклита	4 4	8 6	3 44	8 26	3 55	8 16	10 47
14	**1**	**С.**	Липень. Косми і Д.	Бонавентури	4 5	8 5	3 45	8 25	3 56	8 15	11 8
15	**2**	**Н.**	**Нед. 3 по Сош.**	**Н. 8 по Сош.**	4 6	8 5	3 46	8 24	3 57	8 14	11 26
16	3	П.	Мч. Якинта	Прес Д. М. Шк.	4 8	8 4	3 47	8 23	3 58	8 13	11 42
17	4	В.	Св. Андрея Крит.	Алексія	4 9	8 3	3 48	8 22	3 59	8 12	ран.
18	5	С.	† Кирила і Методія	Каміля	4 10	8 2	3 50	8 21	4 1	8 11	0 1
19	6	Ч.	† Атаназія Атан.	Вінкентія з П.	4 11	8 1	3 51	8 20	4 3	8 10	0 20
20	7	П.	Преп. Томи і Акакія	Чеслава	4 12	8 0	3 53	8 18	4 4	8 8	0 43
21	8	С.	Вмч. Прокопія	Пракседи	4 13	7 58	3 54	8 16	4 5	8 7	1 10
22	**9**	**Н.**	**Нед. 4 по Сош.**	**Н. 9 по Сош.**	4 14	7 57	3 56	8 15	4 6	8 6	1 45
23	10	П.	† Пр. Антонія Печер.	Аполінарія	4 16	7 56	3 58	8 13	4 8	8 4	2 29
24	11	В.	Мч.Евф.і Ол.кн.Ук.	Христини	4 17	7 55	4 0	8 12	4 10	8 2	схд.
25	12	С.	Мч. Прокла і Ілярія	Ай. Якова Ст.	4 18	7 54	4 1	8 11	4 11	8 1	8 44
26	13	Ч.	Собор Арх. Гавриїла	Анни М.Бр.Д.	4 20	7 52	4 3	8 9	4 12	7 59	9 19
27	14	П.	Ап. Акили	Христини	4 21	7 51	4 5	8 7	4 14	7 58	9 46
28	15	С.	† Вол. В. кн. У.	Віктора	4 23	7 49	4 6	8 5	4 16	7 56	10 11
29	**16**	**Н.**	**Нед. 5 по Сош.**	**Н. 10 по Сош.**	4 24	7 48	4 8	8 3	4 17	7 55	10 33
30	17	П.	Вмч. Марини	Руфіна	4 25	7 47	4 9	8 2	4 18	7 54	10 54
31	18	В.	Мч. Якинта	Ігнатія Льой.	4 27	7 45	4 10	8 0	4 19	7 53	11 17

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

10 липня 1709 битва гетьмана І. Мазепи з царем Петром під Полтавою. — 15 липня 1015 р. умер князь Володимир Великий. — 16 липня 1919 перейшла Укр. Гал. Армія перед перевагою противника за Збруч. — 27 липня 1657 р. умер гетьман Б. Хмельницький.

Погода:— 1—3 суховії; 4—7 бурі з громами; 8—15 тепло, парно, хмарно; 16—18 спека; 19—25 мило відтак змінно; 26—27 дощ; 28—31 суховії.

Серпень | МАЄ 31 ДНІВ | August

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	СВЯТА Римо-кат.	Схід і Захід сонця у Манітобі Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Саскачевані Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Алберті Схід	Захід	Ман. Схід і Захід місяця
1	19	С.	Преп. Макрини	Петра в оковах	4 28	7 44	4 12	7 58	4 20	7 52	11 44
2	**20**	**Ч.**	**Прор. Ілії**	Альфонса	4 29	7 42	4 14	7 56	4 22	7 50	ран.
3	21	П.	Преп. Симеона	Зн. м. св. Стеф.	4 31	7 41	4 16	7 54	4 24	7 47	0 15
4	22	С.	Марії Магд. і Фоки	Домініка	4 32	7 40	4 18	7 53	4 26	7 45	0 54
5	**23**	**Н.**	**Нед. 6 по Сош.**	**Н. 11 по Сош.**	4 34	7 38	4 19	7 51	4 27	7 43	1 41
6	24	П.	† Мч. Бориса й Гліба	† Преобр. Госп.	4 35	7 36	4 21	7 49	4 29	7 41	2 39
7	25	В.	† Усп. св. Анни	Каєтана	4 37	7 34	4 23	7 47	4 30	7 39	зах.
8	26	С.	Сщмч. Єрмолая	Киріяка	4 38	7 32	4 25	7 45	4 32	7 37	8 24
9	27	Ч.	Вмч. Пантелеймона	Романа	4 39	7 31	4 26	7 43	4 34	7 36	8 49
10	28	П.	Ап. Прох. і св. Ін.	Лаврентія	4 41	7 29	4 28	7 41	4 36	7 34	9 10
11	29	С.	Мч. Калініка	Сузанни	4 42	7 27	4 30	7 39	4 38	7 32	9 29
12	**30**	**Н.**	**Нед. 7 по Сош.**	**Н. 12 по Сош.**	4 44	7 25	4 32	7 37	4 39	7 30	9 46
13	31	П.	Евдокіма	Гиполита	4 45	7 23	4 34	7 35	4 41	7 28	10 3
14	1	В.	Серпень. Пр. Ч. Хр.	Евзебія	4 46	7 22	4 35	7 33	4 42	7 26	10 22
15	2	С.	Пер. мощ.св. Стеф.	**Усп. Пр. Богор.**	4 48	7 19	4 37	7 31	4 44	7 24	10 44
16	3	Ч.	Преп. Ізаакія	Йоакима	4 50	7 17	4 39	7 29	4 46	7 22	11 10
17	4	П.	7 Молодців у Ефезі	Якинта	4 52	7 15	4 41	7 26	4 47	7 20	11 41
18	5	С.	Мч. Евсигнія	Єлени	4 53	7 14	4 43	7 24	4 49	7 18	ран.
19	**6**	**Н.**	**Нед. 8 по Сош.**	**Н. 13 по Сош.**	4 54	7 13	4 44	7 21	4 50	7 16	0 20
20	7	П.	Прмч. Дометія	Стефана	4 56	7 11	4 46	7 18	4 52	7 14	1 8
21	8	В.	Ісп. Еміліяна	Іванни Шант.	4 58	7 8	4 48	7 16	4 54	7 12	2 9
22	9	С.	† Ап. Матія	Тимотея	4 59	7 6	4 50	7 14	4 55	7 10	3 20
23	10	Ч.	Мч. Лаврентія	Филипа	5 0	7 4	4 52	7 12	4 57	7 8	схд.
24	11	П.	Мч. Евпла	Вартоломея	5 1	7 3	4 53	7 10	4 58	7 5	8 11
25	12	С.	Мч. Фотія	Людвика	5 3	7 0	4 55	7 8	5 0	7 3	8 35
26	**13**	**Н.**	**Нед. 9 по Сош.**	**Н. 14 по Сош.**	5 5	6 57	4 57	7 6	5 1	7 1	8 59
27	14	П.	Прор. Міхея	Йосифа Кал.	5 6	6 55	4 59	7 3	5 3	6 58	9 21
28	**15**	**В.**	**Успення Пресв. Бог.**	Августина	5 8	6 54	5 1	7 0	5 5	6 56	9 47
29	16	С.	Перен. Нерук. Обр.	Усік. Г. Ів. Хр.	5 9	6 53	5 2	6 58	5 6	6 54	10 16
30	17	Ч.	Мч. Мирона	Рожі Лім.	5 11	6 50	5 4	6 56	5 7	6 52	10 52
31	18	П.	Мч. Флора і Лавра	Раймунда	5 13	6 47	5 6	6 53	5 9	6 50	11 38

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

2 серпня 1914 р. вибухла світова війна. 4 серпня 1919 р. згинув полк. Д. Вітовський. — 15 серпня 1856 р. уродився в Нагуєвичах, пов. Дрогобич, наш великий письменник Іван Франко. — В днях 14, 15 і 16 серпня 1649 р. розбив гетьман Б. Хмельницький польське військо під Зборовом. — 20 серпня 1920 р. в Севр під Парижем признано Сх. Галичину окремою державою.

Погода:— 1—3 спека; 4—6 нестійно; 7—9 холодніше; 10—13 спека; 14—18 бурі; 19—22 горячо парно; 23—27 холодніше; 28—31 спека.

Вересень — МАЄ 30 ДНІВ — September

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	СВЯТА Римо-кат.	Схід і Захід сонця у Манітобі Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Саскачевані Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Алберті Схід	Захід	Ман. Схід і Захід місяця
1	19	С.	Мч. Андрея Страт.	Броніслава	5 14	6 45	5 8	6 50	5 11	6 48	ран.
2	**20**	**Н.**	**Нед. 10 по Сош.**	**Н. 15 по Сош.**	5 15	6 43	5 10	6 48	5 13	6 45	0 32
3	21	П.	Ап. Тадея	Зенона	5 16	6 42	5 11	6 46	5 15	6 43	1 34
4	22	В.	Мч. Агатоніка	Розалії	5 18	6 39	5 13	6 44	5 17	6 41	2 42
5	23	С.	Мч. Лупа	Лаврентія	5 19	6 37	5 15	6 42	5 19	6 39	3 52
6	24	Ч.	Сщмч. Евтиха 🌕	Захарії	5 21	6 35	5 17	6 40	5 20	6 36	зах.
7	25	П.	Возвр. м. ап. Вартол.	Мельхіора	5 23	6 33	5 19	6 37	5 22	6 33	7 33
8	26	С.	Мч. Адріяна	**Різд. Пр. Д. М.**	5 24	6 31	5 20	6 34	5 23	6 31	7 51
9	**27**	**Н.**	**Нед. 11 по Сош.**	**Н. 16 по Сош.**	5 26	6 28	5 22	6 32	5 25	6 29	8 8
10	28	П.	Пр. Мойсея, св. Авгус.	Николая з Т.	5 27	6 26	5 24	6 29	5 27	6 27	8 25
11	**29**	**В.**	**Усік. Гол. Ів. Хрест.**	Прота	5 29	6 24	5 26	5 29	6 26	5 29	8 46
12	30	С.	Св. Александра	Ґвідона	5 30	6 22	5 28	6 23	5 30	6 22	9 9
13	31	Ч.	† Полож. Пояса Рр. Б.	Филипа	5 31	6 21	5 29	6 21	5 31	6 20	9 38
14	1	П.	Вересень. †П.Ц.Р.С. ☽	**Возд. Ч. Хрест.**	5 33	6 19	5 31	6 19	5 33	6 18	10 12
15	2	С.	Мч. Мамонта	7 Стр. Пр. Д.М.	5 35	6 16	5 33	6 16	5 35	6 16	10 57
16	**3**	**Н.**	**Нед. 12 по Сош.**	**Н. 17 по Сош.**	5 36	6 13	5 35	6 14	5 36	6 14	11 50
17	4	П.	Сщмч. Вавили	Лямберта	5 37	6 11	5 37	6 12	5 38	6 11	ран.
18	5	В.	Прор. ахарії	Ап. Томи	5 38	6 10	5 38	6 9	5 39	6 8	0 57
19	6	С.	Чудо Арх. Михаїла	Януарія	5 40	6 7	5 39	6 7	5 40	6 7	2 11
20	7	Ч.	Мч. Созонта	Евстахія	5 42	6 5	5 41	6 4	5 42	6 4	3 30
21	**8**	**П.**	**Різдво Пресв. Бог.** 🌑	Матея	5 44	6 2	5 43	6 1	5 44	6 1	схд.
22	9	С.	Прав. Йоак. і Анни	Томи з Валян.	5 45	5 59	5 45	5 58	5 45	5 58	7 0
23	**10**	**Н.**	**Нед. 13 по Сош.**	**Н. 18 по Сош.**	5 46	5 58	5 47	5 56	5 47	5 56	7 22
24	11	П.	Преп. Теодори	Ґерарда	5 48	5 55	5 49	5 54	5 49	5 54	7 47
25	12	В.	Сщмч. Автонома	Вслодислава	5 50	5 53	5 51	5 51	5 51	5 51	8 17
26	13	С.	Віднов. хр. сщмч. К.	Кипріяна	5 52	5 51	5 53	5 49	5 53	5 49	8 51
27	**14**	**Ч.**	**Воздвиж. Ч. Хреста**	Косми і Дамяна	5 53	5 48	5 55	5 46	5 55	5 47	9 33
28	15	П.	Вмч. Никити ☾	Вячеслава	5 54	5 47	5 56	5 44	5 56	5 45	10 26
29	16	С.	Вмч. Евфимії	Архистр. Мих.	5 55	5 44	5 58	5 42	5 58	5 43	11 27
30	**17**	**Н.**	**Нед. 14 по Сош.**	**Н. 19 по Сош.**	5 57	5 42	6 0	5 40	6 0	5 40	ран.

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

2 вересня 1709 р. помер гетьман Іван Мазепа. — 10 вересня 1914 р. перша битва Українських Січових Стрільців з москалями в Карпатах. — 30 вересня 1769 вісім козаків взяли в турків місто Хотін з гарматами.

Погода:— 1—2 мило; 3—4 змінно; 5—7 дощ; 8—12 тепло; 13—17 вітри; 18—25 холодно і вітер; 26—30 холодно і бурливо.

Жовтень | МАЄ 31 ДНІВ | October

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	СВЯТА Римо-кат.	Схід і Захід сонця у Манітобі Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Саскачевані Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Алберті Схід	Захід	Ман. Схід і Захід місяця
1	18	П.	Преп. Евменія	Ремиґія	5 58	5 40	6 2	5 37	6 2	5 38	0 32
2	19	В.	Мч. Трофима	Ангелів Хорон.	6 0	5 38	6 4	5 34	6 3	5 35	1 41
3	20	С.	Вмч. Евстахія	Кандида	6 1	5 36	6 5	5 32	6 4	5 33	2 50
4	21	Ч.	Ап. Кондрата	Франца Сераф.	6 3	5 33	6 7	5 30	6 6	5 31	3 59
5	22	П.	Сщмч. Фоки	Плякида	6 5	5 31	6 9	5 27	6 8	5 29	зах.
6	23	С.	Зачаття Івана Хрест.	Брунона	6 7	5 29	6 11	5 24	6 10	5 26	6 15
7	**24**	**Н.**	**Нед. 15 по Сош.**	**Н. 20 по Сош.**	6 8	5 27	6 13	5 21	6 11	5 24	6 31
8	25	П.	Преп. Евфросинії	Бриґіди	6 9	5 25	6 14	5 19	6 12	5 22	6 50
9	**26**	**В.**	**Прес. Ів. Богосл.** н.н.	Діонізія	6 12	5 23	6 16	5 17	6 14	5 20	7 13
10	27	С.	Мч. Калістрата	Франца Борґія	6 14	5 21	6 18	5 14	6 16	5 18	7 38
11	28	Ч.	† Преп. іісп. Харит.	Еміліяна	6 15	5 19	6 20	5 11	6 17	5 16	8 8
12	29	П.	Преп. Киріяка	Максиміліяна	6 16	5 17	6 22	5 9	6 19	5 13	8 48
13	30	С.	Сщмч. Григорія	Едварда	6 17	5 15	6 24	5 6	6 21	5 10	9 38
14	**1**	**Н.**	**Нед. 16 по Сош.**	**Н. 21 по Сош.**	6 19	5 12	6 26	5 4	6 23	5 8	10 38
15	2	П.	Сщмч. Кипріяна	Тереси від Іс.	6 20	5 10	6 28	5 2	6 25	5 5	11 44
16	3	В.	Сщмч. Дioніз. Ар.	Ґерарда Маєлі	6 22	5 8	6 30	5 0	6 27	5 3	ран.
17	4	С.	Сщмч. Єротея	Марґарет. Ал.	6 24	5 6	6 32	4 58	6 29	5 1	1 1
18	5	Ч.	Мч. Харитини	Луки	6 25	5 5	6 34	4 56	6 30	4 59	2 21
19	6	П.	† Ап. Томи	Петра з Альк.	6 27	5 2	6 36	4 54	6 32	4 57	3 44
20	7	С.	Мч. Сергія і Вакха	Івана Канта	6 29	5 0	6 38	4 51	6 33	4 55	схд.
21	**8**	**Н.**	**Нед. 17 по Сош.**	**Н. 22 по Сош.**	6 30	4 58	6 40	4 49	6 35	4 53	5 45
22	9	П.	† Ап. Якова	Кордулі	6 31	4 56	6 42	4 47	6 37	4 51	6 13
23	10	В.	Мч. Евлампія	Северина	6 33	4 55	6 43	4 45	6 38	4 49	6 45
24	11	С.	Ап. Филипа	Арх. Рафаїла	6 34	4 53	6 45	4 43	6 40	4 47	7 25
25	12	Ч.	Мч. Прова	Криспіна	6 36	4 51	6 47	4 40	6 42	4 45	8 15
26	13	П.	Мч. Карпа	Евариста	6 38	4 49	6 49	4 38	6 44	4 43	9 14
27	14	С.	Преп. Параскевії	Фльорентія	6 40	4 47	6 51	4 36	6 46	4 41	10 21
28	**15**	**Н.**	**Нед. 18 по Сош.**	**Н. 23 по Сош.**	6 42	4 46	6 53	4 34	6 48	4 39	11 30
29	16	П.	Мч. Лонгіна	Наркиза	6 44	4 45	6 55	4 32	6 50	4 37	ран.
30	17	В.	Прор. Озії	Альфонса Родр.	6 45	4 42	6 57	4 30	6 52	4 35	0 41
31	18	С.	† Ап. і Єв. Луки	Лукилії	6 47	4 40	6 59	4 28	6 54	4 33	1 50

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

9 жовтня 1655 р. побив Б. Хмельницький польське військо під Городком.— 14 жовтня 1624 козаки Запорожці здобули турецьку столицю Царгород і поруйновали його. — 16 жовтня 1648 р. почав Б. Хмельницький облягати Львів. 19 жовтня 1918 р. Українська Національна Рада проголосила на українських землях під Австрією Українську Державу.

Погода:— 1—4 холодно; 5—9 тепліше; 10—12 погідно, мило; 13—15 вітри; 17—22 холодно; 23—27 мило; 28—31 бурі.

Листопад — МАЄ 30 ДНІВ — November

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	СВЯТА Римо-кат.	Схід і Захід сонця у Манітобі Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Саскачевані Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Алберті Схід	Захід	Ман. Схід і Захід місяця
1	19	Ч.	Прор. Йоїла	**Всіх Святих ...**	6 49	4 38	7 1	4 26	6 55	4 31	2 57
2	20	П.	Вмч. Артемія	**День Задуш.**	6 50	4 37	7 3	4 24	6 57	4 30	4 3
3	21	С.	Преп. Іляріона В.	Губерта	6 52	4 35	7 5	4 22	6 59	4 28	5 8
4	**22**	**Н.**	**Нед. 19 по Сош.**	**Н. 24 по Сош.**	6 54	4 33	7 7	4 20	7 1	4 26	зах.
5	23	П.	Ап. Якова	Захарії	6 56	4 31	7 9	4 18	7 3	4 24	5 17
6	24	В.	Мч. Арети	Леонарда	6 57	4 30	7 11	4 16	7 5	4 22	5 40
7	25	С.	Мч. Маркіяна і Март.	Теоґата	6 58	4 29	7 12	4 14	7 6	4 21	6 10
8	**26**	**Ч.**	**Вмч. Димитрія**	Ґотфріда	7 0	4 27	7 14	4 12	7 8	4 19	6 47
9	27	П.	Мч. Нестора	Теодора	7 2	4 25	7 16	4 10	7 10	4 17	7 31
10	28	С.	Мч. Параскеви	Андрея з Ав.	7 4	4 24	7 18	4 9	7 12	4 16	8 26
11	**29**	**Н.**	**Нед. 20 по Сош.**	**Н. 25 по Сош.**	7 5	4 22	7 20	4 7	7 13	4 14	9 31
10	30	П.	Мч. Зиновія	Мартина папи	7 6	4 21	7 22	4 6	7 14	4 13	10 42
13	31	В.	Ап. Стахія	Станислава	7 8	4 19	7 24	4 4	7 16	4 11	11 57
14	1	С.	Листопад. Кос. і Дам.	Йосафата	7 10	4 18	7 26	4 2	7 17	4 9	ран.
15	2	Ч.	Мч. Акиндина	Ґертруди	7 12	4 17	7 28	4 1	7 19	4 8	1 16
16	3	П.	Мч. Акепсима	М. Б. Остроб.	7 13	4 16	7 30	4 0	7 21	4 7	2 37
17	4	С.	Преп. Йоанікія	Сальомеї	7 14	4 15	7 32	3 58	7 23	4 6	4 1
18	**5**	**Н.**	**Нед. 21 по Сош.**	**Н. 26 по Сош.**	7 17	4 13	7 34	3 56	7 25	4 4	5 27
19	6	П.	Св. і ісп. Павла	Єлисавети	7 18	4 12	7 36	3 55	7 27	4 3	схд.
20	7	В.	Мч. Єрона	Фелікса	7 20	4 11	7 38	3 54	7 29	4 2	5 14
21	**8**	**С.**	**Собор Арх. Михаїла**	Введ. в Хр. М.Б.	7 21	4 10	7 40	3 52	7 31	4 1	6 0
22	9	Ч.	Мч. Онисифора	Кекилії	7 22	4 9	7 41	3 51	7 32	4 0	6 57
23	10	П.	Ап. Єраста	Климента	7 24	4 8	7 43	3 50	7 34	3 59	8 3
24	11	С.	Мч. Мини	Івана від Хрест.	7 26	4 7	7 45	3 49	7 36	3 58	9 15
25	**12**	**Н.**	**Нед. 22 по Сош.**	**Н. 27 по Сош.**	7 27	4 6	7 47	3 48	7 38	3 57	10 26
26	13	П.	† Єв. Ів. Золот.	Івана Берхм.	7 28	4 5	7 49	3 47	7 39	3 57	11 37
27	14	В.	† Ап. Филипа	Валєріяна	7 30	4 5	7 50	3 46	7 40	3 56	ран.
28	15	С.	Мч. і ісп. Гурія (Пил.)	Крискентія	7 31	4 4	7 52	3 45	7 42	3 55	0 46
29	16	Ч.	† Ап. і Єв. Матея	Сатурніна	7 33	4 3	7 54	3 44	7 44	3 54	1 54
30	17	П.	Св. Григорія	Андрея Ап.	7 34	4 2	7 55	3 44	7 45	3 54	3 0

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

В ночі на 1 листопада 1918 р. українці перебрали владу в Галичині і почалася українсько-польська війна. — 20 листопада 1918 р. підняла Директорія повстання проти гетьмана Скоропадського. 20 листопада 1917 р. проголошено Україну самостійною державою. — 22 листопада 1918 р. українські війська вийшли зі Львова й почали облогу, яка тривала до 15 травня 1919 р.

Погода:— 1—3 мрачно; 4—5 бурливо; 6—9 змінно; 10—14 бурі; 15—20 бурливо, студено; 21—24 погідно, мило; 25—30 студено.

Грудень — МАЄ 31 ДНІВ — December

Нв. ст.	Ст. ст.	ДНІ	СВЯТА Греко-кат. і Прав.	Римо-кат.	Схід і Захід сонця у Манітобі Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Саскачевані Схід	Захід	Схід і Захід сонця у Алберті Схід	Захід	Ман. Схід і Захід місяця
1	18	С.	Мч. Плятона і Романа	Елігія	7 36	4 1	7 56	3 43	7 46	3 53	4 5
2	**19**	**Н.**	**Нед. 23 по Сош.**	**Н. 1. Адвенту**	7 37	4 1	7 57	3 42	7 47	3 52	5 11
3	20	П.	Преп. Григорія	Франца Ксав.	7 39	4 1	7 59	3 41	7 48	3 52	6 17
4	**21**	**В.**	**Введ. в Храм. Пр Б.**	Варвари	7 40	4 0	8 0	3 41	7 49	3 51	зах.
5	22	С.	Ап. Филимона	Сави	7 41	4 0	8 1	3 40	7 50	3 51	4 46
6	23	Ч.	Св. Амфілохія	Николая ап.	7 42	3 59	8 3	3 40	7 51	3 51	5 28
7	24	П.	Вмч. Катерини	Амброзія	7 43	3 59	8 4	3 39	7 53	3 50	6 20
8	25	С.	Сщмч. Климента п.	**Неп. Зач. П.Д.**	7 44	3 59	8 5	3 39	7 54	3 50	7 23
9	**26**	**Н.**	**Нед. 24 по Сош.**	**Нед. 2. Адв.**	7 45	3 59	8 6	3 39	7 55	3 50	8 31
10	27	П.	Вмч. Якова перс.	П. Д. М. Льор.	7 46	3 58	8 8	3 39	7 57	3 50	9 43
11	28	В.	Препмч. Стефана	Дамазія	7 47	3 58	8 9	3 39	7 58	3 50	10 59
12	29	С.	Мч. Парамона	Александра	7 48	3 58	8 10	3 38	7 59	3 49	ран.
13	30	Ч.	† Ап. Андрея	Лукії	7 49	3 58	8 11	3 38	8 0	3 49	0 16
14	1	П.	Грудень.Прор. Наума	Спиридона	7 50	3 58	8 12	3 38	8 1	3 49	1 35
15	2	С.	Прор. Авакума	Фортуната	7 51	3 59	8 13	3 38	8 2	3 49	2 59
16	**3**	**Н.**	**Нед. 25 по Сош.**	**Нед. 3. Адв.**	7 52	3 59	8 14	3 38	8 2	3 49	4 23
17	4	П.	Вмч. Варвари	Лазаря	7 53	3 59	8 15	3 38	8 3	3 50	5 47
18	5	В.	† Преп. Сави осв.	Очікув. М. Б.	7 54	3 59	8 16	3 38	8 3	3 50	схд.
19	**6**	**С.**	**Св. Николая Чудотв.**	Немезія	7 54	3 59	8 16	3 38	8 4	3 50	4 38
20	7	Ч.	Св. Амврозія	Теофіля	7 55	4 0	8 17	3 38	8 4	3 50	5 40
21	8	П.	Преп. Атапія	Ап. Томи	7 56	4 0	8 17	3 38	8 5	3 51	6 51
22	**9**	**С.**	**Неп. Зач. Пр. Бог.**	Зенона	7 56	4 1	8 17	3 39	8 5	3 51	8 05
23	**10**	**Н.**	**Нед. 26 по Сош.**	**Нед. 4. Адв.**	7 57	4 1	8 18	3 40	8 6	3 52	9 20
24	11	П.	Преп. Даниіла Стовп.	Навеч. Різдва	7 57	4 2	8 18	3 40	8 6	3 53	10 31
25	12	В.	Преп. Спиридона	**Різдво Христ.**	7 57	4 3	8 18	3 41	8 7	3 54	11 40
26	13	С.	† Мч. Евстратія	**Первмч. Стеф.**	7 57	4 3	8 18	3 42	8 7	3 54	ран.
27	14	Ч.	Мч. Тирса	Івана ап.	7 58	4 4	8 19	3 43	8 7	3 55	0 47
28	15	П.	Сщмч. Елевтерія	Невин. Дітей	7 58	4 5	8 19	3 45	8 8	3 56	1 54
29	16	С.	Прор. Аггея	Томи еп.	7 58	4 6	8 19	3 46	8 8	3 57	3 0
30	**17**	**Н.**	**Нед. Праотців**	**Нед. 1. по Різд.**	7 59	4 7	8 19	3 47	8 8	3 58	4 5
31	18	П.	Мч. Севастіяна	Сильвестра	7 59	4 8	8 19	3 49	8 8	3 59	5 10

ІСТОРИЧНІ СПОГАДИ

4 грудня 1803 р. помер останній кошовий Січи Іван Кальнишевський.— 14 грудня 1918 р. Директорія здобула Київ. — 19 грудня 1240 р. татари зруйнували Київ і пішли на Галичину. — 21 грудня 1761 р. Росія скасувала гетьманів на Україні.

Погода:— 1—4 студено; 5—8 бурливо; 9—10 студено; 11—18 вітри і бурі; 19—22 дуже студено; 23—24 нестійно; 25—27 вогко; 28—31 змінно.

Постійний Калєндар

Що означує день у тижні для к ожної дати на роки 1801—1980.

А — Роки							Б — Місяці											
1801 — — 1900				1901 — — 1980			Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень
01	29	57	85		25	53	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2
02	30	58	86		26	54	5	1	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
03	31	59	87		27	55	6	2	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
04	32	60	88		28	56	0	3	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
05	33	61	89	01	29	57	2	5	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0
06	34	62	90	02	30	58	3	6	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1
07	35	63	91	03	31	59	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2
08	36	64	92	04	32	60	5	1	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
09	37	65	93	05	33	61	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
10	38	66	94	06	34	62	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
11	39	67	95	07	35	63	2	5	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0
12	40	68	96	08	36	64	3	6	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2
13	41	69	97	09	37	65	5	1	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
14	42	70	98	10	38	66	6	2	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
15	43	71	99	11	39	67	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
16	44	72		12	40	68	1	4	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0
17	45	73		13	41	69	3	6	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1
18	46	74		14	42	70	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	2
19	47	75		15	43	71	5	1	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
20	48	76		16	44	72	6	2	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
21	49	77		17	45	73	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
22	50	78		18	46	74	2	5	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0
23	51	79		19	47	75	3	6	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1
24	52	80		20	48	76	4	0	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
25	53	81		21	49	77	6	2	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
26	54	82		22	50	78	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3	5
27	55	83		23	51	79	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
28	56	84		24	52	80	2	5	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1

В. — Назви днів						
Неділя	Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	Пятниця	Субота
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	32	33	34	35
36	37					

Вишукуємо в табелі **А** рік, якого нам треба і в цій самій лінії в табелі **Б** вишукуємо число, що лежить у тій самій лінії під відповідним місцем. До цього числа додаємо дату місяця. Одержане таким робом число вишукуємо в табелі **В.** День про який нам іде буде над тим числом.

Приклад: Котрого дня в тижні помер Іван Франко? 28. травня 1916 року.

Відповідь: В табелі **А** вишукуємо рік 1916. В тому самому рядку в табелі **Б** під місяцем травнем маємо число 1. До цього додаємо дату названого дня 28 і одержимо число 29. Шукаємо того числа в табелі **В,** де є назви днів, і находимо його під неділею. Отже Франко помер у неділю.

КАЛЄНДАР ВАГІТНОСТИ ДОМАШНИХ ЗВІРЯТ

Як завагітніє дня	То звичайно оположиться			
	кляча	корова	вівця і коза	свиня
1 січня	6 грудня	12 жовтня	3 червня	30 квітня
8 "	13 "	19 "	10 "	7 травня
15 "	20 "	26 "	17 "	14 "
22 "	27 "	2 листопада	24 "	21 "
29 "	3 січня	9 "	1 липня	28 "
5 лютня	10 "	16 "	8 "	4 червня
12 "	17 "	23 "	15 "	11 "
19 "	24 "	30 "	22 "	18 "
26 "	31 "	7 грудня	29 "	25 "
5 березня	7 лптня	14 "	5 серпня	2 липня
12 "	14 "	21 "	12 "	9 "
19 "	21 "	28 "	19 "	16 "
26 "	28 "	4 січня	26 "	23 "
2 квітня	7 березня	11 "	2 вересня	30 "
9 "	14 "	18 "	9 "	6 серпня
16 "	21 "	25 "	16 "	13 "
23 "	28 "	1 лютня	23 "	20 "
30 "	4 квітня	8 "	30 "	27 "
7 травня	11 "	15 "	7 жовтня	3 вересня
14 "	18 "	22 "	14 "	10 "
21 "	25 "	1 березня	21 "	17 "
28 "	2 травня	8 "	28 "	24 "
4 червня	9 "	15 "	4 листопада	1 жовтня
11 "	16 "	22 "	11 "	8 "
18 "	23 "	29 "	18 "	15 "
25 "	30 "	5 квітня	25 "	22 "
2 липня	6 червня	12 "	2 грудня	29 "
9 "	13 "	19 "	9 "	5 листопада
16 "	20 "	26 "	16 "	12 "
23 "	27 "	3 травня	23 "	19 "
30 "	4 липня	10 "	30 "	26 '
6 серпня	11 "	17 "	6 січня	3 грудня
13 "	18 "	24 "	13 "	10 "
20 "	25 "	31 "	20 "	17 "
27 "	1 серпня	7 червня	27 "	24 "
3 вересня	8 "	14 "	3 лютня	31 "
10 "	15 "	21 "	10 "	7 січня
17 "	22 "	28 "	17 "	14 "
24 "	29 "	5 липня	24 "	21 "
1 жовтня	5 вересня	12 "	3 березня	28 "
8 "	12 "	19 "	10 "	4 лютня
15 "	19 "	26 "	17 "	11 "
22 "	26 "	2 серпня	24 "	18 "
29 "	3 жовтня	9 "	31 "	25 "
5 листопада	10 "	16 "	7 квітня	4 березня
12 "	17 "	23 "	14 "	11 "
19 "	24 "	30 "	21 "	18 "
26 "	31 "	6 вересня	28 "	25 "
3 грудня	7 листопада	13 "	5 травня	1 квітня
10 "	14 "	20 "	12 "	8 "
17 "	21 "	27 "	17 "	15 "
24 "	28 "	4 жовтня	24 "	22 "
31 "	5 грудня	11 "	2 червня	29 "

Увага! До сього речинця може кілька днів недотягнути, або перетягнути.

Вінстон Чорчил, Премієр Великої Британії.

Загальний Церковний Устав

I.
СВЯТИЙ БЕЗПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ

Вечірня Велика. Блажен муж, на Господи возвах: стихир 10: воскресних 7, Святому 3, Слава: Святому, І нині: Догмат рядового гласа. Вход. По Світе тихий. Рцім всі. Сподоби. Стиховна воскресна, Слава Святому (як є), І нині: Богородичен воскр. стиховни. По „Нині отпущаєши". Тропар воскр. гласа, Слава: Тропар Святому, І нині: Богородичен воскр. по гласу Наславника. Отпуст вел.

Утреня вел. По Бог Господь: Тропар воскр. 2. р. Слава: Тропар Свят. І нині: Богор. воскр. Сідальні воскр. Ангельський Собор. Іпакой гласа. Степенна гласа. Евангеліє воскр.. На каноні Ірмоси гласа і Катавасія рядова. По 3 пісні Кондак, — Ікос, Слава: Сідален Свят. І нині: Богор. По 6 п. Кондак — Ікос воскр. Перед 9 п. „Честнішую Херувим". По 9 п. „Свят Господь Бог наш" і Світилен воскр. Слава свят. (як є) І нині: Богор. світилна воскр. На хвалитех 8 стихир воскр. Сл. стихира еванг. І нині: Преблагословенна: По славословію вел. Тропар воскр.: як глас 1, 3, 5, або 7, тоді „Днесь спасеніє", а як глас 2, 4, 6 чи 8, тоді „Воскрес із гроба".

Літургія. Тропар воскр. Слава Кондак, І нині: Богородичен для 1, 5 і 7 гласа воскресен, а до інших гласів дібраний Богор. (до 2 гл. В молитвах неусипающу (Успення), до 3 гл. Діва днесь (Покрови), до 4 гл. Йоаким і Анна (Різдва), до 6 гл. Заступнице християн (з Параклиса), до 8 гл. Взбранной Воєводі (Благов.) — або загальний: „Заступнице християн". Прокімен воскр. Причастен: Хваліте Господа з небес . . , Апостол і Евангеліє рядове.

II.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ НА БУДНІ

Вечірня Велика: „Блажен муж". на „Гоподи возвах" стихир 6 або 8: Свят.; Слава: Свят; І нині: Догмат по гласу слави, (в Пятницю веч. Догмат уступаючого гласа) Прск.: дня 3 Чтенія. Стиховна: Свят.; Слава: Свят.; І нині: Богор. воскр. Стиховні після наславника.— Тропар Свят.; Слава: І нині: Богородичен воскр. після Слави. Отпуст великий з поминанєм Служби лише Свят.

Повечеріє: По „Достойно" Кондак Святого.

Утреня: Тропар: Свят, 2 р., Слава І нині: Богородичен воскр. після Слави. Дві рядові Катизми з малими Ект. Сідалні: Свят. з Богород. Полиєлей. Величання: Свят. Ект. мала, Сідален полиєл. з Богород. на Слава І нині. Степенна 4 гласа. (1 антиф.) Прокімен, Евангеліє і стихира по нім: Свят. Канони: Богородичен з Ірмосом на 6; Свят. на 8. (В суботу за Канони Богород. Канон храма на 6.) Катав. Рядова. По 3-ій п.: Сідален: Свят. Слава І нині: Богород. — По 6-ій п.: Кондак — Ікос. Свят. По 9-ій п.: Світилен: Свят.: Слава І нині: Богород. його. Стихири хвалитні; Свят. 4; Слава І нині: Богород. Славословіє вел. Троп. Свят.: Слава І нині: Богород. воскр. після Слави. — Отпуст великий.

Часи: На всіх Тропар і Кондак Святого.

Літурґія: Антифони повседневні Тропар; Слава: Кондак Свят.; І нині: Богородичен після Слави. Прокімен, Аллилуя, Причастник: Свят. Апостол і Евангеліє: (рядове і) Свят.

В цей день невільно правити Служби Божої в чорних ризах, хіба похоронну.

III.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ НА БУДНІ В ПОПРАЗДЕНСТВІ

Вечірня велика: „Блажен муж." На „Господи возвах": Празн. 3; Свят. 5; Слава: Свят.; І нині: Празн. — Вхід. 3 Чтенія. Стиховна з Славою: Свят. І нині: Празн. Тропар: Свят.; Слава і нині: Празн.

Повечеріє мале: Кондак: Свят.; Слава І нині: Празн.

Утреня: Тропар: Празн. 2 р., Слава: Свят.; І нині: Празн. — По рядових Катизмах. Сідалні: Свят; Слава І нині: Празн. — Полиєлей Величання. Ектенія мала. Сідален полиєлея Свят.; Слава І нині. Празн. Степенна 4 гл. (1 ант.). Прокімен, Еванг. і стихира: Свят. Канон: Празн. на 6; Свят. на 8. Катав. рядова. По 3-ій п.: Кондак — Ікос: Празн. Сідален: Свят. Слава І нині: Празн. По 6-ій п. Кондак — Ікос: Свят. По 9-ій п.: Світилен Свят.; Слава І нині: Празн. Стихири хвалитні: Празн. 3; Свят. 3; Слава: Свят.; І нині: Празн. Славословіє велике. Тропар: Святого, Слава І нині: Празн. Отпуст великий з поминанням Служби Празн. і Свят.

Часи: На всіх, Тропар Празника і Слава: Святого. Кондак, на переміну: на 1-ім і 6-ім Празника, на 3-ім і 9-ім Святого.

Літурґія: а) коли був Празник Господський: два антифони: Празн.; третий звичайний з прип: Празн. — б) Коли був Празник Богородиці: антифони дня. — Тропар: Празн. і Свят; Слава: Кондак Свят.; І нині: Празн. Прокімен, Аллилуя, Причастник: Празн. і Свят. Задостойник: Празн. Апостол і Евангеліє (рядове і) Свят.

В цей день невільно правити Служби Божої в чорних ризах.

IV.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ

На Великій Вечірни: „Блажен муж." На „Господи Возвах" 10 стихир: 4 воскресні припадаючого гласа і 6 Святого, Слава: Святого, І нині: Догмат. Прокімен Суботи вечера і 3 чтенія Святого. Стиховна воскресна. Слава: Святого, І нині: Богородичен по гласу Слави. При кінці Тропар воскресний, Слава: Святого, І нині: Богородичен воскресний по гласу Тропара Святого. Отпуст великий.

На Повечерію: Кондак Святого по Трисвятім.

На Великій Утрени: На „Бог Господь": Тропар воскр. гласа, 2 р., Слава: Святого, І нині: Богородичен по гласу слави. Сідален воскр., Полиєлей і величанія Святого, Ангельський Собор, а по малій Ектенії Іпакой гласа, відтак 1-ий і 2-ий Сідален Святого без Богородичних, Слава: 3-ий Сідален Святого, І нині: Богородичен його. Степенна гласа і все проче до канона воскресне. На каноні, по 3-ій пісни кондак, Ікос і Сідален Святого, по 6-ій кондак і Ікос воскресний, по 9-ій Світилен воскр., Слава: Святого, І нині. Богородичен Світилна воскресного. На хвалитех 8 Стихир: 4 воскресні і 4 Святого (4-а стихира наславна), Слава: Стихира евангельська, І нині: „Преблагословенна". Проче до кінця воскресне. Отпуст великий з поминанням Святого.

На часах: — На всіх Тропар воскр. і Слава: Святого. Кондаки: на 1-ім і 6-ім воскресний, на 3-ім і 9-ім Святого.

На Літурґії: Тропар воскр., Святого і кондак воскр., Слава: кондак Святого, І н и н і : Б о г о р о д и ч е н, по гласу Слави або Заступнице Христіян. Прокімен, Аллилуя, Апостол, Еванг. і Причастен, неділі і Святого.

V.
СВЯТИЙ ПОЛИЄЛЕЙНИЙ В НЕДІЛЮ В ПОПРАЗДЕНСТВІ

На Великій Вечірни: „Блажен муж". На „Господи возвах" 10 стихир: 3 воскр., 3 Празника і 4 Святого, Слава: Святого, І нині: Догмат. Прокімен дня., 3 чтенія Святого, Стиховна воскр., Слава: Святого, І нині: Празника. При кінці Тропар воскр., Слава: Святого, І нині: Празника.

На повечерію: Кондак Святого, Слава, І нині: Празника.

На Великій Утрени: Троп. воскр., 2 р., Слава: Святого, І нині: Празника. Сідален і проче як в неділю без попразденства, лиш по 3-ім сідални Святого, І нині: Празника. По 3-ій пісни Канона Кондак і Ікос Празника і Святого і Сідален Святого, Слава І нині: Празника; по 6. Кондак і Ікос воскр., по 9-ій Світил. воскресний, Слава: Святого, І нині: Празника. На 9-ій пісни (крім неділь внутр Празника Пасхи) береться „Честнійшую". На хвалитех 8 стихир: воскресні 4 і Святого 4, Слава: Стихира Евангельська, І нині: „Преблагословенна".

На Часах: — На всіх Тропар воскр., і Слава: на 1-ім і 6-ім Празника, а на 3-ім 9-ім Святого. Кондаки: на 1-ім і на 9-ім воскр., на 3-ім Празн. а на 6-ім Святого.

На Літурґії. — Тропар воскресний, Празника і Святого, Кондак воскр. Слава: Кондак Святого, І нині: Кондак Празника. Прокімен Апостол, Евангеліє і Причастен, Неділі і Святого.

VI.
СВЯТИЙ З ВСЕНОЧНИМ НА БУДНІ

Вечірня Вел.: Слава святій. Прийдіте поклонімся, пс. 103. Бл. муж. На Господи возв. 8 стихир Свят., Слава: Свят. І нині: Догмат по гласу Наславника. Вхід. 3 Чтенія. Рцім всі. Литія святого. Стиховна святого. На „Нині отп." Тропар свят. 2 р. Богородице Діво 1 р.

На Утрені Великій: По Бог Господь Тропар Свят. 2 рази Слава: І нині: Богор.. воскр. після гл. Троп. Сідальні 2 Свят.; Полиєлей, Величаніє, Сідален, полиєлей, Степенна празника. Єванг. і стихира Свят. На каноні Ірмоси Св. Катавасія рядова. По 3 п. Сідален. Свят. Сл. І нині: Богор. По 6 п. Кондак—Ікос Свят. На 9 п. „Честнійшую" (крім 20 і 30 І.) По 9 п. Світилен Свят. 2 рази Сл. І нині. Богор. На хвалитех стихири Свят. І нині: Богор. По Славословію вел. Тропар Свят. Сл. І нині: Богор. **воскр.** —

На Літургії: Тропар Святого, Сл. Кондак Свят. І нині: Богородичен. Прокімен. Причастен. Ап. Єв. Свят.

VII.
НЕДІЛЯ З БДІННИМ АБО ПРАЗНИКОМ БОГОРОДИЧНИМ

На Вечірни Великій: Слава Святій. „Прийдіте поклонімся" і псалом 103. Проче береться як повище, лише як Празн. Богор., то на Госп. возв.: Слава: І нині: Празн. По Ісполним: Литія, як Богородиці, то вся Празника, а як Святого, то перша стихира Храма, дальші святого, Сл. Свят. І нині: Богор. зо стихир воскресних по гл. Наславника. На стиховні стихири воскрвесні. Сл. І нині: Празн. Богородичного, а як Бдінний то Слава: Свят., І нині: Богор. воскр. з стиховни по гл. Наславника. По „Нині отпущаєши": Тропар Празн. 3 р. а як Бдінний: Богородице Діво 2 р. Тропар Свят. 1 р. По благословенню хлібів: Буди імя Госп. і пс. 33. Отпуст воскр. з поминанням Празника Богор. або святого дня.

Утреня: По Бог Господь: Тропар воскр. 2 р. Сл. І нині: Празн., а як Бдінний: Сл. Свят. І нині: Богор. воскр. по гл. Наславн. (як Празн. Богор. Прокімен, Ев. Празн. і по 50 псалмі стихира Празника. Святому беремо лише тоді Прокімен, Еванг. і стихиру, як його Храм.) Канон з Ірмосами воскр., катавасія рядова. По 3 п Кондак—Ікос воскр. і Сідален Празн. По 6 п. Кондак—Ікос празн. (Як Бдінний, то на каноні як під 1.) На 9 п. „Честнійшую", Світилен воскр. Сл. І нині: Празн. На хвалитех як під IV., лише Слава Празн. (Святому Слава: лише тоді, як його храм,) а стихира ев. по Утрені. Тропар один з двох воскресних.

Літургія: Тропар Воскр., Празн. або Свят.; Кондак воскр., Сл. І нині: Кондак Празн., як Свят., то Сл. Кондак Свят. І нині: Богор. дібраний як під 1. Проче все неділі і Празн. чи Святого. Задостойник Празн.

VIII.
ПРАЗНИК БОГОРОДИЧЕН НА БУДНІ

Усе, як під VI. лише по стихирах все Сл. І нині: Празн. на **Утрені:** Троп. Празн. 2 р. Сл. І нині: той сам. На 9 п. Припів Празн. При кінці Тропар Празн.

Літургія: Тропар Празн. Сл. І нині: Кондак Празн. Проче і Задостойник Празн.

IX.
ПРЕД — І ПОПРАЗД (ГОСПОД. АБО БОГОР.) В НЕДІЛЮ

Усе, як під 1, лише на Вечірні на Госп. возв. воскр. 4, Празн. 3, Свят. 3, Слава: Празн. І нині: Догмат гласа. Стиховна воскр. Слава Святому (як є), І нині: Празн. По „Нині отпущаєши": Тропар воскр. Слава Святому, І нині: Празника.

Утреня: На тропарах і Світильнах І нині: Празн. На Каноні по 3 п. Кондак—Ікос Празн., Сл. Сідален Свят. І нині: Празн. на хвалитех стихир воскр. 4, Празн. 4 з 2 їх припівами, Слава: стихира еванг. По славословію вел. Тропар воскр. один з двох. —

Літургія: В попразд. Господс. 3 антифони Празн., так само Прийдіте поклонімся. Тропар воскр. і Празн. Слава Кондак воскр. І нині: Празн. Трисвятоє Прокімен, Ап. Аллилуя, Еванг. і Причастен лише недільні. Задостойник Празника.

X.
ВІДДАННЯ ПРАЗНИКА В НЕДІЛЮ

Служба святого рядового переноситься на інший день. Усе як під 1 тільки на

Вечірні: На Госп. возв. воскр. 4, Празн. 6, Сл. Празн. І нині: Догмат гласа. На стиховні і на Тропарях: Слава: І нині: Празн. Так само на **Утрені:** На Каноні по 3 п. Конд.—Ікос і Сідален Празн. На 9 п. „Чеснійшую" світилен воскр. Сл. І нині: Празн. На хвалитех воскр. 4 Празн. 4 з 2 їх припівами. Сл. стихира еванг. По Славословію вел. Троп. воскр.—

Літургія: Тропар як в Попразд. Прокімен, Аллилуя і Причастен неділі і Празн. Апост. і Евангеліє, як Празн. Господс., то лише Неділі як Богородичен то Неділі й Празн.

Частинний Устав для Свят 1945

6. січня. Навечеріє Різдва Христового: Царські Часи. **На Літургії св. Вас. Вел. з Вечірнею:** Ап. зач. 303; **еванг.** Луки зач. 5. **(Піст).**

7. січня. Різдво Христове: Повечеріє Велике з Всеночним. **На Літ. Йоана Золотоустого:** Ант. Празн. Місто Святий Боже співається Єлици. Ап. зач. 209, ев. Матея зач. 3.

Загальниця до Навечерія Богоявлення, але час заказаний.

8 січня. Собор Пресв. Богородиці і Св. Йосифа Обручника: Всеночне.

На Великій Вечірни: Блажен муж. На Господи возвах: 8 стихир: 3 Різдва і 5 Обр., Слава: Обр., І нині: Різдва. Вход і Прок. Різдва: Кто Бог велій, тенія 3. литія. По Нині отпущаєш: Тропар Обр. 2 р., і Богородице Діво 1 р.

На Утрени: На Бог Господь: Троп. Різдв. 2 р., Слава: Обр., І нині: Різдв. По Сідалнах Полиєлей і Величанія. Степенна: От юности. Прокімен: Возвеселится. Ев. Матея зач. 2. По Великім Славословію: Тропар Обр., Слава, І нині: Різдва.

На Літургії: Антиф. 2 перші Різдв. 3-ий звич. з прип. Різдв. Троп. Різдва і Обр., Слава: Конд. Обр., І нині: Конд. Собора. Прок. Собора. Ап. зач. 306. Ев. Матея зач. 4.

9. січня. Первомученика Стефана: На Літургії: Антиф. два разника, 3-ий звич. зприп. Празн. Троп.: Празн. і Стеф., Слава: Конд. Стеф. І нині: Празн. Проче усе: Празн. і Свят. (Стеф.) Задостойник: Празн. Апост. зач. 17; ев. Матея зач. 87.

14. січня. Новий Рік. Обрізання ГНІХ і Св. Василія: Всеночне.

На Великій Вечірни: 8 стихир: Обріз. 4 і Вас. 4, Слава: Вас., І нині: Обріз. Чтеній 3. Литія. На благословення хлібів Тропар Вас. 2 р. і Обріз. 1 р.

На Утрени: Троп. Обріз. 2 р., Сл.: Вас., І нині: Обріз. Полиєлей і Величанія. Степенна: От юности і Прок. Уста моя. Ев. Йоана зач. 36. Ірмоси Обріз., Катавасія: Глубини: Богоявленія. По Славословію вел.: Троп. Василія, Слава, І нині: Обрізання.

На Літургії Вас. Великого: Троп. Обріз. і Вас., Слава: Кондак Вас., І нині: Обріз. Прок. Нед. перед Просвіщ. і Обріз.: Спаси Господи, і Василію: Уста моя. Апп. зач. 298 (нед. пер. Просвіщ.) і 254 (Обріз.). Ев. Марка зач. І (нед. пер. Просвіщ) і Луки зач. 6 (Обріз.); Ап. і Ев. Василію опускається.

18. січня. Навечеріє Богоявлення: Царські Часи.

На Літургії св. Василія з Вечірнею: Апост. зач. 143, Ев. Луки зач. 9.

Нині заховуємо Піст.

19 січня. Богоявлення ГНІХ.: Повечеріє Велике з Всеночним, як перед Різдвом.

На Літургії Йоана Золотоустого: Антиф. Празн. Місто: Святий Боже співається: Єлици. Ап. зач. 302, Ев. Матея зач. 6. По Заамвонній молитві Водосвяття.

---

12. лютого. Трьох Святителів: Всеночне.

На Великій Вечірни: По благословенню хлібів Троп. Свят. 2 р. і Богор. Діво 1 р.

На Утрені: Ев. Йоана зач. 36.

На Літургії: Ап. зач. 335, ев. Матея, зач. 11.

15. лютого. Стрітення ГНІХ: Всеночне.

На Вечірни: Все празника. На благослов. хлібів Троп. Празн. 3 р.

На Утрени: На Бог Господь: Троп. Празн. 2 р. Слава, І нині: Троп. Празн. 1 р. Все проче по порядку. Празн. Ев. Луки зач. 8.

На Літургії: Припів до 3-го Антифона: Молитвами Богородице, Спасе, спаси

нас. Місто: Прийдіте поклонімся: береться, лиш в сам день Празника вход ноє. Ап. з. 316, Ев. Луки зач. 7.

---

18. березня. Неділя Сиропустна:
На літургії: Тропар воскресний. Слава, І нині' Кондак неділі Сиропустної. Ап. зач. 112, Ев. Матея з 17.

19. березня. Понеділок: Початок Великого Посту.

В Середи і Пятниці Великого Посту Служба Божа Преждеосвящених Дарів і Сорокоусти.

Літургія Преждеосвященних Дарів (на ній Вечірня з слідуючого дня).

На Літургії Преждеосв. Дарів убирається священик в усі ризи (фіолєтні) при чім говорить лише слова: 'Господу помолимся'. Опісля бере порожну чашу і дискос накриті покровцем твердим, ложочку і ручничок і виходить перед Престол, де відправляє Літургію після нижче поданого взору. Царські двері отворені через цілу Літургію. Замкнені лише в часі співання 'Да ісправиться.'

Чин Літургії: ,Благословенно царство.' ,Царю Небесний' аж до ,Прийдіте поклонимся.' Псалом 103. В часі того Псальма читає священик 5 послідних Молитов Вечірні (Світилничних). (Три початкові читає поодинокою по кожнім з трьох антифонів 18-ої Катизми). Катизма 18-а. 3 антифони з Ект. малими; і Молитвами вечірними. На 'Господи воззвах': Тріоди: 6; Свят. із слідуючого дня: 4; Слава: Свят. І нині: Богородичен, гласа. Вхід з кадилом. 'Світе тихий.' Прокімен Тріоди з Стихом 2 р. Чтеніє: Битія. Другий Прок.: Тріоди з Стихом. Священик бере в руки трійцю і кадильницю, складає їх навхрест і обернений до Престола голосить: "Премудрость прости.' 'Світ Христов просвіщаєт всіх.' На ті послідні слова звертається священик лицем до людей. Усі роблять 3 великі поклони. Чтець зачинає відразу: Притчей Чтеніє. 'Воньмім.' Чтеніє. Священик замикає царські двері і по скінченню Чтенія, обкадивши передну часть Престола зачинає: 'Да ісправиться.' Священик обкаджує Престіл при кінці кожного стиха, а на кожну сторону переходить тоді, коли крилос зачинає співати: 'Воздіяніє'. В часі коли священик співає стих, клячить народ, і противно, коли співає народ, клячить священик і встає на 'Воздіяніє.' По скінченню 'Да ісправиться' священик отвирає царські двері — усі роблять три великі поклони і сейчас зачинається Літургія по порядку після Служебника. Ектенії співає священик спеціяльним напівом. В часі співання 'Нині сили' священик кадить, як звичайно на Літургії перед Вел. Входом. По об кадженню священик сам відмовляє 'Нині сили' 3 рази виймає з Кивота Дароносицю, кадить, бере її в руки і з шалем на рамени робить: Вхід. По Вході священик кладе св. Дари, обкаджує, вибирає освяченого Агнця і Частиці і опісля ховає Дароносицю. Без ніякої Молитви вливає священик вино і воду до чаші, покриває покровцем, опісля робить з усім народом 3 великі поклони і продовжає Літургію. Св. Причастіє відбувається під одним видом. По заамвонній Молитві: 'Буди імя Господне', 3 р. Псалом 33. 'Благословеніє Господне на вас' і тд. співає священик напівом звичайним.

---

8 квітня. Хрестопоклінна.
На Великій Вечірни: Блажен муж. На Господи возвах: 10 стих.: воскр. 6 і Тріоди 4, Слава: Тріоди, І нині: Догмат гл. 7. Стиховна гласа, Слава: І нині: Тріоди. При кінці Троп. воскр., Слава: 'Спаси Господи.' І нині: Богородичен. По отпусті винесення Чесного Хреста зі захристії на великий престіл. Відбувається воно так: Сейчас по отпусті Вечірні священик йде до Захристії, — де вже напеоед приготував Чесний Хрест, убравши його в васильки і обвив зі споду 'Воздухом,' а між васильки і Хрест встромивши Дискос. Відтак, одітий в епітрахиль і фелон, покадить Хрест і зачинає 'начало обичне' від Благословен Бог наш. 'Яко твоє єесть царство' бере Хрест у руки і прикладаючи собі його до чола васильками, виносить на престіл і кладе його на місце Евангелія, а хор підчас того співає Тропар: 'Спаси Господи,' Слава, І нині: 'Вознесийся."

На Утрени: В часі Славословія великого священик убраний у всі ризи фіолєтні, покадить на престолі Хрест, бере його в руки і обійшовши престіл наоколо, стає перед царськими вратами. Коли скінчиться Славословіє і Трисвятоє, священик возглашає: 'Премудрость прости!' і заносить хрест на тетрапод а поloживши його там кадить з 4 сторін. Хор в тім часі співає 'Спаси Господи,' а по відспіванню робиться 3 поклони співаючи 'Кресту Твоєму.' Подібно по кож-

нім богослуженню в церкві, аж до пятниці співається перед чесним Хрестом 3 р. 'Кресту Твому' з поклонами. В пятницю по богослуження заносить священик хрест до захристії.

На Літ. Вас. Вел.: Троп. воскр. і Хреста, Слава, І нині: Конд. Хреста. Місто 'Святий Боже' береться 'Кресту Твоєму.' Прок. і Прич. Хреста. Ап. з. 311. Ев. Марка зач. 37.

18. квітня. Середа Вечером: Утреня з Поклонами.

———

3. травня. Великий Четвер:

Літ. Вас. Вел. з Вечірнею: 10 стихир. Чтеній 3 і Ап. зач. 149, Ев. Мат. зач. 107. Місто 'Іже Херувими' співається 'Вечери твоєя Тайни.' Місто Достойно співаеть ся Ірмос: Странствія.

4. травня. Велика Пятниця: Царські часи. По вечірні винесення Плащаниці до Божого Гробу. Винесення відбувається так: В часі співання послідної стихири на Стиховні священик одітий в усі ризи (фіолєтні) виходить перед престіл з Плащаницею і віддає її 4-ом парохіянам. Відтак виймає Святі Тайни, обкаджує їх, бере в руки і серед співу 'Тебе одіящагося, робить 3 рази обхід навколо церкви. Повернувши до церкви кладе Найсв. Тайни на приготованім місці над Божим Гробом, обкаджує їх, а плащаницю уміщує в Божім Гробі, головою до своєї лівої руки й кадить їїї з 4-ох сторін. По 'Нині отпущаєши' і по 'Отче наш,' співається 3 р. 'Благообразний Йосиф' з поклонами. Відтак цілує плащаницю а по нім вірні. Отпуст Великої Суботи. Вечером Єрусалимська Утреня при Божім Гробі.

Коли парох має більше церкова, то лиш в одній є вечірня, а в прочих саме виставлення плащаниці в слідуючий спосіб: 'Благословен Бог наш.' 'Прийдіте поклонімся' 3 р. і сейчас Похід з Плащаницею серед співання: 'Тебе одіящагося.' По Поході: Отпуст малий. 'Благообразний Йосиф' 3 р. з поклоном і цілованням Плащаниці.

Від нині до Неділі Пасхи не вноситься мерців до Церкви.

5. травня. Велика Субота: Літ. Василія Вел. з Вечірнею. Ап. зач. 91, Ев. Мат. зач. 115. Замість Аллилуя співають: :Воскресни Господи, суди землі', підчас чого священик зміняє ризи фіолєтні на світлі.

6. травня. Великдень: Вечером або досвіта правиться в постних ризах перед Б. Гробом Містопунощниця. По ній плащеницю заноситься на вівтар або де є місце, над горним сідалищем, щоби було видно і там остає аж до Вознесення. Свящ. перебирається у світлі ризи, бере Найсв. Тайни, а люди образ або статую Воскресення і Євангеліє і роблять обхід довкола церкви і дзвонять. Заносить Найсв. Тайни до церкви і з хрестом виходиться перед двері церкви, де зачинається Утреня воскресна. На каноні єктенія по кожній пісні і кадиться на початку канона і на Ангел вопіяше. — **Літ. Золотоустого:** Євангеліє поділене на 12 частей, читається з перестанками, підчас яких дзвониться у всі дзвони. Вечірня у всіх ризах, так само в понеділок і вівторок, і на Утрені цілий тиждень. Нині на веч. Єв. Йоана зач. 65. На 'Да воскресне Бог' цілования хреста і мировання. Отпуст з хрестом цілий тиждень, а дальше до Вознесення лише в неділі, Празн. Преполовення і Віддання Пасхи. **Цей тиждень загальниця.** Царські врата цілий тиждень отворені.

Похорон правиться цілий тиждень в ризах світлих, той самий для старших і дітей. — **Час заказаний.** — По Літургії або по Утрени благословення брашен, як в Літургіконі, або Молитослові. Через цілий Світлий Тиждень не можна правити заупокійної Служби Божої.

7. травня. Світлий Понеділок:

На Вел. Вечірни: Вхід з Евангелієм. По Прокімені читання Евангелія Йоана зач. 65.

На Літургії: Антифони Пасхи які береться через цілий тиждень. Тропарі вчерашні. Прокімен 'Во всю землю.' Ап. зач. 2, Ев. Йоана зач. 2.

8. травня. Світлий Вівторок:

На Вел. Вечірни: Вхід з кадилом.

На Літургії: Прокімен 'Величить душа моя.' Ап. з. 4, Ев. Луки з 113.

14. червня. Вознесення Господне: Всеночне.

На Вечірни: Блажен муж не співається.

На Утрени: Полиєлей і величанія. Ев. Марка зач. 71.

На Літургії: Антиф. осібні. Ап. зач. 1, Ев. Луки зач. 114. Місто 'Достойно' Ірмос Празника.

24. червня. Сошествіє Св. Духа: Всеночне.

На Вел. Вечірни: і на кожнім богослуженню через цілий тиждень співається 'Царю Небесний' з колінопреклоненням.

На Утрени: Ев. Йоана з. 65. 'Воскресеніє Христово' опускається.

На Літургії: По Благословенно Царство співається Царю Небесний з колінопреклоненням. Антифони осібні. Ап. зач. 3, Ев. Йоана зач. 27. По Отпусті сейчас співається Вечірня з колінопреклонними молитвами.

Загальниця через цілий тиждень.

25. червня. Пресвятої Тройці:

На Літургії: Антифони 2 перші вчерашні, 3-ий звичайний з припівом 'Спаси ни Утішителю благий. Ап. з. 229 і 197, Ев. Мат. з. 75 і 116.

7. липня Різдво Йоана Хрестителя: Устав Святого з Всеночним на будни.

На Вел. Утрени: Ев. Луки з. 1. (з переступками).

На Літургії: Ап. зач. 112, Ев. Луки зач. 3, (з переступками.)

12. липня. Верховних Ап. Петра і Павла: Всеночне.

На Утрени: Ев. Йоана з. 67.

На Літургії: Ап. з. 193, Ев. Йоана зач. 67.

14. серпня. Проісходженіє Чесного Хреста і Муч. Макавеїв: Від нині починається Спасівка, піст, що треває до 27 серпня, навеч. Успення включно.

На Вечірні повседневній: По отпусті винесення Чесного Хреста подібно, як в Суботу Хрестопоклінну.

На Утрени: По Славословію великім відбувається занесення Чесного Хреста з великого престола на тетрапод подібно, як це було в нед. хрестопоклінну. По відспіванню 3 р. Кресту Твоєму з поклонами, коли люди цілують святий Хрест, хор співає стихири Прийдіти вірнії.

На Літургії: Троп. Хреста і Муч., Слава: Кондак Муч. Ап. з. 125 і 330, Ев. Йоана з. 60 і Матея з. 38. По замавонній молитві водосвяття мале на памятку хрещення України, і благословення зілля: Начало обичне, Трисвяте.—По Прійдіте поклонімся 3 р., Псалом 142. Бог Господь. на гл. 4. Троп.: Ко Богородиці; Слава, І нині: Не умолчим. Псалом 50. Стихир освячення: Яже радость ітд. Стихири самогласні. Трисвяте. Прокімен. Ап. з. 306; Ев. Йоана з. 13. Ектенія: Молитва: 'Боже Великий і Вишній' ітд. Благословення зілля після Требника.

19. серпня. Преображення Господне: Всеночне.

На Утрени: Ев. Луки з. 45.

На Літургії: Антиф. осібні. Ап. з. 65, Ев. Матея з. 70. Місто Достойно Ірмос Празника. По заамвонній молитві або по отпусті свячення овочів.

28. серпня. Успення Пресв. Богородиці: Всеночне.

На Утрени: Ев. Луки зач. 4.

На Літургії: Ап. зач. 240, Ев. Луки з 54. По отпусті свячення зілля.

21. вересня. Різдво Преч. Діви Марії: Всеночне.

На Утрені: Ев. Луки зач. 4.

На Літургії: Ап. з. 240 Ев. Луки з. 54.

27. вересня. Воздвиження Чесного Хреста: (піст). Всеночне. Перед Вечірнею зі всеночним виноситься Чесний Хрест із Захристії на головний престіл подібно, як в нед. Хрестопоклінну, а на Утрені підчас Славословія переноситься його на тетрапод, де по Трисвятім відбуваються: поклонення, при співанню ектенії: Помилуй нас Боже, а на кожний її член хор співає (по нинішньому звичаю) 24 рази Господи Помилуй.

На Літ. Ап. з. 125, Ев. Йоан. з. 60.

Нині заховуємо піст.

8. листопада. ВМч. Димитрія: Всеночне. Ев. утр. Матея 36.

На Літ.: Ап. з. 292, Ев. Йо. з. 52.

21. листопада. Архистратига Михаїла: Всеночне. Ев. утр. Матея з. 52.

На Літ.: Ап. з. 305, Ев. Луки з. 51.

27. листопада. Піст до Різдва Христового.

4. грудня. Введення в Храм Пресв. Богородиці: Всеночне.

На Утрені: Ев. Луки з. 4.

На Літ.: Ап. з 806, Ев. Луки з. 54.

19. грудня. Св. Николая Чудотворця: Всеночне. Ев. утр. Йоана 36.

На Літ.: Ап. з. 335 Ев. Луки з. 24.

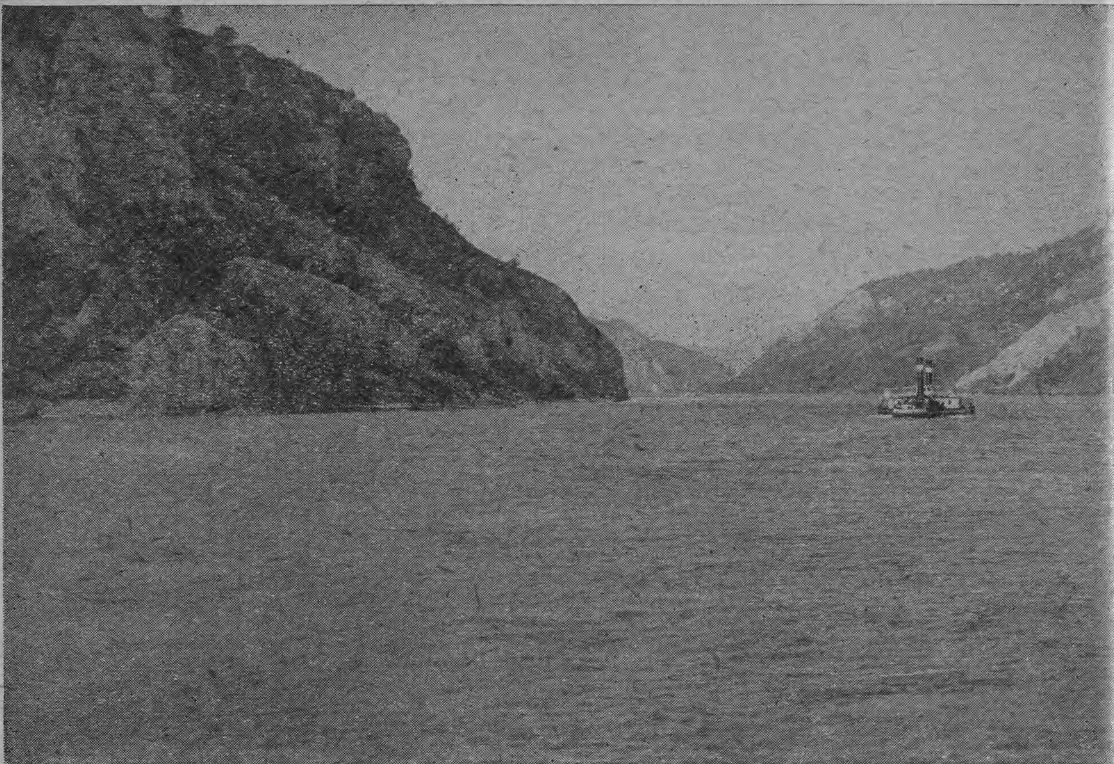
22. грудня. Непорочного Зачаття. На Літ.: Троп. воскр. і Предпр. Слава: Конд. воскр., І нині: Предпр. Ап. з. 320, Ев. Луки з. 3.

Штукована історія

Батько працює ввесь день на фабриці. Вечером вертається домів, на зустріч йому виходить троє його дітей. Врадуваний батько запитує:

— А що ви заробили діточки сьогодні?

Відповідає Юлечка: — Я помила начиння! — Додає Галя молодша: — А я повтирала за Юлечкою. — Не може замовчати й малий Осип і перехвалюється: — А я за ними позбирав всі черепки.

„Залізна Брама," якою перейшла Червона Армія з Румунії у Югославію.

ТЕМНЕ ПИТАННЯ

У недільній школі пояснює пастор дітям, що то значить біла краска одягу. Це признака радости. От, наприклад, дівчина стає до шлюбу в білому вбранню, бо це найщасливіший день в її життю.

Хлопчик, що сидить у задній лавці, пильно слухає вияснення пастора. Обережно підносить руку й несміло запитує:

— „А чому то хлопець, як іде до шлюбу, вбирається на чорно?"

На прохожого напали розбійники, щоб дав їм гроші. Прохожий зачав сильно боронитися. Нарешті розбійники його поконали й перешукавши кишені, знайшли 30 центів. Перший розбійник:

— Бійся Бога, чоловіче, коли ти так бєшся за 30 центів, то що ти робив би, колиб так мав цілого доляра?

Нападений: — Мені не розходиться про 30 центів ні про доляра. Я не хочу, щоб хто знав скільки в мене грошей у кишені.

РИБАЛКА

Один громадянин ловить рибу у ставі, коли надходить прохожий і питається:

— Зловили що?

— Шюр, вчора я тут зловив 40 щупаків!

— А ви знаєте, хто я?

— Ні, не знаю.

— Я є тут головний суддя, й цей став є мій.

— А ви знаєте, хто я?

— Ні, не знаю.

— Я найбільший брехун у стейті.

Третя година в ночи. На хіднику сидить пяний молодий чоловік і гикаючи, говорить сам зі собою. Надходить поліцай.

— Як вам не соромно. Такий молодий і до такого стану допиватися. Щоб вам сказав ваш батько, якби побачив вас у такому стані в цій порі?

—Бббатько.. гк... ск-к-казав би м-м-мені... гк... „Не кажи матері, що ми були разом".

ПОЛЮВАННЯ НА ДИЧИНУ В МАНІТОБІ

Дост. І. С. МекДайрмид, Міністер Майнів і Природних Багацтв.

Полювання на грубшу дичину є в Манітобі особливо в північних і східних частях провінції, популярні. Сімсот квадратових миль Гвайтшел Парку на східній границі Манітоби стоять ловцеві на грубшу дичину до розпорядимости. Оленів є більше чим коли і мож їх бачити в полудневих частях.

Дистрикт Сван Ривер є пригожим тереном для оленів і мусів. Оленів, мусів, медведів і карібу (канадійський олень на півночі) мож найти в околиці Ди Па, цеї брами до північних теренів для полювання. На лосів мож полювати в области, що граничить з Райдінґ Мавнтейн Нешенел Парком. (Гляди приписи полювання).

Мус

Берренленд Карібу

Мус. — Відмінно від всіх інших родів оленів, має великанську голову, римський ніс, а самець має широкі немов лопати роги. Він живе в Дак і Поркюпайн Мавнтейнс у східній Канаді, в північнім дистрикті між озерами і в лісових областях на північ від рільничої полоси.

Берренленд Карібу. — Вандрує в зимі тисячами в ґрупах з арктичних теренів до границі залісненої полоси. Загально він малої будови. Шерсть його ясної краски. Самець і самиця мають однакові роги у виді лопат.

Гвайттейл Олень. — Це звичайний олень в Манітобі. Роги складаються з головного пня, який з основи росте спершу взад, а відтак завертає наперед і від нього розходяться рогові галузи. Довгий його хвіст є сподом білий а зверха темний.

Мул Олень „Скачучий Олень." — Роги його розгалужені у формі ґралий. Хвіст його короткий і легко забарвлений, з темним пятном. В часі як утікає, виглядає, немовби колисався, через що легко його відріжнити від землі.

Лось. — Каштановатої краски. Широкорозгалужені роги з головним пнем і роговими галузками ріжняться зовсім від рогів муса у формі лопати. Він має на собі білий кружок або пляму, яка продовжується аж до хвоста і його окружає.

Лось

Гвайттейл Олень

Мул Олень

Грицько Чупринка.

Новорічне Привітання

Бє дванадцять! Чарку в гору!
Бенкетуй, хоч ти й один.
Хтось вітає душу хору
Дзвоном порваних годин.

Кинь, як символ, зерна жита,
Кинь палкі, живі слова!
Давня туга пережита,
Будуть знов твої жнива.

Десь летить бурун шалений,
Десь метелиця мете;
Кидай зерна! Степ зелений
Квіти щастя розведе.

Пий за щастя! Кинь минуле,
Бенкетуй, хоч ти й один.
Хтось вітає серце чуле
Тихим дзвоном: дзінь, дзінь, дзінь!

Сип і жито і пшеницю,
Засівай великий край!
Світоносную зірницю
Щирим серцем привітай.

Линь до гурту! в час великий
Світять зорі золоті.
Час забути сварки дикі
У братерському гурті.

Гей, до щастя! Гей, до долі! —
Мов брати, один в один!
Дзвонить щастя в ріднім колі
Тихим дзвоном: дзінь, дзінь, дзінь!

Десь летить бурун шалений,
Десь метелиця мете
Край веселий, степ зелений
Квіти волі розведе.

В. БАС.

Король Данило - Борець за Західно - Українські Землі

(В 680. роковини його смерти).

О, Галицька земле свята!
Невжеж мені Тебе, Нене, очима не вздріти?
Ні думами здумати у марнім чолі?
А жити — не жити скитальцем ридати і скніти
Проклятим до віку — і впасти в нерідній землі?

В. Пачовський.

Такі гіркі думи, почуття і питання насувалися нераз тому сім століть молодому Романовичеві Данилу, коли він скитався по Польщі і Угорщині, шукаючи пристановища і помочі для відзискання своєї батьківщини.

Доля не судила молодому князеви по смерти батька дозрівати на рідній землі під захистом матері, а лихих сусідів, які користаючи зі замішань і колотнеч, викликаних неприхильною Романовичам боярською партією, хотіли забрати собі на все Галичину. Угорський король Андрій увів до Галичини свою залогу, а навіть приняв титул „Короля Галичини і Володимирії." Виходячи зі становища інтересів своїх держав, як це наглядно показала Спішська умова з 1214 року, оба опікуни, польський і угорський, так занялися долею молодого Данила, що на галицькім стільци замісць нього засів син Андрія, а зять Лєшка, Кольман, якого примас укоронував на галицького короля, за ціну унії галицької України з римською церквою.

Серед таких невідрадних політичних обставин виростав Данило на гіркім хлібі вигнання, тиняючися по чужих дворах, але повний віри в кращу будучність. Скоро підріс забрався до збирання своєї спадщини з найбільшою енерґією, витривалістю і впертістю, не падаючи духом перед жадними перешкодами і невдачами. Він придержуючися заповіту старих українців, які замісць майна передавали своїм дітям голий меч, почав таким же мечем довгу сороклітню боротьбу, яка остаточно, по рішаючім бою на Ярославських полях, признала за ним право на володіння Галицько-Волинською державою. Маючи в своїх руках усі батьківські землі звернув Данило свої очі на Схід, у сторону Києва, щоб ослаблену Східну Україну злучити зі Західною, стати сеніором українських князів і розбудити наново розхитану українську силу. Вправді надії, мимо моментів спроби, не здійснилися наслідком нового політичного чинника на Сході Европи, монґольсько- татарської орди. Але все таки Данило став найсильнішим володарем в політичній системі земель давної Київської Держави.

★

По смерти Ярослава Мудрого не пішли історичні події після бажань і розпоряджень великого князя, але цілком навпаки. Замісць згідливого життя між наслідниками повстали ворожнечі, усобиці і війни, а в парі з тим дроблення на малі і безсилі княжі волости, що уможливило пустошення українських земель зі заходу від Польщі і з півдня від диких кочовників. Щойно Любецькі постанови з 1097 р. створили право в спільній дідизні княжого роду, на підставі якого кожний князь мав право на свою батьківщину і положили до певної міри кінець борбам за ліпші волости. Але рівночасно з тими постановами наступає і політичний розклад.

Найскорше і найрізкіше виділилася з комплексу українських земель Галичина (1085 р.), а відтак Волинь (1150 р.), яку Володимирський князь Роман тісно звязав під кінець 12 століття з Галичиною в одну сильну державу. Відтоді стає Галицько-Волинська держава, по зруй-

нованню Києва суздальськими князями Андрієм і Всеволодом, новою політичною силою на західних українських землях і носителем самостійного державного життя. За панування сильного Романа, в якім добачували всі українці відновителя давної славної минувшини, осягнула нова держава зеніту своєї могучости. Одначе вже з його смертю 1205 р. захиталася вона в самих основах наслідком інстинкту незгоди, так питомої українському народові, починаючи історичною добою. Приборкані колись бояри піднесли наново голову. Під напором знова сусідніх Ольговичів і Ігоревичів настало довголітне замішання в Галицько-Волинській державі, які зіпхнули її з давної висоти і значіння, змусили до утечі малолітного Данила, а сусідам дали причину до інтервенції. В цей спосіб починається довга блуканина по чужині законного наслідника на галицький престіл і самовільне розпорядження Романовою спадщиною сусідними володарями, Лєшком і Андрієм.

Домашні воєнні події, набіг ворогів і їх опікунча роля принесли Галицько-Волинській державі згаданою Спишською умовою не тільки угорську окупацію на чолі з Кольоманом, але рівнож територіяльні страти на користь Польщі. Данилови і Василькови лишилася тільки Володимирська волость. Одначе Данило не дав своєї згоди на новий порядок насильства польських і угорських окупантів, бо проти цього бунтувалася його воля, свідомість і почуття. Не диво, що він при сприяючих обставинах виступив з довголітної пасивности і з мечем в руці впімнувся за свої династичні права, які вороги намагалися затерти спільним порозумінням з 1214 року. Таку нагоду прискорив сам факт поділу Галичини, який розвів союзників і розвязав Данилови руки в збиранню покраяної батьківщини.

Запевнивши собі родинними звязками невтральність новгородського князя Мстислава, який 1219 р. прогнав Кольомана і опанував Галич, пішов Данило походом на Лєшка і відібрав від нього Берестейщину і Побужські землі. В цей спосіб став він міцною стопою на Волині і міг звернути свої очі на Галичину. Заграничні відносини для Волині і Галичини укладалися тоді добре. Та все таки історичні події пішли на перекір Даниловим бажанням, плянам і замислам.

Його тесть Мстислав бачучи, що наслідком боярських інтриґ не може задержати за собою Галичини, поминув Данила і віддав її наймолодшому, угорському королевичу Андрієви, який оженився з його донькою. Цей великий і несподіваний удар не вихилив з рівноваги Данила, бо тверда життєва школа, яку він перейшов на еміґрації, казала йому придусити в собі це безграничне обурення, щоби не поповнити політичного промаху в дорозі до відзискання зрабованих прав. Тому він, мимо дивовижного вчинку Мстислава, помагає йому в часі бунту Андрія і походу його батька на Галич і в цей спосіб перехилює побіду на його сторону. Щойно по смерти Мстислава настав зворот в політиці Данила, а тим самим в історії Галицько-Волинської держави.

★

Боротьбу за Галичину, яка почалася 1230 р. і тривала повних 15 літ, провадив Данило вже серед догідніших політичних умовин. Але на крівавім шляху в шуканню за подоптаним правом, були для нього Ахілевою пятою бояри, які при кожній нагоді піднимали проти нього повстання і уводили на галицький престіл ворожих князів. Такі неустанні заворушення і зміни були їм на руку, бо давали їм фактичне панування. Власть Данила навіть по кожноразовім опануванню Галича являлася тільки номінальною. Одначе завдяки своїй рішучости Данило положив кінець боярській оліґархії. Це наступило щойно під кінець довголітних змагань, а тимчасом довелося йому ще звести цілий ряд крівавих боїв зі зовнішними ворогами, щоб остаточно привернути правнополітичний стан українських земель.

Боротьба почалася зараз по поході під Каліш. В часі перебування Данила в Угровську прийшли до нього з Галича посланці зі зазивом на престіл. Данило приняв ті запросини охочо і підійшов зі своїм військом під Галич. Людність галицька стала по його стороні в надії, що він положить раз вже кінець довголітним замішанням і війнам. Але надії завели, бо по розгромі угро-фільського боярина Судислава на Понизю і капітуляції королевича Андрія наступив кількалітний період боїв з уграми. Хоч вони потерпіли неудачі, наїзди їх не припинювалися. Щойно по смерти короля Андрія, Данило поїхав на Угорщину в ціли

уладнання своїх відносин до угорської держави. Але та комбінація йому не повелася, бо новий король Беля IV. рішився піддержувати київського Ростислава Михайловича, а навіть обіцяв видати за нього свою доньку. Супроти цього Данило навязав зносини з його ворогом австрійським герцеґом Фридрихом Войовничим. Тоді Беля IV., щоби розбити небезпечну для себе коаліцію, зобовязався не мішатися в галицькі справи. З пасивности і невтральности вивів його щойно татарсько-монгольський похід. Але й ту останню сильну коаліцію, до якої належав Беля IV., мазовецький князь Конрад, київський князь Ізяслав і половецька орда, Данило в короткім часі розстроїв, а Ростислава, який рушив з угорсько-польськими полками на здобуття Галичини, побив у рішальній битві під Ярославом в 1245 році. Так отже ярославська війна запечатала собою історію боярської самоволі, розбила змагання противників видерти з рук Романовичів їх вітчину і положила кінець 40-літній галицькій замішанині.

Так по ярославській битві встала щойно правда з оков, якої Данило шукав 40 літ в огнях, димах і тяжких боях. Так впало на ворогів прокляття, яке над ними зависло за всі кривди і злочини заподіяні українському народови. Данило знав, що покликуватися на етику, справедливість і християнську любов не вистарчає, і тому він, як смілий і чесний лицар-войовник, став кріпко віч у віч проти всіх своїх ворогів, і раз добутий меч, цей символ влади і панування, сховав тоді у піхву, аж розбив противника і засів певно на батьківськім престолі, як леґальний володар галицької землі.

Здавалося, що тепер Галицько-Волинська держава дивгнеться зі своїх руїн і згарищ і в супокою осягне давного рівня розцвіту і слави. Але вже в недалекім часі прийшла на Данила і його державу нова біда. Татарське лихоліття, яке по памятній битві над річкою Калкою 1224 р. зависло чорною хмарою над українськими землями, підтяло дуже розмах Данилової політики. Страшний Батієвий похід спричинив великі спустошення, втрати в людях і упадок економічно-культурного життя в Галицько-Волинській державі. Татари по повороті з Угорщини не вернули назад в Азію, але отаборилися на долішній Волзі і в цей спосіб стали чинником політичного укладу на сході Европи. Тепер мусіли їхати українські князі в орду і просити хана затвердження в їхніх уділах. Сили Данила були тоді ще за слабі, щоби боронитися проти татарської орди, і він мусів рівнож схилитися перед татарським поганином. „Данило Романович," каже літопис, „великий князь, що володів зі своїм братом Києвом, Володимиром, Галичом і іншими краями, тепер сидить на колінах, зветься холопом, дани від нього хочуть, життя не надіятися, погрози мусить слухати." Так відзивається сучасник про цей факт. Але те гірке почуття покори й обиди не підтяло Данилової енерґії і не зломило його на дусі. Заподіяна зневага стояла йому все на думці і він шукав пімсти. Войовничість, дикі руїнницькі інстинкти жорстокого ворога не дозволили йому провадити супроти нього опортуністичної політики. Він чекав лише догідної хвилі і хапався ріжних політичних комбінацій, щоби змити свою покору і пониження і розбити в прах татарську орду, яка стала плямою для українського народу.

В підготовці до боротьби почав він ставити нові міста, відновляти старі укріплення і будувати кріпости. Зі сусідніми державами навязував знова добрі відносини. З Угорщиною і Австрією увійшов навіть в родинні звязки. За посередництвом папи хотів двигнути цілу західну Европу проти своїх найновіших ворогів. Але результатом всіх тих великих заходів, зусиль і уступок було лише прикре розчарування. Крім буль і цілого ряду обіцянок не дістав Данило жадної помочі. Одинокою памяткою зносин з Ватиканом остав тільки королівський титул і вінець, який вложив на Данилову голову в Дорогичині 1253 р. папський леґат Опізо і укоронував його на короля Галичини і Володимирії.

Татари довідавшись про заходи Данила, підрізали руками жорстокого і окаянного ватажка Бурундая всі його смілі пляни і погребали найдорожчу його мрію — боротьбу з хижою ордою. Тяжка праця довгих років Данилових розвіялася як дим, великий плян на будуче розвалився, надії бодай умерти свобідним, не здійснилися. День 1264 р. розхорувався прибитий горем 60-літний старець і умер в Холмії, де його також похоронено в катедрі Богородиці.

★

Коли кинути оком на весь час цеї невсипущої боротьби Данила за свою вітчину з уграми, поляками, литовцями і татарською ордою, то дійсно треба подивляти його завзятість, витривалість і мужність, що він не спронемірився цій великій справі, не зійшов зі шляху до виткненої цілі, а йшов послідовно все вперід, доки не осягнув максімум зі своїх політичних плянів. Вправді довершити діла вповні, пімстити сльози і зойки українського народа йому не довелося, але за це показав він грядучим поколінням, що знайти свою державу можна лише в огні і крівавих боях, що збудувати її можна тільки на згарищах і руїнах ворожої сили. Він знав, що в життю кожного народа є моменти менших і більших невдач, які несуть зі собою затемнення на шляху народньої політики і народних змагань, але напружав всі свої сили щоб оминути всяких кріз і чим швидче добитися наново на шлях нормального життя. Данило перенятий вірою в велике покликання свого роду, стояв чуйно на сторожі Сяну і Вислока, Вепру і Нарви, на Подільських степах і високих Карпатських шпилях зі заповітним мечем в руці готовий кожної хвилі на розправу з ворогами в обороні рідного краю. Данило не фаталіст, що жде спокійно своєї долі, але неугнутий борець, який в завзятих боях ломав ярмо неволі. Він не політичний раб, бо підданство ханам було тільки позірне, а міцний володар, якого рід засів на якийсь час на австрійськім і литовськім престолі. Його вплив у міжнародній політиці в Середній Европі був так значучий, що майже не було події, яка не носила би на собі знамя його політичного ума. Як такий володар не міг він вести опортуністичної політики супроти жадного ворога, навіть проти татар перед якими тряслася тоді ціла Західна Европа, але провадив все активну боротьбу. І хоч пляни і замисли Данилові вповні не здійснилися, хоч не поталанило йому вибороти волю свому народові, знести свіжі кордони і зреалізувати ясні пробліски своїх соборницьких змагань, то проте історія зачислила його до найкращих синів **українського народа.**

Українські вояки з Канади святкують Різдво і з того приводу гостяться у своїй Гостинниці у Лондоні, Анґлія.

С. ВІВЧАР

Шумить ліс Карпатської України

Шумить ліс Карпатської України... Його замерле ще віття нахиляється, щоб привітати січових хлопців. Тих хлопців славної „Карпатської Січі," що не мали щастя впасти на полю слави у завзятих боях із мадярськими ордами, які насильством здобувають їхній край.

На білім лоні полонинських верхів значаться червоні сліди. Українські Карпати з радістю приймають до себе січовиків, які під Камяницею, Горондою, Іршавою й Севлюшем, Королевом та Хустом і на цілім просторі Карпатської України, косили мадярських наїздників, і до останнього набою клали героїчний відпір монгольським ордам, що стократ чисельно переважали добровольців січового війська.

З любовою привітало й населення своїх найкращих синів, лицарів „Карпатської Січі", які розбиті на фронтах у нерівних боях, відступили до рідних гір, щоб і надалі, зо зброєю в руках, боронити свободу народу й українські Карпати.

Ця партизанська боротьба січовиків не скінчилася й до нині. Тим і дасться вияснити, що мадярська військова диктатура в Карпатській Україні на ділі не знесена і до сьогодня. Тепер зводяться завзяті й неменш героїчні бої партизанських відділів із Мадярами здовж залізничих шляхів Карпатської України від Перечина до Ужка й від Хусту на цілій лінії аж до Ясіня, на Волівщині й Хустщині. Партизанські відділи були крім двох-трьох, малі числом, від 10—20 люда. Переважно складалися з тих фронтовиків, яким по розбиттю фронту вдалося щасливо відступити.

Партизанські відділи дуже тяжко пробивалися крізь озброєних місцевих мадярських терористів в гори. Найболючіші втрати далось відчути на лінії Хуст—Бичків—Ясіня. На тій лінії було найбільше жертв. За ті всі численні жертви відповідає один урядник безпеки при президії влади, який прибув з Хусту до Бичкова ще 15 березня вечером і в імені президента д-ра Августина Волошина давав накази командантам Січи вздовж тої лінії, щоб зложили зброю й передали команду місцевим Мадярам, мовляв вже все пропало. Цей „наказ" також в імени Президента повторив 16 березня командант утікаючих чеських відділів підполк. Земан. Мадяри отже змогли ту лінію заняти, в порівнанню до інших областей, в короткому часі між 17 і 20 березня. Також не дивниця, що місцеві мадярські терористичні банди з того скористали й озброївшись, виарештували й без ніякого суду розстрілювали зовсім невинних людей (тільки тому, що вони Українці), вже від 16 березня (забиття Волощука в Бичкові і т. д.). При цім ганебну ролю відограло чеське військо. Переходячи через Тячів до Румунії, розділювало місцевим Мадярам зброю, одяги й шоломи. Ані одного Мадяра не було в Тячові вже 16 березня, що не мав би кріса й за поясом ручні ґранати. Для Мадярів була зброя, яку щедро давали Чехи. Мадярські терористичні банди під проводом адвоката д-ра Ґапки з Тячова (він був їхнім окружним командантом), озброїли не тільки Тячів, але розвезли зброю для Мадярів та їхніх прихвостнів і по інших селах, головно: Тересва, Солотвина, Бичків, Рахів, Ясіня. Дня 16 березня арештовано в Тячові вище сотні Українців (не згадую скільки там арештовано в наступних днях). Деяких по ревізії випустили, деяких розстріляли. Інших відвезено до концентраційного табору в Ніредьгазі. Тоді арештовано редактора й письменника Василя Ґренджу-Донського, посла Михайла Марущака, а вечером передали їм ще Румуни посла д-ра Степана Росоху, якому одначе вдалося втекти, ще того дня.

Найнещасливіше скінчив один партизанський відділ між Бедевлею й Тячовом 17 березня коло години 7 рано. З великого партизанського відділу, по кривавім бою, в якім взяли участь і мадярські гармати, майже ніхто не вратувався.

Мадяри також понесли поважні втрати. Другий більший відділ розбили Мадяри під Тересвою. Девять січовиків, що Мадяри їх зловили розстріляно на місці, ранених добито. Із мертвих січовиків стягали Мадяри січові уніформи. Пізніще одягалися в них, щоб легче виловити січовиків. Дня 17 березня арештовано в Тересві багато Українців, між ними посла Федора Ревая, дир. учительської семінарії о. Василя Ларя, проф. Якова Голоту, о. Христофора та інших. Ці сиділи в канцелярії сільського уряду, звідки їх відтак відвезено до вязниці в Тячеві. Тільки о. Христофору вдалося викрутитися, а інших із вязниці відвезли до Ніредьгази. Того дня там знову арештований д-р Росоха й нагло засуджений (без ніякого суду), ще з двома січовиками на розстріл. Засуджених вели Мадяри під баґнетами в зарви т. зв. „Сасинові Ями" під гору Качулку. Зпід розстрілу вдалося Рososі щасливо втекти, одного з тих двох січовиків при втечі забили, іншого, тяжко раненого, мадярські дикуни добили кольбами.

18 березня звели партизани відважні бої з мадярськими військами вздовж середнього пасма Карпатської України, від Березнянщини через Волівщину, Хустщину аж на Гуцульщину. На Волівщині взяли участь і мадярські гармати. В Нересниці 17 березня партизани позривали й знищили всі мадярські прапори та вітальну браму, яку Мадяри поставили. Відділ подався в гори в напрямі Бичкова. 18 бересня партизанський відділ в числі 13 душ під проводом десятника О. позривав із мадярських хат прапори в селі Ганичах, а в пополудневих годинах в селі Калинах під Дубовим розгромив місцевий „ершеґ" (сторожу), яка йшла витати січовиків, думаючи, що то Мадяри; позривано прапори й вітальну браму, яку поставив піп Силядій і визволено Росоху, якого зрадливим способом Вилядій арештував. Партизани тодіж визволили ще одного інжініра, що пізніше знову попав до табору в Ніредьгаз, шофера С. й двох семинаристів. Відділ подався в гори в напрямі Рахова, щоб ставити дальший опір мадярським бандам. І так мадярські війська могли окупувати 20 березня тільки головні лінії, по яких ведуть залізничі шляхи. Середню полосу змогли заняти аж 23 березня, коли були заняті мадярськими військами Косівська, Поляна, Драгово й дальші села в тій лінії на захід. Горішню частину Карпатської України окупували Мадяри далеко пізніше. А пограничне пасмо, де нема добрих шляхів, не було заняте Мадярами. Його ще не скоро займуть. Мадяри просто бояться туди йти, бо це переважно ліси з малими оселями, де ще багато скривається партизан січовиків, досить добре озброєних. Партизани не сидять там за пусто. Ще в квітні й першій половині травня, знаходили мадярські патрулі часто забитого свого жандарма, чи вояка, а часами й цілу патрулю. Тому в Карпатській Україні триває й надалі військовий стан.

По щирости сказати, січових партизан не так легко проженуть вони з гір. Партизани добре знають терен, бо то переважно гірські хлопці, а відтак їм сильно йде на руку місцеве населення, що в деяких околицях може й місяцем скорше вигнало худобу на полонини, щоб легше допомагати січовикам у харчуванні.

★

В перших тижнях настрій українського населення під мадярською окупацією був дуже пригноблений. Озброєні терористичні мадярські банди, за допомогою мадярських жандармів та вояків, виробляли жахливі речі. У Тячові вже від 17 березня зачали розстрілювати Українців у тюремних пивничних келіях без ніякого суду. В Бичкові забили Мадяри 16 березня січового четаря Павла Волощука, учителя горожанської школи, як той хотів переступити до Румунії. Протягом 17 і 18 березня в Бичкові арештовано мадярськими терористами цілий ряд Українців, що там схоронилися, або через Бичків хотіли дістатися до Румунії. В той час, член малої антанти Румунія видала Мадярам до Бичкова 273 січовиків. Румуни найскорше їх обікрали, позлуплювали однострої й чоботи та босих та напів голих (як був ще сніг) під штиками передали Мадярам. Мадяри поставали у два ряди, від мосту аж до горожанської школи й крісами били в ганебний спосіб з обох боків січовиків, що мусіли йти до горожанки поміж ті ряди. Які тортури зазнали січовики в горожанці, на це не вистарчить окрема стаття. Я тут тільки згадаю, що кожний із місцевих мадярських бандитів, хто тільки міг, ліз до горожанки і бив січовиків, скільки хотів. Із своєї „праці" верталися мадярські терористи окрівавлені.

23 березня замордували в Бичкові у-

правителя школи з Кобинецької Поляни, Остапчука. Так його били, що йому очі повилазили й не міг собою вже рухнути. Далі дорізали його, як яку скотину в одного селянина Кузьмика на гної. Замордував його терорист Вереш зо Стрибачева, що дістав за мордування Українців від Мадярів титул „вітийз" і загарбав для себе цілий маєток родини Остапчуків у селі Страбичові. Того дня в подібний спосіб був замордований в Бичкові теж інж. Литвицький.

Не менше ганебно пописалися требушанські терористи, які разом із мадярськими вояками бестіяльно замордували 7 січовиків і одну вагітну жінку. Були то: четар Тимочук, січовик Годван, Іван Полянчук, зять старости Фріщака й батько письменника Марка Бараболі, 55-літній Рознійчук. Імена інших двох січовиків мені не відомі. Всі з Требушан. Замордували їх між 23 а 17 березнем. Тих 5 предтим затримано й по переслуханні затримано. Відтак їх взяли знову. Одного вечора, ще з двома січовиками, відвезли їх у глибокій потік, вище Квасів. Спершу їх добре вибили. Далі повідтинали їм уха, носи й губи. Коли ті сильно кричали (крик було чути аж до Квасів) з великого болю, то повирізували їм язики. Зачали виривати баґнетами зуби. Ті жахливо ревіли. Деяким повідтинали навіть полові частини й вхали їм до рота. Але того ще було мало. Повидовбували баґнетами очі, розпороли черева й вибрали внутренности та понабивали їм їхні тайстри, котрі мали зі собою. Полянчукові, що мабуть не сконав ще був від звірського знущання Мадярів, відтяли голову. Жертви були так змасакровані, що тільки кревняки змогли їх розпізнати по одежі. Подібно замордували Мадяри двох Гуцулок у Ясіню, яким ще крім іншого знущання повідрізували груди. В рахівській тюрмі виглядало, як у пеклі. Подібно мадярські терористичні банди пописувалися на Ужанщині, Веречанщині, де ганебно замордували посла Івана Ґріґу, а на Волівщині й Іршавщині з одного січовика вирвали серце.

По бестіяльних мордах, численних розстрілах, прийшло масове арештування української інтеліґенції, селян і робітників. Не тільки вязниці але й сільські хати переповнені вязнями. Навіть і бувші військові касарні в Кривій не вистарчали й Мадяри були примушені відвозити сотками Українців до концентраційних таборів у Мадярщині. Вистарчило, щоб якийсь мадярон показав пальцем: „січ", вже нещасна жертва була зловлена, до крови збита й відвезена до вязниці, із яких найгрізніші були: Березний, Свалява, Крива (біля Хусту), Тячів, Бичків та Рахів.

★

Зблизились свята. Терор не переставав. Найвеселіше свято — Великдень, переживало українське населення в Карпатській Україні невесело. Люде не мали спокою, розбігалися по лісах, як вовки. Сумний був Великдень, гіркі були свята. Нарід сподівався, що Мадяри лишать його в спокою принайменше підчас свят. Таж тоді й вони мали Великдень. Але це не помогло, якраз у свята найбільше арештували. Велика Пятниця й субота дійсно страсні були для українського населення. В ті дні, в столиці Карпатської України, в Хусті, люде боялися на вулицю вийти. Мадяри лізли по хатах, вишукували Українців, з церкви витягали й відводили до вязниць. В многих родинах у Хусті не було на Великдень не то паски, але й куска хліба. В церкві святили паску тільки Мадяри. Подібно було на провінції. На Благовіщення в Бичкові арештовано з церкви 30 людей. На Великдень арештування повторилися. З Кобилецької Поляни забрано 12. В Косівській Поляні молодь розбіглася перед мадярськими жандармами по лісах. То саме було в Тересві. В Грушові за „бунт" розміщено по хатах військо. Люде домагалися, щоб Мадяри назад повернули їм священика о. Купаря, якого вони кудись відвезли із управителем школи Василем Неболою. Люде Мадярам заявили: взялисьте від нас нашого священика тільки тому, що він був Українцем, просимо брати й нас усіх, бо ми від найменшого до найстаршого всі Українці. Паску святити до Мадяря не понесемо. Можете його забрати від нас зараз-же й заслати до Мадярщини. Люде слова дотримали. Але Мадяри наслали на село військо, що впродовж свят знущалося над грушівським населенням. Та не обійшлося й без ґвалтувань. Оба вище згадані мученики були довший час мордовані в мадярських вязницях та таборах, аж поки їх мадярські дикуни не закатували. Похорони відбулися в першій половині травня. Подібно був замордований Василь Мирявець, учитель у Тересві.

★

Оце все: десятки мордів, сотки розстріляних, а тисячі арештованих у темницях і по концентраційних таборах (майже з кожнього села, та навіть із найменшого, когось бракує). Злий господарський стан, велика дорожнеча й безробіття, ще більше скріплюють і заострюють настрої й дух українського населення проти мадярської окупації. Нема такого села в Карпатській Україні, де б вдовиці не постили, щоб Мадяри зникли з лиця української землі. День-ніч народ молиться, а дяки й священики читають псалтирі з вірою, що Бог дійсно вислухає їхні молитви й відверне від них монгольську орду, що так знущається й хоче поневолити цілий край. Знаю села, де люде до нині постять кожну пятницю й самі відправляють молебні, бо вже й попам не вірять.

Пости й молитви українського населення, щоб Мадяри зникли з Карпатської України, сильно підперли небесні явища. На початку квітня в многих селах бачили селяни над сонцем синьо-жовту барву. Про це явище скоро рознеслася вістка на всі сторони. Люде вияснювали собі так: Бог зявив над сонцем український синьо-жовтий прапор, щоб народ знав, що небавом знову повстане Україна. І народ зачав визначати собі речинці, коли це буде. На Гуцульщині перший термін, коли знову „вібухне" Україна, був по Великодню. Другий до 5 травня, а напйізніше до 15 травня. Тепер всюди віриться в Карпатській Україні, що визволення настане по жнивах. Інше таке знамя було в суботу перед Великоднем. В годині 23 люде йшли на Воскресення. В той час зявилася комета, яку бачили майже по всіх селах. Люде з великою радістю говорили: Сим Бог сповіщає нас хрестом, що не задовго буде війна, в якій Мадяри втратять свою державу й ми знову станемо вільними. Україна виграє.

Не меншу сензацію викликав випадок із одним мадярським ґімназистом у Бичкові. Нарід про нього дуже багато говорив. Оповідають, що коли вороги займали Бичків, то місцеві Мадяри змагалися один перед одним усунути всі українські прапори. Один прапор був на місці памятника Масарика. Але це місце було огороджене залізним плотом. Мадярчук конче хотів зірвати український прапор і поставити там мадярський. Коли хотів виконати свій плян, перелазячи через цей залізний пліт, впав, надівся на залізну тичку. Мадяр остав на тичці, а мадярський прапор впав на вулицю. Від того коні злякалися, скочили й копитами пірвали в болоті мадярський прапор. Це було для народа також божим знаком, що чужинці не вдержаться в Карпатській Україні, але згинуть як той Мадярчук на залізнім колику, а мадярська влада пропаде, як пропав у болоті, від кінських копит, мадярський прапор.

Ці та їм подібні оповідання ясно насвітлюють настрої та дух українського населення під окупацією. Нарід не вірить, що Мадяри там останусть. Вірять, що це тільки переходячий стан. Українці скоро піднесуться й відплатять за всі кривди, що їх їм заподіяли вороги, які розділили між себе українську землю й ограбували нарід. Молять Бога, щоб їм дав Україну хоч на 24 години, а вони зналиб що чинити, хоч би відтак і самі згинули. Але помста була б жорстока й солодка. Народ тепер бачить, як його обманювали плачені мадярскі аґенти, що під плащиком „русскости" ширили між ним байки про мадярські гаразди.

★

Про партизанську боротьбу січовиків із монґолами ходить багато оповідань і

леґенд. А чей хтось знайдеться й запише то все, щоб не пішло в забуття. Що міг записати, тут подаю:

За зраду січовиків, одним чоловіком в Даниловi почало трясти й до нині не перестало. А було це так: Мадяри зайняли Данилово 23 березня. Були дуже гнівні, що мадярських прапорів було тільки два, а й то подерті й покаляні. Розлючений командант спитався гостро, чому так мало прапорів. Люде мовчали, бо ніхто з них не вивісив мадярських прапорів. А лише кілька жидівських хат, і то не багато, та перед хвилиною позривали й в болоті потоптали партизани, що хіба ще за селом були. На запит мадярського команданта, ніхто не відповідав. Але знайшлася одна цундра, що зрадила січовиків і показала напрям рукою куди партизани зникли. Кілька гусарів пустилося їм на здогін. За селом зачався бій. Пятьох гусарів забито, одного тяжко, а двох легко ранено. Мадяри забили двох січовиків, іншим вдалося втекти. За тих двох забитих січовиків Бог покарав так зрадника, що зіслав на нього трясучку, яка без перестанку ним трясе день-ніч!

Подібно сталося з одним чоловіком у Сваляві. На того Бог зіслав за зраду чорта, який ним все кидає. Бо тяжко провинився перед Богом, зрадивши свого брата січовика. А було то так: коли Мадяри проломали фронт перед Чинадієвом, то один січовик скрився в Сваляві, де приняли його в одній хаті на ніч. Але про це довідався якийсь бездушний чоловік і привів туди мадярських вояків. Ці повели січовика на розстріл. Умираючи січовик кликнув: „Смерть Мадярам та зрадникам, а Слава Україні!" Слова січовика долетіли аж до ух зрадника. Як вчув їх, нараз упав і зачав ним чорт бити. Від того часу кожного дня в ту годину, коли розстріляли січовика, зрадником так чорт бє, що аж шума йде йому з рота.

В Дубовім зайшли січовики до одного господаря й просили молока. Були сильно перемучені дорогою з розбитого фронту й терпіли страшну спрагу. Але чоловік пошкодував дати їм молока й оправдувався тим, що не має молока, бо корови в нього нема. Січовики повірили йому й вже відходили, коли нараз побачили, як біжить якась дівчина. Зачекали, бо думали, що дівчина біжить сповістити їх про прихід мадярської стежі. Прибігла задихана дівчина, звалилася на поріг і на смерть перестрашена скрикнула: „тату!" наша корова здохла!" Січовики відійшли, а господар зачав гірко плакати. Товк себе пястуком по голові й рвав із себе волосся. Так Бог покарав його за те, що він пошкодував дати молока тим, що своїми грудьми боронили перед ворогами дорогу нашу Карпатську Україну.

Інше оповідання про десятьох замордованих січовиків у Соймах. Люде знайшли в лісі в ганебний спосіб замордованих 10 січовиків. Викопали їм спільну могилу із синьо-жовтими прапорами славно їх поховали. Один прапор поставили їм на їхню високу могилу. Про цей похорон довідались Мадяри й вишукували, хто відважився похоронити січовиків. Винних шукали по цілім селі, але без успіху. Але знайшлась якась потвора й видала зовсім невинного селянина. Мадяри відвели його на ту могилу й розстріляли. Умираючи селянин так сильно крикнув „Слава Україні!", що зрадник оглух, а Мадяри попадали на землю.

В Перечині вели вісьмох січовиків на розстріл. Січовики весь час по дорозі співали національний гимн „Ще не вмерла Україна." Коли привели їх на місце розстрілу, то аж за третим разом вдалось Мадярам їх забити. Бо за першими двома разами мадярські кулі не могли їх трафити.

★

Багато подібних оповідань наслухався чоловік, але не було можливости їх записати. Про боротьбу січовиків по фронтах, партизанські бої, про муки січовиків у тюрмах і концентраційних таборах, скруту січовиків у горах, про все те повно оповідань, леґенд і пісень.

До деяких оповідань спричинилися й мадярські старшини, що з признанням згадували про героїчну відвагу й боротьбу січовиків на фронтах.

У Рахові один мадярський старшина оповідав про боротьбу з січовиками на фронті під Королевом над Тисою. Оповідав із захопленням і признанням. Найбільш подивляв одного кулеметчика.

„На фронті під Королевом — оповідав Мадяр — розгромили ми цілу чету січовиків. Майже всі впали, мало хто захоронився. Тільки кулеметчик був добре критий і немилосердно косив нас із кулемета. Хотіли ми його взяти живцем за всяку ціну, але не вдалося. Обкружи-

ти його не могли, щоб не виставитись на небезпеку іншим січовикам із заду. Дістали ми наказ взяти його штурмом. Він палив як скажений. Як вже не міг із кулемета, вибрав револьвер та стріляв на нас далі. Вистрілявши всі набої відкинув револьвер, витягнув баґнет і зачав ним оборонятися перед нами. Нам не осталося нічого іншого, як надіти його на наші баґнети. Згинув з окликом: „смерть ворогам, Слава Україні!"

Про того самого кулеметчика говорять, що він тоді скосив на фронті під Королевом масу мадярських гонведів. Тому Мадяри хотіли його взяти живцем, щоб замучити страшними муками. Але радше згинув, а не піддався.

Подібно в Хусті один мадярський старшина в розмові з „угро-рутенами" не виходив із дива говорячи про боротьбу молодих січовиків на севлюшськім фронті. Оповідав, що мадярським старшинам не лізе до голови, як так „наївно" могли виставляти себе під мадярські кулі. Яка сила гнала їх так на сліпо в бій. Що то за дух керував ними в страшній ненависти до Мадярів, яка перетворювалася в фанатичні чини на всіх фронтах. Як приклад давав одного січовика з севлюшського фронту. На його думку той певно не був ще вояком, бо дуже молодий. Був мабуть студентом, бо виглядав дуже інтеліґентно. Того січовика окружили зо всіх сторін і наказали йому піддатися. Але він немов божевільний зачав по нас стріляти з револьвера, бо іншої зброї в нього не було. Ми знову крикнули до нього, щоб не був дурний і піддався, бо вже все одно не має вигляду на втечу, а так може помилуємо його. На нашу визву відповів острим стрілами. Вистріляв усі набої й вложив новий маґазинок. Не було коли з ним гратися. Також боялись, щоб когось із нас не забив. Ми ще по однім попередженні прошили його кулями з наших крісів. А шкода було хлопця. Падучи, підняв ще праву руку й голосно крикнув: „Слава Україні!" Ми окружили його. Кров із нього стікала. Він дивився на нас такими грізними очима, з яких било до нас вульканічною ненавистю, призирством і погордою, що аж неприємно ставало. На злість нам ще раз хотів піднести руку. Але підніс її лише трошки. Пів голосом проговорив: „Слава Україні!" Остання кров стікала з нього. Його сила доходила до кінця. Вже не міг підняти руки. Тільки уста ще шепотом промовили Слава. . . . і сконав. Очі осталися відкритими й здавалося, що все ще із них виходить проти нас ненависть. Мовчки переглянулись ми і відійшли. Але певно кожен із нас мав одне на думці: коли б таких січовиків мала й Мадярщина.

Але найкраща й націкавіша одна леґенда про сімох січовиків на фронті під Королевом, яку селяни оповідають між собою дуже поважно та з великим пієтизмом:

Сталося то в Королеві над Тисою. Січовики поставили проти Мадярів сильний фронт. Хоч їх не багато було, але були добре укриті й розміщені та могли порядно сипати Мадярам горячого заліза під шкуру. Січовики билися як льви. Мадяри наступали на них лавами. Падали мов пяні й гинули в калюжах крови. Але по їх трупах сунулися все нові ряди мадярських гонведів. Здавалося, що тому не буде кінця. Сунулись, падали й знову сунулись. Під хмарами Мадярів горстка січовиків не видержала. Їх розбито. Але те розбиття заплатили Мадяри кровю великого числа своїх гонведів. Січовики дістали наказ відступати. Та сім їх не послухало наказу, а далі косили Мадярів до останнього набою. Аж тепер хотіли уступити, але було вже запізно. Мадяри окружили їх та взяли в полон. Довго не бавились із січовиками. Відразу засудили їх на розстріл. Перед розстрілом мадярський командант спитався їх:

„Яке ваше останнє бажання?"

„Побачити родичів," відповіли січовики.

„То неможливе," заявив Мадяр.

„Так тоді дозвольте нам заспівати!"

„Співати то можете," байдуже сказав Мадяр.

Тоді поставилося сім січовиків у ряд. „Струнко!" задзвенів голос січового команданта. Із уст сімох січовиків рознеслися по цілім краю могутні звуки нашого національного гимну: „Ще не вмерла Україна, ні слава ні воля, ще нам браття молодії усміхнеться доля. Згинуть наші вороги!.." При кінці всі, як один кликнули: „Смерть наїздникам окупантам. Слава Україні!" В ту хвилину прошили груди січовиків кулі клятих монґолів. Січовики, як стояли над Тисою, так до неї впали. Срібноводна українська Тиса приняла своїх дітей, одважних лицарів січовиків до свого лона. Але їхній спів ще

довго розносився понад неї. Від того часу, кожного вечора над Тисою чути непереможний спів: Ще не вмерла Україна! Бо їхній дух не згинув. Він все буде зніматися над Карпатською Україною й будити нарід проти мадярських займанців, бо Україна не вмерла! Україна вічна, як вічний український народ і його право до української землі: від Попраду до Кавказ.

★

Із визовльних змагань українського народу в Карпатській Україні, славних боїв Карпатської Січи на фронтах, партизанської боротьби січовиків в Карпатських Горах росте чудовий міт Карпатської України. Карпатська Україна сталася символом свободи, щасливого життя, та добробуту. Населення вважає її за красний сон, що коротко тревав, але глибоко врізався в серця всіх тих, що хочуть бути на своїй землі господарями, а не рабами.

„Карпатська Україна була така", оповідає мені одна Гуцулка, „як один красний сон. Рано пробуджуєтеся аж із того, що чоловікові снилося вже нема нічого. Із жалем оглядаєтеся на всі боки. Всюди пусто. Хоч мої діти господарі й не просилися нікуди до служби, оправдується старенька, але та Україна була така гарна, така весела, що любо жити було. Молодь лягала й вставала із співом на устах. Боже любий, що то було в суботу перед виборами до Сойму України, а яка велика радість другого дня в неділю, як наше село виграло у виборах білий прапор. Що тоді було радости й співу. Ціле село виглядало, як одна родина, яка весілля справляє. А тепер, Боже, як усе опустіло. Навіть малі діти посумніли. Ні від кого не почуєм веселого слова. Кожний тужить лише за Україною. Тільки Україна зможе знову вернути нам ту радість й утіху, яку мав перед тим цілий народ. Бо лише тоді нам буде добре, коли нами управлятимуть свої, а не чужинці, які лише жити хочуть із наших рук і нашої землі."

Гуцулка зітхнула, а з очей покотились долі зморщками сльози. Я мовчав, бо все те переживав разом із нею. А скільки інших людей так гарно оповідає про Карпатську Україну. Такі оповідання відтак ходять із уст до уст, заохочують, підтримують на дусі, висловлюють тугу за Україною й велику надію, що незадовго „встане Україна і звеселятиме народ."

Тепер не тільки Карпатською Україною, але взагалі „Україною" живе й дише цілий народ, без старого партійного поділу. Народ вірить, що Україна буде й що заник Карпатської України мабуть мусів бути: „Бо нам не суджено, щоб ми дістали Україну із заходу, але зо сходу." Цей погляд опанував, як старих так і молодих. Одни селянин при розмові заявив:

„Люде чесні! Я любив ту Карпатську Україну не менше, як хоч котрий з вас. Я радувався їй так, як дитина мамі. Я кожного дня молив Бога, щоб сохранив нам Україну перед усіми ворогами грабіжниками. Хоч я не є молодик, але записався перший до Січи, орґанізував Українське Національне Обєднання, заохочував молодь до праці, бо мені дороге все, що є українське, національне. І ніхто мені з вас не може заперечити, що я не говорив усім, що ми, народовці, мусимо все виконати і все віддати, чого від нас хотітиме наша Україна й наша українська влада. Але я був свято переконаний, кажу вам під свою душу, що хоч, як я любив ту Карпатську Україну, але я невірував, що вона вдержиться, бо вона проізойшла нам із западу. А тямте на мої слоа: Нам Україна суджена не із западу, але із остоку. І та Україна, яку здобудемо собі із остоку, буде вічна! Доки світа буде, доти й вона буде панувати. Не страшні нам будуть тоді Мадяри. Вони зникнуть із нашої землі, як сніг на весні. А наша земля, браття, сягає аж по Дебречин. Тота Україна буде такою славною й такою могучою, що всі земські марі склоняти будуть перед нею голови. Та Україна нам суджена, що прибуде із востоку. Вона потриває во віки віков. А то станеться!"

Віра у повстання України велика. Виявляється вона в усьому. Співає про неї на полонині буйний вітер і шумлять карпатські ліси. І всі вірять непохитно, що ще будуть: для цієї України „слави добувати."

ЧЕРЕЗ МИР

Гурт людей кричить і бється на вулиці. Перехожий чоловік питає поліцая, що приглядається бійці: — Яка причина тієї бійки?

— Це, бачите, вони посварились між собою за те, як то ми маємо уложити мирні обставини по цій війні. А зі сварки почалася бійка.

Маркіян Шашкевич на основі власних листів

До наших часів збереглося 8 листів Маркіяна Шашкевича, що їх видав у повній збірці вперше Михайло Возняку у 1912 року. З цього 5 написані польською мовою, а 3 українською мовою. Польською мовою написані такі листи: до Тадея Василєвського, дідича села Княжого, з 24 травня 1835 року., до матері (без дати), до дружини Юлії з Крушинських з 1838 р., до брата Антона (без дати) й до тестя Крушинського з 26. березня 1843 р. Українською мовою написані 3 листи до о. Михайла Козловського, пароха в Тішкові, з 1842 р. Листи Маркіяна Шашкевича цікаві й цінні тим, що позволяють нам ближче пізнати життя й вдачу їх автора, його прикмети, думки, сферу зацікавлень і середовище та родину поета, а насамперед М. Шашкевича, як людину в відношенні до найближчих членів родини та приятелів, відривають нам подробиці його приватного життя, його буденні клопоти та сумні й радісні хвилини. Листи великих людей дуже часто служать для доповнення й зрозуміння їх творів, поодиноких думок і подій із їхнього життя.

Мала скількість листів М.Шашкевича, що збереглася до наших часів, не може подати багато нових здобутків. А все таки дають вони дещо цінне Насамперед після їх перечитання перше наше враження таке, що сумна доля й життя поета відбиваються так виразно в листах, як і в творах поета, а друге перед нами виринає з листів та сама хрустально чиста й чесна постать поета, що її знаємо з його творчости й цілого життя.

М. Шашкевич у відношенні до матері ніжний, скромний і щирий, він ставиться до неї з великою любовю та пошаною (як узагалі до всіх членів своєї родини), а бачимо це навіть із наголовка листа: „Найлюбіша Мамо Добродійко!" Лист коротенький, діловий, буденний, бо в ньому прохає М. Шашкевич прислати чоботи для брата Захара, що сидить удома босий і вже два тижні не ходить до школи. Водночас додає М. Шашкевич, що може швидко стати священиком, бо митрополит хоче висвятити його безженним, але він ще не може на це рішитися й прохає ради в мами й шурина. Відносини своєї дорогої матері до дітей заторкує поет у листі до брата Антона, що був опісля австрійським капітаном у полку саперів.

У ньому виступає перед нами Шашкевич як старший брат і виховник, що навчає свойого брата й дорікає йому, але дорікає ніжно, лагідно, любовно. Маркіян заявляє на початку листа, що прикметою правдивого характеру є постійність із правдивим почуванням, а тим часом брат Антін заламався, виявив свій слабий характер. Обіцяв поправитись, всі вдома раділи, найбільше мати, але не дотримав слова, тепер усі сумують, бо він забуває про те, як „жахливо сльози матері палять невдячне серце, але таке, що має ще трохи почування." „Послухай" — каже Маркіян — „голосу твойого брата, що, як старший, краще пізнав світ, людей і обставини знає великість смутку й радощів знає їх дійсне джерело. Не на цьому шляху маєш шукати справжнього щастя, за яким кожний, здається, літає, а яке спирається на чесному сформуванні Духа й Серця; я певний того, що ти знаєш і важність цих слів і їх правдивість, але замало знати, — треба ще в діло це перевести." Маркіян дорікає Антонові за його невражливість та невдячність супроти рідної матері, що стільки трудів і жертв віддала йому в часі його дитинства, чого ніхто не може забути, бо відповість за свою невдячність перед Богом.

Інший настрій і почування бачимо в листі М Шашкевича до дружини Юлії, дочки о. Т. Крушинського, пароха Деревні (Жовківського повіту), що з нею одружився він у лютому 1838 р. Лист цей без докладної дати (зазначений тільки рік), але із слів поета в листі, що в найближчу неділю одержить останні свячення і тому на свою ординацію запрошує він дружину з тещею, видно, що поет писав його 14. травня 1838 р. На

священика висвячено його 20 травня цього самого року.

Любов, ніжність і чутливість, сполучені з легким гумором і жартівливістю, виглядають з цього листа. Маркіян пише до дружини з т. зв. презбітерки, це зн. поміщення, де жили абсольвенти богословії, що вже поженилися і тут відбували поодинокі ступені свячення та вчилися виконувати духовні обовязки. В листі повно пестощів і ніжнощів, у самому наголовку пише поет „Дорога Любечко! Юлюнцю Моя!" та заявляє, що не всилі всього висловити в листі, бо до цього треба щирої, звичайної й веселої розмови, а далі комічно описує себе, як він тепер виглядає, занедбаний, запущений, поганий. „Уяви собі твойого дружину, що сидить тепер при великому столі, накритому великими аркушами грубого паперу, подібного до бібули, а напроти нього товариш, що пише теж листа до своєї дружини; він колись дуже ненавидів жінок і завжди заклинався, що не буде женитись. Уяви собі, кажу, дружину з носом, покритий прищами (ти смієшся, думаєш, що від табаки, а ні, я її тепер мало вживаю, бо . . не можу), що виглядає без зали неначе „голопуп у старій, третій, забрудженій рясі, вдаленого в три погибелі над пером, з животом на плечах замість під грудьми, уяви собі свойого чоловіка в такому огляді, а уста твої сміятимуться, але добре твоє серце жалітиме його; але знаєш що, але ще не мороч собі голови, заки приїдь і подивись; а насміємся, а я щиро зрадію разом із тобою." Маркіян певен, що дружина не пізналаб тепер його, бо він дуже змінився, бо споважнів, завжди задуманий і понурий і маломовний, а вічно ходить з часословом. Далі Маркіян зміняє тон і пише поважно; незадовго одержить останнє свячення на священика, тому бажає собі й молить Бога, щоб допоміг йому бути добрим священиком, а далі прохає дружину, щоб приїхала його відвідати й запевнює її, що щиро її кохає, й ніжно пращається з нею. „Кохай мене так, як я тебе кохаю, а буду щасливий і Ти теж будеш щаслива, бо я в ньому вже маю щастя, що Тебе кохаю."

Чисто діловий лист подібний до першого (до матері), написав Шашкевич до свойого тестя о. Крушинського, пароха в Деревні, на 3 місяці перед смертю. Поет був уже тоді важко хворий і пише, що його недуга у місяці березні не легшає, але ще більшає, а його лікар Шмід не обіцює поправи здоровля перед літом. Далі згадує про свої матеріяльні клопоти в справі 5 моргів парохіяльного поля, потім пише про цілком приватні справи (про піґулки на біль зубів, про кобилу Сиву, крохмаль), а закінчує милою для себе вісткою, що лікар позволив йому приїхати на Великдень до тестя, як буде тепло й гарно надворі.

Досі розглядав я чисто приватні листи, а тепер переходжу до інших листів, на теми громадянсько-літературні й наукові. Перший з черги — це лист до Т. Василєвського, дідича села Княжого й губерніяльного радника, що був словянофілом і познайомлював Маркіяна з новинами літератури польської, сербської та української. Він опікувався теж Маркіяном і цілою його родиною і з ним жив поет у щирій приязні аж до кінця свойого життя, а як до нього ставився, бачимо з його ніжної та теплої згадки про Т. В. в передмові до частини перекладу поеми Ґощинського „Замек Каньовскі": „—а найченсцей коньчилосєн вшистко тугов за Подлісєм, за тамтемі ґурамі, за Тадеушем"

Маркіян дякує Василєвському за те, що запропонував йому зайнятися переглядом і упорядкуванням архіву та книгозбірні в Дикові, одначе не може негайно виїхати до праці, бо нездужає, і тільки за 2 тижні почне свою роботу. В 3 листах до Михайла Козловського, приятеля поета, пізнаємо Маркіяна, як письменника, патріота та ентузіяста рідного письменства. Правда, деяке місце займають там теж і приватні справи, а саме в першому листі. Поет любить щиро свойого приятеля та його родину і тому довго чекав вістки від них, щоб почути про їх гірке життя, але, на жаль, не одержав нічого. І тому свій сум і тугу за ними виливає в своїм листі та прохає вибачення за свою щирість і ніжність, з якою пише, неначе парубок до милої, а чому? Бо в нього щире серце, „которое ще не здеревело, що знає в собе життя, що тьохкає тьохканьем невсипущим до тєх, що його порозумєли и не смеялись, но холодочком дунули на нег. . . . — блукалось, мовлю, и носилось бєдное моє серце, аж спочило на твоим сердци припочинком солодким, аж выплакали очи тугу на твои груды, аж спилася душа

моя з душею твоєю, як ся спливають воды гнучкой Лімницє з водами Днестра великонного." Одним словом поет вірить у щирість приятеля, що його братом називає, бо в нього добре серце. Далі маленьке місце на приватні справи проте, що сусід обіцяв йому корець пшениці, але поет прохає тільки чвертку, про поїздку до Львова, про сукню Теклюні, про поїздку до Деревні до поетового тестя, про те, що поет купив рукавички для родини приятеля, але не купив черевиків, бо забракло грошей. У приписці до листа додає М. Шашкевич по-польськи, що дідич Василевський має видавати часописа й прохав Маркіяна на референта українських справ. До цього першого листа підходить близько у другий лист до цього самого М Козловського, а підходить він своїм тоном щирим і почуванням ніжним та великим і тією поетичною мовою, якою вмів Маркіян писати. Але є теж і різниця, бо в попередньому листі виступив М. Шашкевич як лірик, самітний і нещасний, що його люди не розуміють і заморожують його надії та благородні змагання, що йому судилось горе й нещастя та „студеная доля."

А тут уже бачимо М. Шашкевича як поета-громадянина й патріота, ентузіяста та звеличника рідного слова та, здається, першого в нас соборника на ґрунті рідного письменства. Поет одержав збірника Є. Гребінки „Ластівка" та поезії А. Метлинського, посилає їх М. Козловському, захоплюється ними, поетично аналізує їх зміст та ідейність. Поет свідомий тут і їх високого післанництва й свойого власного і так відзивається до свойого любого адресата: „От так, браттику! Потішся з ними, полюбуйся, пожурися і поплач, а небавком назад їх до нас пришли. Колись може деякий знайшов жемчуг, що мать наша Русь розронила, заховай, або до нас передай: всьо то разом нанизане вчиниться великим сяющим намистом для шиї пишної цариці. Може з моїх нісенітниць знайшовєсь дещо, пришли мені, щоб я передав Головацькому, може єму ся дещо знадобит." Серед важкої праці та клопотів буденного життя, поет підо впливом творів наддніпрянських поетів набирає охоти сам писати й видавати, хоче розбудовувати храм рідної культури, тому теж прохає приятеля, щоб передав йому загублені його твори й інших авторів, бо тоді поети передавали рукописи своїх творів до перечитання рідним і знайомим.

Далі згадує М Шашкевич і про твори Квітки-Основяненка і дуже ними захоплюється, більш, ніж попередніми, а вкінці додає до цього приватні справи, а саме, що малий син здоровий і що на св. Миколая будуть його христини, на які запрошує поет приятеля на кума. Третій лист до М. Козловського дуже короткий. З нього дізнаємося, що він не відвідав поета, і за ме легенько докоряє поет йому, а найбільш за те, що не приїхав на христини й тому „навіть Русина не було, якийби го до хреста святого потримав." Посилає приятелеві твори Квітки, й прохає повернути позичені недавно твори Метлинського й Ластівку Гребінки та прислати творів поета, бо вони йому потрібні.

Так представляється нам М. Шашкевич на основі своїх листів. Збираючи все разом, скажемо: М. Шашкевич — це ніжна, щира, чесна вдача, ідеальний муж, син і брат, що любить усю свою родину, підтримує з нею звязки, відвідує її, робить їй подарунки та послуги. Мало в нього веселости й бадьорости, а більш суму й пригноблення, бо сумне й важке було його життя.

Це людина ввічлива й культурна, високоморальна й добряча, чутлива й вразлива на своє й чуже горе, а при цьому самітник і мрійник, що любить природу, самоту й спокій та тишу, що погано почуває себе серед львівських мурів, неначе справжній вязень. Ця характеристика згідна теж з тим, що написали про М. Шашкевича його сучасники: приятелі, знайомі та його найближча родина: Напр його сестра Юлія, замужня Сметанова, в листі до Маркіянового сина Володимира, так характеризує свого брата Маркіяна: „. . . був добрий, мав серце з посвятою для других. Природа була досить ласкава для нього, обдарувала його розумом і добрим серцем, але не треба його вихваляти, бо, як він сам писав: „величаєшся, Человіче, умом твоїм, як день світлом, забувши же то має від сонця." З цього бачимо, що Маркіянова сестра зазначує його скромність і простоту, а далі підкреслює його велику любов до волі такими словами: „Як вступив він до семінарії, тільки тоді почалася його недоля. Він думав, що як його дух свобідно ширяє попід небо, то

знову поринає в нутро землі, так і з тілом вільно, а не інше діло... Так пояснює вона провину Маркіяна, коли запізнився він, вертаючись з міста, до семінарії, і за те його виключено з неї. Підкреслює теж його велику посвятність для загалу: „Ця людина бажала гаряче, цілою душею, защепити взаємну любов і приязнь між людьми. „Стільки добрих бажань для людей, така сильна воля до доброго, вкінці стільки розчарувань, це все не могло втриматися в слабій посудині людини, яка мусіла знищитись” У цих словах міститься теж виразний натяк у сторону нашої суспільности, що за всі добрі діла та літературну діяльність Маркіяна стрінула його чорна невдячність.

Вкінці, як поет і громадянин, це ентузіяліст рідного слова, що радіє його розвитком, розуміє його вагу та бажає теж сам співпрацювати, щоб „нанизити велике сяюще намисто для шиї пишної цариці” (України).

З листів Шашкевича пізнаємо теж приватне життя священників у тих часах. Було воно важке, повне клопотів і недостач. А що під цим оглядом життя Маркіяна було справді дуже важке, бачимо з такого факту: коли львівська консисторія довго відтягала пропонування його на пароха в Новосілках, де жив він від 3. травня 1841 р., то вислав він до консисторії прохання в таких словах: „Підписаний позбавлений усяких, навіть найбільш необхідних засобів до життя та гноблений крайньою вбогістю та нуждою, почувається змушеним перед Всесвітлішою Консисторією всесмиренніше повторити свою благальну просьбу з 27. IX. 1841. р...” Крім цього М. Шашкевичеві не виплачували зовсім священичої платні ані тоді, як був адміністратором, ані тоді, як став уже парохом у Новосілках Ми не знаємо причини цього, але мабуть це була зла воля львівської консисторії, щоб докучити йому за його національно-літературну працю.

Тому теж треба признати, що в пробудника нашого рідного слова в Галичині була складна, непересічна духова структура, що це була людина з справжньою „Божою іскрою,” що душилася серед важких умовин буденного життя. Важкі обовязки священика й злиденне

життя сільського інтеліґента, а також обовязки батька родини забивали в нього творчого духа й не давали змоги працювати на ниві освітній та літературній. А його лікування від жахливої недуги, туберкульози? М. Шашкевич із геройським стоїцизмом та християнською покорою отверто пише про своє безнадійне становище, а хоч усі знайомі його й церковна влада знали вже давно про його недугу, один тільки товариш, письменник Микола Устіянович запросив його до себе в гори на гірську жентицю, що має лікувальне значіння, але з цього поет не міг скористати, бо не мав грошей навіть на подорож, бо йому не виплачувано ніякої платні, як про це виразно з великим жалем та огірченням згадує його сестра Юлія у згаданому вже листі. Тому теж називає його життя справді страдницьким, а про його недугу висловлюється так: „так важко хорів, що вже ані не бачив, ані не чув, а ще жив."

Мова листів поетична й гарна, різноманітна, оживлена й прикрашена поетичними висловами, порівнаннями, епітетами, а головним чином чуттєва, як це бачимо в листі до дружини, або до М. Козловського. Правда, є теж у ній і говіркові слова й форми, але вони не вражають прикро, в них є власна, своєрідна краса. А побіч цього бачимо в II. листі до М. Козловського безсумнівний вплив наддніпрянської мови

Євген Грицак.

Людей слухай, та свій розум май!

Пішов Максим на базар,
Щоб коня купити,
А з собою внука взяв,
Щоб з ним говорити.

Якось коня зторгував,
З міста поспішає,
І хлопчину, десять літ,
На коня саджає.

Хлопчик їде, дід іде,
Оба розмовляють,
Поволеньки, крок у крок,
І журби не мають.

Аж тут чоловік якийсь
Там їх зустрічає
І здалек вже отак
Став і викрикає:

— „Чи не сором тобі хлопче,
Їхать молодому —
А дідуся заставляти
Йти пішки до дому?"...

Вчув хлопчина ті слова
Тай з коня злізає,
Дід на коня всадовивсь,
Хлопець поганяє.

Аж тут якась молодиця
Вже кричить здалека:
— „Ото сором! На коні
Старий дід - лелека, —

А дитина, певно внук,
Ніженьки збиває!
Скажіть люди, чи той дід
Бога в серцю має?"

— Що робити? — каже дід
До свойого внука —
— Хіба й ти сядь на коня,
Бо буде нам мука!...

Хлопець за плечима сів
Дідусеві свому
Тай обидва їдуть так
На коні до дому.

Ба! За хвилю якийсь дід
Іде дорогою,
Костуром на них махнув,
Наче булавою:

— „Ото люди, ото світ,
Ото гріхи нині,
Щоб їхали два хлопи
На одній конині!"

Зіскочили обидва,
І йдуть оба пішки,
Аж тут парубок якийсь
Бере їх на смішки:

— „Ще такого не видав,
Щоб коняку мати —
І таку дорогу йти,
Пішечком манджати!"

ЕВГЕНІЙ БАРАНІВ

Мандрівка по Курдистані

I.

На Закавказзю та далі на південь від нього, в краю, що лучить Малу Азію з Іраном, в районі озер Вана й Урмії та верхівя рік Тиґра й Евфрата, аж до затоки Іскандера на Середземному Морі, — розкинувся Курдистан, край народа Курдів. Цей край зі своїми головними містами: Ваном, Діярбекром і Харнутом, майже цілком входить у склад Турції й лише незначні части його відрізані межами Персії та Росії.

Усіх Курдів нараховується менше двох міліонів людей. Із них лише коло 80,000 мешкають у межах російських ґуберній: Тифлісу, Еріванської, Єлисаветпольської, Карської й Батумської.

Курди належать до іранської ґрупи кавказької раси народів, що вляла в себе багато крови семітської потомків стародавніх Халдеїв.

Курди ведуть кочове життя і лише незначна частина їх починає осідати постійно. Займаються вони плеканням худоби й тільки по части працюють як хлібороби.

На протязі 8-9 місяців, поки стоїть тепла погода, переходять вони зі стадами худоби з місця на місце, а з початком зими повертаються на свої зимові стоянки, так звані ними — кишлаґи. Ці стоянки раз назавжди вибирають вони в місцевостях, де звичайно випадає не глибокий сніг, завдяки чому їх худоба пасеться всю зиму, добуваючи собі зпід снігу копитами пашу. І Курди майже ніколи не роблять запасів сіна для своєї худоби на зиму.

Кишлаґи складаються звичайно з 15-20 дворів. Саклі (хати), — збудовані з глини й покриті очеретом та бувають розкинені без ніякого порядку. Декотрі з них так глибоко сидять у землі, що нагадують швидше звірячі берлоги, ніж людське мешкання. Вікон у саклі нема; замість них у стелі зроблене одну або дві відтулини для проходу диму й світла. Сакля складається з одної забрудженої, з земляною долівкою, кімнати, напів темної. У багатих Курдів буває дві, або й три такі кімнаті. Безпосередно до саклі прилучається хлів: це зо всіх боків обведений глиняним плотом простір землі, але без даху. Вхід до хліва через саклю. До саклі заганяють худобу лише на ніч; на день же вона пасеться, викопуючи зпід снігу суху траву.

Серед саклі стоїть високе огнище, зложене з каміння й плит. Зимою, коли буває зимно, відтулини в стелі затикають сіном, і дим, що йде від огнища, виходить у напів відчинені двері, заповняючи собою й усе мешкання саклі. Завдяки тому зі стелі в низ звисають шнурочки саджі.

Огонь горить на огнищи лише в день; але на початку весни, коли котяться овечки, його піддержують і в ночі. В цей час Курд ні за що не дасть сусідови огню зі свого огнища, бо вірить, що в противному разі може нарушитися поводження його родини.

Огнище для Курда святість. Як що він забожиться ним, то вже безумовно додержить свого слова. За зневагу свого огнища мститься Курд смертю. Коли в Курда народиться дитина, то він квапиться обнести її наколо огнища три рази і лише після того дитя вважається членом родини. Дочка, виходячи замуж, теж тричі обходить навколо огнища, прощаючись із батьківською хатою. Жонатий син, відділяючись від батька, бере з батьківського огнища огню до своєї саклі. Істнують і інші звичаї, звязані з почитанням огню.

Зиму проводять Курди у скалі коло огнища. Мужчини курять люльки, балакають, жінки тчуть із вовни ковдри, сукна, прядуть. Але починається весна і Курди поспішають на літню вандрівку, забираючи з собою все своє майно. В покинутих саклях не лишається й живої душі.

Для випасу худоби Курди вибирають місця в горах, багаті травою, де й роз-

бивають шатра. Такі літні оселі звуть вони ейлаґами.

На скільки одноманітне й скучне життя Курда в саклі зимою, на стільки воно веселе й цікаве йому літом в ейладзі. Кожного вечера навколо багаття чути звуки деревляної дудки, зурни, як зве її Курд, балалайки й бубна. Молодь танцює й співає.

Але довго Курд не сидить на одному місци. Випасе худоба траву, й Курд розбирає свій намет та перебирається на інше місце, де є паша. Так кочує він горами до пізної осени, аж у кінци спускається в долину до свого кишлаґа.

II.

Зовнішній вигляд Курда приваблює до нього. Він високий, стрункий, добре збудований, дуже рухливий. Обличе його переважно гарне, очі розумні, чорні.

Курдська жінка визначається своєю красою, але вона цвите лише до часу, поки не вийде заміж. Після того хутко вяне і вже в 25-28 р. життя видається часто-густо бабусею; її обличче стає все у зморщках а стан згорблюється.

Ця вчасна старість залежить від того, що дівчата виходять замуж у 13-14 р. життя і від того тяжкого становища, в якому знаходиться взагалі Курдка. Замужня жінка — раба, цілком підлегла свому панови-чоловікови. Однак Курди не держать своїх жінок у заперті, як то роблять у тих же краях інші народи: Татари, Перси, Турки. Навпаки, з цього боку—Курдка користується волею. Вона скрізь ходить із відслоненим лицем, тоді як у Персів, Турків і Татар жінки ходять із лицем закритим чадрою й не мають права виходити з дому без чадри. Одіж Курда доволі гарна. Поверх кольорової сорочки він надягає хавтан, подібний до европейської камізельки, лише з широкими рукавами. На хавтан надягає чуху. Це черкеска — лише з рукавами, розрізаними до плечий. Ці рукави звисають здовж корпуса, або завязуються на спині. Шаравари Курда широкі, шиються зсукна власного виробу. На ногах носять черевики, зроблені з сирої шкіри.

Підперізується Курд кольоровою вовняною хусткою, за котру засовує турецький пістолет, або револьвер та кривий і довгий ятаган; з боку чіпляє криву шаблю. Крім того в нього є ще рушниця і копіє, насаджене на довге тонке ратище. До кінця ратища зверху копія завжди прикріпляється пучок кінського волосіння. Курд дуже любить зброю, на неї ніколи не жалує й грошей. На голові він носить повстяний капелюх із високою тулією, що обмотується гарно барвистою галмою.

Одіж жінок складається з сорочки, бешмета з широкими рукавами та шараварів. На голові носять жінки шапки, обмотані кольоровою матерією та стрічками. Шапку завязують хусткою. Багаті жінки накидають іще на себе плащі із трикутного кавалка перкалю, пришитого до шапки. На грудях жінки носять намиста та дукачі з монет срібних і золотих. На пальцях завжди мають срібні та золоті перстені. Золотий перстень протикають також у праве ніздрє.

Курди дуже сміливі, їздять добре на конях та уміють гаразд володіти ятаганом і шаблею. Дуже люблять грабувати та займатися розбишацтвом. Украсти навіть у свого чоловіка не вважається за гріх. Навпаки, зручний злодій, що вміє гаразд заховати кінці, користає з пошани у Курдів. І навпаки, біда злодієви, що попаде в руки: його до кінця віку переслідуватимуть своїми насмішками. Грабують Курди на великих шляхах; часто-густо нападають на села Вірмен та Росіян, своїх сусідів.

Курд ніколи не видасть свого чоловіка, боячись пімсти. Курди не прощають і найменшої образи. А за образу в них уважається навіть видати розбійника. Родова крівава пімста розвинена у них як найсильніше і мстяться не лише на виноватому, але й на всій рідні його. Пімста тягнеться иноді десятки років і веде до винищення цілих родин і їх добра. Виконується вона на ріжні способи. Убивши ворога Курд пє його кров, потім обмочує ще в неї рукав своєї сорочки. Повернувши до дому, він признається рідні про доконаний акт пімсти, а окровавлену сорочку здіймає й подає матері або сестрі. Та сполікує кров із рукава водою. Після того всі пють ту воду.

Мститься Курд за убийство, рану, образу словом його самого або його родичів, хочби вже померших; мститься за вивезену молоду, за її крадіж. А крадуть дівчата досить часто, бо не завжди мають чим хлопці заплатити батькам за наречену. І часто-густо трапляється, що Курд грабує для того, щоб добути грошей на закупно собі дружини. Оженившись, Курд стає жорстоким власником своєї дружини, яку може навіть зверну

Добрі Канадійські Приписи Печення

Чайні Біскети

Засадничий припис:
2 горнят муки
4 ложечки „Меджик Бейкінґ Павдер”
½ ложечки соли
1 ложечку масла
1 ложечку смальцю
¾ горнятка зимного молока або половину молока і половину води.

Пересійте муку, бейкінґ павдер і сіль. Посічіть зимний смалець. Цей зимний плин додайте до муки, щоб зробити рідке тісто. Викиньте тісто на посипану мукою стільницю і не виробляйте його довше як потрібно. Бийте рукою або качайте ним легко. Потніть посипаним „біскет катером”. Печіть у вимащеній маслом бляcі у горячій печі, 450 степ. Ф., через 12 або 15 мінут.

Звичайний Кейк до Кави

2 горнят муки
½ чайної лож. соли
4 чайні лож. „Меджик Бейкінґ Павдер”
3 столові ложки цукру
3 столові ложки шортенінґ
1 горня молока (около)

Пересійте разом сухі складники, додайте цукру потімростоплений шортенінґ і досить молока, щоб стало штивним. Накладіть ½ цаля грубо на посмаровану плитку бляху, посипте скрізь верхною мішаниною і печіть 30 мінут в умірковaній печі — (400 степ. Ф.).

Бараболяні Бішкопти

1½ горнятка муки
4 ложечки „Меджик Бейкінґ Павдер”
½ ложечки соли
3 ложечки шортенінґ
1 горнятко пімятих бараболь
½ горнятка молока (більше або менше) досить до розрідження тіста.

Пересійте разом муку, бейкінґ павдер і сіль. Посічіть, шортенінґ і легко змішайте в охолодженій пімнятій бараболі. Додайте зимного плину. Викиньте на посипану мукою стільницю, легко качайте або виробіть руками і потніть. Печіть на вимащеній сковороді в горячій печі.

Кейки з Гречаної Муки

2 горнятка гречаної муки
1 горнятко муки
6 ложочок „Меджик Бейкінґ Павдер”
1½ ложочки соли
2½ горнятка молока або молока і води
1 ложка молясес
1 ложка ростопленого шортенінґ

Пересійте разом одну і другу муку,, бейкінґ павдер і сіль; додайте молясес і шортенінґ до плину; вибийте добре. Печіть на горячій, легко помащеній округлій блясі перевертаючи лише раз.

Упрощений спосіб приготовання тіста на чотири бохонці білого хліба

10 горнят пересіяної муки
4 чайні ложечки соли
4 столові ложки цукру
4 столові ложки масла або смальцю
1 Роял Їст Кейк
4 горнят теплої води, або молока або води з бараболь
Можна ужити комбінацію тих плинів.

СПОСОБИ ПРИГОТОВАННЯ

Вечером подробіть і намочіть один Роял Їст Кейк через 30 мінут у 4 горнятах теплого (не горячого) плину, до якого додано 4 столові ложки цукру. Змішайте 4 чайні ложечки соли з 10 горнятами пересіяної муки на хліб. Розтопіть 4 столові ложки масла або смальцю, і додайте до плину з дріжджям. Змішайте муку і плин. Виверніть на посипану мукою стільницю і вимісіть добре, додаючи муки коли тісто чіпається стільниці. Вложіть тісто до теплої намащеної миски, накрийте добре і нехай наросте через ніч; около 10 годин.

ТІСТО

Слідуючого ранку виверніть тісто на посипану мукою стільницю, і перемісіть добре. Вложіть знов у теплу миску, накрийте і дайте щоб підросло вдвоє. Розкачайте легко, покрайте, і вложіть вироблені бохонці в добре намащену бляху. Накрийте, і дайте щоб виросло вдвоє... Печіть в умірковaній печі (380 степ. Ф.). По спеченню виберіть бохонці з блях і положіть на дротяну сітку, щоб вистигли, ненакриті.

Щоби спечи більше бохонців, додайте 2 горнята води і відповідну скількість муки, цукру, соли і смальцю на кожний додатковий бохонець. Один Роял Їст Кейк вистарчить на 6 бохонців.

Пів ложки „Меджик Бейкінґ Сода” можна все уживати з доброю корістю. Вода з бараболь, або половина води і молока роблять кращий бохонець як коли уживати лише води.

ти її родичам, коли вона йому не сподобається. Невірну дружину Курди карають иноді ще й по цей день у Турції та Персії ось як: Відрізують невірній косу, уха, ніс, саджають на кобилу та возять на показ по селі. Хто зустрічає таку жінку, той плює на неї та кидає камінням. Потім виновну вертають родичам, які убивають її.

III.

Курди магометанської віри, але придержуються багатьох поганських обрядів. Незначна частина Курдів належить до секти Єзідів, яку заснував шейх Аде. Наука його є компіляцією христіянської, магометанської і поганської релігій. Єзіди визнають одного Бога, творця світа; уважають Христа пророком; почитають деяких христіянських святих. А святих у них взагалі дуже багато, вони нараховують їх 124 тисячі. Та найбільший святий це Аде.

Поганство Єзідів виявляється в тому, що вони кланяються сонцю, місяцю й стихіям: землі, воді, огню, повітрю. Сонце вони уважають святим, бо бачать у ньому лице Бога й ранішню молитву відмовляють при сході сонця. Вони стають тоді обличем на схід зі схрещеними руками на грудях і кланяються сонцю. Землю уважають матірю всього живого: від неї все почалося й все вертається до неї по смерти. Тому великий гріх плювати на землю або її лаяти. Хто ображає землю, того земля по смерти не прийме до себе.

Але найсвятіша стихія — огонь. У день страшного суду він знищить усе нечисте на землі і тоді земля стане знов прекрасною, як діва, якою була тоді, коли Бог її тільки сотворив. Плювати в огонь Єзіди уважають найстрашнішим гріхом.

Крім згаданих святих, Єзіди почитають іще діявола, якого звуть Мелик-Туазом. Вони вірять, що настане день, коли Бог простить Мелик-Туазови та знов приблизить його до себе. Тепер же Мелик-Туаз творить зло, наводячи на гріх чоловіка.

А чоловік слабий духом і не може встояти проти покус діявола. Тому Єзіди, щоби встояти проти покус, приносять жерви Мелик-Туазови, ставлячи йому свічки та даруючи хліб і овочі. Ці жертви кладуть перед бронзовою статуєю Мелик-Туаза, що має вигляд ніби півня, ніби павлина. Ця статуя переховується в божниці, в горах Карської ґубернії. Її охороняють жреці. Раз у рік вони беруть її з тієї божниці й носять по селах Єзідів. Тоді-то Єзіди й приносять Мелик-Туазови жертви.

Але приказав своїм вірним любити ближніх, помагати їм у біді, слухати старших. Заборонив їм пімсту, пянство, клевету, богохульство, розпусту та інші пороки.

У Єзідів наука Ада не заховалася цілком так, як він її викладав. Та не зважаючи на те, Єзіди багато моральніші ніж їх одноплемінники Кудри-магометане. Єзіди нарід чесний, роботящий, тверезий, хоч усі сусіди їх ставляться до них із погордою, як до нечистих, бо вони покланяються чортови, хоч вони в дійсности тільки почитають його. Не дивно, що й Єзіди відплачуються тим самим іншим, і тому видаються людьми скритими, не привітними.

(З рос. мови переклав **А. Котович**)

ЯК ПІЗНАТИ ВІК У КОНЯ ПО ЗУБАХ

Лоша дістає молочні:

Кліщі 8—14 днів; середні зуби 4—6 тижнів; крайні 6—9 місяців.

Рівчак (реєстр) стирається на мол.:

Кліщах 1 рік; Середніх півтора року; крайніх 2 роки.

Виростають сталі кліщі 2½ року; середні 3½; крайні 4½.

Рівчак зникає на сталих кліщах долішної щоки 6 літ; середніх дол. щоки 7 літ; крайніх дол. щоки 8 літ.

Рівчак зникає на сталих кліщах горішної щоки 9 літ; середніх гор. щоки 10 літ; крайніх гор. щоки 11 літ.

Стерта поверхня сікачів:

Є поперечно -подсвгаста 6—11 літ; стає кругла 12—17 літ; стає трикутна 18—23 літ; стає подовжньо - подовгаста 30 літ.

Відважний

Десь цікаво то було вам на Далекому сході, хоч там вічно є землетрясення. Ви не боялися?

— Чого мав боятися? Земля трялася, але не я!

З. ЛЯҐЕРЛЄФ

КРИНИЦЯ ТРЬОХ МУДРЦІВ

(Леґенда)

Терпка, з запалими очима, вешталася Посуха по старинній країні Юди. Ступала по зівялій траві й усохлих бодяках.

Було літо. Сонце пражило безтінні узбіччя гір. Найлекший навіть вітерець курвилив густими хмарами вапняного пороху з білосірого ґрунту. По долинах стояли отари, скуплені, вижидаючі, біля висохлих потоків.

Посуха прямцювала сям і там і вивірювала запаси води. Пішла до ставів Соломона й аж зойкнула, видючи, що криють у собі ще силу води. Опісля помандрувала до славної криниці Давида, побіч Вифлиєму, але й тут найшла ще воду. Тож повіялась пиняво широким гостинцем, що веде з Вифлиєму до Єрусалима.

Пройшовши сливе половину дороги, зазріла Криницю Трьох Мудрців. Підійшла до неї й зраділа: вода в Криниці ось-ось висохне. Отже сіла на цямбриня, виковане з одного, великого каменя й кинула оком у низ. Лискуче дзеркало води (що давніш бува блистіло при самім сливе цямбриню) опало глибоко, а болото й грязь дна вчинили його нечистим і каламутним.

Вода аж плюснула з остраху, коли брунатне, обгоріле обличча Посухи відбилося в її мутнім дзеркалі.

„Бажала би я знати, коли тобі вже прийде раз кінець?" — сказала Посуха. „Хіба не найдеш уже там у долині нори, що дала би тобі нове життя. А про дощ, дякувать Богові, нема тепер що й балакати. Він спаде хіба за яких два три місяці."

„Так, так... будь спокійна" — зітхнула криниця. „Ніщо мені тепер уже не поможе. Тут треба би що найменше якогось райського джерела."

„Отже й не кину тебе, аж усе з тобою скінчиться" — сказала Посуха. Вона знала, що Криниця ось-ось умре й хотіла натішитися її конанням; бажала бачити, як улітає її життя, кропля за кроплею.

Раденька поправилася на березі цямбриня й ликувала, чуючи, як тяжко зітхала в глибині Криниця. А ще більше зраділа коли побачила мандрівників, як спускали ведро в низ на дно й витягали його з дробиною води, скаламученої твванню.

Так проминув день. Коли посутеніло, заглянула Посуха знов у глиб. На дні блищала ще дещиця води. „Остану тут, цілу ніч" — крикнула. „Не гались отже, маєш час. І так, коли прояснится ранком на стільки, щоб можна мені було вглянути до тебе в низ, буде вже тоді по тобі."

Скулилася на дашку Криниці. А більш, як день таряча й жорстока ніч налягла пригнобленням на землю Юди. Пси й шакалі вили безнастанно, а спрагнені воли й корови відповідали їм риком із душних стаєн. Колиж повіяв вітер, не приніс охолоди. Навпаки, жаркий був і душний, неначе сопливий дух якогось велитенського, сплячого дива.

А проте зорі світили чудно любим блеском і ген-ген у горі блимав молодик своїм зелено-синім сяйвом понад темні холми. Й у тому сяйві зазріла Посуха велику каравану, що спиналася на сугорбок Криниці Трьох Мудрців.

Зорячи за довгою валкою, зраділа Посуха на думку, як багато спрагнених іде до Криниці, а проте не найдуть і кроплини, щоб угасити жажду. А йшло так багато звірят і їх вожаїв, що могли би вони спорожнити всю Криницю, хоч би вона й по верх була повна. І здалося Посусі, що йдуча ніччу каравана має в собі щось неприродно - страховинного. Всі верхоблюди зявилися вперве на узгірю, що замикало овид. Здалось, наче би ціла валка сходила з неба. Верблюди валки здавались Посусі в світлі місяця більші, як звичайні, а ще й несли надто легко величезні тягарі.

Та годі їй було вірити в неприродність валки, так різко її бачила. Могла навіть розібрати, що передом каравани

ступали три сірі дромедарі, багато зануздані, осідлані в чапраки з торочками, та що несли гарних, чільних їздців.

Ціла дружина задержалася при Криниці. Дромедарі клякли по трикратнім гострім зігненні колін на землю, а їх верхові зісіли. Ючні верхоблюди станули, а що чимраз більш їх надходило, то здавалось, творили непроглядну заплутанину довгих ший, горбів і дивоглядно накопичених вюк.

Трьох напередовців підійшло зараз до Посухи й привітало її, приклавши руку долонею на чоло й груди. Посуха бачила їх осліпляючо білу одіж і величезні завої. На горішньому краї їх турбанів блищала в кожнього ясна, наче би з неба знята звізда.

„Приходимо з далекої країни" — промовив один з них. „Будь ласка, скажи, чи це Криниця Трьох Мудрців?"

„Так іще вона нині зветься" — відповіла Посуха — „та завтра не буде вже нею. Ще цеї ночі їй умерти."

„Це й зрозуміле мені, коли тебе тут бачу" — мовив мандрівець. „Та чи не є це одна з цих святих криниць, що ніколи не висихають? Звідки ж бо в неї таке йменння?"

„Знаю, що це святий володязь," — поясняла Посуха, „та відай, чи це йому що поможе? Три Мудрці перебувають тепер у раї."

Три мандрівники переглянулись між собою. „Чи знаєш справді історію цеї Криниці?" — спитали.

„Я знаю бувальщину всіх криниць, рік, потічків і джерел" — одповіла гордо Посуха.

„Так роскажи нам її, будь ласка" — прохали чужинці. Сіли кругом завзятої губительки всього, що росте та слухали.

Посуха кахикнула, поправилась на цямбрині, немов оповідач казок на сідалі й почала росказувати:

„В Ґабес, у Медії, місті, що лежить близько пустині (то й було мені тому нераз любим пристанищем) жило давно трьох чоловіків, славних ізза своєї мудрости.

Хоч у Ґабес знання високо цінили й оплачували, то проте були ці три мудрці дуже вбогі. Та їм ледви чи могло краще вестися: один з них був понад міру старий, другий мав проказу, а третій був мурином із грубими губами. Люде вважали першого з них за старого, щоб от нього можна було чого навчитис[я] другого обминали, боячись проказ[и,] третього не хотіли слухати, мовляв: щ[о] з Етіопії ніколи щось мудрого не ви[]йшло.

„Отже ці Три Мудрці получилися [в] свойому горю. Днем прохали милостин[ю] під брамою храму, а ночі просипляли н[а] одній криші. Так могли собі бодай ско[]ротити час, розмірковуючи вкупі це, щ[о] лиш у річей, чи людей покмітили.

„Одної ночі, коли спали так один бі[] ля одного на криші, покритій густо чер[]веним маком, збудився найстарший [] них. Ледви кинув оком кругом себе, роз[]будив зараз і двох других.

„Хай благословиться наше вбожест[]во, що силує нас спати на дворі" — ска[]зав. „Прочуняйтесь і піднесіть свій зі[р] до неба."

„А була це ніч," — говорила лагідні[]щим уже голосом Посуха — „якої не по[] забуде ніхто хто лише її бачив. Прості[р] був так ясний, що небо — це тверде н[а]звичайний погляд склепіння — сталос[я] глибоким, прозорим і повним филь, на[]че море. Долом і горою филювало сві[т]ло. Зорі, здалось, плили в усяких дали[]нах, одні в середині світляних филь, дру[]гі на їх поверхні.

„А гень-гень високо побачили Тр[и] Мудрці виринаюче темне місце. Воно перебігло простір, гей мяч і ставал[о] щораз то більше. Поволі почало вон[о] прояснюватись. Росло й ясніло наче ро[]жі з пупінна, — дай Господи, щоб у[с]повяли. — Ставало більше й більше чорна поволока чимраз більше продира[]лася, аж ізза неї просяяла ясність у чо[]тирі білі листки. Вкінці задержалося приблизившись о стілько, що найблищ[і] з зір. Темінь його країв уступила зовсі[м] а листок по листку розвивався в гарне рожеве сіяння, аж розблистівся рівни[й] світлу зірок на небі.

„Коли це зазріли вбогі Мудрці, сказа[]ла їм їхня мудрість, що в цю хвилин[у] вродився великий цар. А власть йог[о] буде більша від власти Кира й Олек[]сандра. Отже сказали собі:

„Нумо, підем до родичів Новородже[]ного та роскажемо їм, що бачили. Мо[]же обдарують нас за це калиткою сріб[]ла, або й золотим нараменником.

„Взяли свої довгі, мандрівні костурі [] вибрались у дорогу. Йдучи за міст[о] крізь браму, задержались хвилину нері[]шені. Ось простяглась перед ними вели[]

ка пустар, що її люде мерзяться. Та не довго здержувалися, зазріли, як нова зоря кинула жмутом світла на пісок пустиній пішли дальше. Йшли повні сподівання за лучем зорі, мов за провідником.

„Ішли цілу ніч крізь далекі піскові поля, розмовляючи між собою про молодого новородженого Царя. Певно найдуть Його сплячого на золоті, або коли бавитиметься жемчугами. Скорочували собі години ночі, балакаючи про це, як то вони станутъ перед Його родичами. Скажуть їм, що небо звіщає їх Синові могуцтво й силу, красу й щастя більше, ніж його мав Соломон.

„Горділи з цього, що Бог вибрав саме їх, щоб оглядали зорю. Казали собі, що родичам Новородженого випадає дати їм не менше двадцяти міхів золота, щоб вони вістуни Бога ніколи вже не зазнали більш убожества.

„Мов лев у пустині засілася я на цих мандрівців" — продовжувала Посуха — „щоби кинутись на них з усіма муками спраги, а проте вдалось їм утекти. Зоря вела їх цілу ніч. Коли ж ранком прояснилося небо й померкли зорі, одна зоря Мудрців зістала й світила в пустині безупинно. І так привела їх аж до оази, де найшли воду й дактилеві пальми. Там спочивали цілісінький день аж до ночі. Коли ж налягла ніч і зоря знова кинула свої лучі на пісок пустині, помандрували дальше.

„По людськи судячи," — росказувала дальше Посуха, „була це неабияк гарна мандрівка. Зоря вела їх так, що не відчували ні голоду, ні спраги. Вела їх мимо бодячча, обминала глибокий, западливий пісок. Видирались вони жаркому сонцю й горячим бурям пустині. Й раз у раз казали собі: „Бог нас хоронить і благословить нашій путі. Ми бо Його післанці."

„Та згодом, поволі, все таки набирала я сили над ними" — вела річ дальше Посуха. „А по кількох днях перемінилися серця мандрівників у таку же пустар, як ця, котрою ступали. Сповнила їх серця безплідна гординя й суха жажда.

„Ми Божі післанці," говорили вони раз у раз. „Батько Новородженого не нагородить нас понад міру, хоч би й дав нам каравану золота.

„Вкінці завела їх зоря крізь знану ріку Йордан до Юдейських горбів. І одної ночі задержались вони біля містечка

Вифлиєма, що виринало на скельнім холмі зпосеред зелені оливних дерев.

„Три Мудрці розглянулися, чи не побачать де замків, башт і мурів. Шукали цього, що на їх гадку повинен мати царський город, та не найшли нічого. Та ще гірш: зоря не завела їх навіть до містечка, лише задержалася на крайочку шляху, біля якоїсь печери. Крізь її отвір вдерся лагідний луч зорі. І при його світлі побачили мандрівники маленьке Дитя. Воно спало на лоні Матері, вколисане її співом.

„І хоч бачили, що світло осіяло мов царським вінцем головку Дитини, не ввійшли до печері. Не звістили Малому слави й царювання. Відвернулись і не зраджуючи нічим своєї приявности, завернули назад на горби. Втекли перед Дитятем.

„Хіба ми вибрались до таких же, як і ми, голодранців, нужденних і вбогих?" сказали собі. „Невже ж привів нас сюди Бог, щоби ми, дуріючи, виворожили дитині пастуха всі почести? Адже ж ця дитина не дійде й так вище пастуха овець у цій долині."

Тут перервала Посуха своє оповідання й кивнула впевняючо головою. Чи не правду говорю? — здалась казати. Буває багато сухіщого над пісок пустині. Але більш ялового над людське серце, відай чи де найдеться.

„Не відійшли ще Три Мудрці далеко, коли здалось їм, що заблудили, не пішли шляхом зорі. Підняли очі в гору, щоби найти зорю і правдиву дорогу. Але не найшли ні сліду зорі, що за нею прийшли були аж зі Сходу."

Три чужинці в тому місці оповідання Посухи ворухнулись, а їх лиця скривились терпінням. Посуха ж росказувала своє дальше.

„Це, що по цім сталося, по людськи кажучи — було би радісним. Певне, що коли Три Мудрці не побачили вже зорі, зрозуміли зараз, що зробили. Зрозуміли свій гріх перед Богом і сталось з ними те," мовила Посуха з дрожю відрази, „що діється осінню в час дощевої пори. Зі страху затряслись, гей земля від лискавок і грому, зворушилось, задріжало їх серце і з душі їх, наче зелень-травниця, — стала прозябати покора.

„Три дні й три ночі блукали по країні, шукаючи Дитини, щоб їй поклонитись. А зорі не було. Чимраз більше блудили й щораз більша печаль і грижа давила їх серце. Третьої же ночі задержались при цій криниці напитись води. І простив їм Бог гріх. Коли похилились над криницею, побачили в воді зорю, що привела їх зі Сходу.

„Зараз зазріли її на склепінню небес, а її світло завело їх знова до печері. Впали на коліна перед Дитятем, кажучи: „Несемо Тобі золото, кадило й миро. Тобі, що станеш найбільшим царем на світі, Тобі, що володітимеш ним від сотворення до кінця землі." А Дитинка поклала свою рученьку на їх похилені голови. Коли встали, побачили, що обдаровано їх над усяке сподівання. Старець став молодим, — прокажений здоровим, — а з чорного зробився гарний, білий чоловік. Усе те дала їм Дитинка своєю рученькою. Росказують, що по цім набрали вони так величного вигляду, що вибрано їх царем, кожнього в своїй вітчині, де вернули."

Посуха задержалась в оповіданні, трьох же чужинців хвалило її: „Ти добре росказувала," сказали. „Але дивує нас, длячого не подбають Три Мудрці про цю криницю, що вказала їм зорю. Хіба позабули добродійство?"

„Чи не годиться цій криниці вічно тривати", сказав другий, „і нагадувати кожному цю подію? Нагадувати, що щастя зникаюче в висотах гордині, можна найти у глибинах покори?"

„Хіба ж померші були би гірші від живих? Чи думаєш завмірає вдячність у цих, що в Раї?" — спитав третій.

І коли вони це говорили, зірвалась з криком Посуха. Пізнала чужинців, розізнала, ким були мандрівники. Втекла скажена, щоби не бачити цього, що станеться. А Три Мудрці закликали своїх слуг і верблюдів з боклагами й наповнили водою з Раю нужденну, завміраючу криницю.

ЗРАДИВ

Малий Михась приносить цвіти для нареченої його брата.

— Мій брат передає нам ці цвіти, як сам назбирав — каже до неї.

— Ах, які прегарні! А скільки багато їх! Треба було багато часу, щоб їх збирати...

— Ще й як — відказує Михась. — Я дві годині лазив за ними і прокляв усіх і вся заки їх назбирав.

М. МАНДРИКА.

На Вічну Память Проф. О. Кошицю

Сказав Господь: „Всрнися в рідний край,
Де кров і смерть, темніють слізьми очі, —
І духом віщим темряву осяй,
І в ніжнийй дзвін удар зловіщі ночі.

Лети, як Дух Мій, скинь заліза з ніг
Турбот щоденних! . . . Голосом Мессії
Стань в пущах нив, в румовищах доріг,
На кладовищах віри і надії".

Сказав Господь: „На згарищах осель,
У попелі руїн народ твій гине;
Не стало сили вже в серцях людей,
І впала пісня на кріваві ниви.

Будь моїм вітром в темряві степів,
Дихни у струни вічности шовкові,
Щоб новий ранок з пітьми зазорів,
Прокинулись степи, ліси, діброви.

Бо час вже близький! Праведній землі
Я сонце дам на гори і долини . . .
Устане пісня радости зі тлі
І сповнить душі й храми України".

Сказав Господь: „Вернися в рідний край,
Де кров і смерть, темніють слізьми очі, —
І духом віщим темряву осяй,
І в ніжний дзвін удар зловіщі ночі.

О, стань Моїм ти голосом надій,
Введи народ свій в храм Мій із руїни!
Вітай над ним в одвічности Моїй!
Співай мені устами України ! ! !

Спогад про Олександра Кошиця

Жахлива вістка про смерть любого та дорогого друга, Олександра Антоновича Кошиця, впала важким каменем на моє серце. Не можна було вірити, що це правда. Та подія сталася. Була якась безпідставна, надія, що тут зайшла якась помилка і може завтра прийде спростування цієї перережуючої вістки, але ні!

Ми чекали на його поворот з Канади й думали, що брибуде до нас таким, яким я бачив його в мойому домі на кілька днів перед його відїздом до Вінніпеґу. Та замісць його прибуття наспіли телеґрами про його передучасну кінчину.

Його смерть — це важка втрата для його друзів, українського народу та мистецтва. Він як маґ і чародій рухами своїх рук, а іноді самих пальців, добивався у співаків при виконанні найтайніших нюансів. Такого зрозуміння та виконання українських пісень ми ніколи до покійного Кошиця не чули.

Він знав історію пісні, її походження і правдивий зміст. Своїм ґенієм та щирим українським серцем він глибоко відчував правдивість народнього фолькльору і надзвичайну красу мельодійности українських пісень тай виконував їх згідно з цим відчуванням.

Його надзвичайна здібність як ґеніяльного хорового дириґента була визнана в цілому світі в часі нашої закордонної подорожі з концертами хору в Европі і в Південній та Північній Америці.

Не буду довго спинятися над тим, про що вже багато наговорено та написано. Ціль моїх заміток є торкнутися дечого з минулого нашого з братсько - дружнього життя з пок. Олександром, коли то ми ще були молодими хлопцями та вчилися разом в Київській Духовній Семинарії впродовж шости років.

Зійшлися ми з покійним Сашою (так називав я його з днів юности до останнього часу його життя) та здружилися міцно на підставі нашої любови до рідної чарівної української пісні. Трапилося, так, що ми разом мешкали в одної пані — Рибчинська було її ймення — котра віддавала в найми кімнати з утриманням для учнів Семинарії. Крім покійного Олександра, мене, мого меншого брата, мешкали там ще яких 7 чи 8 хлопців. Майже всі хлопці мали гарні голоси і досить добрі музикальні здібности, а що найважніше, всі любили спів. Співали ми церковні та оперові, також народні українські пісні. Підо впливом покійного Олександра, котрий зорґанізував співочий „ансабль" (для правильного хору було замало співаків), ми стали співати тільки українські пісні.

Не гаючи часу, небіжчик почав працювати над репертуаром пісень для ансамблю. Він докладно розяснював нам зміст пісні, її історію і відповідно показував нюанси, які ми мали вживати, щоб добитися правдивої координації звука голосу з текстом пісні. Така праця була дня нас новиною, бо ми привикли співати, як то кажуть „як Бог на душу положив", не думаючи наразі над тим, що ми співаємо. Незабаром, завдяки такому захопленню та невтомности молодих співаків, а також запалу натхненого дириґента, наш ансамбль зробив такий поступ, що ми почали виступати прилюдно у сусідних коло нас мешканнях, де слухачами були такіж семинаристи, як і ми. Успіх нашого співу був дуже гарний і слава про спів нашого ансамблю почала рости й поширятися. Разом із успіхом ансамблю ріс і кріпшав талант нашого дириґента, покійного Олександра.

Коли ми вже тут, у Ню Йорку, згадували наші минулі роки юности у Києві, ми рахували отой ансамбль прототипом нашої Української Республиканської Капелі, яку ми орґанізували в Києві по наказу українюської влади, та з якою ми триюмфально переїхали майже ввесь світ.

По скінченню Семинарії наші дороги з пок. Олександром розійшлися на якийсь час. Небіжчик пішов у Духову Академію в Києві, а я помандрував у Петроград, щоб здійснити мої мрії про студіювання співу в Імператорській Академії, а потім стати оперовим співаком. Мені пощастило і мене принято на учня

консерваторї на державний кошт (як стипендиста).

Вчасі моєї мандрівки по світу, співаючи в ріжних оперових театрах — України, Росії, чи Італії, де я займався студіями італійської методи співу впродовж трьох років, я завжди цікавився хоровим співом, чи то церковних хорів, чи концертами з хоровою програмою. Чув я найкращі хори та їх славних дириґентів, але ніколи не мав повного задоволення їх співом.

Нарешті, після революції в Росії, я повернувся до рідного краю, до славного Києва, і тут я попав на концерт хору під дириґентурою покійного Олександра Кошиця. Спів цього хору зробив на мене надзвичайне враження. Те, чого я шукав, та не находив, слухаючи чужих хорів, я найшов у співі хору Кошиця, а там була простота, правдивість народнього стилю та чудове оброблення пісень.

Всю мою працю з пок. Олександром над будуванням Українського Національного Хору ,а потім вчасі світової подорожі я завжди згадую як чудову мрію. Не зважаючи на те, що я слухав програму наших концертів майже кожен день, я ніколи не відчував утоми, слухаючи повторення тих самих пісень. Це підношу на рахунок ґеніяльности дириґентури Покійного з його ріжноманітними нюансами, котрі він часто міняв і вражав несподівністю змін. Чим більше я слухав цих чудових наших пісень, тим довше я хотів їх слухати знову.

На цім я покінчив би мої спомини, але не можу не використати нагоди, щоб не попрощаться з Покійним. Прощай, Друже Мій Любий! Вічна по Тобі буде память у всіх тих, хто Тебе знав та хто чув чарівний спів Твоїх хорів. Будучі покоління Українського Народу будуть знати Твої твори по аранжуванню пісень, а спів хору на рекордах, які Ти наспівав недовго перед передучасною своєю смертю, дасть народови можливість познайомитися з ґеніяльністю Твого вміння виконати ці пісні.

Проф. Григорій М. Тучапський,
Ню Йорк, Н. Й.

В Память Олександра Кошиця

ПРОЩАЙТЕ, ДРУЖЕ ОЛЕКСАНДРЕ АНТОНОВИЧУ!

„Кругле, гладко виголене обличчя, густі, сиві, підкручені вуса; лисина, прикрита кількома акуратно розчісаними срібними волосками, останками колишньої „шевелюри"; пара молодих, живих, веселих очей; елеґанція в одязі й способі його ношення, яку не часто можна запримітити серед українців взагалі, а в українських музик зокрема, — ось приблизно зовнішня силуета Олександра Кошиця. Та вона була би уже й дуже неповна й неточна, як би відразу не згадати й про те, що може в найбільшій меті характеризує цього сеніора наших музик у Злучених Державах і, мабуть, і поза ними: його повна стихійного темпераменту вдача, його повний своєрідного чару спосіб говорення, в якому стільки дотепу й гумору, що й патосу й акторсько - бесідницького талану. Ведучи балачку з Кошицем, слухаючи його, забуваємо й про його сивину й лисину: перед нами зовсім молода людина, молода своїм кипучим темпераментом і живучістю свого духа..."

Такими словами розпочав я свою статтю про „Зустріч з українськими музиками в Америці", коли в 1938 році, після кількамісячного побуту в Америці, повернувся до Европи і на просьбу редакції місячника „Українська Музика" у Львові написав вище згадану статтю. Тепер, по шости літах, я віднайшов номер журналу, в котрім ця стаття появилася й перечитуючи її думаю: „тепер усе те — у минувшині, бо Олександра Кошиця нема вже між живими".

Важко, чи пак неможливо писати некрольоґ про людину, яку не тільки добре знаєте, але й крім того, з якою живете в якнайкращих особистих взаємовідносинах. А ще й до того, коли з цею людиною ми недавно бачилися, говорили з нею, переписувалися... Раптовна, несподівана смерть здається подією зовсім нереальною, неправдивою, неможливою до повірення. Та розум а й життя — мають свої права. Й тому, усвідомивши собі факт, що Олександер Кошиць відійшов

з цього світа навсе, пишу ці рядки — не як некрольоґ, як посмертну згадку, але кидаючи жмут спогадів й рефлексій як грудку на далеку могилу Покійного друга.

Знову переповідаю свої власні думки, висловлені в статті згаданій передтим: „...Кошиць — молодий не тільки своїм темпераментом: що ще важніше, він молодий своїми поглядами на музичні справи. А це в наших відносинах, в яких так часто і молоді літами музики є в дійсности „старцями" у відношенні до всякого поступу в мистецтві, у цих відносинах погляди Кошиця на деякі наші актуальні музичні теми, його осуди і передовсім: його інтуїція, завдяки якій він так правильно зумів орієнтуватися в нових, невідомих йому і далеких його артистичній психіці й індівідуальности творах, — все те було для мене несподіванкою найприємнішою, яка мене могла зустріти. Олександер Кошиць ціле своє життя працює в ділянці нашої народньої музики; він її не тільки обожає понад усе, але й знає так, як ледви хто-небудь інший із наших живучих музик".

Пишучи ці слова мимоволі насуваєтьcя думка: „А тепер? А хтож є тепер, хто дорівняв би Покійному в розумінні народньої пісні? Чи може Філярет Колесса у Львові? Чи Дмитро Ревуцький або Левко Ревуцький у Києві? Ні, два перші це етноґрафи з зовсім іншим підходом до народньої пісні. Левко Ревуцький? Може... до деякої міри. Але й він ніколи не віддався так всеціло народній пісні, як Покійний Кошиць; коли у Цього народня пісня була „альфою й омеґою". Його музичною „Вірую", то у Ревуцького вона є тільки частиною його мистецької індивідуальности.

Ні, поміж нашими музиками, де вони не жилиб, не бачу ні одного, хто сьогодні був би достойний назви „найбільшого знатока української народньої пісні". Після смерти Лисенка, Леонтовича, а тепер Кошиця, ця ділянка української музичної культури: знання народньої пісні та її хорова обрібка, закінчує період свого існування на довгий, довгий час. А зростаюче зацікавлення серед українського народу інструментальною музикою та рівночасний занепад хорового співу є доказами початку великої зміни в українській культурі, зміни в напрямі згаданої вже музики інструментальної.

Смерть Кошиця, останнього у нас Корифея епохи хорового співу є немов би завершенням цеї події.

Мабуть Злучені Держави й Канада будуть по війні одинокими закутинами землі де житимуть українці в більшій скількости, де хоровий спів, хор, ще надовго залишиться „репрезентаційним засобом української музичної культури". Тим наче треба безмежно жаліти, що не залишив по собі ні одного учня, чи то безпосереднього, чи „духового", який бодай знав би, як іти слідами свого вчителя і в його традиції плекати хорове мистецтво. Традиції Кошиця орудувати хором не знає тут ніхто — бо щоб її пізнати треба би мати: основне знання української народньої пісні, основне знання проблємів і велич хорового співу, основне знання техніки орудування хором і — талант, талант талант . . .

Факт, що для Кошиця народня пісня була цим світом, в якому кружляли всі його музичні думки, мав свою сильну сторону. Хоча ця залежність від народньої пісні відтягнула увагу Кошиця від

загальної всесвітньої, не народньої музики, якої розвою в останніх пятидесяти роках Покійний не міг зрозуміти і з ним не міг погодитися, то з другої сторони, замкнувшися в кругу своєї укоханої народньої пісні, Він зумів збагнути її до самої глибини, зрозуміти всю її суть ліпше як хтонебудь інший з Його сучасних. І тому подавав Він її в такому досконалому вигляді, коли стояв на чолі „свого" хору.

У ділянці народньої музики Кошиць — дириґент хору — перевищав Кошиця — композитора, чи пак аранжера народніх пісень на хор, дарма, що усі Його обрібки є знаменитими зразками використання усіх засобів віртуозности хорового співу. Під оглядом гармонічним і формальним ці обрібки являються продовженням праці й стилю Лисенка — і таким їх Покійний сам вважав. Але й сам Він знав, що в міжчасі навіть хорова музика на Україні зробила великий крок вперед, головно під оглядом гармонізації — і твори цих новаторів нашого хорового співу, Козицького, Вериківського чи Ревуцького Покійний глибоко поважав і подивляв — дарма, що вони користувалися технічними й музичними прийомами, чужими Йому самому.

Про Кошиця — копозитора ориґінальної, не-народньої музики, та про Кошиця — дослідника нашої церковної музики, може матиму нагоду писати іншим разом і більш докладно. Останніми часами церковна музика найбільше цікавила Покійного. В одному з останніх листів писав Він мені: . . .я працюю над тим, що нікому, особливо українцям, не цікаве: над історією нашого церковного співу. Роботи багато, а часу залишилось мало, та й сил ще менше... Тож спішуся, а хвилюватися мені не можна і виходить, що сам себе зїдаю..."

...Часу залишилось мало, та й сил ще менше..." Ці слова звучали, мов би Покійний чув, що Його дні почислені... Не були вони солодкі, ці Його останні дні, місяці й роки: журба про завтра, про хліб насущний, а рівночасно огірчення на українсько - американські відносини, які Його, майже сімдесяти - літнього, людину найбільш заслужену для України з усіх сотень тисячів, що проживають в Америці, примусили думати й журитися про завтрішний день...

У щиро - дружеських взаємовідносинах між Кошицем і Його дружиною з одної сторони, а моєю дружиною, Марією Сокіл, і мною з другої, від самого початку нашого знайомства — в р. 1937 — був звичай кликати себе наддніпрянським звичаєм по імені та по батькові; тому, що всі вони, крім мене одного походили з Наддніпрянщини. Але й мій кількалітний побут там цілком призвичаїв мене до цього гарного способу кликати інших. І тому тепер, коли вже ніколи не прийдеться зустріти Олександра Кошиця словом „Витайте!", тепер через простір сотень миль, які нас ділять від Вінніпеґу, де спочило Його тіло, і через незбагнений простір, де стомлене, велике серце Покійного найшло мир і спокій — тепер обоє ми з дружиною в останнє кличемо:

„Прощай, друже, Олександре Антоновичу..."

Антін Рудницький.

Професор Олександер Кошиць

Олександер Антонович Кошиць уродився в селі Тарасівка, звенигородського повіту, київської ґубернії, дня 30-го серпня 1875 р. Він відбув початкову науку в парохіяльній школі в Богуславі, дальше вступив до семинарії в Києві, опісля відбув студії в Могилянській Академії в Києві, та осягнув ступінь „кандидата", тобто доктора фільософії. Він студіював музику під проводом проф. Любомирського, що був учителем композиції в школі Музики Лисенка. Після покінчення студій Кошиць був учителем історії в кількох вищих школах, доки не опинився учителем Педаґоґічного Інституту в Кавказі. У 1904 р. його перенесли до Києва і там він працював до 1919 р. на полі педаґоґічнім та музичнім. Між іншим був професором в Музичній Школі Лисенка, директором новозаложеного київського музичного товариства „Боян", а опісля його запросили як професора хоральної музики до Імператорської Музичної Школи. Водночас він дістав катедру в Київській Музичній Консерваторії. Тоді став теж дириґентом хору при

університеті св. Володимира, який складався з студентів цьогож університету. За його дириґентури хор одержав першу нагороду на хоровім контесті в Городській Опері в 1910 р. Опісля він обняв управу церковного Університетського Хору при університеті св. Ольги.

Славний директор Українського Народнього Театру Микола К. Садовський запросив Кошиця стати директором театральної орхестри і при співпраці Кошиця театр виставив такі опери: Лисенка „Різдвяна Ніч"; Козаченка „Пан Сотник"; Крижовського „Янек"; Січинського „Роксоляна"; Аркаса „Катерина"; Лисенка „Енеїда"; Монюшки „Галька"; Масканія „Сільська честь"; Лисенка „Утоплена"; Артемовського „Запорожець за Дунаєм" і багато оперет.

Міська Київська Опера запросила опісля Кошиця як дириґента свого хору й орхестри. Серед тієї праці вибухла революція, тоді проголошено Українську Народню Республику, а Кошиця іменовано головою Музичного Відділу при Українськім Міністерстві Виховання. Тут орґанізував Кошиць Етноґрафічний Кабінет України. Саме тоді зорґанізовано Українську Народню Капелю, котра перемінилася опісля на Український Національний Хор і Кошицеви припала роля вести ці установи та виїхати в подорож по цілому світі. Поїздка перемінилася в правдивий триюмф Наіонального Хору і самого Кошиця (1919-1924).

Після покінчення обїздки по Америці, проф. Кошиць поселився на постійно в Злучених Державах і став горожанином того краю. Тут він не спочивав, а час до часу уладжував великі концерти в Ню Йорку, при помочи Сімки Українських Хорів з околиці Ню Йорку, які разом творили хор в силі 300 української молоді. З цим хором уладив Кошиць між ін. концерт у честь Тараса Шевченка в Тавн Гол в 1935 р., концерт в честь митрополита Шептицького в 1936 в Карнеґі Гол, а в 1939 в Тавн Гол. У році 1932 переїхав по головних містах Злучених Держав з нагоди 200-ліття Джорджа Вашинґтона з окремим Українським Хором разом з балєтом В. Авраменка. Славний теж був виступ Кошиця з хором на Світовій Виставі в Ню Йорку в 1939 р. і на Україн-

Проф. Олександер Кошиць

ськім Конґресі у Вашинґтоні в 1940 р. Дня 27. грудня 1936 святкували українські товариства ювилей 40-літньої діяльности Олександра Кошиця в Круґерс Авдиторіюм в Нюарку Н,. Дж., а саме того року Вільний Український Університет у Празі наділив ювилята титулом почесного доктора фільософії. Окремо відсвятковано ювилей вечерою в Готелю Бреворт у Ню Йорку і тоді вручено йому скромний грошевий народній дар. Були теж святочні обходи в інших громадах.

Проживаючи останніми часами в місцевости Бічгерст над морем коло Ню Йорку виїздив Кошиць пятьма наворотами як інструктор музики й дириґентури на Вищі Освітні Курси до Вінніпеґу в Канаді і по закінченню пятих таких курсів постигла його смерть дня 21. вересня 1944 р. Покійний хорував уже довші літа на серцеву недугу.

Проф. Олександер Кошиць посвятив усе своє життя українській музиці. Він безупину студіював українські народні пісні та релігійну музику. Він не вдоволився самими збірками але порядкував їх аранжував до них музику і продукував при помочи хорів. Тому всі програми з якими виступав проф. Кошиць мали ціху Кошиця не лише як дириґента але й як аранжера. Він був співробітником славного українського композитора Миколи Лисенка аж до його смерти (в 1912 р.). За порученням Лисенка запросила Кошиця Головна Кватира Кубанської Козацької Армії (яка походила із Запорозьких Козаків) щоб він зарекордував козацькі пісні в рр. 1903-1905 і за цю працю він дістав золоту медалю на Кубанській Національній Етноґрафічній Виставі. Пісні упорядковані Кошицем були видані Ідзіковським у Києві і Оренштайном в Липську. Перед смертю працював Кошиць над популяризацією української пісні серед американців. Його пісні, перекладені Максом Кроне, видала накладня музична Витмарка в Ню Йорку.

Як композитор проф. Кошиць компонував орхестральну музику для Українського Театру Садовського та безконечне число ріжних пісень. Деякі з них це його ориґінальні композиції, а деякі перероблені зі старовинних українських напівів, котрих він був знавцем. Із чотирьох його останніх Літурґій дві є призначені для вжитку українських хорів в Америці. Останніми часами посвятив Кошиць багато часу на згармонізування церковних мельодій підкарпатських українців на три голоси і деякі з них увійшли в збірники Української Хорової Системи, складеної Кошицем для вжитку українських хорів в Америці.

Олександер Кошиць взяв теж участь у продукції української звукової фільми „Маруся"; в 1938 р. там він виступив з чудовими піснями, які є зарекордовані для фільми.

Останньою його працею були пісні, наспівані на фоноґрафічні рекорди, які щойно появилися в серпні 1944 р. в альбумі Івана Марсича в Ню Йорку:

"Songs and Melodies of Ukraine."

Критичний огляд музичної праці Великого Покійника мусить ще діждатися фахового працівника.

З КНИГИ ЖИТТЯ

Декому вірять без доказів, а декому навіть із доказами сумніваються.

Година добрих діл і справедливости значить більше, ніж сімдесять літ молитви.

Не велика будучність такого народу, який не годен розріжнити добра від зло-го.

Ніякі гроші не дадуть такого великого проценту, як гроші видані на просвіту.

Поборюй гнів лагідністю, зло добром, скупість щедротою, брехню правдою.

Д-Р Г. Ґ. СКЕГАР,
Ґалівуд, Каліфорнія.

Монастир Св. Івана з Капістрано

В той час, коли в Ню Йорку й Філядел-фії відбувалася Перша й Друга Конфе-ренція, щоб поставити трівкі підвалини під будучу та могутню державу — тепе-рішні Злучені Держави Америки — то-ді то почала Іспанія шукати нових зе-мель, далеко поза своїми границями, де моглаб вона поширити свої державно - національні аспірації та заснувати „Нову Іспанію " на американськім континенті. Таку роботу почато з Мексико через за-ложення та побудування духових місій й манастирів. До цього заанґажовано цілий орден Францішканів й вони кину-лись з цілим запалом виповнити цю пра-цю для Іспанії.

Тому що я хочу ограничитися в цій розвідці лише про працю Францішка-нів на землі Злучених Держав, полишу Мексико на боці. Треба найперш зі всьо-го подати тут час і назви всіх монастирів та духовних місій, які монахи позаснову-вали в „Новій Іспанії", цебто в Каліфор-нії.

Монастир ч.	Заснований в році
1. Сан Дієґо	1769
2. Сан Карлос	1770
3. Сан Антоніо	1771
4. Сан Ґабрієл	1771
5. Сан Луйс Обіспо	1772
6. Сан Франціско	1776
7. Сан Гван	1776
8. Санта Клара	1777
9. Сан Буенавентура	1782
10. Санта Барбара	1786
11. Ла Пуріссіма	1787
12. Санта Круз	1791
13. Соледад	1791
14. Сан Гозей	1797
15. Сан Батіста	1797
16. Сан Міґуел	1797
17. Сан Фернандо	1797
18. Сан Луйс Рей	1798
19. Санта Інез	1801
20. Сан Рафаєл	1817
21. Сан Солано	1823

В ті далекі часи білий чоловік ще не мешкав на землях Тексасу Арізони й Ка-ліфорнії а були тут первісні жителі інді-яне. Коли вже прийшли сюди Францiш-кане з Мексико то будували церкви й мо-настирі виключно для індіянів. Згодом вдалось Францішканам настільки при-своїти індіянів до себе що заставлили їх до праці при будові будинків та доріг.

Нагляд над будовою церков і монасти-рів мали досвідчені будівничі. Нераз тре-ба було вперед знайти відповідний ка-мінь й вапняк та дерево позносити це все на плечах чи позвозити мулами на місце, де мав повстати монастир, а доперва то-ді починати будову. Така праця тревала десятками літ. Можна собі представити, скільки то часу взяло, щоб навозити ка-міння лише но один мур, який окружає монастир Сан Гван Капістрано (чотири стіні, кожна з них майже одну милю ква-драт).

Відколи я буваю в Каліфорнії, нераз приходилось мені переїздити попри мо-настир з прецікавою історією давнини. Але я ніколи не мав часу оглянути ґрун-товно будькотрий монастир. Аж цього року, коли прибув до Каліфорнії п. Й. Любецький з Детройту, ми рішили відві-дати монастир Сан Гван Капістрано, від-далений з Галівуд 64 милі при дорозі гай-вей ч. 101, в сторону до Сан Дієґо. Для цього вибрали ми неділю, 16. березня, 1944 р.

На дворі стояв прекрасний день з тем-пературою близько 80 степенів Ф. Щоб побачити синє море, ми поїхали в сторо-ну до Лонґ Біч, а відтак широким буль-варом попри море аж до Сан Гван Капі-страно. Самий монастир є віддалений 2 милі від моря на північ, куди доїздиться доброю дорогою поміж чудовими ци-триновими, помаранчевими та горіхови-ми садами.

Заки прибули ми сюди, то думав я, що застану десь в пустині високі мури, куди нікому, крім монахів, не вільно ввійти. Та на моє велике здивування я побачив, що ми заїхали до маленького містечка, яке нічим не відрізнюється від прочих а-мериканських містечок. Переїхали голов-ною вулицею, де повно різнородних

крамниць. Аж приїхали до маленької фіртки, якою, здавалось нам, можна увійти до прекрасного городу. Доперва тут ми зорієнтувалися, що знаходимось під муром монастиря Сан Гван Капістрано і цією вузкою брамою можна увійти до середини.

Зараз при дверях, але вже в середині, стоїть маленька будка, в якій мексиканець і мексиканка продають ріжнородні дрібні памяточки та біжутерію, як рівнож колєктують вступ до монастиря по 30 центів від особи.

Входимо до середини. Бачимо тут широку площу, засаджену ріжнородними цвітами, пальмами, рожами та кактусами. Вузенькі доріжки вибруковані білими камінчиками, а на них повно білих голубів, які є присвоєні й від нас не втікають. Монастирський мур, який творить квадрат й замикає собою всі будівлі, наче Запорожська Січ, сховався в тіні дерев, бо насаджено ріжнородних дерев, корчів та кущів знадвору й з середини цього муру.

Прямуємо до довгої будівлі з червоної цегли та низеньким дахом. Перша кімната вже без вікон й дверей, є так побудована, що стелі не має, а лише в стелі вбудовано комин на дим. Пояснення на стіні інформує нас, що це була первісно кухня, де варилося потрави і пеклося мясо для всіх робітників, які будували церкви, дороги і управляли поле. По цім слідують інші кімнати, але вже зі стелями, де спали ці індіяне. Другий ряд будівель, віддалений від першого на яких два акри землі, це перші келії, в яких мешкали монахи. Попри цей ряд стоїть церковний будинок, а за церквою знова другий ряд келій та кімнат, в яких на переміну то мешкали люде, то вживали їх на переховок збіжжя, огородини, де виправляли шкури та виливали свічки.

Та це всьо перейшло великі зміни від 1776 року досі. В той час, коли ціла Европа билася на життя й смерть з Наполеоном Бонапарте, тоді то навістили Каліфорнію великі землетруси. В неділю, вранці, підчас Служби Божої, завалилась церковна вежа й вибила на смерть майже всіх індіянів, які в церкві молилися. Дітей тоді в церкві не було, бо мали прийти аж в 11-ій годині. Монахи почали відкочувати каміння та витягати трупів і тяжко покалічених надвір. По цім землетрусі прийшлось монахам цілими роками дбати про дітей, яких родичі зістали забиті в церкві.

Згадав я повищу сумну подію, щоб читач розумів, чому теперішня церква не має вежі. Теперішня церква це вже переробок з вузького й довгого будинку, де монахи переховували поживу. Значить, що цей будинок був побудований далеко перед 1812 роком (в цім то році землетрус завалив первісну церкву) і він стоїть до сьогодні ще в добрім стані.

***

Ми почали оглядати всі келії за порядком. З одного будинку переходимо до другого і не можемо налюбуватися екзотичною ростнею дерев та цвітів, які тут своєю красою створили щось таке прекрасне, що годі описати. Вкінці прийшли ми до посліднього довгого двоповерхового будинку. Здалека бачимо, що тут мусить хтось мешкати, бо всюди порядок і чистота. Підходимо до найближчого вікна й через шиби бачимо, що це є шкільна кімната зі всіми шкільними приборами, таблицями на стінах, з лавками для дітей. Друга кімната те саме. Третя кімната містить бібліотеку. Четверта — музей. Дальші кімнати напаковані ріжним убранням, хатними приборами, тощо. По самій середині цього довгого будинку переходить тунель, яким дістанетеся до городу, який є замкнений трьома стінами від того городу, що розлягається довкола всіх будинків від одної стіни муру до другої.

Проходимо припадково коло цього тунелю і бачимо, що на другий поверх ведуть криті сходи, але вступ до цих сходів є загороджений стальовими ґратами, з фірточкою по середині. В ту хвилю зійшли на діл два офіцери американської маринарки і священик. Священик попращав офіцерів й пустився іти сходами на гору. Я приступаю до нього та представляюся.

Показалося з дальшої розмови, що священик є о. Артур Гатчінсон. Віком біля шістьдесятки, милої вдачі, говірливий,, чоловік з вищою освітою, натураліст та історик.

— То кажете, ви є українець — повторив о. Гатчісон. — Прошу вийти зо мною на гору, а там поговоримо собі.

Виходимо вузенькими сходами на другий поверх. Перед нами отворились двері, а в них стоїть середнього віку людина у світськім убранні.

— Позвольте представити вам мого секретаря, містера Шерідан — сказав о. Гатчісон.

Ми подали собі руки. Просять мене сідати у вигідний фотель. Заки я сів, мусів оглянути величезну кімнату. Такої кімнати я ще ніде не бачив. Величезна кімната, дорого умебльована, попід стіни шафи з книжками, по середині дороге піяно, з одного боку отверта піч на вогонь, ґлоб цілого світа з другого боку, по стінах мальовані образи іспансько - мексикансько-азтецької культури, на долівці дорогі килими, а всюди повно фотелів та вигідних крісел.

— Чи позволите попробувати нашого „шато” і „кім”? — питає п. Шерідан.

— Можна би, якщо це вино не дуже сильне — відповідаю.

— Українці є мені зовсім добре знані, сказав п. Шерідан, відложивши свій срібний кубок з вином на тацу.

— Де ж мали ви стичність з ними? — питаю п. Шередіна.

— О, я походжу з Пенсильвенії, а там є багато українців. Знова тепер ми читаємо в пресі майже кожного дня про Україну і тому ця назва вбивається в память — докінчив п. Шерідан.

По цім о. Гатчісон і п. Шерідан засипали мене ріжними питаннями про українців та Україну. Прийшлось мені дати малий відчит про нашу історію, наші змагання, нашу мову і життя - буття українців в Канаді й Америці.

— Тепер позвольте, панове мені поставити вам декілька питань — сказав я. — Чи маєте деякі оригінальні памятки з самих початків заснування цієї місії?

— Маємо, — відповів о. Гатчісон. З цим пішов до одної шафи, відімкнув замок і обережно витягнув три величезні томи, оправлені в шкуру.

— Бачите, — почав о. Гатчінсон — ці три книзі з 1776 року місять в собі всі записки з перших 50 років цієї місії. Є тут записки церковного характеру, є тут реєстр вінчань, уродин, смертности монастирської громади, як і записки гостей, хто й коли відвідував монастир Сан Гван Капістрано.

— В який же спосіб це відбувалося? — питаю.

— Ось так: коли індіянин хотів женитися, то монахи охрещували його і його подругу, а потім давали їм шлюб. Примірoм, є тут записано в книгах, що молодому й молодій давано подібні імена: як йому Іван, то їй Іванна, як йому Петро, то їй Петронеля, Михайло - Михалина, і т.п. Прізвища вони мали свої, бо принесли з собою з тих племен, з яких походили.

— Чи можу бачити ці книги?

..... Дуже прошу — відповів о. Гатчісон і подав мені три томи.

Я почав переглядати, але, на превеликий жаль, знайшов що всі ці книги написані іспанською мовою, а я по іспанськи не знаю.

— На долині бачив я шкільні кімнати зо всіми приборами. Хто ж приходить сюди до монастиря до школи? — питаю.

— Найперше треба вам знати ,що це тепер не є монастир. Від довшого часу Францішкане відступили цю церковцю церковній громаді, яка живе поза мурами, але діти їх приходять до нас до школи, бо ми втримуємо вчителя для цієї цілі — докінчив о. Гатчісон.

— Позвольте мені спитати вас, чи це вино „шато” і „кім” є вашого виробу?

— Ні. Це вино ми дістаємо з монастиря Ґуасті — відповів Шерідан.

— Година пізна зполудня і ми мусимо

вертати до Галівуд — сказав я. — Але заки попращаю вас, хотів би почути про ту романтичну мандрівку ластівок до вашого монастиря.

— А ви може орнітольоґ? — питає о. Гатчісон.

— Ні, ним я не є, а лише багато читав про подорожуючі птахи і риби. Навіть бачив цілу фільму про ці ластівки й, смійтесь з мене або ні, але я прибув сьогодні до вас виключно, щоб провірити, скільки в цім правди — докінчив я.

Отець Гатчісон усміхнувся добродушно й сказав, що я не одинокий, що цікавлюся такими проявами природи. Кожного року, коли приходить пора мандрівки ластівок, то ґазетярі з цілої Америки вже чекають тут з камерами, щоб сфотоґрафувати їх та вислати своїм ґазетам ці знимки.

— Точно 19. березня (це день св. Йосифа) — почав о. Гатчісон — десь перед полуднем, прилітає до нас ціла хмара ластівок. Три дні перед їх приходом прилітає маленька ґрупа ластівок, щоб приготовити гнізда для цілої громади ластівок. Буває таке, що воробці закрадуться до цих гнізд і присвоять їх собі на якийсь час, але як прилетять перші вістуни, вони зводять з воробцями війну і кусають їх доти, аж доки не виженуть воробців геть зо своїх гнізд. Така війна була й цього року.

— А коли відлітають ці ластівки звідси?

— Дата їхньгоо відлету не є така точна, як їх прилету. Памятаю роки, коли ластівки відлітали в липні ,але звичайно вони відлітають аж коло 23. жовтня (це є день св. Івана), коли то підростуть молоді ластівки, що тут у нас виляглися і тоді разом вертаються через море до Єрусалиму.

Я сидів та прислухуввася оповіданні о. Гатчінсона, а рівночасно пригадав собі подібну романтичну історію подорожі червоної риби з моря Сарґассо аж до мілких рік в Алясці, щоб там вивести молоде покоління червоної риби. Синя гуска рівнож летить зі стейту Луісіяни аж до Лябрадору, щоб там вивести гусенята та прилетіти з ними назад до Луісіяни. На наших очах творяться чуда, але ми не бачимо їх, бо є у вічній погоні за мамоною.

***

Ціла моя візита в о. Гатчінсона і містера Шерідана взяла близько дві години часу. Тимчасом моє товариство, з яким я приїхав, не знало, де я подівся. Бо ніхто не видів, як я вийшов на гору з о. Гатчінсоном. По якімсь часі вони зачали шукати за мною, а не знайшовши мене, почали журитися, що могло мені приключитися. Накінець ми знайшли себе і пустились в дорогу домів.

Я вже згадував, що до Сан Ґван Капістрано можна заїхати двома дорогами, цебто понад море і дорогою ч. 101, яка йде поміж Лос Анґелес і Сан Дієґо. Дорога ч. 101 є частина тієї самої дороги, яку побудовано з Мексика, а яка в ті часи носила назву „Ель Каміно Реаль", що означає „цісарська дорога". Йде вона поміж чудовими садами помаранчів, цитрин, горіхів, дактилів та авокадів. Тисячі й тисячі акрів землі є засаджені тими овочевими деревами, лише одні сади мають старші, а другі сади молодші дерева. Але всі ці овочеві дерева є повні овочів, а рівночасно повні нового цвіту вже на нові овочі, як зірвати дозрілі. Усе повітря наповнене запахом помаранчевого цвіту.

Коли хтось приїздить до Каілфорнії на вакації, а не переїде цею дорогою до Сан Дієґо і не відвідає Сан Ґван Капістрано, то можна напевно сказати, що він не бачив Каліфорнії, ні її природної краси.

Ручна робота

Здибалось двох приятелів, а в одного з них розбите лице та підбите око.

— Що це в тебе таке?

— Та ти ж знаєш, я працюю в фабриці і оце урвався пас з машини та вдарив мене.

— Ой мені здається, що це ручна робота, бо машина так солідно не викінчить.

ЗЛЕ ЗРОЗУМІВ

Катехит перепитує дітей на годині релігії:

— Що сотворив Бог першого дня — скаже вам Івась Крілик.

Івась довго думає...

Учитель хоче йому помогти і показує в гору.

Івась відповідає: — „Першого дня сотворив Бог.... лямпу.

СОФІЯ ЯБЛОНСЬКА

Спомини з Марокко

Пяна від вражінь, сильного запаху спітнілих тіл, печеної баранини, лою, помаранч, крику, танців, муринської та арабської музики я вернулася з арабської площі розваг.

Голова в мене крутиться, мов колесо дитячого, вітряного млинка. Стою на порозі моєї кімнати, рукою держуся стіни, а другою шукаю електричного контакту.

Стеля спадає на голову, колихаються стіни, вигинається підлога та вся кімната танцює, наче корабель по розсерджених хвилях океану. Безрадно заплющую очі і падаю на ліжко, що зі мною підноситься вгору, вертиться, то раптом спадає кудись глибоко додолу.

На екрані моїх повік випригую постать чорної танечниці, що перекривлює губи, завертає очима, відслонює блискучі, білі зуби і червоне піднебіння, порушує гнучким тілом, тупотить босими ногами, викручує бедра, та підстрибує, наче на розпалену бляху кинений кіт.

Потім висуваються гадюки: одна, дві, десятки і, зачепившися в тісний клубок, лазять одна одній по хребті, сплітаються і вверх витягують свої затруєні голівки.

Зпоза клубка гадюк дивляться на мене уперто двоє поширених, диких очей сенеґаля, що з вереском скаче босими ногами на купі тонкого побитого скла. А потім юрба Арабів біжить безтямно кудись під згуки виття, свисту та музики.

Нарешті все зникає, тільки де-не-де біжить загублена одинока постать якогось Араба, що вимахує до когось руками, або акробат, що перегибається удвоє на тлі червоних будівель.

Розплющую повіки.

Кімната вже зупинилася від пяного танку, тільки ще в ушах шумить гомін змішаних згуків: арабської монотонної, муринської верескливої музики, дзвіночків, барабанів, кастанет, співу й вереску розбавленої юрби.

Ці всі згуки роблять вражіння гомону у двірській кухні перед великодними святами, у якій вариться, печеться та смажиться.

Поволі все втихає, думки ліниво розпливаються, а сильні пахощі мароканського повітря затуманюють рештки моєї свідомости і я впадаю у безтямний сон.

Сьогодні вранці я закінчила будову соломяного шатра й тепер уже лежу на мягкій, пальмовій рогожі і топлю погляд у синяві неба.

Мою соломяну хатину, що боронить мене від гарячих, соняшних промінів, я збудувала на вершку рівної покрівлі високого, арабського дому і звідси бачу засипаний будівлями Макареш, що залив цілу підгірську долину. Високі будівлі обвели себе маленькими, низькі туляться до вищих, на квадратні повилазили округлі, а на кожній їх рівній покрівлі стирчить шпиляста вежа.

Пальми та оливкові дерева, що ростуть по середині подвірів, своїми верхами перевищають будівлі та кидають по покрівлях довгі тіні.

Сорок прикрашених коліровою мазаїкою високих мошей гордо повитягали свої стрункі вежі над містом.

На покрівлях домів де-не-де видніє яскрава, жіноча постать, або гурток Арабок, що позасідали на коврах і пють чай під червоний захід сонця. А там далі, мов сторож Маракешу, мов стіна, що ділить його від усього світу, тягнеться сніговий хребет атлаських гір.

З площі арабських розваг долітають до мого шатра тритонові, монотонні згуки музики, співу, гомін юрби та голосні протяжливі окрики Мудден, що з вежі мошеї голосить Аллахову славу і закликає вірних до молитви.

Вітер навіває змішані запахи квітів, овочів, лою, баранини та меду.

Пяна пахощами, згуками монотонної музики та цвірінканням птахів, прикрита голубим небом буду змальовувати вам величну красу Маракешу та життя Арабів.

Справді не знаю із чого почати.

Така сила вражінь, захоплень, несподіванок, таке багатство і гарячість колірів і форм, що замість виводити слово по слові на папері, хотілосяб зфотоґрафувати те все відразу і післати вам знимку.

Весело тут і так ясно, що хочеться стати навколюшки, простягнути руки у небо і поклонитися богові-сонцю. Яснорожеві і жовті коліри будівель зливаються з іще яснішими колірами покрівель, із сочистою зеленню помаранч, пальм, цитрин та блакитом неба.

Немає тут сірих будівель із чорними, гострими дахами, немає покритих порохом, втомлених дерев, ані фабричних димарів, що вдень і вночі засипують місто чорним димом та запахом бензини і смоли. Ні поверхів ні стиснених рядів темних вікон, що нагадують сумні, маленькі кімнати.

Та немає тут міської мелянхолії.

Занепокоєна моєю відсутністю, моя арабка вийшла на покрівлю, підійшла до шатра та може вже десятий раз сьогодні привітала мене: „Лябес мадам.”

Люблю її гарне обличчя, бронзову та блискучу барву скіри, сумні очі та її матовий голос. Я показала їй місце на кінчику рогожі, а вона несміло сіла і стала приглядатися рухові мого пера по папері. Її приявність зовсім не заважає мені. Навпаки, час від часу я переводжу очі на її обличчя, розмальоване пастелевими колірами, та напуваюся красою форм і гармонією барв.

Зоря все ще не виходить від здивування, все ще водить очима за моєю рукою, а потім за моїм поглядом, що часто блукає по покрівлях сусідніх будівель.

Тепер вона неспокійно вдивлюється у вежу мошеї, що стоїть недалеко та на якій хвилину тому вона запримітила мій погляд і починає підозрівати мене у якихось поганих намірах супроти цієї вежі. Щоб заспокоїти її підозріння, я показую їй рухом руки на мене, на перо, а потім на високу пальму, що вирізується потятим рисунком на тлі синього неба.

Зоря зрозуміла. „Ну, як тільки пальму вона чарує, так це не важно,” — радісно заплескала у руки і безжурно засміялася. (В арабів є дуже мила звичка: сміючись, вони неодмінно хапаються за серце). Тепер її увагу притягає моє стильо, що я ним інколи стрясаю, щоб чорнило наплило. Простягаю його їй, але вона не сміє його доторкнутися, бо все ще їй здається, що це якесь знаряддя до чарів.

Треба вам сказати, що Зоря ще зберегла їхні старі звичаї. Вона ще не носить шовкових панчіх, не відслонює обличчя на вулиці та ще не навчилася проституції, якій віддаються тут усі „вицивілізовані” арабки.

Першу річ, що заложили тут Европейці, були каварні та публичні доми; потім вони позабирали в арабів усі будинки центру міста, споганили їх деревляними меблями, на стінах повимальовали написи: „Готель Модерн,” „Готель Централь,” а потім узялися за використосування арабського багатства.

Болить мене нужда арабів, їх зламані гордощі, їх схил та неміч.

Але годі. І я скажу арабською звичкою: „Ін ш'альля” (Вона Алаха).

Нема Бога окрім Бога, а Магомет його пророк.

Араби фанатичні, примітивні, безжурні діти! Єдина їх мораль — це: викрасти

у життя якнайбільше радощів, завдати собі якнайменше труду, та не вірити в іншого бога, як Алаха та його пророка Магомета.

Єдине право життя — це право багатого.

Тільки цей араб є гідний пошани, якого Аллах має в своїй опіці, якому Аллах дав багатство, радощі та всі насолоди життя. Чим багатіший Араб, тим численніший його гарем і тому життя його щасливе — а щасливе життя є безсмертне.

Ще до цього треба докинути стару арабську поговірку, щоб ухопити лінію їх міркувань:

„Руку, якої не можеш відтяти, — поцілуй!!"

„Нема Бога, окрім Бога, а Магомет — його пророк," — голосить Мудден з мошеї.

Вже із самого ранку на великій площі посередині міста збираються араби для забави. Музики, оповідачі байок, маленькі хлопчики, проститутки, танцюристи, ковтачі вогню, лікарі, ворожбити, чарівники гадюк та продавці солодощів і овочів.

Найулюбленіша їх розвага, це слухати оповідань.

Посередині стоїть оповідач, — проти нього сидить двох арабів з бубнами, навколо сідають діти, далі багатші араби, що краще платять, і в останніх кругах слухачі стоять.

Оповідання починається ріжноманітними рухами голови, рук і тіла оповідача при вибиванні бубном тактів музики та протяжливім співі арабів. Потім оповідач прикликає на поміч Аллаха, всіх святих міста Маракешу та Магомета.

Його слова переплітають тріюмфові удари бубнів та окрики його двох помічників. По кожних трьох словах розтягнутого оповідання бубон гомонить трьома ударами і так оповідання тягнеться годинами, а заслухані араби сидять приковані цікавістю.

Зміст оповідань ріжний: з життя святих, султанів, визначних арабів, або часом хитрий оповідач подає ради та способи, „як можна збагатитися," „як використати сусіду," та навчає інших хитрощів.

Оповідання закінчуються словами: — Хто дасть мені пять су, того Аллах благословить, від того відверне всі хороби, того родина буде щаслива в небі й на землі, того всі шануватимуть, того Аллах багатством винагородить.

Усякий, хто має пять су, кидає оповідачеві й відходить з вірою в здійснення обіцяної Аллахової ласки.

— Аллах є великий, а Магомет його пророк.

Придушеного чарівника винесли з круга, а помічник зайняв його місце і, висловивши довгу передмову, закликав Аллаха до пімсти, а потім ще раз звернувся до глядачів.

— Коли хочете, щоб я от тут перед вашими очима пімстився над цією невдячною гадюкою, то хай кожний з вас кине по 10 су, щоб заплатити за її втрату.

Лакома вражінь юрба вмить поскидала гроші, та вигуки нетерплячки піднімають настрій.

Знову музика, спів, численні і загадкові рухи помічника, й нарешті він підходить поважно до гадюки, яку сильні кліщі арабських рук розтягнули у повітрі.

Тріюмфальна музика роздирає настрій дожидання, а чарівник, роззявивши широко рота, охоплює губами слизьке тіло і перегризає гадюку на дві частини.

В цю мить вибухає божевільний вереск задоволеної юрби.

Два куски вкиненої у кошик гадюки, скрутилися в тісні клубки й одна частина, перекрученого болем тіла, відшукує другу.

Юрба ще хвилину приглядається мукам покараної гадюки, чарівник збирає гроші... Звичні й ослаблені болем рухи гадюки стають повільніші, толуб розкручується і знаходить свою другу половину.

Танець чорних танцюристів Сенеґалю такий самий дикий, як і їх гарячий край.

Окружена чотирма муринами, танцює напів гола жінка, одягнена тільки у коротеньку соломяну спідничку. Її обличчя розрисоване барвними рисунками, на шиї намисто з яскравих коралів і скла, а на ногах подзвонюють тяжкі обручі.

В руках вони всі держать залізні штабки, обчислені мідяними плиточками. Це їх музика.

Танцюючи, вони подзвонюють бляшанками в такт якоїсь хаотичної музики та верескливового співу.

Їх тіла ритмічно підстрибують з ноги на ногу, голови елястично похитаються з боку у бік, а безвільно звішені здовж тіла руки ліниво колихаються, як з во-

за спущені ланцюги. Чорнофіялкові їх обличчя перекривляються ріжними ґримасами, очі переливаються в такт музики з кута в куток, а уста вигукують слова пісні відслонюючи ряди широких, білих зубів та ясночервоні піднебіння.

Аж раптово лінивий танок перелітає в шалене вирування під згуки дикої пісні і бряск заліза.

Мов буря в лісі, мов дикий зірваний потік, що летить наосліп та водоспадами спадає із стрімких скель, мов баль усіх звірів лісу, що кожний іншим голосом та іншими рухами віддає свою втіху.

Охоплює охота роздягатися, змішатися з ними та, купаючися в сонці, плескати в долоні і вигукувати радощі життя, піднявши голову у небо.

А те, що тут найкраще, це небо та жіночі очі.

Ніде я ще не бачила такої ніжної меланхолії очей та такої прозорої синяви неба.

Повітря затрясене золотими порошинками соняшного проміння, та таке воно ніжне й прозоре, що зір летить угору до самого бога.

Годинами лежу на моїй соломяній рогожі та вдивляюся в небо.

Я зовсім уже забула про існування якоїсь іншої землі, якихось інших людей, відучилася рахувати години, дні та думки.

Забула про існування лиха. Як можна, як можна діяти зло, коли небо таке синє, повітря таке ясне й сонце таке золоте. Ну, як же можна сумувати, хмурити чоло, плакати, коли краски такі ясні, такі веселі, коли сонце спиває сльози, а краса всім кидає свої рожеві усмішки.

От тільки листи з Европи захмарюють мені інколи оту красу.

Ах, ваші листи, яких навіть папір пересяк брутальною реаллю, чорним песимізмом та сірим зневірям.

Ах ви! Чого ж вам? Ну, коли справді життя вам нецікаве, важке, коли не добачуєте в ньому привабу ні цілі — так виберіть собі оцю:

Поїхати в Африку.

Тут ви житимете нескладним життям, радітимете, що сонце золоте й небо синє, дивуватиметеся, чому будівлі не чорніють та чому Атлас, що вирізується

шпилястими хребтами на обрії, покритий снігом, а у його ніг дозрілі помаранчі похитуються на сочистих, рясних галузках.

Входячи на площу розваг, я відразу запримітила одно незнайоме обличчя якогось нового оповідача.

Це був звісний поміж байкарями, берберський оповідач.

Нічим іншим, як тільки своєю вимовною мімікою і рухами тіла та рук, він притягав, приковував до себе глядачів. Між публикою було багато арабів, що не розуміли берберської мови.

У його рухах не було ані одного зайвого, кожний був льоґічним, плавним акомпаніяментом до його слів. Це був досконалий плястичний танець. Лінію своїх рухів він уривав, або акцентував згідно з піднесенням голови, з виразом обличчя, із значінням слів.

Він грав усіми мязами тіла, пальцями, нігтями, він навіть використовував вдих повітря, перемішував свою гру павзами цілковитої непорушности, доводив її до кульмінаційних моментів, якими він спинював віддих глядачам.

Він владно вів нас за собою туди, куди бажав. Враження, яке він викликав своєю досконалою грою, було таке сильне, що мені хотілося, то плакати то сміятися, то підійти до нього і з пошаною поцілувати рубець його білої одежі.

Стало смеркатися. Він закінчив своє двогодинне оповідання, але не потребував як інші оповідачі ні нагадувати, ні просити заплати, бо кожний глядач добровільно кидав мідяні монети. Нарешті і я відірвала очі від цього великого актора і глянула навкруги себе. Не знаю, як це сталося, але я, схрестивши під себе ноги, сиділа на землі поміж юрбою брудної дітвори й арабів.

Поруч зо мною сидів худий, чорний араб, якому ніс та підборіддя вже відгнили, а вуха він по клаптику відривав підгнилими пальцями.

Це останнє враження стрясло усією моєю істотою та зморозило мене своєю гидотою. Я схопилася й, яко могла швидче, стала бігти, ступаючи по ногах сидячих, розмріяних арабів. Руками доторкаючися свого обличчя, вух, підборіддя, я все ще безтямно бігла вперед. Нарешті зупинило мене переїзджаюче авто та я, роздумуючи вже спокійніше, пішла у напрямку аптеки.

На знимці **Анна Храплива** з Вінніпеґу, Ман., одержує відзначення ранґи підхорунжого в жіночій армії, в Анґлії. Попередно вона одержала королівське відзначення й медаль Британської Імперії (Б.Е.М.). Панна Храплива є чи не першою з українських дівчат, котра одержала таку відзнаку.

Панна Храплива була одною з перших, що записалися до жіночої армії й виїхала до Анґлії в листопаді 1942 року. Від самого початку заснування вона була і є дуже активною в рядах Союза Українсько-Канадійських Вояків і до цего часу завідує й є касієркою Кантини в Лондоні. Під цей час, коли більшість наших вояків порозкидувані по фронтах, майже цілий тягар провадження Кантини спадає на плечі панни Храпливої, яка, поза обовязки в армії, весь вільний час посвячує для добра С.У.К.В.

Вибрані Сатири Яця Отрута

Український Поет на Канадійській Ниві

Рідко серед української іміґрації, так в Канаді як і в Америці, трапляється зустріти людину з дійсним поетичним даром. Правда, наш нарід взагалі наскрізь поетичний але не все він може і вміє вилляти свої почування в мистецьку форму і вирізьбити її красотою вислову.

Між українськими поетами в Канаді, які не лише відчувають взнесліші мрії й ідеали але й можуть їх передати іншим в мистецькій формі, є відомий в східній Канаді Гриць Мазурик, людина глибокого характеру і небуденного художного нахилу.

Поезії він почав писати ще в часах ґімназіяльних. Перебуваючи в Києві підчас минувшої світової війни, він мав щастя бачитись з Володимиром Самійленком, який так ним зацікавився, що з нагоди прочинання одної з його поезій, пригорнув його до своїх грудей.

В Канаді Гр. Мазурик найшов несприяючий ґрунт для своєї Музи. Однак, час від часу, пробуджується в ньому натхнення і він береться за перо. Шкода, що не частіше. Все таки, те, що він напише, є гідне подиву, як читач сам зможе осудити, прочитавши частину його поезій і сатир, які в цім альманаху ми маємо честь містити.

Свої сатири він пише під всевдонімом Яць Отрута, а поезії під — Гр. Шумливий. Без огляду на те, яке імя пера він вживає, є він один з чільніших поетів нашої американської іміґрації. Його поетичний твір стоїть високо над нашою сірою буденщиною і відзеркалює світло його талан.

Нетерпеливо чекаємо хвилі, коли появиться повний збірник його поетичних творів. Бувби це неоцінений вклад в скарбницю культури канадійських і американських українців.

***

Яків Отрута.

СЛОВО ДО ЧИТАЧА

Подумаєш, читачу любий,
Що Яць Отрута є сатирик,
Що слова цідить все крізь зуби;
Що він надутий і нещирий,
Що він міняє часто шуби,
Що закопилив смішно зуби,
Що в ньому брак вогню і віри;
А часом скажеш . . . мимоходом,
Що мабуть він із пекла родом.

Я признаю тобі, читачу,
Що я ні се, ні те — я лірик!
Нераз крізь сміх гіркий я плачу,
Як небо надо мною сіре;
Крізь чорні хмари сонце бачу
Й зовсім не піддаюсь зневірі!
Та часом, бач, перо іржаве
Й папір не гладкий а ряпавий.

На світі зрив страшних колізій,
Вулькан вогнем і димом буха;
Мій дух, пророчих повен візій,
Так пожадливо слуха, слуха
Маршу кольон хужих дивізій!
(На наші, бач, тепер посуха,
Хоч і хвалились „ґенерали"
Та військо скликать присягли).

Нераз в майбутнє духом лину
І намагаюсь відгадати,
Чи Бог ще любить Україну
Так, як дитину любить мати?
Чи ще зішле цю хвилину,
Що ми розкинемо геть ґрати?
Серед отруйних згуків джезу
Надій китицю все мережу.

Я не лиш лірик, я ще й містик,
Що в речі вірить безнадійні;
В часах тривожих і вогнистих
Не розгубив зовсім надій! ні!, —
А навпаки — у мріях чистих
Я марю задуми лілійні,
Хоч закриваю душу щиру,
Бо часом — зверну на . . . сатиру!

ЩИРИЙ ПАТРІОТ

Совість каже: „йди на віче!"
Ти ж великий патріот!
Ти готовий завжди дати
Навіть нікля за народ.

Йду на віче . . . Там на залі
Тих людей вже кількасот . . .
Кину нікля, нехай знають,
Що й я щирий патріот!

Ах, які ж то-то промови?!
„Гей, до бою, за народ!"
Люди плещуть і я плещу,
Боя також патріот!

„Дайте поміч Україні!"
Ох, заплачу от - от - от . . .
Той дасть пятку, той доляра,
Я й за нікля патріот!

„Гей вступайте в ряди наші!"
Ах, нащо мені турбот,
Чи не досить мого нікля,
Чим же я не патріот?

Всі до праці для Вкраїни!
Бог бо дивиться з висот,
Він загляне в серце ваше!
Будьте кожний патріот!"

От промова! Наче з медом!
Але ж я не ідіот!
Замість нікля хоч поплещу,
Бо я щирий патріот.

**
*

ДАЄМО МОДІ ДАНЬ...

Із неба ясне сонце пражить,
Проміння стрілами кида,
Людей, звірів, рослини смажить —
Колиб хоч трішки холода!
Тому я раджу, навіть кажу:
Кидайте все, ідіть на пляжу
Над синє озеро в піски,
Над беріг бистрої ріки!
Лаштуйте свій автомобіль,
Беріть дітей, жінок, родину
Та, щоб не чухали чуприну,
Візьміть з собою й хліб та сіль!
Але на тому не кінець!
Як серп готує пильний жнець,
Так ви собі і всім, як стій,
Приладьте купелевий стрій!
Купіть у склепі десь готовий,
Або візьміть хоч лист дубовий
І кілька лопухів в запас!
Тоді ніщо не спинить вас!
Турботи в місті всі зіставте —
Нехай їм біс і хрін і цвіль! —
Мерщій сідайте в бистре авто
Й женіть із скорістю сто миль!
Отак найкраще! Це так модно!
Ви їдете немов герой,
А в авті любо так, холодно,
І настрій в вас зовсім не той,
Що був давніше . . .
Ось і пляжа! —
О, скільки тут людей, людей!
Ось цей смаглявий наче сажа,
А цій із зоряних очей
Жагучі блиски вилітають
І десь там стрілами падуть;
А там пісок перебірають
Вона і він, як діти . . . тут
Їх збилася ціла громада —
Самі красуні молоді;
Мабуть якась між ними рада,
Як би то краще у воді
Якусь там рибку сполювати . . .
А тут скидає пишні шати
Принадна Евина дочка,
А там, мов щука, дав нурка
Якийсь новітній Аполлон . . .
Усюди рух і той-же тон!
І ви вже в тому муравлищу . . .
Ось заховайтесь за вербу,
Надіньте купелевий стрій,
Потім підходьте сміло ближче
І замішайтеся в юрбу
Та, наче той бурсук, мерщій
Гайда в лісок! І там поволі
Приймайте купіль й плечі голі
Під ласку сонця чарівну,
Нехай пече, щоб аж шкварчало,
Як на пательні бейкон, сало!
Це модно також! Це краса!
Потому вже, як ваше тіло
Завудиться, як ковбаса,
Скачіть у воду бистро й сміло!
(Дві пташки на один лиш стріл!)
Ось так то ви, набравшись сил,
Вертайте в місто. Там хутенько
Кладіться спати, а раненько,
Як зможете, до праці руш!

**
*

ТРАҐІЧНІ ПОМИНКИ

Хоч день такий дзвінкий, веселий,
Вітрець легенький повіва,
На серці гірко так!.. ой леле!
Важка, мов бочка, голова.
Усе чуже мені — і шум і гомін,
Бо душу тисне чорний спомин.

Було колись . . . Вже рік минає . . .
Якраз сьогодні рік тому!
В душі мов хмара, виринає
Понурий образ . . . цур йому!
Та я розкис, як вірш ліричний,
Бо нині поминки траґічні!

Колись я мав дівчину любу . . .
Як я її кохав, кохав!
Кохав красуню на всю губу
І обнімав і цілував,
А серце полумям палало,
Кохання зіркою сіяло!

Бувало, закінчивши працю,
До неї в гості я летів:
Вона шептала: „Яцю! Яцю!
Люблю тебе!" (я тлів, горів!)
Сідала ніжно на коліна . . .
Потому вдвійку йшли до кіна.

І так минали дні за днями
Такі веселі, чарівні . . .
Аж ось лучилося між нами —
Бодай не снилося мені!
Вона сказала раз: „Кидаю
Тебе, бо іншого вже маю!"

„Хоч і мені кидати шкода
Тебе, мій хлопче, золотий,
Так щож? — лучається нагода:
Хоч той мій другий не такий,
Зате він має гарне авто,
Чого, мій хлопче, ще не мав ти".

Сказала так і залишила
Мене у парку на траві;
Неначе цвяшок в серце вбила!
І помутилось в голові,
Мов хмари чорнії нависли,
Геть задубіли в мене змисли.

І я пролежав там до ранку . . .
Ах! довга - довга ніч була!
Лерве діждався я світанку!
А в ранці (ще густа імла
Звисала наче пряжа чиста)
Подався звільна я до міста.

І ненароком подорозі
Ґазету свіжу я купив:
Бодай не снилося небозі,
Бодай би сон був одурив,
Аніж я мав таке читати
І долю гірко проклинати!

І став я мовчки, став, читаю,
Читаю двічі: так! вона!
Очам своїм не довіряю:
Вона — дівчина чарівна —
Поїхала по смерть траґічну
В останню нічку романтичну!

І він розлучник теж загинув,
А з авта тільки трісочки!...
Від того часу рік просунув,
Для мене дуже рік гіркий!
Оце сьогодні споминаю,
Річницю смерти я справляю.

Цілісінький день сиджу в готелі
І випив вже шклянок, шклянок . . .
І марю думи невеселі . . .
Язик у пиві вже розмок,
А я ще пю і споминаю,
Траґічні поминки справляю.

**
*

ЛИСТ ДО УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИКА

Добродію шановний!
Давненько вже збирався я
До Вас слів кілька написати...
Та, бачите, я, маломовний,
Все турбувався, як почати;
Бо вгадує душа моя,
Що Ви людина страх сувора
Та до образи дуже скора.

У нас політиків не брак —
Їх більше навіть, як потрібно,
(Це — дехто скаже — добрий знак!)

Та Вас я вибрав ідеалом,
— Не думайте, що я підхлібний —
Підніс до педесталу.

Це мабуть вже у Вашій крові
Отсі вогненнії промови!
Високолетні Ваші фрази
Мене доводять до екстази.
Та признаюсь: промови хитрі
У душу падають глибоко,
А завтра, наче лист на вітрі,
Кудись розвіялись широко
І десь безслідно геть пропали.

„О, слово, будь мечем моїм!" —
Сказав колись Олесь великий.
У нього в слові чувся грім,
Лунали боєвії крики:
У Вас слова, як ті цукерки,
Як ті блискучі фаєрверки.
Вони — мечем, але тупим!
(Не прогнівіться словом цим!)

У Вас є завжди думка сміла,
Для неї ж брак одного — діла!
Хоч і великий з Вас політик,
То в Вас вузенький дуже світик.
Ви навіть дуже характерні, —
Не знаєте, що компроміс;
Ви політично хитрий лис.
Та результати страх мізерні!
Торочите Ви дуже з часта
Про необхідність всіх єднати,
Та біля Вас лиш гурт, лиш каста,
Із Вами маси не видати.

Ви записались в кандидати
— Я чув таке колись недавно —
На „вожда" навіть. Славно! Славно!
Я, признаюся, сьому рад,
Та жалко лиш: у нас, що брат,
То в вожді зараз кандидат!
У кожного свої прінціпи
В душі налипки, як поліпи.

Та що це є? Вже лист за довгий!
Як жалко, що я маломовний,
А то писав би ще багато.
Та вже пора і перестати.
В поважнім вельми тоні
Вам шлю свої низькі поклони
І рад би щось від Вас почути

Ваш Яць Отрута.

**
*

САНТІМЕНТАЛЬНИЙ ЛИСТ ДО МОДЕРНОЇ ПАННИ

Вельмишановна гарна панно!
Мене просили Ви колись,
Щоби я ніжно та старанно
Листа Вам написав.
Хоч ми давненько розійшлись —
Ви там, я тут примандрував —
То навіть і тепер ще
Хвилює моє серце,
Коли гадаю я про Вас.
Чи тямите? — останній раз
Як ми прощались,
Як на прощання цілувались? —
Я досі сього не забув!
Отой цілунок,
Неначе гострий трунок,
Мене діткнув,
Бо й нині ще
Пече.
Яке враження любе!
Тоді так пахли ваші губи,
Як найцінніший аромат!
Потім Ви очі прижмурили,
Зовсім на галівудський лад,
Уста широко отворили
І показали пишний ряд
Зубів своїх
Біленьких і дрібних
Потому — добре памятаю! —
Я — очарований до краю —
В обійми Вас узяв
І очі, личко, брови
(Мальовані, а не шовкові!)
Жагуче цілував!
Гай, гай! Кипіла в мене кров!
Ми розійшлись . . .
Немов два птахи понеслись
У вирій. Перший чар пройшов
І я з похмілля прохолов.
Тоді пізнав, що Ви всі чари
Купили за доляри.
Так, так, мій скарбе!
Бо надто гостро пахли фарби,
Що ними чарували
І дуже щедро малювали
Лук брів, уста і личко
Розкішна чарівничко!
Хоч я й пірвав кохання пута,
То Вас частенько споминаю,
Як посмак новітнього раю,

Ваш Яць Отрута.

**
*

ПАТРІОТИЧНА НАРАДА

(Діється в одному місті в Канаді між українськими патріотами).

Було раз так:
Зібрались лебідь, щука й рак;
Рішили, бач, щоб до мети
Якогось воза дотягти.
І запряглись до цього труду
Вони всі три . . .

Та що це я? Це ж байка всім відома!
Нехай їй цур! Вже більш не буду!
Та що робить, коли оскома
Мені спокою не дає?
Ось починаю знову так:
Зібрались лебідь, щука й рак . . .

Та ні! Не рак, не лебідь та й не щука,
(Усе ввижаються вони!)
А зовсім інша вийшла штука:

В одному місті у Канаді
Зійшлися на одній нараді
Представники і делеґати
Від установ світських, церковних,
Від політичних і виховних,
Щоб одностайно й дружно стати
В одній важливій дуже справі;
Зійшлись найкращі патріоти,
Знавці народньої роботи,
Зійшлись на раду не для слави,
Але, як то велить звичай,
Щоб вибрати спільну дорогу,
Яку б то дати допомогу,
Щоб захистити Рідний Край.

Тріщать крісла . . . І шум на залі . . .
Розмови жваві, гомін, крик . . .
А на стіні ритмічним кроком
Вдаряє повільно маятник . . .
Ще всіх нема . . . Ще треба ждати,
Бо не годиться починать!
Вже дехто став і позіхати
Й за капелюхом вже шукать;
Вже дехто й вийшов . . . от марока!

„Пора, пора вже починать!" —
Озвався голос. І глибока
Настала тиша. Делеґати
Посунули всі на місця.
Ось став один із них казати
Якусь промову „без кінця".
Присутні скоро зрозуміли
Всі заміри бесідника
І голосами зашуміли:
„Вже виберім предсідника!"

І чергувались кандидати —
Все свіжі, свіжі імена:
Було із кого вибірати!

Пройшла хвилина неодна
Зак вибраний був предсідник.
Потім почався свіжий крик,
Кого б на писаря поставить?

„Я раджу всім для добра справи,
Щоби на писаря . . . Ні! ні! не сей!
У мене другий на приміті!”
Нараз хтось басом із грудей:
„Гей, схаменіться! хто ви? діти?
Порядок знайте, честь і лад!”
З присутніх кожний рад-не-рад
Замовк і прикусив язик . . .

З трудом важким якось обрали
Вже й писаря. Настав на залі
Можливий лад. Вже предсідник
І писар гордо сіли,
Як два міністри, при столі.
Добилися, мовляв, до ціли!
І розпочалася нарада.
І знов шумить, гуде громада.
І знов, мовляв; для добра справи,
Як з міха, сипнули заяви
Прінціпіяльні
І кардинальні,
Теоретичні
І технічні
І ще якісь там політичні.
А час не ждав і певним кроком
Зміряє повільно до півночі.

Вже дехто тер рукою очі,
А дехто віддихом глибоким
Казав, що час „в стебло” іти . . .
А тут — далеко до мети!
Гей, скільки вже наговорили
І ще нічого не рішили!
Та рада враду: що робити?
І з огляду на пізний час
Рішили згідно відложити
Колись на слідуючий раз
Нараду сю, а накінець
З трудом признали й рішинець.

На другий раз — Ні сіло і не впало —
Вже й делеґатів менше стало.
Знов за промовою промова,
А в них і зерно і полова.
Без рішень так і розійшлись,
З метою ще зійтись колись.
І мабуть сходяться ще й досі,
А Рідний Край і жде і просить
Від „патріотів” допомоги
На лютий бій до перемоги!

Було раз так:
Зібрались лебідь, щука й рак . . .

***

Із Поезій Гр. Шумливого

ІЗ ЦИКЛЮ „МАНДРІВКА”

1.

Між диким галасом безгласний
Іду задуманий, мандрую
І кожний відгук серця власний
На дні душі своєї чую.

Іду чужинець між чужими
Без слова ласки і привіту . . .
Де ваші співи жерували?
Де ясне сяйво того світу?

Іду повільно, супокійно
І чую кроки всім нечутні
І марю в серці безнадійно
Про ясні й тихі дні майбутні.

І серце вірить і не вірить,
Що прийде щастя довгожданне . . .
А хтось за мною кроки мірить —
Пройде помимо й не погляне.

А дні приходять і відходять
Повільно, сіро, монотонно, —
Неначе чорні тіні бродять
В понуру нічку безгомонно.

Так я іду в німій задумі
І в мріях довгий шлях верстаю . . .
Чи прийде хто в гучному шумі
і кине визов?!... Жду й не знаю!

2.

Чому так дивишся безумно
В бездонну пропасть моїх днів?
А ти чужа! Мені так сумно!
Я вже зітлів, до тла згорів!

Скажи, скажи-бо, звідкіля ти,
Де початок, де твій кінець
Звідкіль для мене принесла ти
Терновий, страдницький вінець?
Чому мовчиш? Я меч двосічний
До рук своїх твердих візьму
І завоюю спокій вічний
І прожену тебе в пітьму!

3.

Я йду та так, немов знімаюсь,
Як янгол в сяйві злотих смуг . . .
З проміннями дитинно граюсь
І лину легко — ясний дух

А в серці тихо безгоміння . . .
Зо мною смуток — добрий друг . . .
І грає соняшне проміння
І звук найтихший ловить слух.

Проходжу попри стиглі ниви . . .
Вітрець на хвилечку ущух . . .
Іржуть десь коні карогриві
І чорну скибу крає плуг.

Пташки збірають спіле зерно, —
У полі гомін, туркіт, крик . . . —
Куди, куди свій крок поверне
І де спочине мандрівник?

4.

Півсонний я іду . . . блукав . . .
— У снах чужа мені земля! —
Іду, мов тінь, чогось шукав . . .
— Блакитна туга журавля! . . .

Іду чужий поміж чужими
Без слова ласки, привітань
Один із снами золотими
І з духом тихих поривань.

Іду таємними шляхами
У сяйві ясних, світних смуг . . .
Де ці таємні Диво - брами
І хто в мандрівці сій мій друг?

Ніхто! У вічности почата
Душа на своє лоно йде . . .
Далекий гомін щастя — света,
Далеке царство золоте . . .

**
*

ПОВОРОТ

Я йду до вас. Прийміть, пустіть мене,
Прийміть мене, як свого друга — брата!
Хай з вас ніхто не прожене мене
Туди, де раз душа була розпята!

Я осторонь стояв від вас колись
І вірив власним болям і терпінням;
Ми, наче дві дороги, розійшлись
Без жалю, сліз гірких, без голосіння.

Я вас не знав, хоч ваша чиста кров
Струмком живить струїться в моїм тілі;
Я був чужий вам, я від вас тікав
Ловить у нетрах ночі мари білі.

І там, блукаючи мов дух в пітьмах,
Я все згубив, згубив себе самого!
Згубив, колись ще вимріяний, шлях
В літах спокою серця молодого.

Впустіть мене! Як Марнотравний Син
Я знов до вас вертаюся, брати,
З країв далеких і німих пустинь.
Нехай буде одно: і „я" і „ти"!

Я йду до вас, пустіть мене,
Прийміть мене, як свого друга - брата;
Хай з вас ніхто не прожене мене
Туди, де раз була душа розпята!

ЗАКЛИК

Ранні зорі злотом грають,
Голубіють небеса,
Гай, ліси, поля співають,
В квітах перли, блиски сипле чар - роса.

Розшумілося колосся,
Загуторив мрійно ліс,
Сонце в гору піднялося,
Битим шляхом вітрець куряву поніс.

Гомін, галас грає гучно,
Птаство струсилось зі сну;
Орли злинули бундючно,
Близче сонця полетіли, в даль ясну.

Ось завів вітрець розмову
Тиху з житом і вівсом, —
Нишком шепне чуле слово
То закрутить сизим димом над селом.

Гей мандрівники, зо мною!
Заспокіймо спрагу, біль,
Не печальмося журбою,
Пиймо свіжість, ранній запах стиглих піль!

**
*

ВЕЧІРНІ МРІЇ

На ґанку в тінях винограду
В спокійний вечір весняний
В якімсь кутку самотний сяду
І воскрешаю образ твій.

З віконця бренька мандоліна
І ллється звуків цілий рій;
Біжить за зміною все зміна
І тоне в тиші чарівній.

Немов у сні я жмурю очі
І, як учений чародій,
Із лона зоряної ночі
Я викликав образ твій.

**
*

ПРОЩАННЯ

(Уривок із ненадрукованої поеми).

Ось і пічнеться дія, бо лаштунки
На сцені вже готовії давно —
Зібрав герой мій свої скромні клунки,
А в них усе, що мав — ціле майно. —
Та щиро попращав свою родину
Й пустився геть на мандри у чужину.

Стояв тихенький і погідний вечір,
На небі моргало намисто зір;
Мій Мирослав взяв клуночки на плечі,
Поглянув довкруги — і вздовж і вище —
Та твердо й певно він направив кроки
На зустріч долі дивній та жорстокій.

Вже вийшов за село і перші гони
В німій задумі мовчки проминув,
Аж ось озвалися вечірні дзвони,
А їхній звук повітрям сколихнув.
Тут Мирослва оглянувся тривожно
І шапку зняв поважно і набожно.

— Прощай, прощай, моє село родинне!
Прощай — не знаю — може і навік!
Ось тут я ще з маленької дитини
Кохати, жити й мріяти привик;
Ось тут минали дні мої роскішні,
Невинні щастям, вчинками негрішні.

Ось тут я слухати любив безмірно,
Як Всесвіт казку дивную шептав
І як під тихим леготом покірно
Хилився очерет на сонний став,
І як шуміли тихі верби,
А їхні тіні, мов таємні герби,

Стелилися по плесі водяному
Покірно, мовчки, як німі раби;
Ось тут почув : перший рокіт грому,
Ось тут зазнав я перший стиск журби,
Ось тут я поринав у світ задуми
І чув глибоких дум небесні шуми.

Тут перший раз прийшло до мене в гості
Кохання юне, чисте та святе,
Ось тут зложить я думав свої кости —
Та доля люта геть мене мете
Немов пожовклий лист, немов пилину
В далекий світ, в незнаную чужину.

Прощай! — І свій останній погляд кинув
На сонний став, на тихі хатинки,
Надів повагом шапку і хвилину
Постояв ще, а потім крок меткий
На шлях новий упевнено направив,
Хоч найдорозче все в селі зоставив.

З Конференції в Квебеку.
В середині през. Рузвелт і прем. Чорчил

Шиття і ручні роботи є більше важні тепер ніж передтим

В воєннім часі жінки мусять найти нові способи ощадности в дома і певно одним з тих способів є роблення річей для себе самих. Багато з нас вчаться робити щось що є конечним, і потім находимо що це знання є пожиточним і що робота приносить нам багато радости. Є це особливо правдивим у шиттю і вишиванню. Дістаємо дуже гарні нагороди за час ужитий до такої роботи. Історія шиття і вишивок є дуже інтересна. В більшості ми уживаємо до шиття бавовняних ниток і їх виріб у шпульках є не лиш інтересним але й важним.

Зразу бавовну уживано лиш до ткання. Багато літ минуло від перших простих способів прядення й ткання бавовни до розвитку машин, які могли виробляти нитки досить міцні і гладкі до шиття.

В початках вісімнадцятого століття прийшла індустріяльна революція, яку називають борбою між працею рук а працею машин. Машини до прядення вироблено між 1738 і 1785. Великі соціяльні зміни мали місце, коли ці винаходи зробили можливим добрий виріб бавовняних ниток.

Коли Наполєон Бонапарте видав свій декрет з Берліну, то імпорт шовку до Великої Британії прикоротився. Британія потребувала шовку на петлі до своїх ткалень і Джеймс Кларк та його брат Петрик, котрі виробляли шалі в Скотляндії, уліпшили бавовняні нитки на ту ціль. Скоро показалося, що ті нитки надавалися до шиття. Тоді промисл виробу шалів приупав але зате зросла індустрія виробу бавовняних ниток. Так Пейслі в Скотляндії стало найбільшим центром того промислу.

Зразу нитки виходили в жмутках і жінки навивали собі з них галки. Потім показалося, що вони воліли мати їх навинені на шпульках. За це платилося одного цента більше, але той цент звертали, коли дістали назад порожню шпульку. Вкоротці зачали виробляти нитки ріжної величини.

Кілька літ пізніше Джеймс Кларк заінтересувався нитками. Він походив з ткацької родини в Пейслі. Він зачав виробляти Ковтс нитки в Ферґуслі в Скотляндії і в 1826 його два сини Пітер і Джеймс перебрали бизнес фірми як Дж. і П. Ковтс. Постепенно Ковтс і Кларк нитки стали славними в многих краях. До 1846 вони уживалися майже виключно до ручного шиття. Потреба практичних і добрих ниток до машинки прискорила їх виріб у всіх популярних величинах.

В модернім виробі ниток є багато кроків. Нитки виходять міцні і тривалі. Щоб це запевнити, нагляд над їх виробом мають досвідчені експерти. Бавовна приходить в великих пакунках. Її треба вичистити і перебрати кілька разів, щоби лиш найдовші волокна лишилися. Та бавовна переходить через ріжні машини зразу у формі шнурка, котрий стає щораз тоншим аж накінець виходить поєдинчою ниткою. Машини прядуть нитки ріжної грубости, скручуючи два або більше волокон в одну нитку. Нитки ті піддають хемічному біленню. В цім процесі нитки збігаються і стають міцніші. Також красять їх на ріжні кольори. Потім навивають на шпульки.

Треба близько шість місяців, щоби звій бавовни переробити на шпульки ниток. Якість відграє притім велику ролю, бо шпулька ниток гіршої якости може зруйнувати коштовну матерію, а шите ними одіння не послужилоб так довго як звичайно. Також нема нічого гіршого як пробувати шити бідними нитками чито ручно чи на машинці. З досвідом поверх одного століття фабриканти ниток Дж. і П. Ковтс „Чейн" і Кларк „Анкор" ниток є дійсно горді з свого виробу. Кожна шпулька ниток є взірцева щодо сили, гладкости, елястичности і рівности. Коли подумаємо, скільки то одіння ми носимо так довгий час, яке є шите нитками, які тримають його так добре при купі. Щоб ми робили без ниток?

Інтересно буде притім згадати про велику ролю, яку відграють кольорові нитки в нашім оденнім життю. В кожнім

краю жінки довели штуку вишивання до високого степеня. На драперіях, столових обрусах, на одінню, ручні вишивки виказують красу і характер. Вишивки селян є славні по цілім світі за їх милі десені і красу. Нитки до вишивання задержують свій кольор і не линяють ні від сонця ні від прання. Ці славні волічки називаються Кларкс Анкор Бренд „Стрендед Коттон", і „Коттон і Бродер", Пирл Коттон, ітд., і можна їх купити скрізь в Канаді.

Ми є певні, що будете заінтересовані з книжках, які компанія радо вам пішле. В них є вказівки як робити многі річи для дому, для родини або для приятелів. Тепер жінки багато шиють і вишивають. Це заощаджує купна. Ці книжки коштують дуже а дуже мало. Напишіть до нас — адресуючи:

CANADIAN SPOOL COTTON COMPANY, Box 519, Montreal, Que.

І памятайте, коли купуєте нитки — котон, мерсерайзд або шовк — кажіть Ковтс „Чейн" прошу — а на вишивки, плетення, гачковання, цировання або направки кажіть КЛАРКС „АНКОР". Робіть так а будете завсігди певні якнайліпшої якости і результатів.

Про Олександра Великого

Олександер Великий, старинний цар Македонії, жив тому дві тисячі двісті літ. За молоду вчив його славний мудрець Аристотель. .Олександер вславився великими перемогами. Рушив з свого малого краю і здобув Малу Азію, Сирію, Єгипет, Вавилонію, Персію та дійшов аж до ріки Інду в Азії. Відзначився не тільки відвагою й воєнним хистом, але й справедливістю та шляхотністю духа. Над усе не любив зрадників і карав смертю навіть тих, що зрадили своїх і перейшли на його сторону, себто ділали в його користь. Знав, що зрадникові ніхто не може вірити. Вмер у молодім віці, маючи 34 роки. По його смерті його величезна держава розпалася. Це один з найславніших полководців світа; в новітніх часах дорівнав йому тільки Наполеон.

Про культуру й шляхотну вдачу Александра свідчать такі пригоди:

Похоронивши короля Дарія, оженився з його дочкою, Сатирою. На весільнім пирі було тисяч гостей, а всі пили з золотих чаш. Знагоди свого шлюбу Олександер повіддавав усі довги своїх вояків і їх родин, на що видав суму, що рівнялась би нині десяти міліонам долярів.

В одній битві здобув ворожий табор з величезним майном. Всю добичу роздав своїм ґенералам. Тоді один з них запитав:

— Царю, а що лишиш собі?

— Надію! — відповів Олександер.

— Отже і я лишу собі надію, а своєї частки не візьму! — відповів той ґенерал.

Від тоді Олександер цьому ґенералові найбільше довіряв.

В іншій битві здобув знов табор і між іншим майном знайшли там велику золоту скриню, повну золота й дорогих каменів. Олександер казав викинути те все, зі скрині й роздав воякам, а порожню скриню залишив собі і возив у ній тільки книжку „Іліяда" (де грецький поет Гомер описав героїчні битви за місто Трою в Малій Азії). Цю книжку цінив вище усіх скарбів світа.

Раз, ще на початку війни з Персією, той сам перський король Дарій прислав свого посла до Олександра з таким предложенням: Дам тобі частину свого краю, віддам за тебе свою дочку і дам тобі 10 тисяч таланів сріблом, тільки жий зі мною в згоді.

— Що робити? — запитав Олександер свого ґенерала Парметона.

— Я взяв би, бувши тобою!... — сказав Парметон.

— І я взявби, бувши тобою!... — відповів Олександер і відкинув предложення Дарія, бо він знав, що і так здобуде собі цілу Персію і ожениться з дочкою Дарія. І так потім сталося.

БАТЬКИ І ДІТИ

Батько більше дбає про десятеро дітей, ніж десятеро дітей про батька.

Дітей не треба чути, їх треба бачити.

Діти мають великі уха і довгі язики.

Дитина в дома є джерелом радости.

Ніхто не любить, коли чужа дитина плаче.

Хто буде з вовками приятелювати, той навчиться вити по вовчому.

Гю Де Мопасан

Аллюма

I.

Раз якось один із моїх приятелів сказав мені: Як би ти підчас своєї подорожі по Альжирі попав часом в околиці Бордж-Еббаба, то відвідай мойого старого друга Обалля, що живе там як кольоніст.

Я забув уже був імя Обалля та назву Еббаба і навіть на думку не приходив мені ніколи цей кольоніст, коли ось одного дня я познайомився з ним зовсім випадково.

Від місяця я швендався пішки по цілій тій величавій околиці, що простягається від Альжиру по Шершель, Орлєансвіль та Тіярет. Вона рівночасно і лісиста і пустинна, велична але і захистна. Попадаються там між двома горами глибокі, смерекові ліси, попротинані глибокими ругами, якими зимою спадають рвучі потоки. Величезні дерева, повалені напоперек проваллля, творять мости для Арабів, а також для ліян, що обвиваються довкола мертвих пнів та украшують їх новим життям. У диких закрутах гір є нетрі повні дикої краси та плоскі береги струмочків, зарослі пречудно-гарними олєандрами.

Але найкращі спомини з цієї подорожі оставили в моїй душі пополудневі прогулянки трохи лісистими дорогами, по цих хвилях горбів, з яких пануємо над безмежним, хвилястим, рудавим простором, що тягнеться від ясно-блакитного моря ген аж до пасма гір Уарсені, де високі вершини вкриті лісом кедрів Теніет-ел-Гааду.

Того дня я заблукав. Я видрапався на один верх, з якого побачив понад рядом горбів довгу площину Мітідії, а за собою, на ґрунті іншого пасма в далекій, майже невидній далині дивний памятник, який називають: Гробівцем Християнки; це, як кажуть, могила одної родини Мавританських королів. Я сходив у долину в напрямку полудня, а переді мною ген аж до гір, що на порозі пустині піднимали свої чола до ясного неба, простягала трохи піднесена горбувата країна, рудаво споловілою відтінню, так мов би хто ці всі горби прикрив зішитими скірами левів. Денеде, поміж ними знимався якийсь вищий горбок стрімкий та жовтий, подібний до кошлатого горба верблюда.

Я йшов скорим, легким кроком, як то йдеться звичайно крутими стежками по узбічі гори. Ніщо не тяжить підчас цього охочого ходу в різкому, височинному повітрі, ніщо не тяжить, ні тіло, ні серце, ні думки, ні навіть турботи. Цього дня я не відчував нічого з того, що гнітить і мучить нас у житті, я відчував тільки радість цього збігання з гори. В далині побачив я арабський табор, брунатні, острокінчасті шатра, попричіплювані до землі як морські черепашки на прибережних скелях, або таки прості шаласи, хатки з галуззя, з яких звивався в гору сивий дим. Кругом бродили повільними кроками білі постаті: чоловіки або жінки; дзвіночки черед неясно дзвеніли в вечірному повітрі.

Придорожні морви аж угиналися, обтяжені своїми пурпуровими овочами і обсипали їх на дорогу. Мали вигляд дерев-мучеників, з яких скапував крівавий піт, бо на кінці кожної галузки висіла червона ягода мов капля крови.

Земля довкола них була вкрита цим мученичим дощем, а нога роздавлюючи морви лишала на землі слід убійства. Переходячи, я час до часу одним підскоком зривав найбільші достиглі з них і їв.

Усі долинки наповнялися тепер ясною імлою, яка підносилася поволі мов пара з боків вола; а над пасмом гір, що замикали овид на границі Сагари запалала вогниста заграва. Довгі пасмуги золота чергувалися з пасмугами крови, — і знову крови! кров і золото — ціла історія людства. А часом між ними отвиралася вузка щілинка — ясноземленавий лазур, такий до-безкраю далекий як мрія.

О, який я був далекий, який далекий

від усіх тих справ, від усіх тих людей, якими займаються по міських бульварах, який я був далекий також від себе самого, перемінившися в рід волокити без свідомости, без думки, перемінившися в одно тільки око, яке проходить мимо, яке бачить, яке любить спостерігати, який далекий а був навіть від моєї подорожі, про яку я більше не думав, бо з наближенням ночі я побачив, що я зблукався.

Тіни спливали на землю як хмаролім темряви і я не бачив перед собою нічого, лише безконечні гори. В одній долинці показалися шатра і я зійшов туди та спробував дати до пізнання першому стрічному Арабові, що шукаю шляху.

Чи він відгадав? Не знаю. Але він довго відповідав мені, а я — не второпав з того ні дрібки. Зневірений, рішився я вже був провести ніч, завинувшися в ліжник, недалеко табору, коли причулося мені поміж словами, які вилітали з уст, Араба, якраз це слово Бордж-Еббаба.

Я повторив: — Бордж-Еббаба. — Так, так.

На це показав я йому два франки, цілий маєток. Він почав іти, а я за ним. Ох, довго я ішов так серед нічної пітьми за цею білою примарою, що бігла переді мною босими ногами по камінистих стежках, на яких я невпинно спотикався.

Аж ось показалося світло. Ми прибули перед двері білого дому, що був чимсь у роді малої фортеці, з простими мурами і без надвірних вікон. Я застукав, в середині забрехали собаки. Хтось запитав по французьки: „Хто там?"

Я відповів:

— Чи це тут мешкає пан Обаль?

— Так.

Двері відчинилися і я стояв напроти самого пана Обалля, кремезного, русявого чоловіка, в капцях, з люлькою в зубах, з видом добродушного силача.

Я сказав своє прізвище; він простяг до мене обидві руки зі словами: „Будьте як у себе дома, пане."

Чверть години пізніще я напихався обідом, сидячи проти мойого господаря, який пакав дальше свою люльку.

Я знав його історію. Прогайнувавши багато грошей із жінками, він за останки майна купив землю в Альжирі і засадив виноградники.

Виноград удавався гарно; пан Обаль був щасливий та мав спокійний вигляд задоволеного чоловіка. Я не міг зрозуміти, як цей Парижанин, цей гуляка зміг звикнути до одноманітного життя, в цій пустці і запитав його про це.

— Як довго ви вже тут?

— Девять літ.

— І вас не мучить нестерпна нудьга?

— Ні, до цього краю чоловік звикає, а потім кінчить тим, що й полюбить його. Ви не повірилиб, як цей край притягає до себе людей завдяки цілій масі наших малих, звірячих інстинктів, яких ми в собі не знаємо. Ми привязуємося до нього спершу нашими змислами, яким він дає таємні, для нас не зрозумілі вдоволення. Повітря та підсоння, мимоволі, здобувають собі наше тіло, а веселе світло, яким усе довкола залите, легким коштом удержує нашого духа в ясному, задоволеному настрою. Воно вливається в нас як повінь, безустанно, через наші очі і направду можна сказати, що воно обмиває всі темні закутки душі.

— Але жінки?

— Ах! . . цього бракує трохи.

— Тільки трохи?

— Мій Боже, так . . . трохи. Бо завжди,

навіть серед тубильців, можна знайти добрих людей, які памятають про ночі бідного Румі (европеєць).

Він звернувся до Араба, що обслугував мене. Це був дужий, брунатний парень, з під його турбана блискали чорні очі.

— Вийди, Могамеде, я закличу тебе, як будеш мені потрібний.

Потім до мене:

— Він розуміє про французьки, а я хочу оповісти вам історію, в якій він грає важну ролю.

Араб вийшов і він почав оповідати:

Я був тут уже около чотирьох років. Ще не цілком був урядився в цьому краю, якого мовою почав тільки з трудом говорити і мусів, щоб не зірвати цілком з моїми пристрастями, які врештою були для мене фатальними, робити час до часу кількадневі подорожі до Альжиру.

Я купив собі цю фарму, цей бордж, давню, укріплену станицю, віддалену на кілька сот метрів від табору тубильців, яких уживаю до моїх робіт. Серед цього племени, що є відламом народу Уляд-Таджа, я вибрав собі, прибувши сюди, парубка до моєї особистої послуги, цього якраз, що ви мачили, Могамеда бен Лямгара, який в короткому часі надзвичайно до мене привязався. Тому що він не привик спати в хаті, розіпняв собі своє шатро о кілька кроків від дверей, так щоб я міг завжди закликати його зі свойого вікна.

Моє життя — ви уявляєте собі його? Цілий день, я наглядав над підготовкою землі та над плянтаціями, полював трохи, ходив зі старшинами сусідніх станиць на обід, або вони приходили обідати до мене.

Раз вечером, з початком літа, по повороті з обходу моїх земель я, потребуючи на щось Магомеда, замість покликати його, ввійшов до його намету. Це лучалося мені дуже часто.

На одному з цих великих, червоних ліжників з довгої вовни Джебель-Амура, грубому і мягкому як матерац спала якась жінка, якась дівчина, піднесені рамена схрещені на очах. Її біле тіло, що ясніло своєю білістю у смузі світла споза відхиленої завіси, видалося мені одним з найсовершенніщих зразків людської раси, які я коли бачив. Жінки скрізь тут гарні, поставні, з рідкою гармонією рис і ліній.

Трохи збентежений, а опустив назад край занавіси і пішов до себе в хату.

Люблю жіноцтво! Ця візія блискавкою проняла мене й кинула в жагу, відновлюючи в моїх жилах той колишний страшний шал, якому завдячую те, що я тут. Було горячо, це було в липні, і я провів майже цілу ніч при мойому вікні, з очима на темній плямі, якою лягало на землю шатро Магомеда.

Коли на другий день, він увійшов у мою кімнату, я уважно подивився йому прямо в обличчя, і він схилив голову як чоловік збентежений і винуватий. Чи він відгадував, що я знаю усе?

Я запитав його різко:

— То ти жонатий, Могамеде?

Я бачив, як він почервонів. Пролепетав:

— Ні, „муссє."

Я наставав завжди, щоби він говорив по-французьки, а мені давав лєкції арабського, і з цього витворювалася часто мова посередна, якнайбільше заплутана.

Я знову:

— Отже чому у тебе є жінка?

Він пробурмотів:

— Він є полудня.

— Ах! вона з полудня. Це не вияснює мені, того, в який спосіб знайшлася вона у твойому шатрі.

Місто відповіді на моє питання, він сказав:

— Він дуже гарний.

Признаюся, що цілий день хвилював мене цей настирливий спомин арабської дівчини; а повертаючи в обідню пору до дому, я мав велику охоту знову заглянути у шатро Могамеда. Вечером він обслугував мене як щодня, снуючися довкола мене з незворушним виглядом і я кілька разів здержував себе, щоби не запитати, чи довго ще він заховає під своїм дахом зі шкіри верблюда цю дівчину з полудня, яка „є дуже гарна."

Коло девятої години я вийшов з хати, щоби зачерпнути свіжого повітря і поблукати трохи оподалік стіжка з брунатного полотна, крізь яке я бачив ясну плямку світла.

Потім я віддалився, щоби часом Могамед не побачив мене недалеко свойого мешкання.

Коли я вертав годину пізніще, я побачив виразно у шатрі його профіль. Тоді я витягнув мій ключ з кишені і ввійшов до борджу, в якому спали, окрім мене, мій інтендант, два робітники з

Франції і стара кухарка, привезена з Альжиру.

Я вийшов моїми сходами на гору і здивувався дуже, помітивши нараз смугу світла під моїми дверми. Отворив їх і побачив напроти себе дівчину з виглядом ідола, сидячу на кріслі коло стола, на якому горіла воскова свічка. Була прикрашена всіми тими срібними цяцьками, що їх носять жінки полудня на ногах, на раменах, на шиї і навіть на череві. Її очі, збільшені кголем, кидали на мене довгий погляд; а чотири малі, голубі знаки, ніжно татуовані на тілі, зоріли на її чолі, лицях і бороді. Її рамена, пристроєні нараменниками, спочивали на стегнах, прикритих, спадаючим з плечий, родом жебби (шаль), в яку вона була одіта.

Коли побачила мене, встала і стояла так переді мною, вкрита своїми дикими дорогоцінностями, в поставі гордого підданства.

— Що ти робиш тут? спитав я її по арабськи.

— Я тут, бо мені приказано сюди прийти.

— Хто приказав тобі?

— Могамед.

— Добре. Сідай.

Вона сіла.

Її облична було дивне, правильне, ніжне, трохи звіряче, притім містичне, як облична Будди. Уста мясисті, повні розквітлої, червоної крови, як ціле її тіло, зраджували легку домішку чорної раси, хоч руки та рамена були непорочної білини.

Я почав питати її між іншим про її походження, як прибула в цей край, яке їх відношення з Могамедом. Але вона відповідала мені лише на питання, які найменше цікавили мене і я ніяк не міг довідатися, чому вона сюди прибула, з яким наміром, на чій приказ, як довго тут та що зайшло між нею і моїм слугою.

Вона була ядерна, гнучка і здорова як звіря, з видом, рухами, ґрацією і навіть мов би запахом ґазелі, що давало мені відчути в її цілунках рідку, незнану насолоду, чужу моїм змислам як смак тропікального овочу.

Я хотів відіслати її, думаючи, що вона вийде так само, як прийшла сюди.

Але вона, як тільки зрозуміла мій намір, пробурмотіла:

— Якщо ти мене проженеш, то де я дінуся тепер? Я мусіти-му хіба спати на землі, в ночі.

Я сказав їй:

— Хочу бути добрим для тебе. Буду гарно обходитися з тобою, щоби ти не була нещасливою, але хочу знати, хто ти є і звідкіля ти?

Вона зрозуміла, що треба говорити й оповіла мені свою історію, чи взагалі якусь історію, бо вона, розуміється, брехала від початку до кінця, як брешуть усі Араби, завжди, чи є потреба, чи нема.

Це одна з найбільше дивоглядних і найбільше незрозумілих рис характеру туземців: брехня. Ці люде, які зрослися з іслямізмом так, що він став частиною їхнього духа, що він надав форму їх інстинктам, що він морально відрізнив їх від інших, як колір скіри відрізнює неґра від білого, ці люде є брехунами до шпіку кости, в такій мірі, що ніколи не можна вірити в їх слова. Чи може причина цього лежить у їх релігії? Я не знаю. Треба зжитися з ними, щоби пізнати, як дуже брехня стала частиною самої їх істоти, їх серця, їх душі, перемінилася в

них у рід другої вдачі, в життєву конечність.

Отже вона оповіла мені, що є донькою каїда Улєд Сіді Шейків і його жінки, пірваної ним підчас одного розбійничого нападу на Туарежів. Ця жінка мусіла бути чорною невільницею, або щонайменше походила з першого схрещення крови арабської і муринської.

Нічо зрештою не вказувало на це її походження. Вона належала до гарної раси полудня, білої та стрункої, якої ніжне обличча, начеркнене прямими, скромними лініями, як голова індійської ікони.

Про її правдиве життя я не знав нічого певного. Вона оповіла мені незвязлі подробиці, які немов би випадково виринали в її неупорядкованій памяти; а до них докидала наївні уваги, цілу візію кочовничого життя, зроджену в головці вивірки, що скакала з шатра до шатра, з табору до табору, з племени до племени.

І це все було висказане зі строгим обличчям, що його завжди заховує цей удрапований нарід, з мінами спліткуючого божка, із трохи комічною повагою.

Коли вона скінчила, я побачив, що нічого не затямив з цієї довгої історії, повної незначних пригод, призбираних в її легкому мізку, і я спитав себе, чи не надула вона мене дуже просто цим пустим, а серіозним базіканням, яке нічого не сказало мені про неї, ані про ніодну подію з її життя.

І мені прийшла до голови думка про цей побіджений нарід,серед якого ми розбиваємо табори, або краще, який розбиває табори серед нас, якого мовою ми починаємо вже говорити, якого ми бачимо щодня, як жиє під прозірчастим полотном своїх шатер, якому ми накидаємо наші закони, наші права, наші звичаї, а якого ми не знаємо цілком а цілком, чуєте, так як би ми не були тут і від більше як шісдесяти літ не приглядалися виключно їм. Ми не знаємо про те, що діється під цим шаласом із галуззя і під цим малим стіжком із полотна, причіпленим до землі паликами, на 20 метрів від наших дверей, як не знаємо, що роблять, що думають і чим є ці, так звані, цівілізовані Араби по мавританських домах Альжиру. Поза побіленим муром, на долівці свойого міського мешкання, за перегородою з галузя у шаласі, або за тонкою, брунатною занавісою зі скіри верблюда, яку розвіває вітер живуть вони біля нас, незнані, таємничі, брехливі, скриті, покірливі, послушні, усміхнені, незбагнуті. А я вам скажу, що приглядаючися здалека моїм далековидом сусідному таборові, а маю враження, що вони мають ріжні повіря, обряди, тисячі звичаїв ще нами не знаних, навіть не підозріваних! Ніколи, мабуть, ніякій силою побіджений нарід не зумів так цілковито вирватися зпід дійсного панування, зпід морального впливу і зпід завзятих але безуспішних дослідів побідника.

Тепер я відчув нараз так виразно, як ще ніколи не відчував, цю непереможну, таємну перегородку, кинену непонятною природою між людські раси, ту перегороду, яка стала між цією арабською дівчиною і мною.

І думаючи про це вперше, я запитав її:

— Як ти називаєшся?

Хвилину вона сиділа без слова і я видів, як вона здрігнулася, немов пригадала, що я був тут, зараз коло неї. І тоді по її, піднесених на мене очах, я відгадав, що ця хвилина вистарчила, щоби спровадити на неї сонність, таку непоборимну, нагальну, майже обезсилюючу, як усе те, що опановує капризні змисли жінок.

Вона відповіла віднехочу, стримуючи позіхання в устах:

— Аллюма.

— Хочеш мешкати в мойому домі?

— Так, з охотою!

— Я дам тобі окрему кімнату і жінку до обслуги.

— Ти добрий і я буду тобі вдячна.

— Але, якщо ти не будеш добре вестися, то я прожену тебе звідсіля.

— Я робити-му все, що ти будеш жадати від мене.

Вона взяла мою руку і поцілувала на знак піддання.

Увійшов Могамед, несучи тацу зі сніданням. Я сказав йому:

— Аллюма буде мешкати тут. Ти порозістелюєш килими в кімнаті, при кінці коридору та скажеш прийти сюди жінці Абд-ель-Кадер-ель-Гадара, щоби обслугувала її.

— Так муссє.

Це було все.

Годину пізніще, моя гарна Арабка мешкала вже у призначеній для неї, великій, ясній кімнаті; а коли я прийшов, щоби запевнитися, що все добре, вона, примилюючися, попросила мене, щоби я

прислав їй в дарунку шафу зі зеркалом. Я обіцяв, потім лишив її, скулену на килимі ДжебельАмура, з папіроскою в устах. Розбалакалася зі старою Арабкою, яку я прислав їй, так, мовби вони зналися вже від літ.

II.

Один місяць я був дуже щасливий з нею і надзвичайно привязався до цього сотворіння, яке було з чужої раси, яке навіть часом казало мені вірити, що воно з якоїсь іншої породи, уроджене на сусідній планеті.

Я не любив її — ні — цих дівчат цього дівичого континенту не любиться. Між ними і нами, а навіть між ними і їх природними чоловіками, Арабами ніколи не прозябає маленька, синя цвітка країв півночі. Вони ще занадто близько до людської звірячости, вони мають занадто примітивне серце, замало витопчену змисловість, щоби могти збудити в наших душах еґзальтацію почувань, яка є поезією любови. Нічо духового, ніяке захоплення думки не лучиться зі змисловим захопленням, яке викликують ці чарівні але порожні істоти.

А всетаки вони нас полоняють, вони нас притягають як інші, але інакше, менше завзято, менше жорстоко, менше болюче.

Я не можу докладно висказати вам того, що я почував до неї. Я казав вам перед хвилиною, що цей край, ця пустинна Африка, без мистецтва, без усіх радостей культури здобуває собі малопомало наше тіло тихим а певним чаром, ніжністю повітря, незмінною красою світанків і вечерів, своїм роскішним світлом, усім тим блаженним вдоволенням, в якому купає всі наші орґани. Так, так! Аллюма полонила собі мене в той самий спосіб, тисячу захоплюючих, тілесних, укритих принад, проймаючим чаром не своїх обіймів, бо її неактивність під тим оглядом була типово орієнтальною, але чаром своїх солодких розстань.

Я позволяв їй виходити і приходити цілком по вподобі і вона проводила щонайменше кожне друге пополудне у сусідньому таборі, серед жінок моїх робітників-туземців. Також часто вона проводила цілий день, приглядаючися собі в зеркалі магоневої шафи, яку я казав привести з Міляни. Подивляла себе з цілою свідомістю, стоячи перед великими, зеркальними дверима, де дуже уважно, з повагою слідила свої рухи. Ступала з головою трохи відхиленою назад, щоби оцінити свої стегна та свої бедра, оберталася, віддалювалася, приближувалася, а потім, змучена вкінці тими рухами сідала на подушку й сиділа так напроти себе самої, з очима в очах, зі строгим обличчям, з душею затопленою в цій контемпляції.

Незадовго, я замітив, що вона виходить майже кожного дня після сніданку і що зникає цілковито аж до вечера.

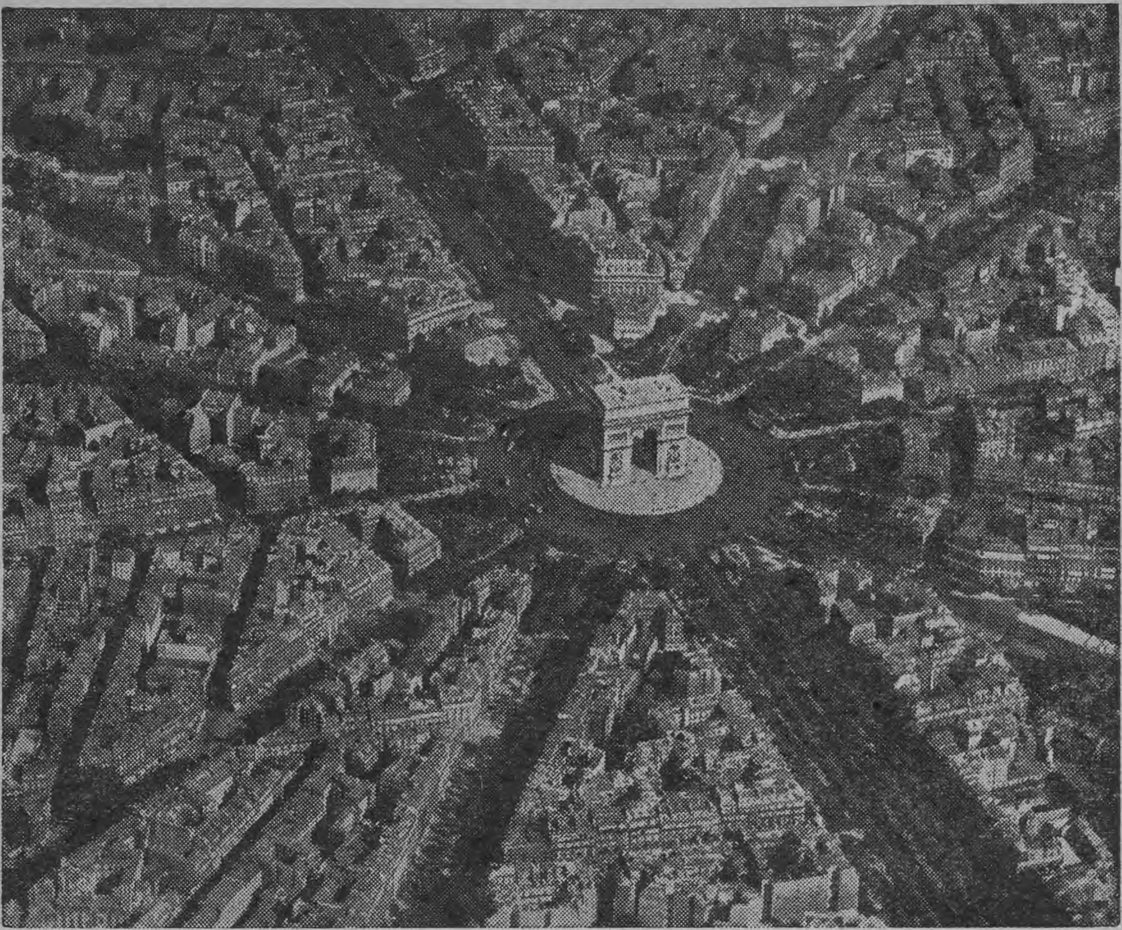
Трохи неспокійний, я запитав Могамеда, чи він не знає, що вона робить підчас цих довгих годин неприявности. Він відповів зі спокоєм:

— Не трівожся, скоро буде Рамадан. Вона мусить ходити на молитви.

Він також видався захопленим ізза побуту Аллюми в нашому домі, але ані разу я не підмітив між ними найменшого, трохи підозрілого знаку, ані разу вони не мали вигляду, мовби ховалися переді мною, перешіптувалися, або прикидалися.

Отже я приймав ситуацію такою, як вона була, не розуміючи її, і полишав усе часові, випадкові та життю.

Часто, скінчивши перегляд моїх земель, винниць та свіжих корчунків, робив я пішки великі проходи. Ви знаєте величаві ліси цієї части Альжиру, ці майже непроходимі звори, де звалені ялиці гатять рвучі потоки, і ці малі олеандрові долинки, що з висоти гір виглядають як східні килими, простягнуті поздовж бігу струмків. Ви знаєте, що в цих лісах, у цих недеях, куди, здавалосьби ніхто, ніколи не проник, ви кожної хвилини можете стрінути нараз сніжно білу капличку, в якій спочивають кости яко-

Вид Парижа кругом Брами Побіди.

гось побожного марабута, музулманського пустельника, відвідувану час від часу кількома вірними поклонниками, що приходять зі сусідної оселі з восковою свічкою в кишені, щоби запалити її на гробі святого.

Отже одного вечера, вертаючи до дому, я йшов попри одну з таких могамеданських каплиць і кинувши оком крізь завжди отворені двері, я побачив, як якась жінка молилася перед мощами.

Це була чудова картина, ця Арабка сидяча на землі в тій запущеній кімнаті, куди вітер гуляв свобідно і звівав по кутках, тонкі, сухі шпильки, облетілі зі сосон, на жовті купи. — підійшов, щоби ліпше придивитися і пізнав Аллюму. Не завважила мене, ціла затоплена в почитанню святого; була переконанна, що вона сама тільки з ним і говорила півголосом, говорила до нього, розказуючи угодникові Божому всі свої турботи. Часом замовкла на мить, щоби надуматися, щоби нагадати це, що ще мала сказати, щоби не забути нічого зі свойого засобу признань, а часом оживлялася, так як би він відповів їй, як би порадив їй зробити щось, чого вона дуже не хотіла, і проти чого боролася своїми доказами.

Я віддалився без шелесту, так як прийшов, і пішов до дому обідати.

Вечером я казав їй прийти до себе і вона ввійшла, якась затурбована, чого звичайно ніколи не було.

— Сядь собі тут, сказав я їй і показав на її звичайне місце, на отомані, коло мене.

Вона сіла, а коли я нахилився, щоби її поцілувати, живо відхилила голову.

Мене зачудувало це і я спитав:

— А це що такого?

— Це Рамадан, сказала.

Я почав сміятися.

— Марабут заборонив тобі, щоби тебе цілував хтось підчас Рамадану?

— Ах так, я Арабка, а ти Румі!

— Це бувби великий гріх?

— О, так!

— Отже ти не їла сьогодня нічого від ранку аж до заходу сонця?

— Ні, нічого.

— Але по заході сонця ти їла?

— Так.

— І це буде тревати так цілий місяць?

— Так, цілий місяць Рамадану.

Відповіла з переконанням:

Я удав розгніваного і заявив їй:

— Якщо так, то можеш провести його у своєї родини, цей Рамадан!

Вона вхопила мої руки і поклала собі їх на серце:

— Ах! не будь недобрим, я прошу тебе, ти побачиш якою чемною я буду. Ми проведемо Рамадан разом, добре? Я буду піклуватися тобою, пестити але не будь недобрим.

Я не міг вдержати себе, щоби не усміхнутися, такою була милою та смішною.

Годину пізніще, я якраз хотів був положитися до ліжка, хтось стукнув два рази до моїх дверей так легко, що я ледво дочув.

Я кликнув: „Увійдіть" і побачив Аллюму, що ввійшла, несучи перед собою велику тацю, наложену арабськими ласощами, цукрованими пиріжками присмаженими та начинюваними, і взагалі всіми дивовижними лакоминками тубільців.

Засміялася, показуючи свої гарні зуби і повторила:

— Ми проведемо Рамадан разом.

Ви знаєте, що піст Рамадану зачинається з ранним світанком, а кінчиться з вечірною сутінню, коли око не розріжнює вже білої нитки від чорної і буває супроводжений кожного вечера малими, інтимними святами, на яких їдять аж до рана. Це має такий наслідок, що у тубільців, мало перестерігаючих набожність, Рамадан полягає на перемінюванню дня в ніч, а ночі в день. Але Аллюма йшла дальше у своїй вражливій совісти. Поклала тацю на килим, між нами обоїма, взяла своїми довгими, тонкими

пальцями малу, поцукровану кульочку і вложила мені до уст зі словами:

— Це добре, їж!

Я зїв легке тісточко, яке було знамените в смаку і спитав її:

— Це ти робила?

— Так, це я.

— Для мене?

— Для тебе.

— Щоби мені лекше було перенести Рамадан?

— Так, не будь недобрим! я буду приносити тобі такого щодня.

Літо проминуло, а було дуже горяче. Десь у перших днях осені я помітив, що Аллюма якась стурбована, розсіяна, байдужа до всего.

А одного вечера, коли я казав закликати її, не знайдено її цілком у кімнаті. Я думав, що вона зайшла в яку іншу кімнату і казав пошукати за нею. Але її не було; я отворив вікно і крикнув:

— Могамеде!

Голос чоловіка, що лежав під шатром, відповів:

— Так, муссє.

— Ти не знаєш, де є Аллюма?

— Ні, муссє — неможливо — Аллюми нема?

Кілька секунд пізніще, мій Араб увійшов до мене такий зворушений, що не панував цілком над собою. Він спитав:

— Аллюма пропала?

— Але так, Аллюми нема.

— Неможливо!

— Шукай, — наглив я його.

Він все ще стояв, щось пригадував собі, оглядався, не розумів нічого. Потім побіг у кімнату, де в орієнтальному безладдю лежало порозкидане одіння Аллюми. Оглянув усе як жандарм, або радше вітрив як пес, а потім, знеможений довгим напруженням, прошептав зрезиґновано:

— Пішов геть, він пішов геть!

Я настрашився, щоби їй не сталося що, щоби не впала, або не обірвалася в яку пропасть і казав поставити на ноги всіх людей з табору, щоби шукали за нею, аж доки її не знайдуть.

Шукали цілу ніч, шукали на другий день, шукали цілий тиждень. Не знайдено ні найменшої познаки, яка вказувалаби на слід. Я терпів, мені не доставало її; мій дім видавався мені пустим, моє життя безцільним. Потім стали приходити до голови думки, що не давали мені спокою. Я боявся, що її пірвано, може навіть замордовано. Але коли я щодня пробував питати Могамеда і ділитися з ним своїми трівожними здогадами, він завжди відповідав мені одно й те саме:

— Ні, він пішов геть.

Потім він додавав арабське слово „р'езалє", яке значить „ґазеля," немов би хотів сказати, що вона бігла скоро і була далеко.

Три тижні минуло і я не сподівався вже побачити колинебудь мою арабку, коли одного ранку вбіг до мене Могамед з обличчям розясненим радістю і закликав:

— Муссє, Аллюма вернув!

Я скочив із ліжка:

— Де вона?

— Боїться прийти! Там, під деревом!

І він витягнув руку, показуючи мені крізь вікно біляву пляму під оливним деревом.

Я убрався і вийшов. Зближався до цього білого клубка, мов би киненого під покручений пень дерева, і пізнавав великі, чорні очі, татуовані зірки, високу, правильну стать дикої дівчини, що очарувала мене. І в міру як я наближувався, якийсь нагальний гнів поривав мене, бажання бити, завдати їй біль, помститися на ній.

Я кричав здалека:

— Ти де була?

Не відповіла нічого, а стояла непорушна, байдужа, мов би ледви жива, глуха на мою лють, готова на побої.

Тепер я стояв перед нею і вражений дивився на ганчіря, яке вкривало її, на сиві від пороху, пошарпані, брудні шматки шовку й сукна.

Підніс руку мов на собаку і повторяв:

— Ти де була?

Вона ледви чутно прошептала:

— Там.

— Де?

— В таборі.

— В якому таборі?

— В мойому.

— Чому ти пішла від мене?

Побачивши, що я не бю її, вона прийшла трохи до себе і говорила тихим голосом:

— Треба було . . . треба було . . . я не могла довше жити в домі.

Я побачив сльози в її очах і відразу піддався ніжности. Нахилився над нею і обертаючися, щоби сісти, увидів Могамеда, який з далека слідив за нами.

Я звернувся до неї вже дуже лагідно:

— Отже скажи мені, чого ти пішла від мене?

Тоді вона оповіла мені, що вже від довшого часу відчувала у свойому серці кочівника непереможене бажання повернути під шатра, спати, бігати, качатися в піску, волочитися з чередами, з рівнини на рівнину, не чути над своєю головою, між золотими зорями неба і синіми зорями свойого обличчя нічого іншого лише тонку завісу подертого, полатаного полотна, крізь яке видно кожний раз, як пробудиться в ночі, розсіяні вогнисті зернятка.

Дала мені це зрозуміти в словах простих, але сильних і таких правдивих, що я відчув, що вона не бреше. Мені стало жаль її і я спитав:

— Чомуж ти не сказала мені, що хочеш піти собі на якийсь час?

— Бо ти не дозволив би...

— Ти обіцяла би мені, що вернеш і я згодивсяб.

— Ти неповірив би мені.

Побачила, що я не гніваюся, засміялася і додала:

— Ну бачиш, це вже скінчилося, я була у своїх, а тепер я тут. Мені треба було піти туди лише на кілька днів. Тепер я маю досить, це вже скінчилося, пройшло, загоїлося. Я прийшла назад, мене вже нічо не болить. Я дуже вдоволена. Ти не є недобрий.

— Ходи до дому, — сказав я їй.

Встала. Я взяв її за руку, за її ніжну руку з тонкими пальцями; і тріюмфуючи у свойому лахміттю, під брязчання своїх нараменників, браслет, нашийників та бовтиць, вона ступала поважно до дому, де на нас чекав Могамед.

Заки ми війшли, я заявив їй:

— Аллюмо, кожний раз, як ти схочеш повернути до своїх, ти попереди мене і я дозволю тобі.

Не довіряла:

— Ти обіцяєш?

— Так, обіцяю.

— Я також обіцяю. Як колись одоліє мене туга — і вона величавим жестом поклала обі руки собі на чоло — то скажу тоді: „Мені треба йти туди" і ти позволиш мені піти.

Я відпровадив Аллюму в її кімнату, а за нами йшов Могамед, який ніс воду, бо ще не було часу повідомити жінку Абд-ель-Кадер-ель Гадара про поворот її пані.

Увійшла, побачила шафу зі зеркалом і підбігла до нього з радісним обличчям, як підбігають до віднайденої матері. Хвилину гляділа на себе, а потім зкривила губи і сказала до зеркала трохи гнівним голосом:

— Стрівай, маю в шафі шовкове одіння. В одну мить буду гарною.

Я лишив її саму, щоби могла свобідно понаніжитись.

Наше життя уложилося знову, як перед тим, а я все більше і більше піддавався дивному, чисто фізичному чарові тої дівчини, до якої я відчував рівночасно щось в ролі батьківської поблажливости.

Цілих шість місяців все було добре, потім я замітив, що вона знову стала нервовою, неспокійною, трохи сумною. Я запитав її одного дня:

— Може ти хочеш вернути до своїх?

— Так, хочу.

— Ти боялася сказати мені це?

— Боялася.

— Іди, я позволяю.

Вхопила мої руки і поцілувала їх, як це робила завжди в пориві вдячности, а на другий день вже її не було.

Вернула, як за першим разом, по яких трьох тижнях, таксамо обірвана, чорна від пороху та сонця, насичена кочовни-

чим життям, пустинею та свободою. На протязі двох літ ходила так чотири рази.

Я принимав її радо, без заздрости, бо у мене заздрість може зродитися тільки з любови, такої як ми це розуміємо. Певно, що колиб був я замітив, що вона зраджує мене, я мігби легко вбити її, але я вбивби її якось так, як з чистої ярости убивається неслухняну собаку. Я не відчував би тих мук, того страшного вогню, того несказаного горя, яким є задрість півночі. Я сказав уже, що я вбивби її, як убивається неслухняну собаку! Я справді любив її, як любимо якесь надзвичайне створіння, собаку або коня, яких не мож нічим заступити.

Ви не можете уявити собі, яка велика прірва ділила часом наші душі, не зважаючи на те, що серця, запалившися, може інколи торкнулися взаїмно. Вона була частиною мойого дому, мойого життя, вельми приємною звичкою, на якій мені залежало, а яка любила в мені тілесного чоловіка, того, що має лише очі та змисли.

Але одного ранку ввійшов до мене Могамед, якийсь змінений, з цим поглядом Арабів, який нагадує непевний погляд кота, що стоїть перед собакою.

Замітивши це, я зацікавився.

— Ов, що сталося?

— Аллюма пішов.

Я почав сміятися.

— Пішла? кудиж то?

— Пішов цілком, муссє.

— Як, пішла цілком?

— Так, муссє.

— Ти здурів, мій хлопче!

— Ні, муссє.

— Длячогож пішла? Як? Нуж бо! Кажи!

Він стояв непорушно і не хотів говорити; потім, нараз найшов на нього один з тих нападів арабського гніву, що спонукує нас задержуватися на вулицях міст перед двома такими бісноватими, яких орієнтальна мовчаливість і повага замінилася раптом у найживіщу жестикуляцію та найбільше дикі викрики.

Я порозумів із цих викриків, що Аллюма втікла з моїм пастухом.

Я мусів зацитькувати Могамеда і з трудом добував з нього близші пояснення.

Це тревало довго: я довідався вкінці, що від вісьмох днів він слідив мою утриманку і бачив, що вона мала за поблизьким кактусовим лісом, або в олеандровій долині стрічі з якимось волоцюгою, якого мій інтендант наняв при кінці попередного місяця за пастуха.

Цієї ночі Могамед бачив, як вона вийшла і більше вже не вернула; і він повторяв із безнадійним виглядом:

— Пішов, муссє, пішов!

Я не знаю чому, але це його певне, непохитне переконання, що вона втікла з тим волокитою, в одну мить принялося і мені. Це було глупим, неімовірним, але заразом чимось цілком певним на основі того непонятного, яке є одинокою льоґікою жінок.

Зі стисненим серцем, з лютю в душі я старався пригадати собі риси того чоловіка і нараз я згадав, що тамтого тижня я бачив його, як стояв на горбі серед своєї череди та дивився на мене. Це був якийсь високий ніби бедуїн, у якого колір скіри зливався з коліром лахміття, тип варвара, звіра, з вистаючими вилицями, зі закривленим носом, з малим підборідком, на кощавих ногах, високий, худий скелет в лахміттю з блудними очима шакаля.

Я не сумнівався — так — вона втікла з цим голодранцем. Чому? Бо вона була Аллюма, дочка піску. Інша, в Парижі, дочка тротуару, утікалаби з моїм візником, або із передміським босяком.

— Це добре, сказав я до Могамеда. Якщо вона утікла, тим гірше для неї. Я маю писати листи. Остав мене самого.

Вийшов, здивований моїм спокоєм. Я убрався, отворив вікно та повними грудьми почав вдихати душне повітря, яке сірокко ніс із полудня.

Потім я думав: „Мій Боже, це жінка . . . жінка, як багато других. Хто з нас знає... хто знає це, що побуджує їх до ділання, що заставляє їх любити, іти за якимось чоловіком, або покидати його"?

Так, деколи ми певні, що знаємо — частіще не знаємо. Хвилинами сумніваємося.

Чому вона втікла з цим обридливим дикуном? Чому? Може тому, що вже цілий місяць вітер віє майже стало з полудня.

Це вистарчає! Один подув! Чи знає вона, чи знають вони всі, завжди, навіть найбільше ніжні та глибокі, чому вони роблять щось такого, а не іншого? Не більше, як хоруговка, що обертається за вітром. Нечутний подув повертає стрілку із заліза, з міди, з бляхи, чи з дерева, так само як, так само як якийсь непо-

мітний вплив, недостежне враження порушує і спонукує до рішень змінне серце жінок, чи вони з міст, зі сіл, з передмість, чи з пустині.

Пізніще, наскільки вони думають і розуміють, вони можуть здавати собі справу, длячого зробили це, а не те; але в той мент вони цього не знають, бо вони є тоді лише забавками своєї необчисленої змисловости, нерозважними невільницями випадків, окруження, зворушень, зустрічей і всіх тих хвилювань, якими тремтить їх душа і тіло.

Пан Обаль встав. Зробив кілька кроків, глянув на мене й усміхаючися сказав:

— Оце любовна пригода в пустині!

Я запитав:

— А якщоби вона вернула?

Пробурмотів:

— Повія! . . . А всеж таки, це зробило би мені приємність.

— І ви вибачили би їй того пастуха?

— Мій Боже, так. З жінками — завжди треба прощати . . . або не знати.

Франклін Д. Рузвелт вибраний пораз четвертий президентом Спол. Держав.

КОНАН ДОЙЛЬ

Пестра Стяжка

Переглядаючи свої нотатки, що стосуються семидесяти цікавих справ, підчас яких я студіював на протязі восьми років спосіб поступовання свого приятеля Шерльока Хольмса, знахожу багато дуже траґічних, трохи комічних, а по більшости дивно не звичайних. Нема ані одної трафаретної, що треба пояснити тим, що Хольмс, працюючи скорійше яко аматор, а не зарібник, ніколи не починав слідства в справах не ориґінальних і не загадкових. Поміж тими всіма справами не можу знайти ані одної більш ориґінальної справи, як та, що стосується добре знаної в графстві Саррей родини Ройльот'ів Стоок Морен.

Випадки, за які хочу оповісти, зайшли в початках мойого приятелювання з Хольмсом, коли ми ще кавалєрами мешкали разом при вулиці Бекер. Власне міг би оголосити їх скорійше, колиб не побіцяв, що захованю їх в таємниці, тільки в минулому місяці звільнила мене від слова чести несподівана смерть тієї, якій я дав слово мовчання. Наступила хвиля подати відомости до широкого загалу про ті події тим більше, що о смерти доктора Ґрімсбі Ройльота поширилися чутки, що надали тій справі характер більш поважнійший, ніж вона мала в дійсности.

Було то в початку квітня 1883 року; збудившися одного певного ранку, я зобачив перед своїм ліжком Шерльока Хольмса вже в повнім одягу.

— Дуже мені прикро, що мушу тебе збудити, Ватсоне — казав він — але вже така наша доля сьогодня. Пані Хедзон пустила в рух цілий дім; вона мусила зірватися з ліжка і тому помстилася на мені і на тобі.

— Але що сталося? Горить чи що?

— Ні, є клієнтка, молода дівчина, що прибула в стані найвищого хвилювання і неодмінно хоче побачитися зі мною. Чекає на мене в вітальні. Коли дівчина справді приносить нам цікаву справу,— я певний того — ти бажавби стежити за її перебігом з самого початку; з огляду на те, я постановив тебе збудити, щоби ти нічого не стратив.

— Мій любий, я був би в розпуці, колиб ти мене не збудив.

Я поспішно одягнувся і за кілька хвиль увійшов разом зі своїм приятелем до вітальні. Там знайшли ми жінку в чорному убранню з густою вуалькою на лиці; вона сиділа на кріслі біля вікна і при нашій появі встала.

— Добридень пані — ласкаво сказав Хольмс. — Назвиско моє — Шерльок Хольмс, а ось пан доктор Ватсон, мій найкращий приятель і спільник, в присутности якого пані може зі мною говорити так щиро, ніби то я був один. Прошу пані ближче до вогню, а я скажу подати вам філіжанку гарячої кави, бо бачу, що ви дрижите від зимна.

— То не від зимна — відповіла жінка тихим голосом, переміняючи місце.

— А від чого?

— Зі страху, пане Хольмсе, сказала би навіть з переляку.

При цих словах піднесла вуальну і ми спостерігли, що справді вона була в стані надзвичайного хвилювання: лице її запало, скіра була смертельно бліда, очі стривожені. Виглядала на жінку років тридцяти, але волосся її передчасно посивішало, в цілій постаті був помітний упадок сил і втома. Шерльок спостеріг все те відразу, з одного погляду.

— Най пані не боїться, — сказав він прихильно, дотикаючи рівночасно рукою її плеча — ми все швидко зясуємо, я переконаний того. Мені здається, що пані приїхала залізницею?

— Хиба ви знаєте мене?

— Ні, але бачу білет з поворотом в вашій лівій рукавичці. Ви виїхали з дому рано і їхали до стації довший час американом по лихій дорозі.

Жінка здрігнулася і зі здивованням подивилась на мого товариша.

— В цьому нема жадної таємниці, люба пані—сказав Хольмс з усміхом.—Лівий рукав вашого жакета забруджений в семи місцях; знаки ці ще свіжі: тільки

американ може так заляпати, особливо коли сидиш з лівої сторони фірмана.

— Не знаю вашої методи виводів, але ви відгадали. Покинула дім перед шестою, прибула до Лєдергеда в двадцять на сему, а до Ватерльоо—першим потягом. Довше я не витримаю, збожеволію, коли то не скінчиться. За вас, пане Хольмсе, я чула багато від пані Ферінтош, якій ви помогли в тяжкій справі. Вонаж дала мені і вашу адресу. Ах, пане, чи зможете ви і мені допомогти, чи зможете принаймні кинути хоч трохи світла в ту темряву, що мене оточує? Зараз я не моглаби вас винагородити, але за місяць чи за два, я одружуся і буду розпоряжатися своїм майном, а тоді ви переконаєтеся, що я вмію бути вдячною.

Хольмс підійшов до бюрка, взяв нотатник і подивився.

— Феринтош — сказав він. — Ах! так, вже згадав, там ходило о діядему з опалями. Здається мені, що це було ще не за твоїх часів, Ватсоне. Запевняю вас, пані, що охоче візьмуся за вашу справу, як свого часу взявся за справу вашої приятелки. Не будемо говорити за гонорар; моя професія сама в собі носить нагороду. Прошу вас звернути мені тільки видатки, які я понесу, і то тоді, коли вам буде догідно. А зараз прошу ласкаво оповісти цілу свою справу, не опускаючи жадної подробиці, що моглаби служити до вияснення справи.

На жаль — вдповіла гостя — моє становище дуже тяжке якраз тому, що мої побоювання не vзасаднені, а мої підозріння спираються на такі слабкі підстави, що навіть той, від якого я маю право вимагати помочі і поради, уважає їх за маячення нервової жінки. Справді він того не говорить, але я це ясно бачу з його потішаючих відповідей, з його поглядів повних співчуття. Однак мені було сказано про вас, пане Хольмсе, що ви вмієте читати в глибині людського серця, може хоч ви дасте мені раду як усунути грізну небезпеку.

— Я вже цілий перемінився в слух.

— Назвиско моє — Гелена Стоонер і мешкаю я у свойого отчима, остатнього нащадка одної з найстарших саксонських родин в Анґлії, Ройльот'ів оф Стоок Морен, родини, що оселилася на західних околицях Саррея.

Хольмс притакнув головою.

— Назвиско мені відомо — сказав

він.

— „Колись то ця родина була одною з найзаможнійших в Анґлії, а землі її тягнулася на північ аж до Беркширу.

„Однак в минулому століттю наступили чотирі покоління марнотратників і гультяїв. З земель нічого не лишилося, опріч кількох акрів ґрунту та старого двохсотлітнього дому, обтяженого гіпотечними боргами. Остатній власник провадив в нім нужденне життя зруйнованого маґната; однак син його, доктор, мій отчим добре зрозумів, що треба відірватися від того оточення і виїхав до Калькути, де в наслідок професійних здібностей і міцного характера придбав численну кліентелю. Під впливом гніва, який викликала крадіж у нього, він забив свого служнина-індуса і ледве не був присуджений на кару смерти. Кілька років він просидів у вязниці, а потім вернув до Анґлії похмурий і лютий.

„Під час побуту в Індії доктор Ройльот одружився з моєю матерю, панею Стоонер, ще молодою вдовою по ґенералові артилерії в Бенґалії. Сестра моя,

Юлія і я були близничками і було нам по два роки, коли мати одружилася подруге. Вона була заможня, бо мала тисячу фунтів стерлінґів річної ренти; доктору Ройльот'ові вона записала маєток з умовою, щоби ми з ним мешкали і щоби на випадок нашого одружіння він видавав нам ренту в висоті, яку сама визначила.

„Швидко по нашім повороті до Анґлії моя мати вмерла, будучи забитою в залізничній катастрофі під Крев, вісім років тому. З того часу доктор Ройльот занедбав свою практику в Лондоні і забрав нас з собою до старого дому в Стоок Морен.

„Матерного маєтка нам цілком вистачало і здавалося, що не буде жадної перешкоди до щасливого життя.

„Однак несподівано в характері нашого отчима сталася страшна зміна. Замісць того, щоб набувати людську дружбу і відвідувати сусідів, він замкнувся в собі і виходив тільки для того, щоби заводити сварки з кожним, кого тільки зустрічав.

„Запальчивість характеру, що межує з божевіллям, була зрештою в спадщині у чоловіків його родини; що до отчима, то мені здається, що ця хиба ще збільшилася від перебування в гарячій полосі.

„Минулого тижня кинув коваля з моста у річку. Отчим не має жадних приятелів за виїмком циганів, бо дозволив цим волоцюгам отабориться на кількох акрах землі, покритих порослями, що залишилися з давнійших дібр; натомість цигане приймають його дуже гостинно і він з ними навіть подорожує цілими тижнями. Отчим також має любов до певних індійських звірят; наприклад, тепер він тримає пантеру і павіяна, що будучи не на привязі, являються пострахом для селян так само, як і їх пан.

„З того, що я оповіла, ви можете бачити, що ні я, ні моя нещаслива сестра Юлія не мали приємного життя. Сестра моя мала тільки тридцять років, як вмерла, а між тим волосся її почали сивішати, як і мої.

— Ваша сестра вмерла?

— Так, два роки тому; власне про її смерть я і хочу оповісти.

— Коло Героу мешкає тітка, неодружена сестра мати, панна Гонората Вестфейль, яку час од часу нам дозволялося відвідувати. Юлія 2 роки тому проводила у неї свято Різдва Христового і там зазнайомилась з майором фльоти і з ним заручилася. Отчим, довідавшися за це, не ставив її жадних перешкод. Однак за два тижне перед весіллям відбулася страшлива драма, що позбавила мене одинокої товаришки."

Шерльок Хольмс сидів заглиблений в фотелю, мав заплющені очі і голову, що лежала на подушці; однак в цю хвилю відчинив очі і кинув погляд на свою кліентку.

— Попрошу вас оповісти мені з найменшими дрібницями про те, що сталося — сказав він.

— Це мені дасться легко, бо кожна хвиля тієї жахливої ночі лишилась як вирита в моїй памяті. Як я вже згадувала, дім є дуже старий, а замешкується тільки одно крило. Спальні розміщено в партері, а сальонові покої в середнім павільоні. Перший спальний покій займає доктор Ройльот, в другім спала моя сестра, а в третім—я. Покої не сполучуються поміж собою, але дверима всі виходять в спільний коритар. Чи я поясняю виразно?

— Знаменито.

— Вікна тих трьох покоїв виходять на великий травник. В ту фатальну ніч, коли вмерла моя сестра, доктор Ройльот рано пішов до свого покою, однак не поклався, бо незабаром Юлія відчула запах індійських сигар, яких він звичайно палив. Той запах непокоїв її і сестра прийшла до мене; якийсь час ми розмовляли про її одружіння. По одинадцятій годині вона встала, щоби іти до себе, але затрималася в дверях, питаючи:

— Чи не чула ти, Гелено, ніколи свисту серед ночі?

— Ніколи — відповіла сестра.

— Припускаю, що ти в сплячому стані не моглаби свистати? Чи не так?

— Очевидно, але через що ти питаєш?

— Тому, що останніми ночами чула коло третьої над ранком виразний тихий свист. Я сплю дуже легко і то мене збудило. Не можу зрозуміти звідки він походить чи з сусідньго покою чи від травника перед вікнами? Отже хочу знати чи і ти чула цей свист?

— Ні. Певно то ці кляті цигане, що блукають по парку.

— Може бути. Однак коли цей звук йде з травника, то я дивуюся через що ти його не чула.

— Бо я не сплю так легко, як ти.

— Ну, то менше з тим зрештою — додала сестра, посміхаючись, і вийшла, а за хвильку я почула, що вона замкнула двері на ключ.

— Перепрошаю — сказав Хольмс — чи ви завше замикаєте на ключ двері від спальні.

— Завше.

— А через що власне?

— Здається мені, що я вже згадувала, що доктор тримає пантеру і павіяна, і ми тільки тоді були спокійні, коли двері наші були замкнені на ключ.

— Натурально. Прошу вас, пані, оповідати далі.

— Я не могла спати в ту ніч. Турбував мене непокій, якесь то неясне передчуття нещастя. Оскільки ви памятаєте, сестра і я були близничками, а вам відомо, як міцні вузли, що лучать дві такі близькі душі. Час був страшний. Буря завивала переразливо, а потоки дощу з шелестом плили по шибах вікон. Нагло серед шуму бурі я почула розпучливий крик переляканої жінки, відразу пізнала голос сестри. Зіскочила з ліжка, завинулася шалем і вибігла на коритар. В хвилі, як я відчиняла двері, здалося мені, що я почула тихій свист такий самий, про який мені говорила сестра, а за один мент пізнійше дійшов до мене міцний звук ніби то кинутого на землю металю. Далі поволі відчинилися двері від покою моєї сестри. Перелякана я затрималась, не знаючи що станеться. При світлі лямпи, що висила в коритарі, я побачила в дверях сестру, смертельно бліду, що благальними рухами просила помочи; вона хиталася як людина, що міцно упилася. Я кинулася до неї, схопила в обійми, але ноги підігнулися під нею і вона упала на землю. Сестра вилася в найстрашнійших муках, всі члени її були конвульсійно покручені. Відразу мені здалося, що вона не пізнає мене, але коли я похилилася над нею, вона крикнула голосом, якого я во віки не забуду: „Ох! Боже, Гелено! То була стяжка! Пестра стяжка!” Очевидно сестра ще щось хотіла сказати, здавалося, що вона своїм витягнутим пальцем прагне пробити стінку покоя доктора, але конвульсії її знову схопили і вона не управилася ані чого вимовити.

Я вискочила в коритар, кличучи отчима і зустріла його в шляфроку в той мент, як він поспішно виходив зі свого покою. Коли ми вернулися до сестри, вона була непритомна. Доктор вляв в уста її коняку, надіслав по лікаря з села, але все було даремно. Життя поступово виходило з неї і сестра умерла не повернувши до свідомости. Ось такий жахливий був кінець моєї укоханої сестри.

— Перепрошаю — сказав Хольмс — чи ви певні того, що чули свист і металевий відголос? Чи моглиби ви дати слово чести?

— Те саме питання поставив мені слідчий суддя. Я переконана, що чула, але може бути, що серед шуму бурі і еха, що лунало по старому дому, я могла помилитись.

— Чи ваша сестра була одягнена?

— Ні! На ній нічого не було, опріч нічної сорочки. В правій руці вона тримала рештку сірника, а в лівій пуделко з сірниками.

— Це доводить, що вона хотіла запалити світло і роздивитися по покою. То дуже важлива подробиця. Який же результат мало слідство?

— Слідчий суддя перепровадив його дуже детально, бо дивне і незрозуміле поступовання доктора Ройльота було добре відомо в цілім графстві; однак не пощастило викрити безпосередньої причини смерти. З мого свідчення виходило, що двері були замкнені внутрі; що до вікон, то вони мали старосвітські віконниці з залізними полосами, які замикалися що вечора. Старанно оглянено мури, але ніде не знайдено ані найменшої щилини, дуже детально обсліджено підлогу, але також нічого не знайдено. Хоч комин був і широкий, але замикався на певній висоті чотирма міцними залізними штабками. Нема жадного сумніву, що в спальні, коли трапився випадок, нікого не було опріч сестри. Кінець-кінцем на її тілі не було жадного знаку насильства.

— А отрута?

— Лікарі звернули на це увагу, бо також мали підозріння на отруту, але нічого абсолютно не знайшли.

— Отже як ви думаєте, з якої причини вмерла ваша нещаслива сестра?

— Я переконана, що вона вмерла в наслідок перераження і нервового потрясення. Але, що її так вразило, не маю поняття.

— Чи були тоді цигане в парку?

— Були, їх завше там досить.

— А яку думку насувають вам ті слова о пестрій стяжці?

— Думаю зараз, що то тільки якесь то маячення, під впливом шалу, що його викликав переляк; здавалося мені, що може вона пригадала собі раптом циганів в парку, а кольорові хустки і стяжки, що носять їхні жінки, насунули моїй бідній сестрі цей незрозумілий, дивний крик.

Хольмс похитав головою, як чоловік, що не задовольняється поясненням.

— Все це видається мені дуже таємничим. Прошу вас, говоріть далі.

— Минули два роки, життя моє було до остатнього часу ще самітнійшим, як раніще. Однак перед місяцем давній мій приятель заручився зі мною. Називається він Ермітедж, Персі Ермітедж; є молодшим сином пана Ермітеджа з Крен Уетер, близько Рідінґу. Отчим не ставив перешкод і ми мали на весні побратися. Два дні тому в західньому крилі нашого дому розпочаті реставраційні роботи і при тому виявилася потреба пробиття стінки мого покою. Тому я примушена була перенестись до покою, де вмерла моя сестра і спати на томуж самому ліжку, на якім і вона спала. Ви тільки уявіть собі мій переляк, коли минулої ночі я не сплю і думаю про нещасливу долю моєї сестри, а тут нагло посеред нічної тиші я почула легкій свист, а скорійше сичання, що було сиґналом її смерти. Зірвавшися з ліжка і запаливши лямпу, я оглянула цілу кімнату, але нічого не зауважила. Однакож через непокій, я не могла заснути, ледве наступив день я потайки взяла коней із заїзду „Під короною," що знаходиться проти нашого дому і поїхала до Лєдергед, а звідти прибула сьогодні рано тільки щоби поговорити з вами і засягнути вашої поради.

— Добре зробили — відповів мій приятель.

Запановало довге мовчання, під час якого Хольмс, підперши підборіддя, вдивлявся в огонь комина.

— Дуже темна справа — сказав він нарешті. — В ній є багато незнаних мені подробиць, а перше як постановити, що робити далі, я мушу знати всі деталі. Однак ми не маємо до страти ані жадної хвилі. Наколиби ми поїхали ще сьогодня до Стоок Морен, чи можна булоби оглянути ті покої, без відома вашого отчима.

— Звичайно; він казав, що виїде сьогодня до міста в важливій справі. Певно цілий день його не буде і він нам не перешкодить. Правда, ми ще маємо служницю, але вона стара і дурна, і її легко можна буде усунути на кілька часу.

— Чудово. Чи нічого не маєш проти цієї поїздки, Ватсоне?

— Абсолютно нічого.

— Тоді їдемо разом. А ви, пані?

— Коли я вже в місті, то мушу полагодити кілька справ і верну полудневим потягом, так що буду в саму пору, щоби прийняти вас.

— Ви можете рахувати на нас зараз же після полудня. Я також маю справи до полагодження. Чи не схочете з нами поснідати?

— Ні, дуже дякую; мушу йти. Тепер, коли ви все знаєте, я значно заспокоїлася. До скорого побачення.

Гостя спустила вуаль на обличчя і вийшла.

— Ну, що скажеш на це, Ватсоне? — спитав Хольмс, кидаючись на фотель.— Справа видається мені дуже темною.

Коли те, що вона говорила, правда, коли підлога і стіни не порушені, а доступ через двері, вікно і комин був неможливий, то нема жадного сумніву, що сестра в хвилю смерти була тільки сама в покою. Але як витлумачитий той нічний свист, чи сичання, і дивні слова небіжки.

— Нічого не розумію.

— Коли взяти на увагу цей свист в ночі і присутність банди циганів, що удержують близькі стосунки з доктором, то можна припустити, що йому булоби цікавим перешкодити шлюбу пасербиці. Слова помираючої о стяжці і нарешті факт, що панна Гелена Стоонер чула металевий відголос, який походив, може від того, що вийняли одну з залізних штаб при віконницях, все те переконує мене, що якраз з цього боку треба шукати вияснення таємниці.

— Однак якаж роля циганів?

— Цілком собі не можу уявити.

— Твої висновки зовсім не переконуючі.

— Абсолютно поділяю цю твою думку, і тому власне сьогодня ми їдемо до Стоок Морену. Хочу на місці переконатись, чи можна побороти перешкоди, що заплутують цілу справу. Але, що там до лиха?

Цей окрик мого товариша викликало нагле відчинення дверей і вхід чоловіка незвичайного зросту. Його одяг був якоюсь особливою мішаниною убрання джентельмена і рільника; на ньому був довгий сурдут, циліндр і високо піднесені камаші; в руках він держав мисливський батіг. Незнайомий був остільки високий, що капелюх його не проходив у двері, і остільки широкий в раменах, що своєю постатю заповнював цілий отвір дверей. Його широке обличчя, пооране тисячами зморшек і опалене сонцем виявляло найпоганійші пристрасти. Погляд незнайомого по черзі переходив на кожного із нас. Його западлі очі, з жовтими білками, гачковатий і гострий ніс справляли враження якогось старого хижого птаха.

— Хто з вас Шерльок Хольмс? — спитав дивний чоловік.

— Я, прошу вас; однак дуже бажавби знати з ким маю честь говорити — сказав мій товариш, затримаючи зимну кров.

— Доктор Грімсбі Ройльот, оф Стоок Морен.

— Дуже мені приємно — відповів Хольмс солодкавим тоном; — прошу вас ласково сідати.

— І думати о тім не хочу. Моя пасербиця була тут. Я стежив за нею. Що вона вам оповідала?

— Погода на цю пору є якось дуже зимна — відповів Хольмс.

— Що вона вам оповідала? — заверещав скаженно старець.

— Казала мені, що крокуси в цьому році будуть дуже гарні — тягнув далі мій приятель.

— Га! значить ви не хочете мені відповідати — закричав наш гість приближаючись до нас і вимахуючи батогом.— Знаю вже тебе, лайдаче! Чув вже за тебе. Ти — Хольмс.

Мій приятель посміхнувся.

— Ти — Хольмс, що втручаємся в чужі справи.

Мій приятель продовжував посміхатися.

— Ти Хольмс, чистильник чоботів зі Скотлєнд-Ярду (бюро лондонської поліції).

На цей раз Хольмс голосно зареготався.

— Ви мене цікавите. Але прошу вас ласкаво, як будете виходити, то добре зачиніть двері, бо ви наражаєте нас на протяг.

— Піду зараз же, як оповім все, що маю в печінках. Забороняю вам втручатися в мої справи. Знаю, що панна Стоонер була тут: стежив за нею! Я дуже небезпечний для кожного, хто мені ставить опір. Дивіться, панове!

Він швидко підійшов до комина, взяв опаленою рукою гачок до грубки і зігнув його вдвоє.

— Отже тримайтеся від мене далеко! — сказав він, виходячи великими кроками.

— Симпатичний добродій, що й казати — засміявся Хольмс. Правда я не є таким велетнем, як він, але колиб він довше залишився, то переконавсяби, що стискання моеї руки дорівняється силі його долоні.

Кажучи так, він підняв залізний гачок і легко його випростував.

— Дивіться, люде добрі, що за зухвалість уважати мене за звичайного поліціянта! Ця подія додає цікавости усій справі. Хочу сподіватися, що наша клієнтка не відпокутує за свою неуважність, що дала себе вистежити. А тепер, Ватсоне, скажемо подать собі снідання; по сніданню підемо до лікарського товариства, де певно знайдемо корисні вказівки.

Коло першої години Шерльок Хольмс повернув. В руках він тримав блакитну картку з цифрами і записками.

— Бачив заповіт небіжки — сказав він. Щоби його добре зрозуміти, треба було обрахувати теперішню вартість депозитів, про яких там говориться. Цілий прибуток, що в хвилі смерти жінки доктора виносив близько тисячі фунтів стерлінґів становить тепер тільки 750 фунтів з приводу спадка вартости рільничих продуктів. Кожна з дочок, що має одружитися, дістає 250 фунтів ренти. Очевидна річ, що колиб обидві одружилися, цей симпатичний добродій мусівби задовольнитися маленькою сумою. Навіть шлюб тільки одної панни вже зробивби велику луку в його прибутках. Отже, мої розвідки мають значіння, коли ясно доводять, що доктору Ройльотові була рація перешкоджувати одружіння своїх пасербиць. А тепер, Ватсоне, справа стає важливою, і ми не мусимо гаяти часу, тим більше, що старий вже знає, що ми нею занимаємось. Негайно сідаємо на візника і їдемо на двірець Ватерльоо. Опріч того, я буввби тобі дуже вдячний, колиб ти поклав до кишені револьвер. Елєй Нр. 2. є чудовим арґументом проти добродіїв, що можуть зігнути удвоє залізний гачок до грубки. Візьми також щітку до зубів і в дорогу.

Ми управились сісти на потяг, що відїздив до Лєдергеда; там ми винаняли фіру і негайно вирушили в дорогу.

Мій товариш сидів, зложивши на грудях руки навхрест і про щось уперто думав. Раптом здрігнувся, вдарив мене по рамені і, показуючи наперед, сказав:

— Дивись!

Я побачив густий парк, що поступово зносився в гору. Поміж деревами показався сірий ґонтовий дах дуже старого дома.

— Стоок Морен? — спитав Хольмс.

— Так, пане, то дім доктора Ґрімсбі Ройльота—відповів фірман. —

— Там розпочали реставраційні роботи — сказав мій товариш — власне туди їдемо.

— Коли панове хочуть дістатися до дому, то ближче буде перейти через той барєр, а потім стежкою через поля туди, де ходить якась то пані, — так нам радив фірман.

— Здається мені, що то панна Стоонер — зауважив Хольмс, прикриваючи очі долонею, щоб краще бачити. — Так — додав він, звертаючись до візника — то добра рада. Ходім! Заплативши за фіру, ми висіли, а наш фірман завернув до Лєдергеда.

— Нехай цей хлопець думає, що ми архитекти і приїхали сюди на роботи, так буде краще—сказав Хольмс, перескочивши через барєр. — Добридень, панно Стоонер. Як бачите, ми вміємо додержувати слова.

— Чекала на вас з великою нетерпеливістю! — говорила панна, вітаючи нас гарячим стисканням руки. — Все складається, як найкраще. Доктор Ройльот поїхав до міста і певно до вечера не поверне.

— Ми вже мали приємність з ним зазнайомиться — сказав Хольмс. В кількох словах він оповів про візиту доктора. Панна Стоонер зблідла як хуска.

— Боже мій! Значить він стежив за мною.

— Очевидно.

— Коли він такий мудрий, то я ніде не можу бути безпечною. Що він скаже, як верне?

— Нехай однак він пильно уважає, бо може натрапити на ще мудрійшого. Цеї ночі ви мусите зачинити двері від свого покою на ключ. Наколиб він схотів ужити насильства, ми вас відвеземо до Героу. А зараз, не будемо гаяти часу і просимо вас показать покої, що їх ми маємо оглянути.

Дім був з сірого каміння, подекуди вже покритого мохом, і складався з головного павільона і двох крил, збудованих по обох боках у вигляді півкулі. В однім з тих крил всі вікна були понищені і забиті дошками, а западлий дах надавав дому вигляд руїни. Середня часть не була в кращому стані, але праве крило здавалося більш новим; фіранки у вікнах і блакитний клуб диму, що виносився з комину, вказували, що та часть будинку замешкана. Коло мура стояло

руштування, мур був пробитий, однак не було жадного робітника. Хольмс перейшовся вздовж і вширш травника, що з рештою зле утримувався і з найбільшою увагою обдивився вікна зовні.

— Здається мені, що це вікно від вашого покою, вікно в середині від покою вашої сестри, а вікно, що є найблищим від головного павільона, належить до покою доктора Ройльота.

— Так. Але тепер я мешкаю в середньому покою.

— Поки тривають роботи . . . Але здається мені, що реперація цього мура не була так нагло потрібна?

— Абсолютно ні; що до мене то це є тільки претекст, щоб змусити мене до зміни покою.

— А!.. це досить правдоподібне. Другий бік цього крила займає коритар, на який виходять усі покої; чи так?.. Припустимо навіть, що в ньому є вікна.

— Так, але дуже маленькі і завузькі. Через них ніхто не може увійти.

— В кожним разі, коли ви і ваша сестра замикали на ніч двері на ключ, з того боку ніхто не міг дістатися. Може ви

будете ласкаві піти у свій покій і звідти зачинити віконницю.

Панна Стоонер виконала те бажання, а Хольмс, докладно оглянувши відчинене вікно, всілякими способами пробував виламати віконницю, але даремно.

Ніде не було ані найменшої шпари, через яку можна булоби встромити ніж, щоби усунути залізну штабу. Взявши побільшуюче шкло, Хольмс оглянув завіси, але вони були з грубого заліза і міцно всаджені у мур.

— Гм — заклопотано сказав він — усі мої висновки виходять з хибної основи. Ніхто не міг увійти, коли віконниці були замкнені. Подивимось, чи не дадуть нам яких вказівок оглядини середини покою.

Через невеличкі двері ми увійшли до побіленого вапном коритара, куди виходили двері від спальні.

Хольмс відразу вступив до того покою, де мешкала на той час панна Стоонер і де вмерла її сестра.

Покій був гарний, з невисокою стелею і мав великий комин, як то звичайно буває в старовинних будинках.

В однім куті стояла комода з темного дерева, в другім — вузьке біле ліжко, наліво було вікно і туалетовий столик. Отці три предмети, два крісла з тростини та кавалок килима становили ціле умеблювання.

Хольмс відсунув одне крісло в кут, сів на ньому і мовчки роздивлявся по всіх кутках і закутках покою, ніби то бажав заховати у своїй памяти найдрібніймі подробиці.

— Куди веде цей дзвінок? — спитав нарешті, показуючи на шнур завішаний в головах ліжка; кінець шнурка спадав просто на подушку.

— В покій служниці.

— Цей шнур видається новійшим від решти умеблювання.

— Так, його повісили вже менше більше два роки тому назад.

— Припускаю, що то було зроблено на бажання вашої сестри.

— Ні, здається мені, що вона ніколи його не уживала. Ми звикли обходитися без помочі служниці.

— Зайвою витратою було завішувати такий добрий шнур. А зараз з вашого дозволу огляну підлогу. Хольмс поклався впрост на підлогу і знову через лупу детально оглянув усі шпари. Оглянув навіть усі стінки, потім підійшов до ліжка, обдивився його на всі боки, рівнож і мур, біля якого воно стояло. Врештою взяв шнурок від дзвінка і потягнув.

— А це що! фальшивий?

— Хиба не дзвонить?

— Ні, він навіть не примоцований до дроту. О! це вже починає мене цікавити. Дивіться дзвінок причеплено до гачка, тут же над вентилятором.

— То дивна річ! Ніколи цього не заважала.

— Цікаво, цікаво! — буркнув Хольмс, потягаючи за шнурок. — В цьому покою є дуже дивні речі. Наприклад, що за ідіот архитект, що зробив вентилятор в стіні поміж двома покоями, коли мусів його помістити у зовнішньому мурі?

— Цей вентилятор є також новий — відповіла панна Стоонер.

— А саме як новий, менше більше з того часу як шнур від двзінка? — спитав Хольмс.

— Так, це було зроблено тоді, коли провадились ріжні дрібні реперації.

— Цікаві були ті роботи; шнур від неіснуючого дзвінка і вентилятор, не відсвіжуючий повітря. Прошу вас дозволити оглянути сусідній покій.

Кімната доктора Грімсбі Ройльота була більшою від тієї, що занимала його пасербиця; умеблювання було також дуже невибагливе. Залізне ліжко, полиця повна книжок, переважно наукових, фотель коло ліжка, деревляне крісло під стінкою, круглий стіл і велика скриня були головними предметами меблів. Хольмс повілно обійшов покій, оглядаючи кожну річ дуже уважно.

— Що це? — спитав він, ударяючи рукою у вікно скрині.

— Особисті папери мого отчима.

— А! чи ви їх бачили?

— Тільки один раз, кілька років тому. Памятаю, що скриня була повна тих паперів.

— Чи нема там випадково кота?

— Ні, що то за дивний здогад?

— Але, подивіться, пані, сюди... а це що? І він показав на подойник з молоком, що стояв на скрині.

— Ні, у цілому домі не маємо кота... але маємо пантеру і павіяна.

— О! так! очевидно! Пантера є тільки відміною котячого роду. Однак уявляю собі, що подойника молока не вистачить їй. Тут щось є... дуже бажавби дізнатися, що саме.

Він прикучнув перед деревляним

кріслом і з найбільшою увагою оглядав його.

— Дякую. Вже не маю жадного сумніву — сказав, встаючи і ховаючи лупу до кишені. — Ого! ось предмет дуже цікавий.

Хольмс показав на батіжок, що висів коло ліжка, і був так звязаний, що на кінці творив рухому петлю.

— Здається мені, панно Стоонер, що я вже оглянув все докладно і за вашим дозволом вийдемо зараз через дім.

Ніколи ще я не бачив на чолі мого приятеля такої темної хмари, як тепер, коли ми покидали поле його оглядин. Кілька разів ми перейшлись по траві, не насмілюючись з панною Стоонер порушити його замислення, коли нарешті він сам перервав мовчання.

— Панно Стоонер — сказав він — ви мусите в найдрібнійших подробицях стосуватися до моїх вказівок.

— Точно виконаю, можете **бути певним**.

— Справа є остільки важливою, що ви мусите бути рішучою. В гру входить ваше життя.

— Я вам довіряю абсолютно.

— Перш за все мій приятель і я мусимо переночувати в вашому покою.

Здивовання панни Стоонер дорівнювало мойому.

— Так треба. Зараз скажу для чого. То є заїзд, що ми його звідси бачимо?

— Так, то заїзд „Під короною."

— Дуже добре. Певно звідти видко ці вікна?

— Натурально.

— Коли ваш отчим верне, будьте ласкаві замкнутися в своїм покою під виглядомміґрені. Потім, як він піде до своєї спальні, відчиніть віконницю і поставте у вікні лямпу, що буде служить нам гаслом і, забравши з собою все, що для ночлегу потрібне, ви підете до свого давнього покою. Не маю сумніву, що не зважаючи на реепраційні роботи, ви зможете там переспати одну ніч.

— О так, певна річ.

— Решта належить нам.

— Однак, що ви заміряєте?

— Переночуємо в вашім покою, щоби відкрити причину відголосу, що так вас перелякав.

— Здається мені, що ви вже відкрили ту причину і цілком певні себе — сказала панна Стоонер, кладучи йому руку на рамені.

— Може бути.

— Отже скажіть, на милость Божу, що спричинило смерть моєї сестри?

— Хочу мати певнійші доводи, а потім вже скажу.

— Може ви мені принаймні скажете, чи маю я слушність, припускаючи, що сестра вмерла з переляку.

— Не думаю і припускаю, що причина більше реальна. А тепер ми з вами мусимо розлучитися, бо наколиб доктор Ройльот вернув і застав нас тут, всі наші зусилля зійшлиби на нівець.

Ми легко дістали в заїзді „Під короною" два покої на першому поверсі; з вікон цих покоїв було видно браму садиби Стоок Морен і замешкане крило будинку. Під вечір ми побачили як вертав Ройльот. За кілька хвиль потім світло, яке заблищало між деревами, показало нам, що власник старого замка вже був в однім з покоїв.

Довкола нас залягла темрява.

— Знаєш що, Ватсоне — відізвався нагло Хольмс — я дуже вагаюсь, чи брати тебе з собою цією ніччю. Ця виправа заповідається дуже небезпечною.

— Чи можу бути тобі корисним?

— Більше, як тільки корисним.

— Тоді я йду разом.

— Дуже тобі дякую.

— Ти згадав про небезпеку. Очевидно тобі пощастило зібрати більше вказівок, як мені.

— Ні, але думаю, що я більше застановлявся. Те, що я бачив, бачив і ти рівнож.

— Я нічого не спостеріг гідного уваги, опріч шнурка від дзвінка і то не можу зрозуміти яку він має ціль?

— Бачив також і вентилятор?

— А якже, однак подібна комунікація поміж двома покоями не видається такою надзвичайною річчю. Зрештою, вентилятор такий маленький, що навіть шнур не легко можна просунути через нього.

— Ще перед тим як вступили до того дому, я мав переконання, що знайду вентилятор.

— От тобі раз! Через що це?

— Пригадуєш собі, що панна Стоонер казала нам, що сестра чула запах сиґар доктора Ройльота. Це і подало мені думку, що поміж двома покоями мусить бути якась комунікація, але очевидно дуже маленька, бо про неї в протоколі слідчого судді нічого не сказано.

— Щож ти в тім вентиляторі бачиш незвичайного?

— Гм, принаймні то є дуже цікавий збіг обставин. Уряджують над ліжком вентилятор, завішують шнур, а жінка, що спить в тім ліжку, вмирає незрозумілою смертю... Чи це вражає тебе?..

— Не вбачаю в цьому жадного звязку.

— Ти нічого дивного не помітив що до ліжка?

— Ні.

— Воно примоцовано до підлоги. Це не робиться без приводу.

— Очевидно.

—Отже панна Стоонер не могла пересунути свого ліжка; воно мусіло завжди стояти під вентилятором і шнурком, говорю шнурком, бо дзвінка там не було.

— Слухай! — сказав я — поволі починаю розуміти твої здогади. Ми прибули дуже своєчасно, щоб перешкодити страшному злочину.

— Дуже страшному і дуже обміркованому. Коли лікар вступає на злу дорогу, він перетворюється в найстрашнішого злочинця, бо йому служить зимна кров і наукове знання. Чекаючи на підтвердження моїх виводів, покуримо люльку і подбаємо кілька годин думати о речах менш сумних.

Близько 9-ої години світло, що блищало поміж деревами, згасло і в напрямку Стоок Морен запанувала тиша і повна темрява. Промайнули дві довгих годин. Нарешті вибила 11-та і в ту ж хвилю яркий блиск розігнав темряву.

— Наш сиґнал! — сказав Хольмс, зриваючися на рівні ноги — це світло безперечно походить із середнього вікна.

Виходячи з заїзда, він пояснив служнику, що ми йдемо ночувати до знайомого. За хвилю пізнійше ми були на гостинці керуючись світлом, що було нам за провідника в нічній виправі, а ледовитий вітер бив нас по обличчю.

В мурі, що окружав парк, було стільки виломів, що ми легко дісталися до середини парка. Незабаром перейшли ми травник і вже намірялися влізти через вікно до покою як раптом з альтанки вискочив якийсь жахливий карлик, кинувся на траву, скрутився в клубок, а потім зібрався, побіг і зник в темряві.

— Боже Великий!—прошепотів я — ти бачив?

Хольмс був як й я дуже здивований і нервово потиснув мене за руку. Однак зараз же зтиха засміявся і сказав мені до уха:

— Симпатичний будинок! то — павіян. Ми цілком забули про улюбленників доктора. Він ще має і пантеру; може незабаром і її почуємо на своїх раменах!

Признаюся, що мені стало значно спокійнійше, коли ми з Хольмсом опинилися в покою. Мій товариш замкнув потиху віконницю, поставив лямпу на столі і обдивився наоколо. Все було як і в день, ніщо не змінилося. Тоді, наблизившись до мене навшпиньках, Хольмс прошепотів мені до вуха остільки тихим голосом, що я заледве міг чути.

— Найменший шелест погубивби всі наші заміри.

Скинув головою, даючи до зрозуміння, що я почув його слова.

— Мусимо згасити світло, бо його можна побачити через вентилятор.

Відповів рухом.

— Не спи, бо можеш за це заплатити життям. Треба, щоби револьвер у тебе був під руками; я сяду на ліжко, а ти сідай на кріслі.

Поклав револьвер з краю, на столі. Хольмс приніс з собою довгу, тонку палицю і поставив її коло себе. Поруч поклав сірники і кавалок свічки, потім згасив лямпу і ми залишилися в повній темряві. Ніколи не забуду того денервуючого чування.

Часом з парку до нас долітав крик нічного птаха, а один раз ми почули під вікном нявчання, що нам довело, що пантера не була привязана.

Вибило на церковному годиннику північ, потім першу годину, другу, третю, а ми все сиділи в мовчанню, чекаючи якоїсь події.

Нагло, біля вентилятора появився блиск, що зараз же згас, однак потім лишився запах олії і розігрітого металю. Очевидно хтось запалив так званий сліпий ліхтарик, за поміччю якого можна в темряві бачити, а самому лишитися невидимим.

За кілька хвиль я почув шелест, після чого запанувала довга тиша, хоч запах зміцнювався. Ще пів години уплило без жадного руху. Раптом відчувся якийсь то звук дуже лагідний і ніжний, ніби то пара, що виходить з металевого чайника. Як тільки цей звук почувся міцнійше, Хольмс зіскочив з ліжка, запалив сір-

ник і почав з цілою силою бити палицею по шнурку від дзвінка. — Бачиш Ватсоне? — закричав він. — Бачиш? Я абсолютно нічого не бачив. Коли Хольмс запалив сірник, я почув глухе сичання; однак блиск світла перешкоджував моїм змученим очам побачити, що саме мій товариш бив з такою енерґією; міг спостерігати тільки його смертельно бліде обличчя, на якім відбивалося переraження і огида.

Нарешті Хольмс перестав вдаряти по шнурку і дивився на вентилятор, коли нагло перервав нічну тишу такий страшний крик, якого я досі ще ніколи не чув; цей крик перейшов швидко в ревіння, що рівночасно виражало біль, переляк і несамовитість.

Казали потім, що той крик збудив ціле село; в мене захолола кров і я став, як скамянілий, втопивши очі в Хольмса.

Він також дивився на мене. Коли зрештою знову залягла тиша, я крикнув добуваючи з трудом віддих:

— Що сталося?

— Все скінчено — відповів Хольмс — і може це до кращого. Візьми револьвер і ми зараз увійдемо в покій доктора Ройльота.

Поважний і задуманий він запалив лямпу і першим вийшов на коритар. Двічі постукав у двері, але не отримавши відповіди, потиснув клямку і, випереджуючи мене, увійшов з револьвером в руці.

Незвичайний вигляд представився нашим очам.

Сліпий ліхтарик, що стояв на столі, освітлював скриню; віко її було відкрито. При столі сидів на деревлянім кріслі доктор Ґрімсбі Ройльот, убраний в чорний шляфрок, на босих ногах були одягнені турецькі пантофлі.

На колінах лежав батіг, що його ми бачили днем над ліжком. Голова доктора була похилена назад, а очі дивилися в кут стелі. На чолі ми зауважили дивну жовту опаску, в бронзові цяточки, яка оперезувала йому голову. Наш вступ не викликав з боку доктора Ройльота найменшого руху.

— Стяжка! Пестра стяжка! — прошепотів Хольмс.

Зробив крок наперед і в тій хвилі дивна прикаса порушилася: трикутна голова огидного вужа повернулася до нас.

Багняна гадюка! — закричав Хольмс. — Найтрійливійший індійський вуж. Доктор вмер за десять хвиль після укушення. Зуб за зуб, око за око. Однак перш за все треба вкинути гадюку до її скрині. Так кажучи, Хольмс взяв батіг з колін трупа, закинув петлю на голову гадюці, забрав її з жахливого пєдестала, наоколо якого вона обвилася, заніс витягненою рукою до скрині і зачинив віко.

Так вмер доктор Ґрімсбі Ройльот оф Стоок Морен!

Зайвим є описувати як ми, оповівши правду панні Стоонер, одвезли її ранішним потягом до улюбленої тітки в Героу. Урядове слідство виказало, що доктор знайшов смерть в той час, як нерозважно бавився небезпечним гадом.

Хольмс повернувши до Лондону, цілковито освітлив мені справу.

— Перші мої висновки — казав він — були помилкові, а це доводить, мій милий, як небезпечно будувати щонебудь, коли бракує даних. Присутність циганів і вираз бідної дівчини „стяжка" впровадили мене на фальшивий шлях. Я маю тільки одну заслугу, а саме, що змінив цілковито тактику, як тільки побачив, що небезпека не походила ні від дверей, ні од вікна.

Мою увагу шидко звернули, як я тобі говорив, вентилятор і шнурок від дзвінка, що був завішений над ліжком. Відкриття, що шнурок не мав нічого спільного з дзвінком і що ліжко було примоцовано до підлоги піддало мені підозріння, що шнурок мусів служити зсувався на ліжко.

Очевидно, що мені на думку прийшов вуж, а коли зіставив це з тим, що доктор отримував звірят з Індії, відчував, що я попав на правдивий шлях. Освічений і позбавлений сумління чоловік, що довший час мешкав на Далекім Сході, мусів впасти на помисл ужити отруту, що не дається до розпізнання шляхом хемічного аналізу.

Слідчий суддя мусів бути надзвичайно уважним, щоби зауважити два дрібних знаки трійливих зубів. Пригадай собі також свист. В такий спосіб доктор очевидно мусів закликати до себе вужа, як тільки наступав день, бо інакше жертви моглиби побачити гадюку. Він витресував його так правдоподібне за поміччю молока, що ми знайшли при оглядинах. Далі доктор впускав її через вентилятор, в певности що гадюка по шнурку спуститься на ліжко. Кілька ночей могло минути без наслідків, але раніще чи пізнійше гадюка мусила укусити свою жертву.

До такого висновка я дійшов ще до того, як оглядав покій доктора. Присутність скрині і подойника з молоком а також батога з петлею цілковито мене переконало. Металевий відголос, що його чула панна Стоонер, очевидно походив від швидкого замикання скрині.

Як тільки я переконався того, я ужив спосіб, щоби дістати остаточний досвід. Коли ми почули сичання гадюки, я негайно запалив світло і заатаковав її, не трачучи ані жадної хвилі.

— Що і викликало той наслідок, що гадюка пішла назад тією ж дорогою, якою і всунулась.

— І напала свого пана. Деякі мої удари безперечно попали в неї і гадюка розлютилася остільки, що кинулась на першу особу, яку спіткала. Тому я посередньо мушу відповідати за смерть доктора Ґрімсбі Ройльота, але не можу сказати, щоби ця відповідальність дуже великим тягарем пригнічувала моє сумління.

РІЗНИЦІ ХАРАКТЕРІВ У ДЕЯКИХ НАРОДІВ

Італієць каже: Покажи мені твоїх приятелів, а скажу тобі, хто ти є.

Іспанець каже: Покажи мені твоїх ворогів, а скажу тобі, хто ти є.

Німець каже Покажи мені твої книжки, а скажу тобі, хто ти є.

Француз каже: Покажи мені твої діти, а скажу тобі, хто ти є.

Анґлієць каже: Покажи мені твій дім, а скажу тобі, хто ти є.

Американець каже: Покажи мені твій біжучий рахунок, а скажу тобі, хто ти є.

Москаль каже Покажи мені твій пашпорт, а скажу тобі хто ти є.

Українець каже: Запроси мене до себе, а скажу тобі, хто ти є.

Забава в Адама і Еву

Малий Юрчик каже до своєї сестри Ганусі, яка дістала яблоко від мами: — Ходи, Ганусю, будемо бавитися в Адама і Еву.

— А як будемо бавитися — питає Гануся.

— Цілком просто, каже Юрчик, ти даси мені яблоко, а я зїм.

Щасливий

Налоговий картограй вернувся пізно в ночі домів. На другий день каже своїм друзям: — Але я вчера мав щастя в картах.

— Скільки виграв?

— Нічого не виграв. Але моя жінка зовсім не збудилась, як я прийшов до дому...

Духи в Королівських Палатах

Духи не шанують ні осіб ні місць і майже всі королівські мешкання в Анґлії мають досить достовірні оповідання про своїх духів. Майже одинокими виїмками є палати Бакінґгем і Сендрінґен, але не тому, що вони є найважнішими королівськими мешканнями, а радше тому, що їх історія є занадто коротка, аби духи мали в них загніздитися. За сто, або й менше літ цего вже мабуть не буде.

Ні одна королівська палата не є більше звязана з історією Анґлії, як замок Виндзор. Тому й не диво, що цей історичний замок служить за мешкання бодай кількох духів. Найбільш відомим духом замку Виндзор, про якого появу говорили в ріжні часи нічим незвязані з собою люде, є жінка, убрана на чорно. Висока і з капою, або вельоном на голові, вона появлялася в ріжних місцях так в замку, як і коло замку, одначе найбільш улюбленим її місцем має бути східня тераса замку, а саме мешкання, відомі під іменем Бібліотеки Королевої.

Про появу цього духа було так багато оповідань, що її поява важається тепер за цілком природну. Найперше оповідання про її появу записано в 1847 р. Вартівник стояв на варті коло східної тераси замку. Ніч була ясна. Світло місяця давало вартівникови спромогу оглядати зариси замку та окруження. Нараз він звернув увагу, як щось тихенько сунеться пропри терасу. Коли вартівник підійшов блище до того місця, побачив перед собою завельовану паню, убрану на чорно. Він завагався на хвилину, здивований не знав, що робити. Відтак пригадав собі свій обовязок і підніс кріс до стрілу. В ту саму хвилю привид кинувсь йому під ноги і зник, поки він вспів промовити слово.

Як би це був одинокий випадок, то можна назвати його припадковим привидом. Одначе подібних випадків було більше. Через ціле століття повторялися в ріжний час появи цього духа. Кілька літ тому мав бачити цього духа один з членів королівської родини, іншого разу він показався сторожеві, що спокійно читав книжку в Бібліотеці Королевої.

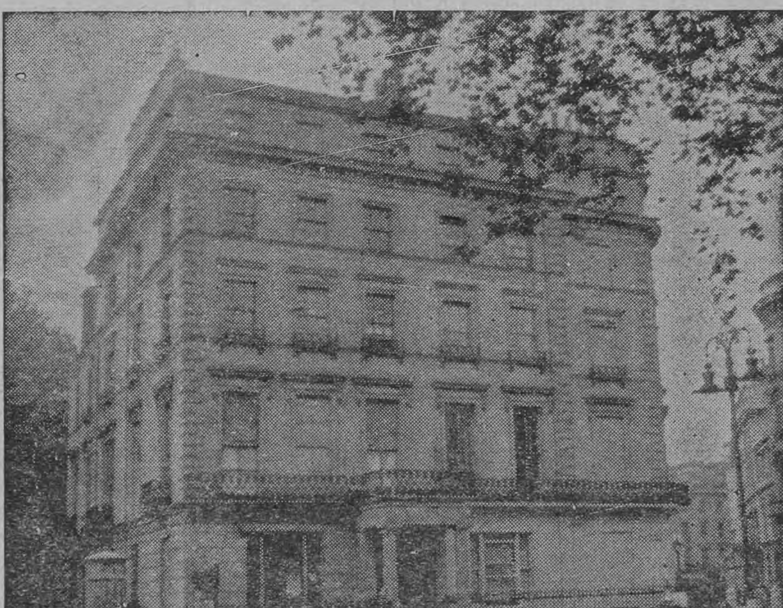
Останні відвідини пані з капою були в 1926 р. в червні, коли знов бачив її вартівник. Чий цей дух мав би бути, ніколи не стверджено, бо дух завжди зникає, поки можна йому зблизька приглянутися, та дехто вірить, що це дух королевої Єлисавети, дочки Генрика VIII і Анни Болейн. Коли король казав стратити її матір, парлямент в 1536 р. проголосив її незаконною дитиною, та все одно по смерти своєї пів-сестри Марії, що була королевою від 1553 до 1559 року, вона засіла на британськім престолі і сиділа на нім 45 літ. Умерла в 1603 р. і її панування записалося як один з найкращих періодів в історії Анґлії. Цей період, названий добою Єлисавети, був періодом розвою анґлійської літератури, кольонізації та розвою морської сили. Перша частина її панування зазначилася переслідуванням католиків та закріпленням становища анґліканської церкви, яка й досі його задержує. Вона увязнила свою своячку, скотляндську королеву Марію і по 19 літах стратила її. За неї випала перемога Анґлії над еспанською армадою в 1588 році, що дала Анґлії першенство на морі. Хоч була особисто незвичайно популярна, то оставала до смерти неодруженою і через те залишилася з призвищем „королевої-дівиці."

Іншим духом замку Виндзор має бути дух короля Артура. Замок є побудований на тім місці, де стояв замок короля Артура, в якім він відбував свої конференції „при круглім столі." Що найменше один з модерних Лицарів Підвязки вірить, що він бачив духа короля Артура в галі св. Юрія, що є тепер головною кватирою Лицарів Підвязки.

Зрештою числом своїх духів має першенство між королівськими палатами палата Гемтон. Безнастанні появи духів в цій палаті приписують кільком траґедіям. що там відбулися. Коли кардинал Вулсі був приневолений передати цей величавий будинок королеві Генри-

кові VIII, він служив по черзі за мешкання ріжних жінок Генрика, які досить швидко чергувалися. А Генрик мав в своїм життю шість жінок. Перша з них була Катерина з Араґону, що була вдовою по його братові. Коли не міг дочекатися від неї престоло-наслідника, хлопця, а властиво коли залюбився в двірській дамі, Анні Болейн, зачав робити старання, аби розвестися з Катериною. Генрик був до того часу католиком і за свої заслуги для католицизму дістав від папи титул „оборонець віри," який і досі остав титулом британських королів. Одначе на розвід короля з королевою папа не хотів згодитися. Проти короля а по стороні папи став і кардинал Вулсі, що до того часу був правою рукою короля. Генрик нагнав Вулсія, як свого дорадника, і назначив на його місце Томаса Кремнера, котрий перед тим висловив своє переконання, що подружжя Генрика з Катериною вдовою свого брата, було проти Божого закону. Так зачався розкол між анґлійською церквою і римською. Генрик одружився з Анною Болейн тайно і Кремнер, як архиепископ Кентербері, проголосив, що це подружжя законне, а подружжя з Катериною було незаконне. Генрик казав публично укоронувати Анну Болейн як королеву в 1533 р., одначе й від неї не дочекався сина. Та з нею вже навіть не пробував розводитися. Він казав зрубати їй голову в 1536 році. Слідуючою його жінкою була Джейн Сіймур. Ця вже вродила сина, але при породі вмерла. Генрик оженився в 1540 р. з Анною Кілвс, та того самого року розвівся з нею і одружився з Катериною Гавард, якій також казав відрубати голову в 1542 р. Слідуючого року одружився ще раз з Катериною Парр, але ця мала щастя, що Генрик вмер скорше від неї, в 1547 році.

Оповідають, що Анна Болейн, Джейн, Сіймур, Катерина Гавард, кожна від часу до часу показуються в замку Гемтон. Дух Джейн Сіймур має бути найприємнішим з трьох. Її гарна постать. убрана в повіваюче біле одіння, являється в чудно названім мешканню „срібної палиці." Дух Катерини Гавард з своєї сторони немов би старався налякати найбільше досвідчених ловців духів. Вона біжить і кричить, як 400 літ тому, коли вели її на страчення. Вона вирвалася і бігла кори тарями до каплиці, де Генрик — молився. Анна Болейн мабуть не перебирає в

Гостинниця Українських Вояків з Канади у Лондоні, Англія.

тім, де має появитися. Вона являлася більше, або менше переляканим людям у ріжних частинах замку Гемтон.

Четвертим духом, що розмірно недавно зачав появлятися в замку Гомтон, є дух пані Пенн, що виховала сина Джейн Сіймур, який по смерти свого батька став королем Едвардом VI і був королем тільки шість літ, від свого девятого до шіснадцятого року життя і вмер в 16 році на сухоти. Пані Пенн довго лежала спокійно в своїм гробі, а зачала появлятися аж в 1829 р., коли підчас розбирання сусідньої старої церкви її гріб, що був в тій церкві, збезчещено.

З одного мешкання замку Гемтон чути було дивні звуки, немов би там хтось сукав нитки на колісци. Зачали обстукувати стіни цього мешкання і показалося, що одна з стін укривала таємну кімнату і коли цю кімнату отворено, найдено в ній колісце до сукання ниток. Не досить того, найдено признаки, що хтось цього колісця недавно вживав. Вирішено, що дух пані Пенн снував нитки.

Палата Гемтон має свою пайку духів через траґедії, які в ній діялися, одначе ґрупа будинків над рікою Темзою в Лондоні, відома під назвою Тавер від девяти веж, що підносяться над ними, була місцем ще більше траґедій. Тавер також був колись королівською палатою і його початок сягає часів Виліяма Завойовника, 1127-1087, хоч кажуть, що й він збудований на місци старої римської кріпости. Тавер уживають тепер переважно як арсенал та місце передержування королівських риз та дорогоцінностей, але колись він був тюрмою для людей вищої ранґи.

Тавер має цілком інакше видовище, як які будь духи. Це великий прозрачний циліндер, наповнений чимсь синявим, і цей циліндер взноситься в одній з веж, веж Мартина. Перший раз завважано цей циліндер виж сто літ тому, іншими разами він був на коритарі поза вежою.

Деякі з британських королів мешкали в Тавері, інші були в нім не-добровільними гістьми. Переможений під Поатіє французький король Іван був вязнем в Тавері, а також скотляндські королі, Баліоли, Давид II і Яків I. В нім убито короля Едварда V і його молодшого брата в 1483 р. Король мав всього 13 літ і королем був 11 тижнів, а усунув його в цей спосіб зо світа його дядько (стрий) Річард, кн. Ґлустеру, що проголосив себе королем Річардом III.

Не дивно, що й замком Тавер є звязані ріжні історії з духами.

Історично повинна би бути місцем замешкання кількох духів також палата св. Якова (Джеймса) в Лондоні, одначе одинокий дух, що має по ній крутитися, є дух короля Кароля I, що пересидів кілька своїх останніх годин в каплиці цеї палати, поки відпроваджено його на страчення у Гвайгол в 1649 році. Короля Кароля судив парлямент за зраду і засудив на кару смерти.

Хто кермує одною рукою стане добрим церковником

Шоер, що кермує автом однією рукою по дорозі до церкви, це звичайно добрий „церковний чоловік". Він або заїде до церкви й засяде в лавці, або його занесуть туди на марах.

Лікарська порада

— Пане докторе! — питає стрінувши на дорозі знаного лікаря. Чи не порадилиб ви мені щось на кашель?

Лікар: — Алеж із приємністю! Відчиність уста, зажмуріть очі й дихайте глибоко.

По хвилі пацієнт відкриває очі, дивиться, а лікаря немає, тільки він сам із відчиненим ротом стоїть серед дороги.

ПРИГАДАВ СОБІ

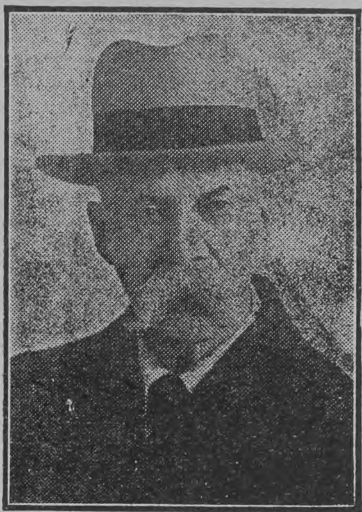
Один жидок їхав автом фальшивим боком і обломив якомусь скачманові фендри. Скачман розлютився й став викрикати на жида. Побачивши свою вину, сказав жидок: „Чи не моглиб ми так без суду погодитися?".. Прошу, випий за згоду! — Скачман випив. — Випий іще! — Скачман випив. Тоді жидок закликав поліцая й сказав: Цей чоловік ударив мене своїм автом. Прошу зробити порядок. Він пяний. Прошу понюхати, як від нього чути горівку. І скачмана взяли.

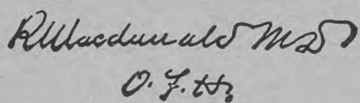
Причина

— Що йому?

— Він так часто пив „на здоровля", що аж захворів...

МОЯ НАЙЛУЧША МЕДИЦИНА

Позвольте нам розяснити тайну малої слабости. Ми хочемо коротко в простих і загально зрозумілих словах вияснити, чому ріжні слабости приходять. Природа в кожній країні дає дуже простий лік на привернення здоровля. Перше природний рух в кишках, відтак природні вітаміни для поправи крови вашої, цеї найбільшої помочі для цілого орґанізму. Через довгі довгі роки всі лікарі, аптикарі, всі великі доми висилкові на поштові замовлення самі переконались, що „МУС-КІ-КІ”, ця цілковито яринна медицина, відповідає цим вимогам, тому всюди її тримають і її ґарантують без ваганbudь. Це мусить мати якесь значіння для вас як одиниці чи як інституції і тому якраз ми як виробники посилаємо її до всіх чесних торговців на виплати по продажі і тому ми додаємо найбільш знані вітаміни, знані людині і науці. Спробуйте її як приписано і ви також будете її вихвалювати як другі через багато багато років. Щож більше можемо сказати, щоб вас переконати.

„Хоронитель Здоровля”.

MACDONALD MEDICINE COMPANY,
Hamilton Canada, Factory,
Fruitland, Ontario

ДВА РОЗУМНІ

Сиділи собі два сусіди під хатою — Улас та Панас. Сиділи, балакали. Глянув Улас — аж хмара насуває. Він аж злякавсь:

— От біда, — промовив він — прийдеться нам загинути!

— Та чого? — питає здивований Панас. — Як то, чого? — говорить Улас. — Хіба ж ти не бачиш, яка хмара? Це ж град буде. Усе загине: і озимина, і ярина — бо з градом не жарт — усе вибє. Ну, й буде голодний рік, а там ще — не доведи Господи — й зараза яка може кинутись...

— Тю, на тебе, Уласе! — скрикнув Панас. — Що ти плетеш? Та це ж дощова хмара. То не град буде, а дощ. Ось уже починає крапати. Оце добре! І хліб на полі зародить, і худібка буде мати на чім пастися. Слава ж Тобі, Господи! Тепер уже буде що їсти, буде що й продати. Хай насуває, хай дощ іде!

А Улас усе своє:

—Не дощ буде, а град. Ось послухай, уже й торохтить!

— Та не град же, а дощ! От плетеш таке, що й купи не держиться! — каже Панас.

— Град! — знов каже Улас.

— Дощ! — говорить Панас.

— Та не плети дурниць! Град!

— Сам ти дурниці плетеш! Дощ!

— Що?! Ти зо мною хочеш сваритися?!

— Ой, ой, ой! Не мав би я з ким сваритися, та з таким премудним, як ти!

Улас, як не підскочить до Панаса, а Панас до Уласа, то ще ні дощ, ні град не йде, а між ними вже счинилася бійка. А тим часом повіяв сухий вітер, і хмару тy розвіяв. Нічого отже й не було, а Улас із Панасом побилися.

Конан Дойль

Чоловік з Близною

Ісаак Уайтней, брат небіщика доктора теольоґії і ректора семинарії Св. Юра, Ілії Уайтнея, був завзятим курцем опіюма. Оскільки мені відомо, він набув цю огидну навичку ще за шкільних років, через питомий молоді нахил до наслідування. З того часу лишився на завжди невільником страшної отрути, і був нераз предметом зневаги й призирства для своїх приятелів і знайомих.

Певного вечера, було це в червню 1889 р., більш менш о тій порі, коли людина починає позіхати, дивитися на годинник і сумувати за теплим ліжком, як нагло задзвонили до мого мешкання. Мимоволі я підскочив на фотелю, а жінка моя опустила на коліна ручну роботу, над якою працювала.

— Напевно якийсь хворий, сказала вона, може це наглий випадок і тобі прийдеться знов вийти!

Я зітхнув, бо лише недавно повернув до дому після тяжкої цілоденної праці, але в тійже хвилині хтось енерґійно відчинив двері покою і на порозі зявилася жіноча завуальована постать.

— Вибачте мене за таку пізню візиту, почала вона, але несподівано вибухнула нервовим плачом і кинулася на шию моїй жінці.

— Ах я в страшному стані і негайно потрібую вашої помочі!

— Але ж то Кеті Уайтней — сказала жінка, відхиляючи вуаль з обличчя нашої пізньої гості, — якжеж ти мене налякала! Коли ти увійшла, я й не думала, що це ти.

— Ах, мені вже не було більше до кого звернутися!

— Добре зробила. Але випий шклянку вина й відпочни на цьому фотелю. Це тебе заспокоїть. А тепер оповідай нам все. Може, однак, ти волієш, щоб я відіслала Джемса на спочинок?

— О ні! Я потрібую також і вашої ради й помочі, пане докторе! Ходить за мого чоловіка. Від двох днів не вертає до дому і я перебуваю в великому страху.

Не перший раз говорила ця бідна жінка про свої прикрости — зі мною, яко з лікарем, а з моєю дружиною, яко зі шкільною товаришкою. Тому ми почали її потішати й заспокоювати. Я спитав чи не догадується вона принайменше де знаходиться зараз її чоловік і чи зможемо спровадити його назад до дому.

Вона мала свої відомости. Переконалася, не знаю в який спосіб, що кожного разу, коли опановував його потяг до опіюму, він удавався до огидного притулища у східній частині міста.

До цього часу його відсутність не тягнулася довше одного дня і у вечері він повертав змучений і виснажений до дому. Але цим разом його не було вже сорок вісім годин і в цій хвилині він напевно лежить в тому брудному гнізді, між ріжних непотребів людського роду. Вона була певна, що знайде його в „Золотому Шинку" на Свендем Стріт, але що могла зробити там молода, несміла жінка, між пяною голотою, яка там збиралася!

Так стояла справа. Був тільки одинокий вихід: це щоб я пішов з нею до курильні опіюма. Або може ще краще, як сам піду? Я лікар її чоловіка і маю вплив на нього. Міг би менше утіснятися як вона.

Я дав їй слово, що через дві години відвезу його фіякром до дому, якщо дійсно знайду в указаному місці.

Десять хвилин пізнійше я вже їхав в справі, що видавалася мені незвичайною, хоч тільки пізнійше міг переконатися в її дійсній незвичайности.

Перша часть моєї подорожі відбулася без труднощів. Свендем Стріт був це поганий заулок, що тягнеться за великими складами на північ від Темзи аж до лондонського мосту. В темряві я ледве найшов чорний, як пивниця, отвір, до якого провадили брудні східці. Наказавши фіякрові чекати, я пішов на діл. При миготливому світлі лямпки я знайшов клямку і увійшов до довгої низької хати.

Була вона повна бронзового опійного диму.

В півмряці і димі я ледве міг відріжнити людей, що лежали наоколо в самих фантастичних позах: той зі стисненими раменами й викрученими колінами, інший з відкинутою головою й задертою до гори бородою. Тут і там зверталися до мене мутні, несвідомі очі. Більшість осіб лежала мовчки, деякі мурмотіли до себе, а інші знов говорили тихим одноманітним голосом, вимовляючи з зусиллям слова і впадаючи потім в мовчання. Кожний стежив за своєю думкою, не звертаючи уваги на сусіда. На другім кінці кімнати стояла невеличка жарівниця з палаючим вугіллям. Побіч з нею сидів на стільчику худерлявий сивенький панок. Сперши підборіддя на руку, дивився безупинно в огонь.

Коли я увійшов, підбіг до мене брудний маляйчик з люлькою й опіюмом в руках і хотів показати вільне місце.

— Дякую, відповів я йому, але не маю заміру тут лишатися. Шукаю свого приятеля пана Ісаака Уайтнея, бо хочу сказати йому пару слів.

При цих словах щось порушилося з правого боку. Я дочув слабий стогін. Колиж придивився, то пізнав серед диму Уайтнея. Сидів він блідий, здичалий, з наїженим волоссям і дивився на мене.

— Боже! прошепотів він, то це ви, Ватсоне!

Він знаходився зараз в стані міцного зденервовання, наслідком отруєння опіюмом. Кожний його нерв тремтів.

— Котра зараз година, Ватсоне!

— Біля одинадцятої.

— Яке число маємо нині?

— Пятниця, 19 червня.

— Великий Боже! А я думав, що сьогодня середа. І напевно це так. Як можете ви так жартувати з таким бідаком як я!?

Тут закрив лице долонями й почав голосно плакати.

— Але ж запевняю вас, казав я йому, що нині дійсно пятниця і що ваша жінка вже два дні чекає на вас. Мусите соромитися самі себе!

— Соромлюся! Але ви милитеся, бо я тут знахожуся всього кілька годин. Випалив тільки три-чотирі люльки, зрештою не памятаю скільки! Добре, верну з вами до дому, бо не хочу більше непокоїти мою бідну, улюблену Кеті.

Дайте мені руку! Чи маєте фіякра?

— Так, чекає на нас перед домом.

— Добре, скористаймо з цього.

Я ще напевне щось винний, прошу, займіться цим, пане Ватсоне. Почуваю себе зовсім несвідомим і сам собі не дам ради.

Ми йшли вузьким переходом між двома рядами деревляних тапчанів з курцями. Я стримував віддих щоб не підпасти впливу одуряючих випарів отрути. Коли проходили повз худерлявого добродія, який сидів біля жарівниці, я почув, що мене потягнули за полу сурдута і якийсь тихий голос прошепотів: „Перейди повз мене, а потім озірнися.“ Я це чув цілком виразно. Отже озірнувся. Могло це походити тільки від старенького, побіч зі мною, пана, але він сидів таксамо нерухомо, впявши очі у вогонь.

Його люлька з опіюмом звішувалася між колінами, ніби вислизнула з його сонних пальців. Я відійшов ще зо два кроки і ще раз озірнувся. Що я тоді не крикнув зі здивовання, то це тільки то-

му, що вмію панувати над собою. Старенький панок, змінився так, що його не міг би ніхто, крім мене, пізнати. Словом, чоловік, що сидів при вогню, посміхаючися з мого здивовання, був ніхто інший, як Шерльок Хольмс! Він подав мені знак, щоб я зблизився до нього, потім відвернув обличчя в противну сторону й замінився знов на сонного старця.

— Хольмсе, спитав я, що ти тут робиш?

— Говори тихо, сказав він, бо я добре чую. Коли відправиш звідти свого нещасливого приятеля, я хотівби з тобою порозмовляти.

— Фіякер чекає на мене.

— Відішли його до дому. В цьому нема жадної небезпеки, бо він занатто змучений і вичерпаний, щоб удатися на нові вибрики. Напиши, раджу тобі, кілька слів своїй жінці, що мусимо задержатися й передай через фіякра.

— Зачекай на мене, за пять хвилин я прийду.

Ніколи не було можливо відмовити Хольмсові в чому будь, остільки рішучо й з найбільшим спокоєм висловлював він свої бажання. До того ж мені здавалося, що з хвилею коли всаджу Уайтнея до фіякра, устають мої обовязки що до нього. В кілька хвилин я написав картку до жінки, всадив до воза Уайтнея й заплатив по його рахунку.

Незабаром з притулища курців опіюма вийшла якась зігнена стареча постать і я побачив біля себе Шерльока Хольмса.

Ще цілих дві улиці ішов він тяжко з похиленими плечами, роблячи непевні кроки. Потім обдивився наоколо, випростувався й вибухнув веселим сміхом.

— А тепер, Ватсоне, скажи відверто: ти напевно думаєш, що я нарешті впав у хибну звичку курити опіюм, встрикувати кокаїну, або яку іншу отруту?

— Правда, я був дуже здивований, спіткавши тебе тут.

— Я не менше.

— Я шукав тут приятеля.

— А я — ворога.

— Ворога?

— Так, одного з моїх природніх ворогів, або кажучи точнійше — я шукав свою природну здобич. Словом ходить тут о певну надзвичайну історію. Я завсігди сподіваюсь, що в беззмістовному мурмотінню цих нещасливих знайду ключ до загадки, що так мене цікавить.

Колиб мене тільки пізнали в цій чорній дірі, то я напевно переплатив би свою цікавість життям, бо вже не раз користав з неї для своїх справ. Маляйчик, цей лицар темної зорі, присягнув мені кріваву пімсту. Побіч з будинком находиться канал, котрий міг би оповісти багато страшних історій про те, що там кидали темними хмарними ночами.

— Невже ж трупи?..

— Так, Ватсоне, трупи. Ми з тобою розбагатілиб, якби нам платили тисячу фунтів за кождого з цих нещасливих. Ціле це побережжя є огидним розбишацьким гніздом. Дуже побоююсь, що власне сюди втягнули проти волі Невіля Сен Клєра.

Тут Хольмс всадив до уст два пальці й переразливо засвистав. У віддаленню почувся такий самий свист, потім — туркотіння колес і хід коня.

З темряви підіхав мисливський візок з запаленими ліхтарями, що кидали дві довгих смуги світла.

— Ну, як же буде, Ватсоне? Чи їдеш зі мною? спитав Хольмс.

— Охоче, особливо коли можу тобі придатися.

— Вірний приятель завжди стане в пригоді, особливо, коли є письменником. Мій покій „Під Кедрами" має два ліжка.

— Під Кедрами?

— Так, властиво в домі Сен Клєра, бо маю там мешкати весь час своїх пошукувань.

— Де ж це?

— Під Лі, в графстві Кент. Маємо перед собою семимилеву подорож.

— Але я нічого не розумію!

— Зараз довідаєшся. Іване, ми поїдемо самі. Чекай на мене завтра біля одинадцятої. А тепер можеш іти. Їдемо!

Ми швидко поїхали через довгі порожні вулиці аж до широкого мосту, під яким плила мулиста Темза.

Хольмс поганяв коня мовчки, схиливши голову на груди, з виглядом людини, цілком захопленої своїми думками. Я не мав відваги перервати його. Тільки, коли ми відіхали вже кілька миль, Хольмс випростувався і запалив люльку з виразом людини задоволеної з себе і певної, що зробила все, що було в можливости.

— Ти, Ватсоне, сказав мені, посідаєш чудесний талан і тому з тебе неоцінений товариш! Тепер думаю, що маю сказати

цій жіночці, коли вийде мені на зустріч.

— Забуваєш, що я ще нічого не знаю.

— Маємо ще досить часу. Заки доїдемо, оповім тобі все з подробицями. Здається, що випадок є дуже немудрий, проте не знаю як до нього взятися.

— Оповідай же мені, прошу тебе.

— В травні 1884 року до Лі приїхав певний пан, назвиском Невіль Сен Клєр. Здавався бути заможнім. Для мешкання наняв велику вілю, запровадив чудовий город і жив під кожним поглядом на велику стопу. Поволі зазнайомився з сусідами й нарешті в 1887 році одружився з донькою місцевого броваря. Жінка обдарувала його двома дітьми. Властивого фаху він не мав, але брав участь в ріжних підприємствах. Реґулярно що дня рано удавався він до міста й повертав до дому потягом на пяту годину пополудни. Пан Сен Клєр має зараз тридцять сім літ; є це чоловік поважний, чулий батько й знайомі люблять його.

— В останній понеділок пан Невіль Сен Клєр поїхав до міста ранійше, ніж звичайно. Казав, що має важливі справи й обіцяв привезти свойому синові деревляні цеголочки для будування домиків. Того ж самого дня, в скорости по його відїзді, жінка дістала депешу, що на її імя прийшов вартісний пакунок, на якого вона довго чекала. Мала його відібрати в почтовому уряді пароплавного товариства Абердін. Якщо ти добре знаєш Лондон, то мусиш памятати, що цей уряд знаходиться на Френо Стріт, що лучиться з Свендем Стріт, на якій ти мене спіткав. Пані Сен Клєр поїхала, по сніданню, до міста, полагодила там кілька справ, відібрала свій пакунок і рівно о годині 4.35 хвилин ішла через Свендем Стріт в напрямі до двірця. Розумієш мене?

— Так, все для мене ясне.

— Памятаєш, що в понеділок було дуже гаряче. Пані Сен Клєр ішла поволі, оглядаючись чи не побачить де фіякра. Коли то почула нагло крик і остовпіла з переражения. На другім поверсі, у вікні стояв її чоловік, дивився на неї і махав рукою. Вікно було відчинене і тому вона могла добре придивитись йому й казала, що обличчя його було дуже схвильоване. Махнув ще кілька разів рукою і потім зник з вікна так швидко ніби його хтось відірвав звідти силою. Мимо того удалося їй зауважити, що хоч чо-

ловік і мав на собі чорний сурдут, як при відїзді з дому, але не мав на шиї ані ковнірця ані краватки.

Переконана, що йому щось сталося, пані Сен Клєр побігла по сходах на гору. Був це якраз той дім, де знаходиться притулище курців опіюму і де ти мене знайшов сьогодня в ночі. Отже впала вона до сіней й заміряла бігти далі по сходах на поверхи, коли шлях їй заступив той маляйчик, відштохнув її і при помочі другого, такого ж злодія, викинув на улицю. Пані Сен Клєр, повна жаху за долю мужа, побігла улицею й на щастя зустріла на розі Френо Стріт кілька поліцаїв, які під проводом інспектора поліції повернули з нею разом до того дому. Не зважаючи на затяту впертість власника дому, поліція увійшла до покою, де пані Сен Клєр бачила останній раз свого чоловіка. Всякий слід за ним загинув. Так, на цілому поверсі не було нікого опріч нещасливого огидно-

го вигляду каліки. Той присягався, що через усе передполудне в цьому покою не було нікого, опріч нього.

Його запевнення були такі правдоподібні, що інспектор починав набирати переконання, що пані Сен Клєр мусіла помилитися. Нагло вона закричала й побігла до столу, де стояло деревляне пуделко. Вона відчинила покривку і звідти випало кілька деревляних цеголок. Це була власне забавка, яку батько обіцяв синові.

Це відкриття, а разом з тим помітне замішання каліки переконало інспектора, що тут ходить о поважну справу. Перешукали всі покої і наслідки трусу дозволяли припускати, що тут вчинено страшний злочин. Ця фронтова кімната є сполучена з другою малою спальнею. Вікно спальні виходить на корабельні варстати. Між домом та варстатами є вузький перехід, сухий підчас відпливу і покритий на чотирі стопи водою підчас припливу. Вікно було широке і так уряджене, що його можна було підносити в ґору. При докладних оглядинах знайдено було кілька крапель крови на підвіконню. Так само було видко краплини крови на підлозі спальні. У фронтовім покою на підлозі за фіранкою лежало у купі ціле убрання пана Сен Клєра. Бракувало лише сурдута. Деж був сам нещасливий? Очевидно його викинули через вікно. Підозрілі плями крови не багато залишали надії що він є живий.

А тепер перейдемо до того, що ще більше плутає цілу справу. Якщо маляйчик спіткав пані Сен Клєр на долині сходів, через кілька хвилин по появі її чоловіка у вікні, значить в душогубстві участи не брав і являється побічною фіґурою. Для своєї оборони він твердить тільки, що нічого не знає, як рівно не може пояснити, яким способом убрання загинувшого пана знайшлося в покою за фіранкою.

Це про господаря. А тепер поговоримо про страшного каліку, який мешкає на другім поверсі гнізда курців опіюма. Це напевне була остання людина, яку бачив Невіль Сен Клєр. Називається він Гюґо Боун. Кожний, хто часто буває в Сіті, добре знає його вражаюче бридке обличчя. Він є фаховим жебраком, але щоб уникнути переслідуваннл поліції, провадить малу торгівлю восковими сірниками. Цей жебрак щодня засідає в куті під муром і розкладає там свій крам. Його вигляд настільки викликує співчуття, що до брудної його шапки, що лежить біля нього, падає рясний дощ милостині. Зовнішність його так вражає, що неможливо його не помітити. На голові має стріху рудого волосся, бліде обличчя перетинає страшна близна, що гоючися піднесла йому в страшливий спосіб уста з одного боку. До цього треба додати щелепи бульдоґа й гострі чорні очі, що цікаво відбиваються від рудого волосся. Це його відріжняє від інших жебраків таксамо як і його незвичайний дотеп. Наприклад, має він завжди готову відповідь на кинутий йому злосливий жарт. Таким є льокатор курильні опіюму, чоловік, який напевно останнім бачив Сен Клєра.

— Але ж це каліка, відповів я, що ж міг він сам зробити з чоловіком у розквіті сил?

— Він є калікою, бо навіть ходить на кулях, але мимо того виглядає міцним і зовсім добре збудованим. Яко лікар ти мусиш знати, як часто слабість одного члена винагороджується тим більшою силою другого.

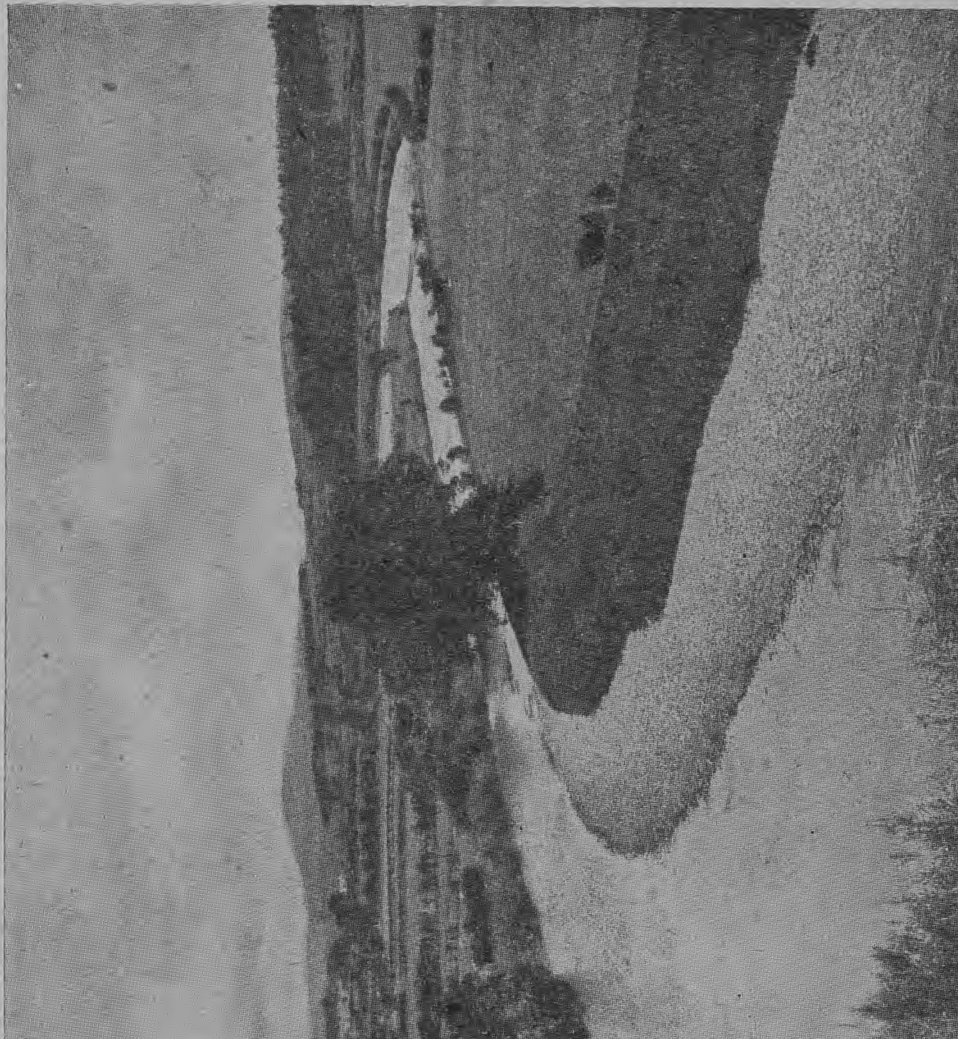
— Твоя правда! Кажи далі.

— Пані Сен Клєр зомліла, побачивши кров і один з поліціянтів відвіз її до дому. Інспектор Бертон, якому випало провадити це слідство, оглянув все уважно, але не знайшов нічого, що моглоб освітлити цю темну справу. Зроблено великий блуд а саме, що Боуна зараз же не арештували й дали йому можливість порозумітися з маляйчиком. Далі зробили другий блуд, а саме що заарештували його й перетрусили цілого, але не знайшли нічого обтяжаючого.

Правда, зауважено кілька крівавих плям на рукаві Боуна, але він твердить, що кров походить з його пальця, на якому дійсно була рана коло нігтя.

Помимо голосного протесту, запроваджено його на поліцію. Інспектор лишився на місці, сподіваючися, що відплив моря дасть йому новий матеріял.

Його передбачення були слушними, бо хоч на намулі не знайшли чого шукали, себто пана Невіля Сен Клєра, проте знайшли його сурдут. І як думаєш, що було в його кишенях? Ба! ніколи не відгадаєш. Обидві кишені були повні дрібними мідяними монетами! Було там 421 штук пенсів і 270 півпенсів. Нема нічого дивного, що хвилі не затягли його у море. Інша справа, коли ходить о людське

Один з гарних краєвидів у Скотляндії. Перед нами долина ріки Лідл. Ріка ця пливе серед урожайних піль. Особливо мальовничі її береги.

тіло. Між варстатами і домом течія є така міцна, що обтяжений сюрдут міг лишитися, підчас коли голе тіло могла захопити хвиля відпливу.

— Оскільки відомо мені, решту убрання знайдено вже перед тим в покою. Хибаж би тіло було убране тільки в сурдут?

— Ні, але цілий цей випадок дасться так або інакше пояснити.

Припустимо, що той Боун викинув Сен Клєра за вікно так, що його не бачило жадне людське око. Що ж мав далі робити? Проста річ позбавитися убрання, що могло його зрадити. Отже схопив сурдут. Коли вже мав його викинути, прийшла йому до голови думка, що не занурититься, тільки буде пливати на поверхні. Не міг гаяти часу, бо на долі чув голос пані Сен Клєр, яка сперечалася з маляйчиком, а може той його спільник подав йому знак, що наближається поліція. Треба було поспішати. Тому він біжить до темного кута. де складав свою жебрацьку добичу, набиває кишені сурдута мідними грішми, щоб його затопити і швиденько вертає до вікна. Він зробив би те саме з рештою убрання, але вже чув кроки на сходах, через що управився тільки зачинити вікно.

Це виглядає досить правдоподібним.

— Боуна, як я вже казав, заарештовано й запроваджено на поліцію. Такий то є теперішній стан речей.

Підчас цього оповідання ми минули останні передміські доми і тепер з обох боків тягнулися зелені живоплоти.

— Тепер ми зближаємось до Лі, сказав Шерльок Хольмс. Чи бачиш ти те світло межи деревами? Це є власне дім „Під Кедрами."

— Чомуж не займаєшся цією справою з Бекер Стріт?

— Бо дістаю тут найбільше відомостей. Пані Сен Клєр дуже ласкаво відступила мені дві світлині. Побачивши тебе, як мого приятеля, зустріне дуже привітно. Дуже мені прикро, що не привожу їй жадних відомостей про чоловіка. Галло! Гей!

Ми спинилися й на заклик Хольмса прибіг стаєнний хлопець і забрав коня. Коли ми зближалися до дому, двері відчинилися й на порозі стала невеликого росту, ясноволоса жінка. Убрана була в легку шовкову сукню з коронками при шиї й рукавах. Приглядалася вона у темряву, трохи схилившися наперед. Коли ми підійшли, звернула до нас стурбоване обличчя з виразом запитання в очах і напів відчиненими устами. Виглядала як живий знак запитання.

— Як же там справа? спитала.

Мій товариш знизив плечима і відповів.

— Нема жадних добрих відомостей? нетерпеливилася вона.

— Жадних.

— Але й злих нема?

— Ні.

— Дякую Богові! Прошу панів увійти. Ви мусите бути дуже змученими.

— Представляю вам свого приятеля доктора Ватсона. Вже не раз бував він мені дуже помічним. Щасливий випадок дав мені змогу привезти його сюди.

— Тішуся, що можу пізнати пана доктора, сказала пані Сен Клєр і сердешно стиснула мені руку. Даруйте, якщо не знайдете в мойому домі всіх вигід, але ви же знаєте, яке страшне нещастя спало на мою голову.

— Пане Хольмс, — звернулася вона до мого приятеля, коли ми увійшли до ясно освітленої їдальні, де стояла готова перекуска, — чи можу вас спитати про дещо і чи ви мені відповідатимете?

— Напевно.

Прошу не рахуватися з моїми почуваннями: я не істеричка, не зімлію від неприємних новин. Ходить мені почути вашу щиру думку про одну річ.

— Про що саме?

— Чи в глибині душі ви переконалися, що Невіль ше жиє?

Це питання помітно заклопотало Хольмса.

— Але прошу щиро відповідати, настоювала пані Сен Клєр.

— Якщо маю щиро відповідати, то думаю, що ні, сказав він нарешті.

— То ви думаєте. що він умер?

— Мені так здається.

— Забито його?

— Цього твердити не буду. Але можливо.

— Колиж це сталося?

— В понеділок.

— В такім разі поясніть мені, в який спосіб я могла нині дістати від нього лист?

— Що? — закричав Хольмс—лист?

— Так, пане, сьогодня!

Вона подала йому картку паперу.

— Чи можу перечитати?

— Дуже прошу.

Хольмс схопив листа, розклав на столі, присунув лямпу і почав уважно розглядати. Я також встав і дивився через рамя Хольмса.

Коверта була з грубого паперу і мала поштовий штемпель з Ґревсінду, з нинішньою датою, чи краще сказати, вчерашньою, бо вже було далеко по півночі.

— Письмо невправне, промурмотів Хольмс. Це напевно писав не ваш чоловік.

— Ні, але лист від нього.

— Видно, що той, хто писав, наперед розпитувався докладно за адресу.

— Чому ви так думаєте.

— Назвисько, як ви бачите, зовсім чорне, бо чорнило висохло на ньому само собою. Тоді як решта є сива — довід того, що при письмі уживали бібулу. Якби сього не було, то одна частина писанини не могла бути така чорна. Той, що писав, написав спочатку назвиско, потім настала павза, а вже згодом він доповнив адресу, бо не знав її докладно. Правда, це дрібничка, але нема нічого важливійшого від дрібничок. Тепер перейдемо до листа. Чи був він запечатаний?

— Так, його перстенем.

— А чи ви, пані, певні, що це підпис вашого чоловіка?

— Так, це один з його підписів.

— Один?

— Його підпис, коли він поспішає. Він дуже відріжняється від звичайного, але я його добре знаю.

Лист був такого змісту:

„Кохана, не бійся! Все буде знов добре. Зайшла тяжка помилка, але скоро все зясується. Будь терпелива.—Невіль."

— Олівцем на кавалочку вісімки без водяного знаку! Гм! міркував Шерльок Хольмс. Лист зістав кинений нині в Ґревсінді людиною, яка мала брудний великий палець. Га! коперту заліпляв хтось, хто жує тютюн. А чи ви не маєте жадного сумніву, що це правдивий підпис вашого мужа?

— Жадного. Це писав Невіль.

— І нині його надіслано з Ґревсінду? Здається, хмари починають розяснюватися, хоч ще не можна сказати, що небезпека минула.

— Але ж він жиє, пане Хольмсе!

— Так оскільки це не є хитрий підступ, щоб направити нас на фальшивий шлях. Перстень той нічого не значить. Могли йому його відібрати.

— Ні, ні, це його підпис.

— То правда. Але лист міг бути написаний в понеділок, а тільки нині його віддано на пошту.

— Можливо.

— А якщо це так, за цей час могло багато чого трапитися.

— Ах, пане Хольмс, не відбирайте мені надії, я добре знаю, що все гаразд! Між нами є така тісна звязь, що я мусілаб відчути, колиб йому загрожувалаб небезпека. Якраз в той день, коли я бачила його в останнє, він поранив собі в спальні палець. Я була тоді в їдальні, але зараз же побігла на гору, бо знала, що з ним щось трапилося. Чи думаєте, що я не зналаб за його смерть, коли навіть така дрібничка викликує в мені співчуття.

— Я за багато жив, щоб не знати, яку велику вартість має жіноче почуття там, де не потрафить нічого найкращий чоловічий аналіз. В цьому листі ви маєте поважне підтвердження вашої думки

Але якщо ваш чоловік жиє та навіть пише листи, то чому тримаєтеся здалека?

— Цього вам не поясню. Для мене це незрозуміле.

— Коли він вибирався з дому в понеділок, ні на що не натякав?

— Ні.

— І ви, пані, були дуже здивовані, побачивши його на Свендем Стріту?

— Надзвичайно.

— Чи вікно було відчинене?

— Так.

— Значить міг вас покликати?

— Так.

— Однак, оскільки мені відомо, видав тільки невиразний оклик?

— Так.

— А ви це зрозуміли, яко просьбу о поміч?

— Так. До того ж він підніс у гору руки.

— Але це міг бути також вираз здивовання. Може несподівана присутність ваша справила на нього таке враження, що він підніс руки.

— Можливо.

— Вам також здавалося, що його потягнули назад?

— Він нагло зникнув.

— Міг таксамо відскочити від вікна. А чи не бачили ви більше нікого в кімнаті?

— Ні, але той страшний каліка визнав, що тільки він був там, а маляйчик стояв на сходах.

— А чи ваш чоловік мав на собі своє звичайне убрання?

— Так, але без ковнірця й без краватки. Я бачила цілком виразно його голу шию.

— Чи не говорив вам колись за Свендем Стріт?

— Ніколи.

Чи ви ніколи не зауважали, що ваш чоловік курить опіюм?

— Ніколи.

— Дякую вам дуже за ці головні вказівки. Тепер прошу дозволити нам трошки покріпитися, а потім відійти, бо завтра чекає нас тяжка праця.

Нам приготовили великий приємний покій і я незабаром лежав у ліжку, бо змучився нічними пригодами. Хольмс — противно, міг працювати в день таксамо як у ночі і тепер я бачив, що він збирається чувати до ранку. Розібравшися, загорнувся в свій широкий блакитний шляфрок і почав обходити покій, збираючи звідусюди подушки. З них улаштував собі рід східнього сидження, на якому сів зі схрещеними ногами і поклав перед собою пачку тютюну і сірники. Я бачив як він там сидів, при слабому світлі лямпи зі своєю старенькою глиняною люлькою в устах. Так сидів, коли я засипав і таким я побачив його, коли прокинувся від соняшного проміння.

Ще стирчала у нього люлька з уст, ще клубився дим навколо і цілий покій був повний запаху тютюну. Але з пачки, яку я бачив у ночі, не лишилося нічого.

— Чи ти вже прокинувся, Ватсоне? спитав він мене.

— Так.

— Чи ти готовий до подорожі?

— Розуміється.

— То убирайся. Ще ніхто не збудився, але я знаю, де спить стаєнний хлопець і зможемо дістати візок. Ціла його постать цілковито змінилася і очі блищали, уста усміхалися. Коли я убрався, Хольмс почав мені оповідати, що заміряє робити.

— Мушу тепер випробувати одну зі своїх теорій. Здається мені, Ватсоне, перед тобою стоїть найбільший з европейських віслюків. Але здається, що я нарешті знайшов ключ до цієї історії!

— А де ж він? спитав я сміючися.

— В лазенці — відповів він. Так, я не жартую, тягнув далі, бачучи вираз недовіря на мойому обличчю. Я тільки що звідти і маю його тут у шкіряній торбі. А тепер, наперед, мій друже, побачимо, чи підійде він до замка.

За пару хвиль ми вже їхали по Лондонському шляху.

— Цей випадок є дуже незвичайний, сказав Хольмс, поганяючи коня. Я засліп як кріт, мушу це визнати. Але краще побачити пізно ніж ніколи.

Лишивши за собою Ветерльоо Брідж Стріт, ми завернули направо і підїхали до бюра поліції на Боу Стріт. Там Хольмса дуже добре знали і тому обидва вартові поліцаї привітали нас. Один з них тримав коня, а другий впровадив нас.

— Хто зараз дижурує? спитав Хольмс.

— Інспектор Бредстріт.

— Ага, добрий день, пане Бредстріте, що чувати? Чи можу з вами поговорити?

— Розуміється, пане Хольмсе, відповів високий, ставний урядник в уніформі, який ішов до нас коритарем з камяною

підлогою. Прошу вступити до мойого покою.

Це була маленька кімнатка, умебльована як взагалі бюра. На столі лежала велика книга. На стіні висів телєфон.

Інспектор сів при бюрку.

— Чим можу вам служити?

— Прихожу в справі того жебрака, Боуна, памятаєте? На ньому тяжить підозріння, що це він спричинився до зникнення пана Невіля де Сен Клєр з Лі.

— Так, його заарештовано і будуть ще раз переслухувати.

— Мені це вже казали. Чи він тут?

— Так.

— Чи він спокійно заховується?

— Ми з ним не маємо жадного клопоту. Але що це за нехлюя!

— Нехлюя?!

— Ба! Ледве намовили його мити собі руки. А лице має брудне як коміняр. Скоро надійде до нього черга на купель, якої він дуже потрібує, запевняю вас.

— Охочеб на нього подивився.

— Коли так, це легко зробити. Прошу йти за мною. Вашу торбу можете тут лишити.

— Ні, дякую, візьму її з собою.

— Тоді прошу!

Попровадив нас довгим коритарем, інспектор Бредстріт відчинив міцні заґратовані двері; за ними були кручені сходи, якими ми прийшли до другого коритару, де по обох боках був ряд дверей.

— Треті двері! направо, сказав Бредстріт. Ось тут!

Тихенько відсунув засовку і подивився через отвір.

— Спить, сказав він. Тепер можете добре до нього придивитися.

Ми удвох зблизилися до заґратованого віконця. Вязень мав обличчя звернене до нас. Спав глибоко, віддихаючи міцно й вільно. Це був чоловік середнього віку, нужденно убраний, як цього вимагає фах жебрака. Сурдут мав подертий і через діри виглядала сорочка. Інспектор слушно казав, що вязень є незвичайно брудний. Але навіть груба верства бруду не могла заховати його переражаючої гидоти.

Стара близна бігла широкою смугою від ока до уст. При загоєнню вона піднесла у верх горішню губу і відслонила таким чином три зуби, що все разом виглядало яко постійний злий посміх. Густа стріха рудого волосся спадала на чоло до самих очей.

— Дивіться, що за краса! засміявся інспектор.

— Будь, що будь, зауважив Хольмс, але його треба вмити. Передбачаючи це, я взяв з собою необхідні для цього приладдя.

Тут, на моє превелике здивовання, розкрив торбу й вийняв з неї величезну губку.

— Га! Га! засміявся інспектор. Що за весела людина з вас, пане Хольмсе!

— Прошу вас потихесеньку відчинити двері,, а там вже ми вмиємо вязня, щоб мав пристійний вигляд.

— Це йому не зашкодить, сказав інспектор, хоч і вмитим не прикрасить своєї келії.

Ми увійшли. Сплячий трохи поворушився, але по хвилі запав знов у глибокий сон. Хольмс підійшов до збанка з водою, намочив губку і двічі міцно потер нею лице вязня.

— Панове, крикнув Хольмс, дозволяю собі представити вам пана Невіля де Сен Клєр з Лі в графстві Кент.

Я ще ніколи не бачив нічого подібного. Обличчя чоловіка облуплювалося під губкою як дерево з кори. З нього зійшла погана бронзова фарба. Зникла страшна оболона і виправилася викривлена горішня губа, що надавала обличчю відразливий вигляд. Ще одний міцний рух і не було вже розчухраної рудої чуприни!

Перед нами на ліжку сидів блідий, сумний, пристійний брунет з делікатною шкірою.

Перетирав собі очі і сонно роздивлявся.

Нагло опритомнів і мусів усвідомити собі свій стан, бо з голосним окриком сховав обличчя в подушці.

— Великий Боже, крикнув інспектор —але ж це загинувший! Пізнаю його зі світлини.

— Вязен звернувся до нас зі спокоєм людини, яка віддається в руки долі.

— Так, відказав. А тепер прошу панів мені сказати, в чому мене обвиняється?

— Ваша правда, сказав інспектор, сміючися. Обвинувачення паде само собою. Вже двадцять сім літ служу і ніколи ще не трапилося мені нічого подібного.

— Якщо я Невіль Сен Клєр, то ясно, що нікого не замордував і ви мене затримуєте тут безправно.

— Так, тут нема злочину, сказав

Хольмс, тільки зайшла велика помилка. Ви, пане Сен Клєр, краще зробилиб, колиб в усьому довірилися своїй дружині.

— Я робив це тільки для дітей, простогнав вязень. Тепер вже вони будуть соромитися свого батька!

— Боже, що за ганьба спала на мене! Що маю тепер робити?

Хольмс сів коло нього на ліжку й, поклавши приязно руку йому на плече, сказав:

— Коли справа піде до суду, то ясно, що людність довідається за все. Коли ж ви доведете перед поліцією, що нема підстав взагалі обвиняти вас, то думаю, преса за це не довідається. В цей спосіб ви уникнете розголосу і суду.

— Нехай вас благословить небо! закричав палко вязень. Волію увязнення, навіть гостру кару, ніж зрадити свою нещасливу таємницю і кинути ганьбу на голову моїх дітей.

— Вам першим оповім свою історію. Мій батько був учителем в Честерфільді і дуже дбав про моє виховання. В юних літах я багато подорожував і нарешті став репортером одної з лондонських часописей. Певного дня редактор побажав мати артикул про жебранину в Лондоні. Я зобовязався його написати. Мені здавалось, що я зможу зібрати найкращий матеріял для артикула тільки, коли сам спробую цього ремесла. Отже я зафарбувався відповідним розчином, а щоб надати собі ще більше нещасливий вигляд, намалював собі близну і підніс плястром горішну губу. На голову я убрав руду перуку і став у найбільше жвавім пункті міста ніби яко продавець сірників, а в дійсности яко жебрак. По семи годинах вартування я вернув до дому й переконався зі здивованням, що нажебрав не менш і не більш як двадмять шість шілінґів і чотирі пенси.

Я написав свою статтю і не думав більше про цю виправу, коли то в коротці я мусів заплатити за одного зі своїх приятелів борг у двадцять пять фунтів стерлінґів. Я підписав колись за нього вексель і тепер не знав, що маю робити. Нагло прийшла мені до голови думка. Випросивши собі від кредитора двохтижневу проволоку, я ужив цього часу на жебрання в місті. На протязі десяти днів я зібрав гроші й повернув борг.

Можете собі уявити, панове, як мені стало тепер образно працювати в часописі за два фунти тижнево, знаючи, що досить трохи фарби й безчинного сидіння, надставляючи капелюха, щоб за один день зібрати цю квоту!

Довго я боровся з самим собою, але користолюбивість перемогла. Закинувши репортерську працю, я щодня сидів на свойому звичайному місці, викликував співчуття своїм нещасливим виглядом і набивав кишені мідяними грішми.

Тільки одна людина знала мою таємницю — це власник лихого шинку на Свендем Стріт. Я винайняв у нього покій, за який дуже добре платив.

Швидко виявилося, що збираю дуже значні суми. Правда, я вмів добре характеризуватися, завсіди мав дотепну відповідь і нарешті набрав у цьому такої вправи, що незабаром став відомим цілому місту. Ніколи моя денна здобич не була менше ніж два фунти.

Я винайняв дім за містом, одружився і ніхто навіть не підозрівав, чим заробляю на життя.

Останнього понеділку я кінчав підрахунок своєї добичі і був біля вікна в кімнаті над курильнею опіюма, коли несподівано побачив на вулиці свою жінку.

Вона стояла і дивилася на мене.

Переражений, я крикнув, підніс руку щоб заслонити обличчя і кинувся до свого господаря, просячи щоб нікого не впускав. Я чув голос жінки на долині, але знав, що її не впустять. Тимчасом я передягнувся назад у жебрацький одяг, захарактеризувався й убрав руду перуку. Навіть жінка не моглаб мене пізнати в цьому вигляді. Але тоді мені впало в голову, що покій можуть зревідувати і що тоді знайдуть моє убрання. Швиденько я відчинив вікно, причому знов поранив свій палець, що його перед тим я покалічив, і схопивши сурдут, кинув його за вікно, де він зник у Темзі. Я мав зробити це і з рештою одягу, але в тій хвилі почув кроки поліціянтів на сходах і незабаром на моє велике задоволення, замість бути пізнанним яко Невіль Сен Клєр, лишився заарештований як його забійця.

Далі не маю вже чого казати. Мені бажалося яко можна довше заховати жебрацьку маску. Знаючи, однак, що жінка непокоїтиметься, я зняв з пальця перстень і віддав його маляйчикові, разом з листом до жінки.

— Слухайте, пане, звернувся до вязня інспектор. Коли ви хочете, щоб поліція

мовчала, як могила за вашу пригоду, мусите обіцяти, що ніколи більше не повернете до жебрання. Ґюґо Боун мусить зникнути.

— Я це вже самому собі присягнув, пане інспекторе. Ґюґо Боун вже не істнує!

— Пане Хольмс, запитав інспектор мого друга, тільки вам завдячуємо зясування цієї таємниці. Якою ж дорогою ви дійшли до цього?

— Сів вигідно на пять подушок і випалив порядну порцію тютюну. Но, Ватсоне, вертаймо на Бекер Стріт. На вас певно чекає смачний сніданок!

Крілики та Заяці

Як іще старий, сивий дідо жив, то було добре. Дідо мав прекрасний та й дуже великий сад. Коло саду були грядки з усілякою городиною, а трошки далі подвіря з хатою. В саду було повно білесеньких кріликів, а за садом, на сіножатці, в лозах над річкою—повнісінько зайців. Тому, що огорожа довкола саду була дуже лиха та дірява, зайці частенько приходили в сад у гості до кріликів, а крілики забігали на сіножатку до зайців. Всюди повно було свіжої, зеленої травички й конюшини, а в городі росла розкішна, соковита капуста. Звірятка жили собі в згоді, та паслися спокійно.

Правда: деколи й між ними приходило до суперечки, головно через упертих зайців. Зайці, бачите, дуже сердились, що крілики не хотіли слухати їхніх байок:

— Колись давно, дуже давно, так казали зайці, не було на світі ніяких кріликів, а був тільки один великий та славний заячий рід, і ввесь дідів сад належав тому заячому родові. Тим то й ви не повинні називати себе ніякими кріликами. Називайте себе зайцями. Тримаймося всі разом, то буде з нас один великий заячий нарід. Так, бувало, любив говорити старий зайчик, Яць Куцохвостий.

А крілики на те відповідали:

— Як же ми можемо казати, що ми зайці? Адже зайці живуть у лісі та на полі, а ми будуємо свої нори близько людських осель. Зайці завжди бувають сірі, а між кріликами побачиш усякі краски. От ми, наприклад, тут у старого діда, всі білі, а очі маємо червоні. Ні! Нас ніяк не годиться називати зайцями . . . !

Аж раз якось старий дідусь умер.

Зайці небавом побачили, що в саду нема ніякого порядку; ніхто вже ані молодих щепів не стереже, ані дір у плоті не латає. От вони тоді цілою гурмою кинулись у дідів сад та й на город, і стали обгризати молоді деревця. А далі виписали на капустяному листку такий маніфест:

„Ми завоювали сад і город. Він тепер наш. Тому ви всі, що досі називали себе кріликами, будете зватись зайці. Тіштеся отже й радійте, бо з цього часу ви, разом зо своїми жінками й дітьми належите до великого заячого царства."

Одначе крілики не багато думавши, схрупали той капустяний маніфест, і далі називали себе кріликами.

Зайців це страшенно обурило. Вони покликали перед себе всю крілячу старшину, та гострим тоном запитали:

— Будете ви вже раз зайцями, чи не будете . . . ?

— Ні! Не будемо! — рішуче відповіли крілики. — Радніше згинемо всі! Коли Бог сотворив нас кріликами, то якже ви хочете, щоб ми тепер поробились зайцями?!..

— Є на це рада! — закликали зайці. —Вас можна буде зверха перемалювати.

Так сказавши, вони силоміць затягнули кріликів у якусь калабаню, та стали їх мазати болотом. І дійсно: білі крілики виходили звідти цілковито сірі, мов би й справжні зайці.

Але вони зараз утікали й ховались до своїх нор. А там, за якийсь час повисихала на них шерсть, болото повідпадало, й вони знов вилазили на Божий світ білі, як молоко.

Побачили зайці, що зо старими, впертими крілями не дійдуть ніяк до ладу, та й узялись до молоденьких кріляток. Побудували для них велику заячу школу. У школі тій малі крілятка мусіли вчитись по-заячому на двох лапках стояти, по-заячому вусиками рухати, по-заячому задніми ніжками витупувати. Там їх також і перемальовували на сіро.

От прийде, бувало, таке мале крілятко з тієї заячої школи додому, до нори, цілісіньке сіре аж по вуха, та й каже:

— Мамо! Я взе не крілик, я зайцик! А вся наса земля—взе не наса, а заяца. Ми взе тепер налезимо до великої заяцої дерзави. Кріликів ніколи на світі не було, та й нема. На світі є лис сірі зайці.

А кріляча мама лиш головою сумно похитає, та й каже:

— Як тобі, синку, не стидно таке говорити? Та ж Бог тебе кріликом сотворив! А все оте сіре, що на тобі, то болото—а не твоя природна краска. Не відрікайся, дитино, свого роду, бо це дуже поганий, дуже великий гріх!

Засоромиться бідне крілятко, спустить очі додолу, та й уже не знає, що казати. А мати його тим часом старанно з того болота обчистить, обдрапає, оближе. А все приговорює та постійно навчає, що треба вірно триматися свого крілячого роду.

А вранці на другий день іде мале крілятко до заячої школи, але вже знову біленьке, мов сніг. А коли в школі запитають його, що воно за одне, то воно відважно й сміло відповідає: „Я крілик."

І було так довгий час. Зайці перемальовували кріликів на сіро, а крілики назад змивали з себе ту краску, бо всі вони любили й шанували свій дорогий крілячий рід.

Накінець і зайцям заблисла мудра гадка в голові. Вони зрозуміли, що з упертими кріликами нічого не виграють, тому позволили їм ходити в стародавній крілячій одежі так, як їх Бог сотворив, і називати себе не зайцями—а кріликами.

ЯК КАНЬОВСЬКИЙ ПРОБУВАВ ДІДІВ

Раз пан Каньовський побачив на відпусті багато дідів - жебраків, і казав їх усіх покликати до себе.

Приходять вони до нього, а він дивиться й бачить, що між ними є й старі, й молоді, хорі, каліки й здорові, та й думає собі: „Чекайте, я вас випробую". І він казав слугам викопати на вигоні рів, сяжень широкий, і сяжень глибокий, а потім так відізвався до дідів:

— Слухайте, діди! Мусите всі один за одним скакати через цей рів. Але памятайте собі: хто перескочить, одержить золотого дуката, а хто впаде в рів, дістане двадцять і пять буків.

Почувши таке, кожний дід став силкуватись, як лиш міг, щоб перескочити. І дійсно: котрі між ними були сильні й здорові, то ті легко поперескакували, а ті, що були немічні, слабі й каліки, попадали до рова. І Каньовський тим, що попадали, дав по дукатові:

— Ви, — каже, видно, що слабі, та й не годні робити . . .

А до тих, що поперескакували, й каже:

— А ви, драбуги, нероби, дармоїди, скакати годні, а робити ні? Ану хлопці, дайте їм по двадцять і пять канчуків, а потім беріть їх до ціпа й до вилів, нехай роблять!

ЯКА МАЄ БУТИ ЖІНКА?

1. Жінка має бути як зірка — ясна й чиста. Жінка не повинна бути як зірка — відірвана від землі.

2. Жінка повинна бути як бальон, що підноситься вгору; так і вона має підносити чоловіка на дусі. Жінка не повинна бути як бальон — у середині порожна.

3. Жінка повинна бути як хоруговка, щоб знати, звідкіля який вітер віє. Жінка не повинна бути як хоруговка, що крутиться за кожним вітром.

4. Жінка повинна бути як щітка, що є знаком харности й порядку. Жінка не повинна бути як щітка, що дряпає все ,чого доторкнеться.

5. Жінка повинна бути як пчілка, що з кожної квітки збирає мід. Жінка не повинна бути як пчілка, що має трійливе жало.

6. Жінка повинна бути як автор цих жартів, що в кожнім параґрафі каже так і ні. Але жінка не має бути, як автор цих жартів, що говорить, що їй слинка принесе на язик.

Прийшли жнива — ходить жінка, як нежива; прийшла Покрова дивись! жінка здорова!...

Не чуюся добре

Мати: — Чому, Ромцю, не збираєшся до школи? Таж вже пізна година.

Ромцьо: — Не чуюся добре.

— Мати: — Де не чуєшся добре?

Ромцьо: — Та в школі.

ДОТЕПНИЙ

Селянин, приїхавши до міста, побачив велике збіговисько людей і питає одного міщанина:

— що тут сталося?

Міщух був жартливої вдачі і каже:

— Оце корова знесла велике яйце. Ніхто не знає, що з нього вилупиться. А ви як гадаєте?

— Здається мені, — каже селянин, — що з нього вийде такий бичок як ви.

Кваліфікація на воєнного кухаря

Серед воєнного табору стоїть котел до варення зупи. Біля нього сидить кухарський помічник і обирає цибулю.

— Що зробити з цибулею? — питається кухаря.

Вкинь до кітла.

— А що зробити з морквою?

— Вкинь до кітла.

— Як з бараболями?

— Вкинь до кітла.

Після того кухар узяв мясо і теж кинув до кітла. Здивований помічник питається:

— Пане кухарю, не гнівайтеся, але що ви варили заки прийшли до війська?

— Асфальтову смолу у великих кітлах. Там, як мабуть знаєш, можна теж усе кинути і мазюка вийде знаменита.

Наукова відповідь

Одна старша панна обурюється в розмові на поведінку сучасної молоді і каже: „Бо це не є ніяка любов, прошу панства. Ну, нехай, хто мені подасть наукову дефініцію любови?"

Один професор обертається і каже: „Це не так важко. Любов, прошу пані, одного індивідуум до другого це диспозиція інтерпретувати якнайбільшу суму явищ своєю аперципційною здібністю по лінії бажання, що є вислідною між фізичними потребами і духовими аспіраціями.

Зрозуміли!...

Наука

— Мамо, я попарив собі палця в гарячій воді.

— А чого ж ти так зробив? Заки вложиш палця до води, треба перше спробувати, чи гаряча.

ПАТРІОТА

Один пан в підвищенім алькоголем настрою хоче увійти до салі, де робила виставу одна з громадських орґанізацій, де чистий зиск призначався на патріотичні цілі.

Коли він почув, що не можуть його впустити, то дуже здивувався.

— Як-то? Аджеж я маю білєта? — запитав, — чи може так повно?

— Ні; але не можна йти в такім стані до салі, бо ви ледве тримаєтесь на ногах.

— А що ви гадаєте, що я купив би білєта, колиб був тверезий?

СПРИТНИЙ КІНЬ

Задиханий фармер прибіг до ветеринара і просить порятунку, щоб не вмерти від порошку, який він мав дати коневі.

— Але нащо ви його зужили, коли я вам виразно казав насипать в рурку і дмухнути коневі в рот?

— Та я так і зробив, але видно кінь того порошку не любить і дмухнув скорше, ніж я.

Результат

Лікар до пацієнта: — А чи ви робили вчера глибоке віддихання, як це я вам поручив?

— Робив?

— Гаразд! А чи чуєте вже який результат із того?

— Очевидно! Камізелька ззаду зовсім потріскала...

З уст народа

До свого роду хоч через воду.

Замуж іти — то не дощеву годину перестояти.

Не страшно женитись, а страшно журитись.

В жидівській школі питає учитель маленького жидика — чи знає, чим згрішили брати Йосифа, продаючи його єгиптянам.

— Знаю, — каже запитаний. — Вони його за дешево продали.

Промовець: — Я вам, браття й сестри, нині скажу все, що я знаю.

Голос з публики: — Ну, то віче скоро скінчиться.

Нові думки про сон

Сонце й сон.

Все, що живе на землі, є дитиною сонця. Кожне з них можна би прирівняти до мотору, що крутиться доти, доки воно світить. Тому, що сонце все освічує лише половину земної кулі, завжди живе лише половина сотворінь. Скоро лише життєдайне соняшне світло пересунеться на один ступінь довжини, а за ним надтягне темрява, завмирає на цій смузі життя квітки стулюють свої пелюстки, листочки хиляться вділ, ростини перестають побирати з повітря двоокис угля й не асимілюють його, комахи залазять у щілини, а пташки не цвірінькають так мило для нашого вуха, як у день. Лише хижаки виповзують зі своїх криївок, щоби насититися добичю. Діти сонця сплять. Восені, як сонце починає кружляти чимраз нижче над овидом, дерева скидають своє листя, перестають жити й майже пів року сплять. А з ними завмирають усі нижчі тварини, що ще не навчилися обходитися без сонця й хоронитися перед студіню. Комашка дубіє, каба залазить у намул і дрімає так до весни. Кажан (лилик) загортається в свої крильця, їжак звивається в клубок і навіть вуйко-бурмило засипляє сном праведних. Майже пів року вони просипляють. Ростинам і нижчим холоднокровним тваринам випадає з рахунку їх життя три четвертини через ніч і зимовий сон. Лиш одну четвертину вони проводять у повній свідомості без сну.

Та в історії нашої планети виступає дуже замітна подія: живе сотворіння — дитя сонця еманципується від свойого батька сонця. Воно виучується нагромаджувати в собі великі маси ростинної поживи й спалювати її в собі поволі. Ростинні матерії це стиснене тепло сонця, ростинна пожива це проковтнене світло сонц. З цими нагромадженими припасами соняшної енерґії мандрує тварина крізь життя, крізь ніч і зиму.

Та навіть найвище теплокровне сотворіння не виеманципувалося (зробилося незалежним) ще від сонця. Правда, воно не є вже в зимі мертве, зате вночі, яку можна би назвати зимою дня, в холодну, безсоняшну ніч воно спить. Нічний сон теплокровних тварин це мабуть ніщо інше, як історичний остаток з ранніх часів звірячого роду, коли тварини були здані на сонце й не могли іще жити серед ночі й зимна. Та поволі тварини навчилися вилучувати зимовий сон. Можемо ступінь за ступнем слідкувати, як цей процес визволюванню ізпід зимового сну поступає крок за кроком вперед. Нижчі ссавці не звільнилися ще від нього. Птахи радять собі тим способом, що втікають перед зимою у вирій на південь. Розвиток нинішнього тваринного світу, а головно розвиток людської культури, змагає в напрямку до як найбільшого обмеження, а може навіть до повної перемоги нічного сну. Сон — це атавізм (поворот) у тім загальнім, ранньо-історичнім змислі, що всі сотворіння прийшли на світ як діти сонця. Коли вони, як соняшні мотори, мусіли припиняти свій рух уночі й зимі. Правда, сьогодні вони перемогли зиму, як менше темну частину безсоняшного часу, але вночі вони западають у давній, колишній сон.

Інакше дивиться на сон знаний психольоґ і дослідник тварин Теодор Цель. На його думку, сон це притаювання, вдавання мертвого слабих, безборонних тварин перед нічними хижаками, щось подібне, як це ще сьогодні роблять деякі хрущики й комашки.

Сон займав людські уми від давен давна. Ним займалися вчені, фільософи й поети. Для цих останніх сон це той, „що розвязує замотаний клубок життя, це смерть кожного дня, купіль трудів, бальсам серцевих ран, друга страва на пирі природи, головна страва на бенкеті життя."

Сон — навмисна смерть?

Точні наукові досліди над сном почалися щойно в наших часах. Щойно вони положили перші обєктивні основи під зрозуміння цього таємничого чуда природи. Кожний з нас знає, якто хрущики прокидуються неживими. Є це охоронний рефлекс (відрух), який можна ви-

кликати дотиком певних місць на тілі. У сонечка (зазульки) можна викликати це явище, як доторкнутися його грудних сеґментів; сонечко оживає за дотиком його черевних сеґментів. В одного роду блощить самчик вилазить на вище положений листок і там жде на „вибрану свого серця.” Скоро побачить, що на нижче положенім листочку лізе самичка, кидається на неї, але так, щоби поцілити в вільне місце між головою й грудним щитом. Поцілить, то самичка попадає в памороки й він може задоволити свої бажання; не поцілить — то пропав. Красуня розлючена його незручністю, ловить його і вбиває на місці.

Подібні стани, як удавання неживого або відрухові поневільні паралїжі, приходять також і у вищих тварин ба навіть у людини. У них можна викликати паралїжовий відрух головно при помочі очей. Коли курку притиснути головою до землі, а поперед очима потягти сюди й туди крейдою, то курка буде загіпнотизована, себто буде „зачарована” рефлєксом, який роблять рухи крейди на її очі, і то спеціяльно на її зорові мязи. Подібним способом загіпнотизовує гадюка свою жертву. Гадюка впялює в неї свій зір, випрямлюється високо вгору, а жертва не може відірвати від неї свого зору й тому не може порушитися. Подібно поступає гіпнотизер із людьми. Він або полонює зір свого медія або тим способом, що впялює в нього свій зір, або тим, що держить перед його очима лискучий діямант. Таким способом наступає такий самий відруховий поневільний параліж, каталєпсія, у людей, які дають легко впливати на себе, які легко піддаються чужій суґґестії. Гіпноза це стан примусового паралїжу, споріднений з удаванням мертвого у тварин і є девчім подібний до нормального сну. Гіпнозу можна легко перевести в сон.

Ті й деякі інші спостереження веліли припускати, що сон реґулюють нервні осередки, що стоять у звязку зі здоровим осередком. Це припущення потвердила нова хороба, що виринула щойно в наших часах. Є це ґрипа голови, себто запалення мізку, що виступає в парі зі сплячкою (лєтарґом). Як при ґрипі голови запалення приблизиться до ядра нервів очних мязів на задній стіні третьої мізкової комори, на переході між межимоззям та середмоззям, то рівночасно з паралїжем очних мязів виступає або сплячка або безсонність. Як хоробливий процес поступає ззаду вперед, то хорого огортає безупинна втома; коли навпаки, процес поступає з переду назад, то хорого огортає безупинний неспокій. На задній стіні третьої мізкової комори находиться у людини осередок, що кермує сном, коротко — осередок сну. Осередок цей складається з двох частин, що ділають супротивно. Як захорує передня частина, то людина тратить сон, а як захорує задня, то людина хорує на сплячку. Одна частина є осередком сну, а друга безсонности. Як це видко на затроєних сонними засобами, ці засоби ділають через спеціяльний вплив на цю околицю мізку.

Сон, який викликують ці осередки незнаним іще нам способом, є подвійним процесом. Осередок сну ділає з одного боку на анімальну нервну систему, на мізкову кору, що лежить перед ним і над ним, з другого боку на центральну частину веґетативної системи, що лежить насподі четвертої мізкової комори і в продовженім хребовім стрижені, ззаду й під ним. Осередок сну бльокує мізкову кору, себто відрізує її від зовсішнього світу. До осередка свідомости не дістаються вже через змислові орґани ніякі подразнення, людина вже ззовні нічого не бачить, не чує, не відчуває — вона спить. Славний клінік Штрімпель слідив одного нервово хорого. Всі його змислові апарати, з виїмком одного ока й вуха, були завмерлі. Також його шкіра була нечула. Коли Штрімпель заткав цьому хорому вухо ватою й держав свою руку перед тим його оком, на яке він бачив, то хорий засипляв. Сон це бльокада мізку. Вміння засипляти полягає на тім, щоби могти збльокувати (відрізати, відділити) свій мозок від вражінь зовнішнього світу. Хто нічого більше вже не думає й нічого більше не відчуває, той спить. Хто може припинити свої думки, є мистцем у засиплянні подібно, як Наполєон. Наполєон зрадив своє вміння бути чуйним і засипляти: „Ріжні справи лежать у моїм мізку посортовані наче в шуфлядах. Одну висуваю, другу засуваю, як сам хочу. Як хочу відпочити, замикаю всі шуфлядки — і сплю.” Крім бльокади мізкової кори, яка веде до сну мізку, наступає загальмування веґетативних осередків і веґетативний сон, сон тіла. Напруження мязів розпружується, мязи стають вялі, віддих глибокий, биття серця стає по-

вільніше, залози обмежують свою діяльність. Катар, що в день не давав нам спокою, в сні наче кудись дівся. Як уранці пробудимося, тішимося, що не маємо вже катару; та за чверть години бачимо, що це вилічення також лише сновиддям; сном і сновиддям залоз, які, подібно, як мізкова кора, є бльоковані підчас сну сіла.

Сон і свідомість.

В нормальних відносинах осередки сну й чуйности вилучують рівнобіжно чинності мізку й тіла. Вони заразом є чуйні й рівночасно сплять. Одначе пори спання мізку й тіла можуть часово пересунутися. Такі малі пересунення кожний може спостерігати на самім собі або на своїм окруженні. Як заснемо, але в „півсні" неспокійно перекидаємося з боку на бік, то наш мозок уже спить, але тіло є ще чуйне. Як ми вранці прочуняємо й уже думаємо, але ще не можемо піднятися, бо наші члени є наче „спараліжовані," то наш мозок є вже чуйний (пробудився), але тіло ще спить. Ці пересунення найбільше впадають в очі підчас хоріб, а саме в горячці. Сильні пересунення можуть довести до дуже особливих хоріб. На початку століття один роман держав у напруженні цілий світ. А саме на початку цього роману находять у ліжку неживого чоловіка. Жінка стоїть перед небіжчиком і дає себе потішати приятелеві, помивачка забавляється розмовою з служницею, розводячися про одружіння молодої вдови. Приходять правдиві й фальшиві приятелі й балакають про мерця. А він чує все, бо зовсім не мертвий. На нім лежить „змора": мозок є чуйний, він чує, відчуває й хоче говорити, пірвати тіло вгору із сонного лежання, але не може: частину нервного проводу, що веде до тіла, бльокує осередок сну й не одержує від мізкової кори ніяких рухомих подразнень.

Та знаний і противний випадок: мозок спить; від зовнішнього світу він не відбирає ніяких подразнень, бо його бльокує осередок сну. Як у кожнім сні, він є зовсім неприголомшений, лише переповнений сонними привидами. Мозок думає, чує й „ділає." Нормально ці ділання не доходять до виконання, бо зблоковані й проводи до тіла. Але виїмково в цих випадках сонні подразнення мізкової кори пливуть до тіла дійсно наче в стані чуйности (неспання) й тіло виконує прикази мізкової кори: не лежить спокійно в ліжку але підноситься бере за клямку, відчиняє двері, іде по сходах — ходить при світлі місяця (сновида, стан: сомнамбулізм). Змора це сон тіла без сну мізку, а сомнамбулім — це сон мізку при чуйності тіла. Гіпноза це штучно викликаний стан, подібний до сну, в якім сон мізку й тіла, хоч не зовсім відділені від себе, є одначе дуже вільно сполучені й легко даються відділити. Клясичне представлення сомнамбулізму маємо в 5. дії Шекспірового „Мекбета" в славнозвісній сомнамбулічній яві, яка, хоч коротка й проста, належить проте до найвеличніших і найзворушливіших картин світової літератури. Якби з усіх Шекспірових творів лишилася сама-но ця ява, то вона говорилаб нам, що колись жив ґеній, який перевищав інших. Під впливом мук совісти лейді Мекбет встала з ліжка, накинула на себе нічну одіж, відчинила бюрко, взяла папір, зложла його, написала, прочитала написане, положила на нім печать і знову пішла до ліжка, цілий час у глибокім сні. Страшний розстрій природи! Заживати добродійства сну й рівночасно сповняти справи чуйности!

Між життям і смертю

Як можна сподіватися з перемотування сну тіла й мізку, сон це стан дуже складний і важко його аналізувати. Про його дійсну природу не знаємо майже нічого. Кожний знає його — кожний знає, що спимо, але ніхто не знає, що це таке сон. Сон це смерть, що щодня повторяється, пригадує нам що ми тільки в гостях у чуйности цього життя, що наша батьківщина, що наше властиве буття є небуттям, в якім ми дрімали цілі вічності й потім цілі вічності будемо дрімати. Та хоч сон щодня повторяється, то як явище природи він лишається таємничим, справжньою містерією, подібно великому, останньому й найдовшому сну— смерті. І ми знову ще раз переживаємо з таємничим дрожанням те, що найбуденніша, щоденна подія, яку знає й виконує кожне дитя, яку „зовсім точно знає" навіть найдурніший є в дійсності метафізичною тайною природи, в яку ми всі безнадійно вплутані, а до розвязки якої не наблизилися ще ані на крок.

Вже саме означення сну натрапляє на трудноші. Сон це стан дуже дивний, дуже важкий до означення. Він не є ані життям, ані смертю, а засипляння не є,

як це говорить один дотепний француз, душевним самогубством; і не є сон непритомністю. Хоч, коли спимо, то світові, що нас окружає, видається, що ми непритомні, то одначе ми в своїм нутрі є чуйні, снимо сни і, у протилежність до непритомности, навіть підчас сну є „на сторожі," хоч це може звучати як парадокс. Не конче мусить нам перешкоджати гамір. Будить нас кожне незвичайне відхилення від нормального стану спання. Мати зривається, як лише в сусідній кімнаті запхинькає дитина так тихенько, що треба добре прислухуватися, щоби взагалі почути. Дитина будиться, як лише зачне їй іти кров із носа, хоч це не справляє найменшого болю — домагається цього самоохорона. Млинар, що привик спати при гуркоті млинського каменця, будиться тоді, як стане млин і зробиться тихо. Вояк, що заснув серед маршу, не засипляє глибше, як розляжеться команда: „Станути, стій!", але пробуджується. Як мусимо встати раз у 5-тій, замісць як звичайно в пів до 8-мої, бо маємо кудись їхати, то в пів до 5-ої наш сон стає неглибокий і неспокійний і ми прокидаємося, хоч нормально в тій порі наш сон є звичайно твердий. Сплячий мозок будиться сам із глибокого сну.

Сон і характер

Як розглядати змінну глибину сну вночі у більшости людей, то сплячих людей можна поділити на два типи. „Здоровий" тип сплячих швидко засипляє і вже по годині осягає найбільшу глибину сну. Це люди, що ,скоро ляжуть у ліжко, вже сплять," люди, що „всюди" можуть спати, люди, що засипляють міцно й глибоко навіть підчас 20-мінутового відпочинку вполудне. Це тип, до якого можна приложити речення: „Сон перед північчю є найздоровіший."

Цілком інакше є з „нервовими" сплячими. Такі люди засипляють важко й поволі. Щоби заснути, вони потребують тиші й темноти. Їх початковий сон не є глибокий і щойно по двох годинах осягає максімум своєї глибини. Одначе ця найнижча точка не лежить так дуже глибоко під поверхнею чуйности, але їх сон дрожить у неспокійній кривій лінії під лінією чуйности. Тимчасом, як крива лінія здорової сплячої людини наближається над ранком до пробудження лінією, що підноситься вгору, то сон нервових стає вранці вдруге глибокий і навіть, як надійде час пробудження, то вони ще не зовсім проснулися. Їх сон триває, так сказатиб, аж до полудня.

Людина першого типу спить перед північчю так глибоко, що практично взяти, вона є вже виспана по решій половині ночі. Такі люди, то сплячі скорого, глибокого й тому короткого типу. Вранці вони є зовсім відпочаті і в передполудневою людиною, тоді, як людина, що спить неглибоко й довго, другого типу стає моторна щойно на протязі передполудня й осягає максімум своєї чуйности щойно пізно пополудні. Така людина це полуднева людина. Правда, уодностайнення життєвих форм є конечним домаганням людського суспільства, але але воно є під багатьома оглядами несправедливістю супроти індивідуальности. Вже в школі має передполудневий тип перевагу над пополудневим. Неодин ученик, що є лихим передполудневим учнем, виказав би в пополудневій школі далеко кращі осяги. Людина переполуднева є без сумніву біольоґічно сильнішим типом. Людина майбутности спатиме — скоро, глибоко й коротко. Життєвий тип анґлійця, що свою працю скупчує на першу половину дня й „анґлійським обідом" пізно пополудні закінчує свою денну працю, обчислений на передполудневу людину. Тому що цей тип найкраще використовує день, він завойовує поволі всі країни. Тому, що людина взагалі, а її мозок передовсім, є незвичайно плястичним матеріялом, то введення анґлійського поділу дня буде ставити в упровілейоване положення перший тип сплячих при помочі приноровлення добору й спадковости. Цей тип мусить стати напослідок пануючим.

Як довго спати?

Кілько потреба людині спати, а може ще важніше, кілько найменше потребує людина спати й проте бути здоровою й здібною до праці, це питання, на які дуже важко відповісти. Потреба спання постійно зменшається від уродження аж до зрілого віку. Новонароджена дитина спить майже 24 години, одномісячна 18, однорічна 14 годин. В третьому році вона потребує спати 12, а в десятому 10 годин. Оскільки може зменшитися потреба сну у людини, залежить головно від призвичаєння. Так звана „потреба сну" не є ніякою потребою, але подібно,

як потреба поживи, залежна в великій мірі від привички. Молода дівчина, що живе собі вигідно в батьківській хаті, ще в 9-тій годині не може встати з ліжка, хоч спала 10 годин. Три роки пізніше, як молода мати під милим примусом материнських обовязків, вдоволяється сімома годинами спання й виглядає краще й здоровіше, як передше. Кого ніщо не стягає з ліжка, той радо лежить у нім. Багато спання не відсвіжує, але робить ледачим. Навпаки, кому внутрішнє почуття обовязку не дає спокою, кого честолюбність підганяє, щоби був першим при праці, для кого день не має досить годин до сповнювання завдань, той не може довго лежати в перинах. Німецький фільософ Кант любив з природи довго поспати. Та почуття обовязку казало йому, що сім годин є аж надто великою даниною для дозвілля. По сімох годинах сну слуга мусів його будити й не вільно було йому перестати трясти й теліпати Кантом так довго, аж доки не прочуняв і не встав. Старинному завойовникові, македонському цареві Олександрові, римському ґенералові Цезареві або Наполеонові, пруському королеві Фридрихові Великому, німецькому подорожникові-природникові Гумбольтові або американському винахідникові Едисонові маси обовязків, плянів і бажань не давали довго спочивати в постелі. Усі вони спали коротко але за те — глибоко. Бо тайною короткого сну є його глибина. Згадані полководці спали підчас воєнних походів не виїмково, але цілими тижнями, лише 3 до 5 годин і спали в кожній ситуації. В ніч перед битвою під Ґавґамелею Олександер положився спати останній. Він заснув посеред вояків на голій землі. Але спав так твердо, що не запримітив, як довкола нього без брязкоту військо готувалося до битви. Його воєвода Парменіон мусів його тричі будити, щоби видав приказ до наступу. Марк Порцій Катон (95—45 перед Хр.) приклонник староримського республиканського ладу, не міг пережити того, що Цезар загорнув свою владу в своїх руках і став диктатором, положився спати вночі, по упливі якої хотів відібрати собі життя, і заснув так твердо, що мало не проспав години смерти. Таксамо легко засипляв і сильно й безжурно спав Наполеон. Як битва під Ваґрамом зближалася до свого переможного кінця, він велів розіслати ведмежу шкуру на землі й заснув серед побоєвища. „Як по чверть години прокинувся, кругом нього стояли адютанти з донесеннями з усіх сторін побоєвища."

Тайна короткого спання лежить у його глибині. Чим людина глибше спить, тим менше потребує спати. Але чим менше дозволяє собі на спання, тим глибший стає цей короткий сон і те, що він утратив на довготі, заступає йому інтенсивність. Один пекар, що вдень виконував дуже важку працю, спав уночі лише від 10. до 1., а потім ще раз одягнений, сидячи на софі, від 2. до 3. Але зате він спав від 10. до 1. так твердо, що коли одного разу вибухнув огонь, не можна було його добудитися й мусіли його винести разом із ліжком із горіючої хати.

Боротьба проти сну.

Історія людської культури це не лиш історія боротьби з пралісом і потворами, з порами року й підсонням, з морем і горами, але й історія боротьби з ніччю. Пралюдина була невільником темряви. Заходило сонце, заходило її життя. Жахливу ніч, як час страху й безсилля, вона закутана мусіла тихо провотити серед спання. Та від тої днини, як уперше в передісторичній печері запалахкотіла ватра й рідня мисливців, одягнених у шкіри, сиділа довкола неї довго поза присмерк, у блеску світла й тепла, а вхід до печери хоронив прикочений камінь, від тої днини аж до нашого часу веде людина боротьбу як з усіми іншими силами природи, так і з ніччю, а тим самим і зі сном. Огонь витворив на некультурній землі питомо людську атмосферу, яку ми сьогодні звеличуємо як поезію огнища, як спокій домового побуту. Ще живе більшість людей в Азії, в тропічних краях і на „Дикім Заході" Північної Америки так примітивно, як мисливці камяної доби. При помочі таборового багаття або нужденного каганчика видирають вони ночі нічні радощі одної коротенької години. Та кожна нафтова лямпа, яку засвітять в досі темній кімнаті, в якімсь віддаленім від світу хуторі, або яка найде почесне місце як европейська новість у краю неґрів, стає передовою стійкою на великім фронті культури з ніччю. Кожна книжка, яка найде місце в хаті на полиці з книжками, а по яку ввечері, по скінченій праці сягне рука й яка не дасть спати лиш одній людській душі поза годину, коли вона звичайно

йде спати, й удержить її в чарах переживань, кожна така книжка стає в хаті боєвиком проти демонів ночі. Кожний кіновий портал, що десь у малім містечку отвирає свої двері й перший раз від заложення цеї людської оселі розсвітлює вечером штучним світлом ринок, є ілюмінованою тріюмфальною брамою вдоволення із неспання над скорим сном перед північчю, сном, що ставав атавістичним. Якби хтось хотів зробити статистику сну мешканців, то міг би зробити білянс сну й виказати, що серед громадянства конто „сон'' стає чим раз менше з відкриттям кожного театру, кожного кіна, кожної вечірньої школи й кожньої бібліотеки. Заведення радія є велитенською офензивою проти сну. Тимчасом, як досі міська культура була наче обведена довкола якимсь середньовічним муром і вже пів години поза містом світ лежав у 10 годині ввечері в глибокім сільськім сні, розливається тепер життя міста наче по прориві греблі свобідно по рівнині й його хвилі розбиваються об мури найдальше віддалених сіл і хуторів. І там, де родина, відколи сягає людська память, не знала нічого іншого робити, як іти спати разом із курми, там сидять тепер селяни з люльками в зубах і слухають вечірної музики, яка звенить таємничо, начеб співали янголи... і навіть ловець тюленів, ген далеко на Ледовім океані не спить перед північчю... він слухає симфонічного концерту з Ослььо, столиці Норвеґії. І на кілько-тосоток тисяч годин зменшився бюджет сну людства лище за тих кілька літ, відколи введено радіо. І він паде з ночі на ніч. Як культура підноситься, паде пайка сну. Старосвітське село спить в 9-тій, мали містечко лежить в 10, в середнім місті гостинниці гасять світла в 11., у великім місті маси заповнюють в тій порі ґалєрії арени, щоби приглянутися останнім зусиллям шестидневного їздця. Нема ніякого занепаду, ніякої деґенерації (звиродніння), але є підйом, збагачення життя годинами, які вирИвається смерті, щоденній нічній смерті. Бо в тім самім часі, як денний робітник заживає радощів дозвілля в танці, грі, або спорті, сидить учений над своїми книжками, поет над своїм рукописом, винахідник над своїми конструкціями, машиніст шумить, як вітер серед глухої ночі, керманич кермує кораблем під небом, засіяним зорями, а дипльомат, що їде нічним літаком на місце ранішньої конференції, формулує в думках, як мають звучати договори. Чи будемо це витати, чи будемо це оплакувати, — сон кришиться і прийде людство, яке буде спати не 8, але 7, 6 або може й менше годин. А тому, що все на світі є привичкою, набутою або одидиченою, то хто знає, чи колись не прийде покоління над людей, що зовсім не знатиме сну, буде жити вповні цілим життям і буде говорити про нас, нічних сплюхів так, як ми говоримо про прассавців, що висиджували яйця: „Як люди спали ще вночі...''

Молодий хлопець вже давно наміряє освідчитися дівчині, але не має смілости їй те сказати. Остаточно рішив поладнати справу телефонічно.

— Гальо, чи там панна Оля?

— Так говорить...

— Чи ви згодилились би вийти за мене замуж?

— Дуже радо, але хто говорить?

Лев Яцкевич

Людина - найґеніяльніша машина світу

Від амеби до людини.

Багато тепер говориться про великий поступ техніки, про ґрандіозні здобутки в царині винаходів, про ґеніяльних конструкторів і в своїй гордості забуваємо, що всі наші досягнення, це лише припадково підглянені фраґменти великої тайни в найбільшого вченого й найґеніяльнішого конструктора світа. З розкиненої щедрою рукою енерґії в непрослідженім ще добре етері звязалися електрони в атоми й молекули, і на їх підложжі під життєдатнім теплом зродилося життя.

Нічим не замітна плязма первенця амеби показалася незвичайно творчим конструкційним матеріялом: сама зі себе зуміла в перстпективі часу пристосуватися до найгірших умовин, викрешуючи в міру потреби зі свойого простенького тіла непереможний гін до життя, видосконалювала свою форму й душу.

Сьогодні годі збагнути та прослідити, які стадії розвитку переходила людина. Та з одним мусимо згодитися: що людина, це найцінніший квіт, найґеніяльніша машина Вселенної.

Самооборона тіла

Температура здорової людини має 37 ст. Ц. Підвищення температури — це гарячка: вона сиґналізує людині, що орґанізм у небезпеці. Завеликий спад чи підвищення температури тіла людини — це смерть. І ось — продуманий людський орґанізм так мудро, що якийсь час сам бореться з ваганнями температури; у літі коли дуже гарячо і сонце, нагріваючи наше тіло, підносить силою факту його температуру, людина пріє. В наслідок цього вода, що находиться в тілі, протискається крізь шкіру назовні, звідки парує. Паруючи, забирає кожний кґ. поту 600 кальорій тепла з нашого тіла в наслідок чого температура тіла, хоча гарячо й сонце, вдержується на тій самій висоті.

Зноваж у зимі — коли зовнішне окруження має температуру далеко нижчу від нашого тіла й кожний цм. поверхні тіла висилає якусь кількість тепла, людина відрухово кулиться і так старається задержати в собі як найбільше тепла та не допустити до його спаду. Ту самооборону тіла продовжує штучно медицина в випадку гарячки — зимними окладами, коли вода у звогченій платниці виконує ролю поту, — в випадку зимних дрожів через ізоляцію тіла периною, коцом чи ковдрами. Та всі ті засоби добрі на коротку мету.

Піч що огрівається хемічно чистим вуглем

Як знаємо, людина живе пересічно 50 літ, при чому виконує велику працю що хочби тим, що ходить і їсть; а що у природі неможлиме „перпетуум мобілє," тобто машина, що без зовнішньої енерґії виконувалаби постійно працю, то й людина мусить мати якесь зовнішне джерело енерґії. І справді: цю енерґію у формі тепла дістає орґанізм з процесу спалювання.

У свою чергу цей процес вимагає вугля. Людина дістає його у формі харчів та кисня, яким віддихаємо.

Відомо, що солонина — чи цукор поживніші напр. від бульби, це просто тому, що солонина й цукор мають у собі більше вугля.

Хемічно чистий вуголь, що його добуває орґанізм в хемічній лябораторії шлунка та його помічних орґанів, з поживи, йде в кінцевім етапі до лімфатичних судин, які можна порівняти до телефонічної централі з міліонами втичок. Кожна втичка — це закінчення кровоносної судини, що всмоктує у себе той вуголь і транспортує його до кожної тканки тіла. Одночас друга така централя кровоносних судин, що находиться в наших легенях, усмоктує в себе втягнений легенями кисень і „доводить" його „на плечах" гемоґльобіни (тільця крови) до тих самих тканок тіла куди передтим лімфатичними проводами дійшов хемічно чистий вуголь.

В кожній тканці відбувається тепер хемічна реакція кисня і вугля, а продуктом її є двокис вугля (що його видихуємо) та деяка скількість тепла — власне ота цінна біольоґічна енерґія для орґанізму, що піддержує його температуру, завжди на тій самій висоті й доповняє зужите на працю тепло.

Як бачимо, наш орґанізм — це ніщо інше, лише піч, яку огріває хемічно чистий вуголь, а температура 37 ст. Ц. відповідає червоній чертці на манометр казана. Як зріст тиску пари вище цієї багряної чертки небезпечний для казана, так і зріст температури грозить людині смертю. В обох випадках запобігає цьому спеціяльне влаштування: в казані — вентиль безпеки, в орґанізмі — піт.

Люде і квіти

Легені — це великий ковальський міх, що витворюють у грудях тиснення, менше від 1 атмосфери — або як кажуть технічно — порожнечу, внаслідок чого повітря (т. є азот + кисень) входить устами до легенів. Кров, що доходить кровоносними судинами до легенів, має в собі спеціяльні тільця, т. зв. гемоґльобіну, що розносить кисень по всіх тканках тіла та звідки виносить тією самою дорогою продукт спалення, т. зв. двокис вугля (CO2). Той CO2 разом з азотом, що залишився ще в легенях, видихуємо назовні. Як що ж тепер в кімнаті, де ми напр. спимо, находиться більше людей, то процент CO2 (двокису вугля) щораз більшає й кисня щораз менше і тому нездорово, коли спить багато людей в одній кімнаті: легені, маючи обмаль кисня, мусять багато працювати й ціле тіло дуже виснажується, Те саме відноситься до квітів, як що вони є в тій кімнаті, де люде сплять; квіти в ночі віддихають так, як людина. Пишемо в ночі, бо в день навпаки: перебувати в лісі серед зелені навіть дуже здорово для людини. В день квіти, дерева і взагалі вся рістня вдихають двокис вугля; під впливом сонця вуголь залишається в листках, а чистий кисень видихують вони назовні. І тому кожний ліс у день— це лябораторія хемічно чистого кисня.

Чад

Таке саме спалювання як у тканках людського тіла, відбувається й під печею. Під тією печею, з якої голубих кафлів у довгі зимові вечорі виходить життєдатне тепло. Та відколи місце ватрана заняла модерна піч з кафлями руштом і „шубрами" — від тоді вона час до часу почала стругати людям збитки, зокрема, якщо хто трясеться дуже над вуглем і хоче його мати на 3 зими. Вечером примкне такий скупар за скоро шубер— в наслідок чого повстає в кімнаті чад.

В чому лежить шкідливе ділання чаду? Людина спить і вдихує кисень + азот + чад; чад у легенях лучиться хемічно з ґемоґльобіною—що 1) затроює кров, 2) нищить здібнощі доводити кисень до тканок тіла.

Отож людина, що вдихує кілька годин зачаджений воздух, затроюється і дуситься з браку кисня.

Як рятують такого зачадженого скупаря? Спускають йому затроєну гемоґльобіною кров. Орґанізм відчуває брак її й реґенерує її з себе — що сильніщий орґанізм, то більш відроджує тієї крови і вона може врятувати йому життя.

Червоне військо

Людське серце — це велика толокова помпа з усіми приписовими вентилями й рурами. Коли приложимо руку до лівої груди, чуємо, як серце бєтся під долонею. Ці удари звідти, що серце то корчиться то розширюється. Підчас корчення кров, що є в серці, не може там вже зміститися й під тисненням (5 разів меншим як тиснення одної атмосфери) розходиться жилами по цілім тілі й повертається знову до серця, коли устане джерело тиску, коли серце розкорчиться. Отже серце — це мотор кожного тіла — а кров з своїми тільцями — незвичайно працьовиті робітники, що напевно своєю 24-годинною працею викликалиб велике обурення інспектора праці. А вже напевно вмішалася б у ту справу поліція, якби знала, що кожний з тих червоних робітників тримає під полою кріс. Бо треба знати, що кров — це знаменито вишколене військо, що бореться краще за всіх лікарів з кровожадними розбишаками — бактеріями заразливих недуг.

Старий мікроскоп

Жив собі раз в Німеччині десь на провінції мало кому відомий лікарина, Роберт Кох. І ми мабуть ніколи про нього не довідалисяб, якби не гостинець, який купила йому на імянини жінка. Був це старий, добре вже розтрясений, мік-

роскоп. Але власне за той старий мікроскоп повинен світ поставити небіжці Коховій величавий памятник. Бо невідомий лікарина Роберт Кох став за кілька літ славним на весь світ: відкрив — вуглика у свинськім мясі, а далі бактерії туберкули тифу, холєри, чуми й багато інших.

З цього часу боротьба з тими недугами вийшла з пеленок а дійшла до того, що вводемо до крови такі ліки, які вбивають бактерії недуги. Та треба зазначити, що досі наприклад не винайшли ще такого ліку проти бактерій туберкули, дарма, що це найстарша й найлячніша недуга світу.

Війна

Коли бактерія скажім — тифу, дісталася у кров через укушення воші, чи лімфатичними судинами тобто шлунком починає вона шалено швидко розмножуватися. Бактерія, що ввійшла до крови, десь за пів години ділиться на половину, ті дві половини знову на половину і т. д. Отак за кільканадцять годин є їх у крові з міліон. Людина тратить апетит і дістає ґарячку. Бактерії кормляться кровю й затроюють її своїми токсинами — кров в боротьбі за своє існування витворює протибактерії, т. зв. антіґени, що кидаються на бактерії й зїдають їх. У такій боротьбі температура крови дуже висока і не кожна людина може її знести — тому побіда є певніша, коли лікар помагає в боротьбі антіґенам. Після скінченої боротьби антіґени залишаються у крові і якщоб колись опісля якась бактерія тієї самої недуги дісталася до неї — моментально її заїлиб. На штучнім витворюванні таких саме антіґен обосновується щеплення. Орґанізм зумисне заражуємо, скажім, бактеріями віспи але не такими їдкими, бо їх вигодовують у крові напр. крілика чи курки. Заражений орґанізм витворює вгорі згадані антіґени, що дуже легко зїдають кволі бактерії що їх умисне ввів у кров лікар тонкою шпилькою. А антіґен стільки є, скільки бактерій інфекційних недуг.

Людська думка й теорія Айнштайна

Як ґеніяльно збудована людина—доволі приглянутись до будови кости, що нагадує нам кратові конструкції мостів, вантажниць чи антенових веж; щойно після довгих обчислень і проб прийшли інжінери до переконання, що така вежа чи міст сильніший, коли їх будувати не з одноцілого бльоку заліза, а з вальцьоватих шматків сталевої бляхи; до тогож висновку прийшла природа вже тоді, коли завязувала життя амеби. Та найбільш подиву викликує в людей телеґрафічна централя мізку з її незвичайно тендітною сіткою нервів. Людська думка, що лине в міжпланетні теорії Айнштайна, який поставив тезу: більша скорість, як 300000 км. сек. неможлива — бо хто добувби таку скорість—бувби безсмертний. І справді, думка людська, людський інтелєкт — безсмертний.

Велика тайна

Сьогодні в добі радія, етеру й елєктромаґнетичних хвиль—стає актуальною проблємою квестія, чи людський мізок не є надавчою стацією дуже малих елєктромаґнетичних хвиль, а сама думка не елєктромаґнетна хвиля. Чейже є люде, що відгадують людські думки навіть на віддаль, затрачують людську волю, розмовляють з духами, переносяться силою волі з місця на місце. Хоч те все — речі ще добре не переслíджені — всеж таки кажуть догадуватися, що у природі є ще багато цікавих тайн зручно законспірованих перед очима непокликаних профанів. Чейже в кожнім цм. етеру перехрещуються міліони ріжних хвиль — й скілько ми з них знаємо? Може дві три . . .

На Сході, де людська культура розвивалася духовим шляхом, а не як в Европі — матеріялістичним — витворився гурт втаємничених людей, що хоч вправді не збагнули ще зовсім цієї "Великої тайни," то всеж зближалися до неї на кілька кроків ближче, як ми Европейці, творці чавуна і сталі. Але до кожної мети все веде кілька доріг — і може бути колись, після великих технічних здобутків і ми відкриємо і збагнемо цю велику тайну — коло якої були вже так близько єгипетські жреці.

Хто винен?

Дорогою йшов музикант із великою трубою перевішеною через плечі. Надїхав іззаду якийсь чоловік і вдарив його своїм автом. Потім іще крикнув до музиканта: Ти маєш трубу, то чому ж ти не трубів?

Невіджалувана втрата

Кап. Володимир І. Кабин вельми досвідчений летун перед яким стелилась будучність великих і важних осягів, який у цій війні відзначився своїми перелетами через океан, згинув у летунській

Кап. В. І. Кабин, з Торонта, згинув у летунській катастрофії в Нюфунляндії.

катастрофі в Нюфунляндії 28 серпня 1944 року.

Це невіджалувана втрата не тільки для Т-ва „Український Народний Дім" в Торонто, якого покійний був членом, не тільки для його дружини, не тільки для його батьків і родини, але для канадійських українців і узагалі для цілої Канади. Бо покійний був одним із найчільніших знавців летунського діла. Навчався він його протягом довгих 10 літ. Тому знав він летунство, навіґацію, радіольоґію та метереольоґію. Одним із перших його визначних летунських подвигів був злет до найвищої висоти понад Торонтом для визначення воздушної температури для Торонтонської Обсерваторії. Опісля його прийнято на службу до Трансканадійських Воздушних Шляхів. На цій службі він визначився тим, що не мав ні одного найменшого нещасливого випадку. Задля цього його покликано на урядову службу до т. зв. Феррі Команд. На цьому становищі перевозив він великі бомбовики із канадійського берега до Анґлії. Таким чином покійний перелетів 20 разів Атлянтійський океан, за що й одержав у заслугу Срібну Зірку. Вже усміхалася йому Золота Зірка, як сталося нещастя. Вилітаючи з Новофунляндії до чергового перелету через Атлянтійський океан, середньої величини військовий бомбовик розбився. І в цій воздушній катастрофі втратив своє життя кап. В. І. Кабин. Нещастя хотіло, що це мав бути його останній перелет через Атлянтійський океан. Після цього він мав повернути назад на службу до Трансканадійських Воздушних Шляхів. Не довелося! Не стало між живими В. І. Кабина. Трудно всім тим, що знали його, погодитися із тим фактом! Якто? Щоб оцей невеличкого росту та за те все усміхнений та до всіх привітний Володимир не був між живими? Так глибоко він був припав усім до серця. Був свідомим українцем. На Торонтонському ґрунті він багато причинився для української справи. Мав бо він великі здібнощі приєднувати собі приятелів серед визначних та впливових анґлійців. Між іншими покійний був дуже щиро заприязнився із теперішним посадником м. Торонто

др. Ф. Конбоєм, редактором „Івнінґ Телеґрем" С. Дж. Снайдром, послом А. Роубаком та інші. При цій нагоді вартоб згадати про те, що покійний мабуть причинився до того, що нашому великому співакові М. Голинському вручено золотий ключ м. Торонто. Багато покійний напрацювався для Т-ва „Український Народний Дім." Тому за собою залишив він тільки добрі спогади та щирі жалі й глибоке співчуття для його родичів, для тестя, дружини й сиротидочки. Нехай шляхотна память його широко між українцями лунає, бо втратили вони багатонадійного свойого брата!

Пять тисяч паґод в Бурмі

Колись столицею Бурми, що є сусідкою Індії на сході, було місто Паґан, що лежить 90 миль на полудневий захід від Мандалей.

Нині Паґан, це лише історичне місце. На горбах Тангий зісталося понад 5000 паґод (буддійських церков) з давних часів, що нагадують колишню могучість Паґану і його володарів.

Найвеличавішою з усіх паґод є Ананда, другою Тгатбиїннию, третою Ґавдавпалін.

Ананда з білого, як сніг матеріялу, виглядає — як говорять, ті, що її бачили, як будівля з піни над якою висока позолочена вежа, що нагадує святий огонь на жертвеннику всепалення. Це не будівля в звичайнім розумінню — це безконечне число виробів, прикрас, комбінацій, яким рівних нема в цілій Европі, ні Америці.

Ананда значить: Безконечне щастя. І хто з подорожних оглядав Ананду, то каже, що дійсно багацтво її краси дає спокій пригнобленому чи на душі, чи на тілі.

Тгатбиїннию значить: Всевидючість, і ціла будова, цілий вигляд цеї паґоди дуже відповідає поняттю і почуттю псевидючости.

Ґавдавпалін значить: Престіл, перед яким просити прощення.

Ці три паґоді мають в собі тільки краси, тільки величности, тілько дорогоцінних форм і взорів, що можна їх оглядати і студіювати цілі тижні.

При деяких паґодах є монастирі і буддийські монахи.

Всі паґоди з білого матеріялу і багато з них є дуже величезні. Побіч них є також менші і звичайні будови. А хоч всі з сильного матерілу збудовані, то час на деяких зазначив вже свою силу.

Щоби всі 5000 паґод оглянути, на те треба не тижнів, а місяців або й років.

***

Велич Паґану починається від 1017 року, отже рівночасно з князюванням Ярослава Мудрого на Україні. (Володимир Великий помер 1015 р.) Тоді володарем Паґану став Анаврата, що збудував сильне Бурмейське князівство, прилучивши до нього багато сусідніх земель. Князі з його родини панували 200 літ.

Анаврата присвячував найбільше праці для релігійного і морального піднесення народу, будував величаві церкви і монастирі. Також засновував міста, копав канали і збірники води для добра народу.

Бурмейське князівство знищив Бублай Хан, напавши своїми ордами з півночі (з Китаю) і від тоді Паґан вже не піднісся до колишньої слави і могучости.

Та не тільки чужі дикі орди, не тільки час нищить твори людських рук і людського розуму.

В одній паґоді Паґану на плястрованих стінах є багато маленьких образів, що показують події з життя Будди. А на кожнім образку є старинні написи бурменською мовою.

Отже недавними часами приїхав туди з Европи вчений професор, кимсь висланий, привіз з собою вправних робітників, почав вирізувати з стін образки і запаковувати для вивозу до Европи. Але його роботу спинили бурмейці, а що сталося з тим, що він повирізував, не знати — чи завіз він все те до европейського музею, чи знищив.

Послідний з династії Онаврити, Тайокпємін, був негідним князівського становища. Досить згадати, що він завсігди мусів мати на обід не менше, як 300

ріжних страв. Це було його важним князівським клопотом.

Коли вороги наступали, Тайокпємін тікав. Якже довідався в дорозі, що на обід буде мати лише 150 страв, закликав: „Тепер я дійсно бідак!" Опісля отруївся.

Бурма, це велика провінція, — власність Анґлії вчасти від 1826, а в цілости від 1886 р. Тепер покищо в руках нїпонців. Є там всякі мінерали: залізо, мідь, олово, срібло, рубіни, нафта, є великі ліси, родиться багато рижу.

Алеко Константінов.

Дядько Ґаню у Іречика

Чуєте! Приїздить одного дня дядько Ґаньо з Відня до Праги. Висідає із залізниці, бере валізу та виходить на вулицю. Візники обступають його — він притакує головою — це по болгарськи значить: ні. Вони, самособою розуміють цей знак інакше, тому зараз заїздить один фіякер. Дядько Ґаню сердиться — до чорта! — дивиться грізно. Поліцай бачить це й каже візникові забиратися.

Від когож, думає собі дядько Ґаню, довідався би я тепер, де живе Їречик, наш історик? Їречик жив у Болгарії, він любить болгарів — дядько Ґаню хоче зайти до нього: „Добрий день. Як здоровлячко?" тай ще там як — може Їречик відразу запросить дядька до себе. Тоді не мусітиме видавати своїх грошенят на гостинницю.

Коли він так думає, приступає до нього носій у червоній шапці та хоче нести дядькову валізу.

— А чи ти знаєш де живе Їречек? — питається дядько Ґаню.

Носій того не знає, та він уже розвідається. І знову сягає рукою по валізу.

Дядько й не думає віддавати валізи. Там є рожавий олійок, а зрештою дядько Ґаню сьогодні добре зодягнений — Бог зна, скільки тоді схоче носій, щоб йому заплатити.

— Йдіть-но ви попереду, добродію— каже дядько Ґаню. — Лишіть валізу, я сам понесу її. — Нарочно був такий ввічливий — хай носій бачить, що має до діла, щоправда, із симпатичним, одначе неелеґантним чоловіком.

Ідуть вони та при кожній поперечній вулиці допитуються, де живе Їречик. Нарешті хтось здогадується, що то професор університету та справляє їх на його адресу. Приходять. Дядько Ґаню дякує носієві щиро, оставляє його та стукає до дверей.

— Ах, ах, добрийдень, приятелю Їречику — як живеться як здоровлячко? — кличе дядько Ґаню вже від дверей.

Вчений подає йому руку, просить сідати — все ще трохи здивований — та даремне старається пригадати собі, хто це той любий гість.

— Що?, чи мене не знаєш...? Абож то ви не були міністром у Софії?

— Так, я був.

— Гм, отже відтам я, мій любий приїзджу. Ми, так сказати, земляки — хе, хе. Ти вже не пригадуєш собі, що в „Славянині" про тебе було поміщено?

— Памятаю, — відповідає Їречик й осміхається поблажливо.

— Йой, як вони накинулися на тебе! Та не роби собі нічого з того — зате я, я хвалив Вас. Їречик це, Їречик те, говорили вони. Даруйте, відповів я, він ні це ні те.

Їречик знає болгар, тому не дивує його дядькова щирість.

Дядько переходить до іншої справи. Вихвалює Їречикову хату та виразно натякає: „коли є стільки місця, то ще дуже добре може тут поміститися чужа людина." Наприклад болгари дуже гостинні. Зайди колинебудь до когонебудь із них, усе приймуть у хату, дадуть їсти й пити.

Потім переходить просто до своїх орудок: він має рожаний олійок на продаж. „Завтра, як хочеш, Їречику, поведи мене по всіх фабриках, я не маю нічого проти того. Я не знаю тутешної мови, то ти, знаєш, будеш за товмача.

Їречик зараз звертає увагу, що не розуміється на бранжі етеричних олійків, його фах зовсім інший... тай не має вільного часу.

— Ну, ну — вспокоює професора дядько Ґаню.

— Яж лише сказав: коли хочете. Силувати тебе не буду. Та ще мені прийшло на думку: Чи твоя жінка дома? Подарую також їй фляшечку рожаного олійку. Яж її знаю — ще зі Софії.

— Яку жінку має він на думці? — думає собі Їречик.

— Скажіть також усім вашим своякам і знайомим, що я маю на продаж правдивий болгарський рожаний олійок — це можете кожному сказати зовсім отверто. Я заходитиму частіше до вас — тоді погуторимо трохи про нашу батьківщину. А коли вже так дуже хочете — то про мене, добре, я зовсім останусі в вас, поки буду в Празі. Що?

— Даруйте, одначе...

— Ну, ну, меніж буде зовсім добре в готелі — та я лиш подумав собі: таж Їречик, так сказати, також болгарин, то може він...

— Я дуже дякую вам за память, та моя хата тісна трохи. Ви сьогодні будете в мене гостем на обіді.

— Дуже добре — чому не мав би я. Пообідати у вас? Таж і ти, добродію, коли не безпосередньо в мене, то таки доволі часто їли при болгарському столі.

Їречик має пильну роботу, яку перервав через ці відвідини. Тепер сидить наче на шпильках і рад би якось чемно позбутися говірливого дядька на якийсь час. Дзвонить і каже слузі: сказати старшій пані, що прийшов гість із Болгарії.

За хвилиночку приходить старша пані, Їречикова мати.

Дядько Ґаню кланяється їй хитнувши головою. „Як здоровлячко, як здоровлячко?" Вдаряє рукою на болгарський спосіб! Ще раз: „Як здоровлячко? Я дуже радий!"

Старша пані здоровить його ввічливо та хоче ріжними питаннями показати, що цікавиться його батьківщиною.

— Ех, — каже дядько Ґаню — признайтеся тепер щиро: де гарніше, в Празі чи в Софії?

Старша пані не розуміє його добре — вонаж ніколи не була в Празі. А дядько Ґаню моргає на професора: Щож ти тепер скажеш? Знаю я говорити з жінками чи ні? Таж не буду жінкам плести баляндрасів?

— Добродій нині буде в нас на обіді, — каже Їречик мамі, а потім по-німецьки: „Забериж мені його до іншої кімнати!"

Старша пані вговорює дядька, щоб увійшов. Та дядько дуже недовірчивий. Що вони обоє говорили зі собою по-німецьки? Глядить пронизливо на Їречика, потім на свою валізу з рожаним олійком, насуплює брови й думає: „Ні, не можу повірити — він жеж був міністром... та хто знає? Таж і між міністрами бувають ріжні люди... Ні, ні, цей ні...ф

Ще хвилину стоїть нерішучо — потім іде за професоровою матірю.

Та зараз знову відвертається. І приловлює обоїх, як дають собі якісь таємні знаки: а саме, професор просив маму, щоби можливо денебудь задержала гостя.

Одним кроком дядько Ґаню вже біля своєї валізки.

— Вона буде вам тут на заваді, — каже він.

— Зовсім ні, — успокоює його Їречик — не турбуйтеся.

— Алеж ні, алеж ні, — повторяє вперто дядько та хоче перенести свою тяжку валізу. Господарі не дають йому ввічливо зробити того.

— Даруйте, — впевняє дядько — я не роблю того тому, щоби боявся, а всеж...

Вкінці вони в вітальні, старша пані замикає двері, щоби не перешкаджати професорові, що є в сусідній кімнаті. Старається всіляко заняти дядька: подає йому альбом за альбомом, пояснює образи, приносить колірові журнали... Та думками дядько Ґаню деінде. Він відповідає розсіяно.

— Спасибі, спасибі! Оглядайте ви собі. Я вже далебі, не дитина. Я бачив таких образів уже аж забагато.

Дядько Ґаню неспокійно витягає свій срібний годинник і звертає на дуже підходячу тему:

— Я дуже рад пізнати Европу. Тепер наприклад, у нас обідають. А в котрій годині обідають у вас?

— Ми звичайно обідаємо в пятій, та сьогодні зовсім добре можемо пообідати і вчасніше... Даруйте, що вийду на хвилиночку... — каже пані та йде спішно до кухні.

Дядько Ґаню сидить у вітальні, з нудьги оглядає образи, спльовує на килим, розтирає зоботом і наслухує найменший шелест із сусідньої кімнати. Нараз чує, що Їречик устає і робить

кілька кроків: „Моя валізка!" Приходить дядькові на думку — „чому я дурний не забрав її зі собою!" Тихо-тихесенько підкрадається до дірки від ключа та заглядає. Одначе не бачить нічого, лише чує, як бється його серце. Нараз рішучо відчиняє двері, вихиляє голову, а професор стоїть зігнувшись над шафою з книжками, коло самої валізки.

Дядько Ґаню сміється. — Ой, ой, ви працюєте? Зажди, сказав я собі, вже я мушу подивитися, що він робить... Працюйте, працюйте собі — я вже забираюся.

Їречик видивився, не розуміє нічого.

Дають обід, вони засіли при столі: Їречикові батьки, його сестра, дядько Ґаню та професор.

Дядько, заки покушав щонебудь, перехрестився та при цьому всміхнувся, наче хотів сказати: він не належить до реакціонерів... та всеж не зашкодить Богові свічка... на всякий випадок...

Я, знаєте, „леберал" — пояснює він — з леберальної партії, та що я тут буду багато пояснювати я хрещуся і все гаразд. Таж ми люди... А це моя зупа — що? О, гарна зупа. Густих турецьких зуп я не люблю. Ах, даруйте, я вам поплямив скатерть, а до чорта!" — Він скоро збирає до тарілки ложкою те, що розіллялося.

Господина хоче дати йому іншу тарілки, та він не дає.

Нараз встає і каже: — Я маю паприку в валізці... Болгарія, дорога батьківщина — правда? — потребує коріння.

Він уже приніс валізку та добуває з неї дві паприки.

— Так, так, це вистане для пятьох... Вона дуже гостра, знаєте...

Вкидає половину паприки разом із зерняттами до зупи, а з рештою жде, чи не попросять господарі.

— Будь ласка, беріть, насипте собі досить, по болгарськи. Здивуєтеся, яке то смачне! Гм, коли ви ліпше розумієтеся, силувати вас я не хочу... А може вам буде смакувати, як я всиплю вам одну паприку. Дивіть: отак треба це робити! Хто не болгарин, отруївся би тим!

І він їсть голосно, піт виступив йому, малощо не паде в тарілку. Дядько облизує ложку, кладе її на бік, а решту зупи вимачує хлібом.

— Я заложився би, що з такою зупою зїв би цілий бохонець хліба.

— Відки маєте вино? — питається опісля, не тому, щоби йому відповіли, лише, щоби більше налили. — Гм! гарне вино! Покажіть-но мені фляшку! А то зупка — жартує дядько — розпалила мені жолудок, наче розпалене залізо, та коли я тепер заллю її вином, то буде шипіти. Господи, то-то в нас є вино — пів франка мірка.

Обід у Їречиків завдяки дядькові Ґаневі пройшов дуже весело. Каву подали в вітальні. Коли вони так сиділи та покурювали — чи можна здержатися від політики — коли ніхто чужий того не чує?

— Тепер скажи мені, любий дядьку Їречику, так зовсім щиро: чи більше леберал чи консерватист? Я сказав би радше, що ти консерватист. Колиб я мав признатися тобі щиро — я не розумію ні цих ні тамтих — та мені ліпше жити в згоді з цими та з тими. Далебі, цеж ремесло, як усяке інше. Чи маю бути щирий — нас преціњ ніхто чужий не чує? Оба вони штукарі. Вір мені й не бійся: штукарі, кажу тобі. Та що порадиш? Я маю свої справи, процеси по судах — чи хочу, чи не хочу, мушу жити з ними в згоді, інакше пропаду. А вкінці чоловік також рад би вийти послом або бурмістром. Можна зробити гроші, великі гроші, кажу тобі. Добре. Колиж робити мені на перекір, не вибере тебе й чорт. Ба, треба розумітися на тих справах, так як я розуміюся, мій любий!

Їречик нітрохи не сумнівався, що його гість говорив правду...

(З болгарської мови переклав **М. Н.**)

При виборі американських паперів

Де ви народилися?
— В Росії.
— А в якій частині?
— У своїй власній.
— А чому ви полишили Росію?
— Бо я не міг узяти її з собою.
— Де родились ваші батьки?
— Я мав тільки одного батька.
— Ваш бизнес?
— Пішов на пси.
— Де є Вашинґтон?
— Умер.
—Чи обіцяєте піддержувати американську конституцію?
— Неможливо! Я маю вдержувати жінку й шестеро дітей.

Лебеді на воді Літ (Скотляндія). Пливають повільно і з грацією королівних на балі.

Д-р В. Сіменович

Яка доля жде мужчин

Знаменитий письменник-публіцист, а заразом мистець-рисівник, мр. Чарлі Данна Ґібсон, незавидну долю віщує мужеській половині людського роду, наколи жіноцтво й дальше йтиме тим шляхом, що зачало. Він опирає свої погляди на правах природи, де розвивається, росте, панує тільки те що всі свої сили напружує в боротьбі за існування й у вічному змаганні не дає їм занепадати.

Не можна заперечити, що колись в давнині мужчина був далеко сильніший, як нині. Давній спосіб життя робив це. В тих часах мужчина був для жінки, для родини конечно потрібний. Він захищав її від небезпеки, боронив, удержував, піклувався нею, тяжким трудом, боротьбою зі звірями й природою, добував для неї корм. Ця боротьба за існування виroблювала в нім силу, якої не могла мати жінка, що пильнувала дому, дітей. З того часу мужчина привик дивитися на жіноцтво, як на щось слабше, менше проворне; навчився рядити жінкою, домом, світом.

Та нині, як то кажуть, світ перевертається до гори ногами, і хто уважав би тепер жінку за єство слабе чи то тілом чи духом, той грубо помилявся б.

Нині, каже автор, жінка не тільки сягає по все те, що до недавна мужчина уважав виключно за своє поле ділання, але починає випирати рід мужеський з його відвічного становиська а тим самим посягає по силу його так тіла, як і духа.

В Америці, а мабуть і в Европі нема ні одної роботи, по котру не сягнула б колись слаба жіноча рука. І виконує її вона не гірше, як будь котрий із мужчин.

В місті чи на селі праця жінок тепер майже не ріжниться від чоловічої. Чи не навчилися жінки і в Европі в часі війни робити чоловічу роботу молотити, рубати дрова, косити, їздити возом і т. д.? По маґазинах залізничих двірцях бачимо жінки, як носильниці тягарів і то зовсім не менших, як бере добрий хлоп на плечі.

А в забаві, спортах, чи є тепер яка ріжниця між жінкою та мужчиною? Ні. Принаймні в Америці. Наші жінки самі славні пливачки, що милями потраплять плисти без утоми вони таксамо веслують, правлять бистрими кіньми, автами. Вони таксамо змагаються на силу, боксують, як і мужчини; таксамо грають в „фут бол" чи „бейз-бол," як і хлопці; гуляють новий танець т. зв. „чарлстон"; навіть в нашім танці, коломийці, де присюди гуляли колись лише хлопці, нині в залеті гуляють дівчата. А щоб їм при роботі чи забаві легше було, вбирають коротенькі спіднички, або й штанці, обтинають волосся, носять одіж вигідну, легку, здорову, бо прозрачну, глибоко відкриваючу шию, груди, плечі, руки, ноги; завдяки цьому до їх тіла має доступ воздух та сонце, а через це тіло їх ліше розвивається, гартується.

Зовсім що іншого з мужчиною. Цівілізований світ якраз стремить до того, щоб ослабити силу мужчини. Його ціле тіло від ніг до голови є закрите тяжким одягом, що задержує ультра-фіолєтичні лучі сонця, так потрібні для орґанізму.

Розуміється, що така самостійна сильна тілом і духом жінка, що все потрапить, що зуміє сама заробити на себе, легко нині обійдеться без помочи й опіки мужчини. Вона не потребує його оборони, бо тепер право боронить її. Чим нарід більше цівілізований, тим легше обходиться жінка без мужчини.

Рівночасно, коли жінка виробляє собі силу, добуває чим раз ширше поле ділання, мужчина тратить те. Коли раніше сила мужчини була потрібна для боротьби з природою, то нині її роля в цім напрямі скінчилася. Світ вимагає тепер більше праці ума, як рук, бо замість руки тепер в широкому світі чим раз більше працює машина. Слабеньким електричним дротиком тягне вона тисячі а тисячі кільоґрамів тягарів. Стрільне оружжя, динаміт, електрика тощо, заступають силу мужчин сто раз ліпше.

Так є з мужчиною. А рівночасно все

те, що до цього часу робила й робить жінка, не стратило на своїй вазі ані троха. Матері ніхто не заступить, як не заступить ніщо дитині матірного молока. Що більше, нині народи стремлять до того щоб мати роду була чим раз здоровша, сильніша, більша. Там, де, як от наприклад у Франції, народження дітей зменшається, особливо велику вагу звертається на матір.

Те, що одно єство, в наслідок зміни обставин життя, вибивається понад друге, лучається в природі нераз. І які ж з того наслідки? Ясно, що котре більше росте, то ліпше розвивається, а друге постепенно нидіє.

Великі вчені природники Дарвін, Фабер і другі описують багато таких цікавих явищ в природі, які наводить нам Чарлі Данна Ґібсон. Ось деякі з них.

Рак

В морях живе величезний рак. Цей рак все є самицею, а малесенький самчик живе під шкаралупою самички. Вона, годуюче себе, годує рівночасно і самця. Батько рак, жиючи чужим коштом, є безпечний і не потребує о нічо турбуватися ані старатися. І так він зійшов до маленьких розмірів, бо природа йде практичним шляхом: вона не витрачує своєї сили на непотрібне, а дає цю силу лиш там, де цього вимагає потреба і користь. Колись батько-рак був таксамо великий, як і рак-мати, але, коли природа догадалася, що маленький батько таксамо сповнить свою задачу як і великий, справилася з ним по свойому.

Павук

Природник Фабер описує долю павука в цей спосіб: худенький малий павучок зближається осторожно до товстої, великої павучихи. То підходить, то втікає—старається відгадати її наміри: чи вона полюбила його чи ні... бо з нею жартів нема — нелюба жде не погорда відкинення, а просто смерть від самиці. Коли підгляне в неї добрі наміри, то зближається і вони віддаються любовному запалові. Але горе тобі, любчику! По медових часах самиця зїдає свого коханка, і сама вертає в гніздо.

Ментіс

Комаха, звана ментіс, поступає таксамо з тою ріжницею, що забиває свого самця, виїдаючи йому спочатку мізок з голови, а відтак зїдає цілого.

Пчоли.

Великий бельґійський письменник-філософ, Метерлінк, ось як описує роєння пчіл.

Трутень є більший від роботящої пчоли і гарніщий, але матка, або т. зв. королева, є ще більша й гарніща. Пчоли годують трутнів своїм медом і стараються о їх вигоду. Як прийде час, матка вибирає собі одного з трутнів і летить з ним у простір. По любовному упоєнню матка вертає до гурта, а трутень спадає на землю мертвий. Як матка вернула, для трутнів наступає судний день. Пчоли без милосердя їх убивають, а трупи викидають з улія. До того часу, доки вони були потрібні, пчоли поводилися з ними, як з панами положення, а ті лише їли, пили й нічого не робили. Але щойно сповнилося їх призначення, як їх жорстоко покарано.

Подібних примірів можна би навести дуже багато, але для ілюстрації і цих вистане.

Цих пару слів ми навели, щоб пригадати зарозумілому родові мужчин, що не все золото, що світиться, і що вони не так то конче на світі потрібні, як собі це думають. Та на потіху для них скажемо, що наразі нема що так дуже журитися. Учені кажуть, що світ має перед собою ще 100 мілiонів літ життя, а містер Ґібсон предсказує, що з мужчинами може статися те, що з трутнями, за мілiон літ. Хто дочекає того часу, то може переконатися, чи містер Ґібсон говорив правду, чи ні.

ПРИПОВІДКИ ПРО РОЗУМ І НАУКУ

Поки не намучишся, доти не научишся.

Наука срібло, а практика золото.

Науки ні вода не затопить ні вогонь, не спалить.

Чого Івась не навчився, того Іван не буде знати.

Не йде наука в ліс, але в мир.

Не штука наука, а штука розум.

Вчися розуму не до старости, а до смерти.

На чужий розум не спускайся.

Не вчися розуму до зросту, до гробової дошки.

Прибудь розум, щастя буде.

Де сила не може, там розум поможе.

У кого розум, у того і щастя.

Як Бог розум відбере, то й коваль не вкує.

Ліпше з розумним згубити, як з дурнем знайти.

ПЯНІ ДУМКИ

Замість пити — щади. Як збереться більша сума — пропий.

***

Знаю 94-літнього старця, який ціле життя пив і нині є здоровий, як риба. Знову ж його брат не випив ні кроплі і помер маючи два роки.

***

В нинішні часи дві річи можуть згубити державу: — піяцтво і прогібіція.

***

Шампана пють тільки за чужі гроші. Коняк за позичені. Горілку за свої.

***

Не відкладай ніколи того до завтра, що можеш випити нині.

— Що вам, товаришу, так губа напухла? Певно від зуба?

— Ні, це від руки!

МУДРІСТЬ ЖИТТЯ

Один славний проповідник так говорив до молоді: Господь Бог дав нам очі. Але також дав повіки на очах. Очі дивляться, щоби бачити. Повіки хоронять очі і заслонюють. Є много таких річий, що краще не бачити. Тоді вживайте повік!

***

Грецький мудрець Зено стрінув раз нового ученика, що прийшов до нього на науку і уважав себе за дуже проворного. Він казав, що годен говорити на кожну тему і в кожний час. Зено спокійно вислухав його, а потім каже:

— Ти маєш одні уста, але двоє уший?

— Так.

— Видиш, то на це, щоби ти більше слухав, а менше говорив.

***

Один дуже балакучий і красномовний молодець прийшов раз до грецького мудрця Сократа на науку.

— Ти будеш платити подвійну ціну за науку.

— Чому?

— Бо я тебе мушу навчати не лише говорити як слід, але також мовчати.

Подумаймо всі над тими простими а так практичними мудростями щоднів!

Хитрий

Жінка зі Шотляндії написала свойому чоловікові - воякові на фронті в Тунісії, що коло неї біда. Чується хвора й не має кому огорода скопати, а весна вже прийшла. Чоловік скоро й коротко відписує: „Боже борони тебе копати той огород! Там є закопані гармати!"

А відомо, що всі листи перечитують цензори. Отже ще жінка не дістала того листа, як на її огород приїхав великий загін саперів і зрив весь город, шукаючи за гарматами. Так сапери виручили жінку від копання огороду, через хитрість шотлядця - вояка.

Піраміда Хеопса

Старий Ксен, один з найславнійших будівничих в Єгипті, гостив в себе давного приятеля, що вертав з далекої подорожи до своєї вітчини, Фенікії. Чуда оповідав Табніт про краї, які видів та про людей, яких там стрічав. А Ксенон слухав про ті дива і одного лиш не міг порозуміти, чому такі дивні люди не хотять будувати собі палат величавих, як у Єгипті, ані храмів своїм богам, але вдоволяються нужденними колибами, а богам то зовсім не дають ніякого захисту.

Табніт привозив приятелеви все якісь дарунки: то овочі, яких в Єгипті не було, то скіри незнаних звірів, або й знаряди, які мешканці тамтих земель робили з каміня. Ось і тепер привіз Табніт Ксенонови неабиякого гостинця. Був це невеличкий прозрачний камінь-кристал, що подабав на острозакінчений дах, у споді однакової з всіх чотирох боків величини. В середині спочивав в нім, немов в скляній домовині, малесенький кусок моху, що попав туди не знати яким чином.

„Камінчик цей дістав я на однім острові — говорив Табніт. — Мешканці того острова вважають такі каміння святими і вірять в їх чудотворну силу. Возьми собі його, може й тобі коли поможе в біді."

Ксенон подякував приятелеви за той незвичайний дарунок і заховав його старанно, щоб де не пропав.

‚Хто зна, думав, чи й справді не стане мені коли камінь в пригоді. Під таким королем, як наш Хеопс, усякої біди треба надіятися."

Хеопс, могучий король горішного і долішного Єгипту, був дуже жорстоким чоловіком. Вже малим хлопчиною був такий. Родичі дуже його любили, бо лиш його одного мали. Всі його забаганки мусіли бути сейчас заспокоєні, бо був слабого здоровля, і гнів міг йому зашкодити. Таким чином виробилася в хлопчині упертість і безоглядність, а то й жорстокість для кожного, хто був йому підчинений. Найбільше терпіли від него малі нубійські невільники, яких 12 дав йому батько до послуги. За найменші провини казав їх князь жорстоко карати. Чи не встиг котрий сейчас виповнити його приказу, чи не міг чого як слід зробити, сейчас розтягали чорного хлопчину на землі і дорослий невільник вичислював йому приписану скількість батогів. А молодому Хеопсови не було милійшої розривки, як придивлятися карі і любуватися плачем і стогнанням битого. Спочуття не було в його серці.

Найрадше любив князь ловити рибу. На малій лодці, украшеній золотими цвітами льотосу, випливав він на Ніль і з гарпуном в руці слідив за рибою, яку міг би поцілити. Один невільник сидів побіч него і веслував; інші плили біля лодки на пнях і мали наказ помагати князеви витягати поцілену рибу.

Раз пощастилося Хеопсови зловити дуже велику рибу. Невільники кинулися в воду, щоби витягати її, але риба вирвалася з гарпуна і утікла. Князь загорів гнівом: тим самим гарпуном який був перед хвилею в тілі риби, кинув на найблизщого невільника і кров закрасила води святої ріки.

„Почекайте, пси чорні! — відгрожував ся князь — не такі кари завдам вам, як стану королем."

Засмутилося серце старого батька короля, коли про це довідався; чорні гадки стали напливати до його душі. Закликав до себе сина і промовив до него:

„Журбу і смуток місто потіхи приносиш мені, синку. Хто, як ти, має колись стати з волі богів королем, повинен вже замолоду зеднувати собі любов і привязання підданих. А ти вже тепер лиш ненависть собі збираєш і накликуєш на себе гнів і богів і людей. Спамятайся, синку; май все на гадці, що боги наші карають лихих людей вже на цім світі, а по смерти відтручують від себе тих, що на землі не знали милосердя і ласки.

Невдовзі потім пішов до своїх предків добрий старий король, а піддані плакали за ним як за батьком, бо знали, що син не буде такий. Поховали його славно, а з ним немов сонце зайшло над Єгиптом і настала темна ніч жорстокости і страху.

Новий король одідичив могуче царство і необмежну власть. Доля і недоля підданих в його була руках. І став Хеопс царствувати та не на гаразд Єгипту і не для добра його жителів.

Хеопс хотів стати за всяку ціну славним. Провадив безнастанні війни і будував нові міста і палати, а це відбивалося найболючійше на підданих. Сотки тисяч народа мусіли покидати батьківські загоди і класти свої голови в борбі з ворогом або працювати тяжко при будівлях. Особливо робітники мали незавидну долю. Наглядачі, боячись гніву короля, не давали і хвильки відпочинку струдженим рукам і гинув нарід з надмірного труду.

Та правовірні Єгиптяни, що в своїм царю виділи бога на землі, зносили терпеливо усі труди і болі. Аж одного дня оповіщено по краю страшний, серце роздираючий наказ короля. „Всі святині мають бути зачинені, а жрецям не вільно відправляти святих обрядів і складати жертв.” Причиною було це, що один робітник зайшов до святині, щоб там хоть при молитві на чосочок відітхнути.

Цей наказ був за жорстокий і для таких смирних підданих, як Єгиптяни. Досі вони лиш боялися короля, від тої днини стали його ненавидіти. І пішов по Єгипті глухий пошепт бунту і негодовання: з уст до уст передавали собі люди наказ, не вимовляти імени короля, а по смерти стерти його память так, щоб і слід по нім не лишився. Навіть тіло його мало бути знищене, щоби душа не мала супокою і місто замешкати між богами і предками мусіла переходити в тіла ріжних поганих звірят. Була це найбільша нечесть і найгірша кара, якої боявся Єгиптянин. Віра учила, що тіло помершого треба як найстараннійше поховати, бо інакше душа мусить блукати по землі доти, доки тіло не поховане.

Вість ця дійшла і до відома жреців. Вони ненавиділи короля так як і нарід, всеж таки порішили стрібувати, чи не заверне король з тої небезпечної дороги, якою в засліпленню йшов. Але хто міг зважитися стати перед лицем грізного короля і повчити його, як повинен володіти? Кожний знав, що король не лишить такого смільчака при життю, але скаже убити. Не диво отже, що всі відмовлялись від тої задачі. Аж старий Унас, найвисший жрець, зважився піти до короля зі словами перестороги. Унас був приятелем ще покійного короля; цей високо поважав його і умираючи віддав йому в опіку сина, щоб не позволив молодому зійти з дороги правди і добра.

І став Унас перед королем і потекли з його уст грізні слова про гріх і смерть, про суд, справедливих богів і гнів і ненависть людей. Здавалось, що старий жрець забув перед ким стоїть, так грізно звучали його перестороги.

„Опамятайся, королю, поки час. Життя не вічне, а по смерти жде суд. І поставлять судиї на вагу сльози і поклони твоїх підданих, котрі гинуть під тяжким ярмом праці невсипущої, поставлять там нарікання і нужду вдовиць і сиріт поневинно замучених і перехилиться вага і піде долі. А ти що поставиш, королю, на другий бік, щоб переважило? Чи милосердя, якого не знає твоє серце? Чи добрі діла, яких ти ніколи не зробив? Чи любов підданих, що хотять посмерти твоє тіло знищити і память твою затерти? Заверни, королю, з дотеперішної дороги життя і послухай старого приятеля, що від малої дитини тебе любить і добра тобі бажає, бо тяжко боги карають грішників.

А король слухав без гніву і глибоко тронули його слова Унаса. Довго сидів по відході жреця затоплений в думках і розважав своє життя, і пізнав, що недобре володів народом, який боги йому підчинили. Вже-вже перехилилась його душа до доброго, коли вроджений наклін до злого переміг ясні гадки. Зірвався король і сказав голосно до себе:

„Я, могучий король, мавби налякатися гніву нужденних підданих, що грозять мені знищенням мого тіла по смерти! Не діждете того, прокляті раби! Доки жию, в моїх руках власть і сила і я лиш можу приказувати. І збудую собі такий гріб, що ніяка міць не забере з него мого тіла.”

І ще того дня пішов по цілім Єгипті наказ, щоб усі будівничі прийшли до королівської палати. З них вибрав король дванайцять найліпших, замкнувся з ними в палаті і виявив їм свій намір.

„Хочу мати такий гріб, в котрім моє тіло булоб безпечне перед злобою людей, перед филями морськими і трясненням землі. Щоб люди шукали його і знайти не могли, щоб филі розбивались безсильно об його могучі стіни, а трясення землі не могло його звалити. Але не під землею має станути мій гріб, а на землі, щоб усі його виділи і пінились в скаженім гніві, що бачать гріб, а тіла дістати не можуть. Нехай стоїть той гріб по всі часи і нехай голосить моє імя далеким-далеким поколінням. А тепер ідіть і нехай кожний зладить плян. Три дні даю вам часу; по трьох днях явитесь знов у мене. Хто зробить найліпший плян, стане першим в державі по мені; всі прочі погинуть."

*

Днями і ночами сиділи будівничі над розстеленими перед собою папірусовими картами і думали над тим, що приказав король. Але чим близше було речинця, тим тяжше і повільнійше йшла гадка, тим більше страх перед смертю наповняв їх серця.

Думав і Ксенон, також не приходив йому ніякий плян до голови. Ще лиш кілька годин ділило його від хвилі, коли мав стати перед королем і глянути смерти в очи. В розпуці водив зором по всіх предметах довкола, шукаючи в них помочи, аж зупинився на дарунку Табніта. І вмить прийшла йому на гадку слова приятеля про чародійну силу цего каміння. Як раз може ще вона одна його поратує. Взяв камінь до руки і обертав його в пальцях, немов чекав чи не об'явиться його сила і не просвітить його розуму, не піддасть йому пляну найліпшої будівлі. Аж ось, розяснилося лице будівничого:

„Як отцей кавалок моху спочиває в нутрі каміння, так нехай спочине тіло короля в нутрі будівлі — шепнув йому якийсь голос.

І Ксенон послухав. Нім зійшло сонце, був плян готовий

*

І король не спав тої ночи. Не це відганяло сон з його очей, що одинадцять люда мало втратити життя, а непевність, чи видумає котрий з них таку будівлю, якої король собі бажає.

Скоросвіт явились будівничі з папірусовими сувоями під пахою. Бліді їх лиця зраджували умучення і непроспані ночі, а блудний зір говорив про страх перед смерттю. Лиш один Ксенон був спокійний і це спостеріг король.

„Покажи, Ксеноне, плян, яким тебе боги натхнули" — заговорив.

Ксенон розгорнув перед королем свій сувой і Хеопс став роздивляти плян, а лице його все більше прояснювалося.

„А де-ж вхід до гробу?" — спитав.

„Входу властиво нема — відповів Ксенон — бо отцей вузкий вхід, що веде до комори в нутрі, буде відтак замурований. Отця піраміда—бо так її називаю—не буде мати входу. На високім узгірю стане могутна будівля, щоб ні филі не могли єї підмити, ні трясення землі знищити. І стояти буде твій гріб по всі часи і ніяка сила його не знищить."

Урадований король закликав:

„Такої веселої днини не було ще в моїм життю. Тепер я спокійний о будучність. Не боюся вже ні ненависти ні пімсти людей. Нехай лютують люди і боги, моя душа мусить мати спокій по смерти."

При цих словах короля перейшов других будівничих студенний жах смерти. Скоро плян Ксенова був найліпший, дожидала всіх прочих смерть. І попадали будівничі на коліна: схилили голови, готовлячись на страшний засуд.

Але велика радість, яка переповняла серце короля, вигнала з його душі жорстокість. Перший раз в своїм життю піддався король незвісному собі почуттю ласки і промовив:

„Ваших плянів не хочу вже бачити, а скоро не бачу, то й судити не буду. Вийдійть усі і згадайте хоть ви добрим словом свого короля. А ти, Ксеноне, тепер перший в державі. Твоя воля матиме таку силу, як королівська. Скільки захочеш робітників і скарбів, дам тобі, щоб лиш як найскорше готовий був мій гріб."

Коли Ксенон вернув до дому, чекали вже на него королівські слуги з богатою одіжжю, яка пристоїть наймогутнійшому в державі по фараоні. А Ксенон перш усього поцілував з вдячности камінь Табніта і промовив:

„Приятелю мій найліпший! Тобі завдячую життя не лиш я, але й мої товариші. Ти в мене найдорожший скарб і найбільший маєток."

*

Діялось це коло р. 2600. перед Христом. На узгірю, високім на 40 метрів,

став будувати Хеопс свій гріб-піраміду. Сто тисяч робітників працювало день і ніч, зміняючись що чверть року і так тревало двайцять літ. І підносилося високо в небо могуча будівля, аж дійшла до висоти 140 метрів. Вузкий вхід провадив до комори в нутрі, десять метрів високої і десять широкої. Там спочив по смерти Хеопс і зараз замурували вхід, щоб ніхто не перепиняв королеві у вічнім сні.

Минали сотки і тисячі літ. Упало могуче королівство фараонів, а престол їх загарбали чужи пани. Змінились люди, їх звичаї і віра, а Хеопс все спав спокійно в своїм гробі, бо ніхто не знав до него входу. Аж в р. 800. по Христі удалося Гуркам Сараценам відкрити замурований вхід і ним зайшли до королівської кімнати. По середині стояла домовина з червоного ґраніту, довга на 2½ метра, в ній друга деревяна, довга на 2 метри, а далі трета, не більша від домовини від звичайного чоловіка. В ній лежало тіло Хеопса, обвинене в дороге плаття, нашиване дорогими каміннями. Дикі Сарацени поздирали з мумії, що лиш мало яку вартість, а її саму викинули на поле і потоптали на порох.

Не сповнилася надія короля, що тіла його ніхто не найде і що спати буде в спокою на віки. Зате гріб його стоїть і стоятиме вічно і голосити буде імя грізного короля, що зважився поставити будівлю, яка подив будить у всіх потомних.

Заглиблений у бизнесовій розмові

Горстка людей сиділа в задній частині сільської крамниці доврkуги залізної печи, заглиблена в бизнесовій розмові. Нагло вбігає жінка з криком: „Матвію, ваша хата стоїть в огні!”

Зірвався один із бизнесменів, жене в сторону своєї хати, а перебігши кількасот кроків, не замічує ніякого огню. Нагло стає, як укопаний. „Звідки до біса прийшла мені думка, що це моя хата горить. Таж я не називаюся Матвій”.

Податок від побиття жінки

Суддя: — За побиття жінки я присуджую тобі кару 1 доляра й 50 центів.

Підсудний: — Кара 1 доляра для мене зрозуміла. Але за що тих 50 центів?

Суддя:—Це федеральний податок від забав.

Чуйний пес

— Я мав такого пса, що чесного чоловіка зараз пізнає і не рушить, а злодія роздер би.

— О, то добрий пес!

— Але я його нагнав.

— А то чому?

— Бо вже на мене кидався.

— Як моя дочка грає на пяні?

— Вона грає так, як каже святе письмо —?

— Так, так. Її ліва рука не знає, що робить права.

Непотішені

У селянина вмер пяти-літний синок - одинак. Родичі дуже плакали. Учителька стала їх потішати:

— Не плачте! Тепер з него ангелик буде!

— Ет, що мені з того? — каже непотішений батько, — я потребував хлопця, щоби худобу пас!

— Даруйте, пане доктор, що ми Вас кликали так далеко з міста на село.

— Нічого, нічого, я тут маю другого хорого, так вже одним каменем убю двох горобців!

Винахід

— Знаєш, винайдено машину, яка бачить навіть крізь двері.

— О, з такою машиною я ось уже десять літ жонатий.

Вирвав

— Чого ви такі скривлені? Вертаєтесь від дентиста? Та ж то нічого! Скільки вам вирвав?

— Сорок долярів.

Добра признака

— Скільки вона має років? Певне не знаю, але як під час несподіванки в день її народин засвітили на калачі свічечки, то від того жару всім стало гаряче... Рахуйте!

На Бездоріжжях Техніки

Гідрорушій Архімеда

В радянськім журналі „Наука й техніка" ч. 37 з 1928 р. находимо цікавий опис одного „перпетуум мобілє". В його основу ляг відомий закон Архімеда, що тіло погружене у воді, тратить стільки на вазі, скільки важить витиснений обєм течива. Цей рушій має вигляд колеса погруженого в воді, на якого обводі є ряд вальцеватих коробок. Одна стіна такої коробки є з ґуми, до якої дочіплений тягарець. Частина коробок, в яких тягарець буде звисати, матиме більший обєм бо тягарець натягне ґуму й через те буде випихати більше течива, а тим самим буде легша від тих коробок, що їх тягарці не напнуть їх ґумової стінки. У висліді — перша ґрупа коробок буде намагатися виринути на верх, обертаючи тим самим колесо. Як бачимо, винахід на перший погляд дуже дотепний, та ціла траґедія цього винаходу в тому, що те колесо, направду погружене у воді, не хоче обертатися.

Вічний ровер

Знову ж у Німеччині розписувалися в 1928 р. про винахід роверу що ворушиться виключно тягарем самого їздця. Їздець своєю вагою тягне на пальці роверу, що спираючись на оси колеса, за допомогою пружини тиснуть на обвід колеса й ровер їде. На жаль справа дальше рисунка не пішла: техніка, замість руками й ногами вчіпитися за цей проєкт з усмішкою відкинула його. Чому? Сучасні техніки знають добре про те, що вічний рушій, який не потребувавби витрати енерґії з зовні, неможливий. Та це не відстрашує низки фантастів, що твердо стоять при своїх мріях і волюють вірити в те що скоріше цілий світ помиляється як їх винахід неможливий.

Найбільш таких винахідників можна зустрінути між залізничними машиністами та шоферами. І одних і других—дурманює простір та легкість, з якою їх машини переносяться з одного місця на друге. Одні і другі, не маючи твердих основ технічного знання, заскочені нескладними маніпуляціями, що їх вимагає обслуга парової машини та бензинового рушія. Забуваючи про те, що над тими винаходами працювали цілі покоління людства, пускають віжки фантазії й у своїй уяві конструують нові машини досконаліші за всі інші, що не витрачалиб стільки бензини та вугілля.

Підчас своєї технічної практики мав я нагоду зійтися з залізничниками й шоферами не раз ближче і як рівний з рівним погуторити на спільні теми. І не було майже випадку, щоб після кількагодинної розмови не признався мені котрий із них, очевидно під великим секретом, що він уже є на добрій дорозі до винаходу „перпетуум мобілє."

Наш винахідник перомашини зі Славська

Та що цікавіше, що й серед наших селян простолюддя, що з машиною мабуть мають найменше спільного можна також зустрінути таких „винахідників."

Підчас останнього побуту у Славську зустрінувся я припадково з селянином, що, як мені оповідав, працює вже двадцять літ над своєю „перомашиною." Називався Михайло Губіліт. У 18 році життя пішов у світ не вміючи ні писати, ні читати, перейшов майже цілу Европу, працював на ріжних фабричних заводах та мав змогу приглянутися до життя людей і машин. Сьогодні з обірваною рукою, нездібний до праці у фабриці коротає свій вік на трьох морґах полонини в курній хаті. Однак давніше життя серед машин засіяло в його серці дивний голод якогось ґрандійозного винаходу що звернувби знову на нього очі цілого села так, як тоді коли молодим парубком приїздив з Румунії до села на свята. Отже тому робота

його не береться й у серці щось мулить. Цілими днями продумує та примітними при-чандалами контролює модель своєї „перомашини." Обяснюючи мені свою „перомашину," витягав він раз-у-раз з кишені ріжні примітивні рисунки, почеркані немилосердно мягким сільським олівцем. Було це щось у роді цього вічного ровера. Винахід обоснувався на „вічнім" діланні напнятої пружини, що через цілу низку скомплікованих передач мала переносити свій рух на обвід кола. „Ця перомашина — пояснював мені Губіліт (цікаве імя, мадярське або чеське) — випре всі інші рушії на світі, а передусім працю тварин." Як бачимо, його „перомашина" клясичний зразок „перпетуум мобілє." Ніщо не помагало що я вияснював йому реальність його винаходу — він вірив, що йому вдасться зреалізувати свою мрію.

Якось раз прийшов він до мене підчас зливного дощу, тримаючи щось тривожно під полою кожуха. „Коли пан ‚анженер' пообіцяють мені що я не страчу патенту — то я покажу модель своєї „перомашини" — заявив мені справді, коли я запенив його, що я не використаю підступно плоду його 20-літньої праці, витягнув він зпід поли дві більші дощинки, пружину й цілу пригорщу мосяжних колісцят, а все те зроблене зі старої гарматної гільзи. Ми змонтували те все разом, напняли пружину але „перомашина" ані не задрожала — вічний рушій був мертвий, — всупереч до всіх його зусиль. Дощ кидав брудним дощем по шибах і снувалися низь оловяні хмари. Губіліт вдивлявся безконечно сумним зором у свій модель а по зморщенім обличчі котилися сльози.

„Вічний" маятник Штрута

Пишемо вічний в лапках, бо ніщо у світі не вічне. Ні матеріял, ні наша планета, ні людство. Та коли якийсь механізм, вірніше, маятник, його, — скажім 1000 чи 2000 літ, без накручування, чи прикладання енерґії з зовні — він уже для нас вічний. Такий механізм, вірніше, маятник, змайстрував дуже давно механік Штрут. Це скляна рурка, з якої вискмотано повітря і вложено туди 2 листки позлітки та крихту раду. Рад промінюючи без упину енерґію, наснажує золоті листки позлітки електричним струмом, що під його впливом розходяться так довго, аж діткнуться до уземних платівок скляної рурки; електричний струм при найменшім дотику до них спливає в землю й листочки опять стулюються разом. Потім рад знову наснажує листочки електрикою і т. д. В той спосіб вже 250 літ колибається той маятник — і колибатиметься буде так довго, поки від багатоміліонового перегинання не перетруться листочки маятника. Той механізм ріжниться від вичайного рушія-мотору тим, що має припас енерґії (рад) на довший час. Та коли та крихта радія внутрі маятника випромінює, — він перестане ворушитися.

„Вічний" годинник Рейтера

Ще дотепніше від маятника Штрута сконструував Рейтер свій „вічний" годинник. Годинник цей накручує кожночасна зміна барометричного тиску та температури довколишнього повітря. Обосновується він на тій самій засаді, що безртутні барометні т. зв. анероїди. Кожний з нас мабуть бачив такий анероїд у своїх знайомих або за вікном в оптика. Має він внутрі металету коробочку, з якої випомповано повітря. Дно коробки — це дуже ніжна, похвильована бляха, що під впливом найменшої зміни тиску повітря втискає або випинає коробку, а той рух при допомозі цілого ряду підйом підноситься на вказівку барометру. Та сама засада, як сказано, лягла в основу „вічного" — вірніше „дармового" — годинника Рейтера: кожна зміна барометричного тиску чи температури повітря переноситься на спеціяльний на оборотовий механізм що накручує цей годинник. Треба теж знати, що цілий той механізм дуже чутливий, бо щоб накрутити пружину на дві добі, доволі зміни температури на 1 ст. Ц., або тиску повітря на 3 м. м.

Як бачимо, енерґію накручувати свою пружину дістає той годинник даром від окруження. Але так само даром дістає турбіна спад води що її ворушить, інакше кажучи — годинник, як і згадана турбіна перетворює лише один рід енерґії у другий. Отже куди краще вже замість конструувати рушії, що „йшли б" при допомозі зміни тиску та температури повітря експльоатувати такі форми енерґії, як вітер та течія води — чи як її називають „білим вугіллям."

Рушій повинен бути економічний

Тому треба закинути раз на завжди мрію про „перпетуум мобілє," що ворушилоб машини цілого світу, та не витрачувати енерґії на забавки, що в найкращім випадку матимуть музейну вартість. Мусимо згодитися на те, що вільно нам черпати повними пригорщами з енерґії, розсіяної у вселенній та ціле наше зусилля і знання спрямувати на те, щоб та енерґія нам як найменше тікала поміж пальці, щоб ми її якнайменш витрачали при перетворі на хосенню працю. Іншими словами, ми повинні продумувати не над вічним чи даровим, але економічним рушієм. Це повинні запамятати собі всі непоправні фантасти та мрійники що дармо тратять дорогий час і гроші.

ХИТРА

Нахабний кавалєр до незнакомої панни:

— Чи міг би я вас ще раз побачити?

— З приємністю! Зателєфонуйте до мене!

— А яке число телєфону?

— Ви знайдете його в телєфонічній книжці.

— А яке ваше назвище?!

— Ви знайдете його побіч числа телєфону.

Рекорд

Парашутист впав на дерево з легкопадом, потім зліз на долину, й каже до фармера що стояв недалеко:

— Я хотів добути рекорд!

— І ви добули! Ви перший чоловік що зліз з дерева, не вилазивши на нього!

— А я вам кажу що я був пяний лише раз в житті!

— Я знаю, від минулої війни дотепер!

— Моя жінка має найгіршу память у світі.

— Що, так усе забуває.

— Ні — памятає.

— Ах, я стовкла зеркальце! Тепер напевно буду через сім літ нещаслива!

— Не вір у такі забобони! Одна з моїх знайомих також збила зеркальце і не мала сім літ нещасливих, бо зараз на другий день переїхало її авто на смерть.

Двозначна любов

Учитель покарав ученика і каже:

— Я покарав тебе для твого добра, бо тебе люблю!

Ученик: — Я теж хотів би так любити пана професора...

Забули

Два урядовці в бюрі посварились і лаються.

— Ви є найбільший дурень у нашій фірмі, — кричить один до другого.

— А ви є найбільший осел у нашій фірмі! — відказує другий.

— Панове, панове, почекайте! Ви забули, що я тут є! — перебиває їх головний управитель фірми.

Вернулися свати з обзорин, а парубок питає:

— А як там вона?

— Та ввійде. Не стара ще, гладенька, спокійна і має всі здорові зуби.

— Ей, та нащо було аж у зуби дівчині заглядати?!

— Та ми не про дівку, а про корову, що обіцяли свати дати.

— Той співак добре контролює свій голос.

— Я так не сказав би! Він же співає, як тільки його хто попросить!

Новобранець до підстаршини:

— Як це? То я маю в часі служби весь час ходити в цих страшних штанах?

— А чомуби ні? Не гарно для тебе? Хіба військо залежить від штанів? Ти не знаєш, що найважніша річ, щоби в них у середині билось відважне серце?

Учитель: Скажи мені, Івасю, скільки міститься 2 в 10.

Учень: Пять.

Учитель: А чи 10 може поміститися в 2?

Учень: — Так!

Учител: В який спосіб?

Учень: А от 10 пальців містяться в двох рукавицях.

Олена Цегельська

Як він мене любить...

— Кажу вам, мої милі, що мій Іван таки дуже мене любить; от можна сказати, дуріє за мною. Нема такої хустки чи спідниці, чи бинди, якої би я забагла, а він зараз не купив. Як не має грошей, то на борг візьме, або в касі грошей позичить і мені здається, що якби не міг десь зараз грошей роздобути, то і красти пішов би, щоб лише догодити мені, щоб мене прибрати, як яку паню, як кралю.

— А то як коли піду з ним до міста, або поїду на ярмарок, то вже по шинках мене водить, то горівку, то ковбасу купує, то якихось солодких медівничків, то цукорків, геть усе місто закупив би і мені в руку втикнув би.

— Останню кожушину, останні чоботи скинув би, щоб лише мені те купити чого я забагну... Так то він мене любить.

Так говорила гарна, румяна молодичка Зоня до своїх двох ровесниць-молодиць, що з нею разом під грушею сиділи. Бо то був празник і вони собі, погостившися в хаті, так у саді розмовляли.

— О! — обізвалася молодиця Дарка— і мене чоловік дуже любить, але його любов якась така, мов шалена — кажу вам правду, що я аж боюся тої його любови. Я не смію ні на музики піти, ні з яким парубком порозмовляти, або погуляти. — Як побачить, що я до якого хлопця засміюся, або моргну, то стає такий лютий, мов який звір. — А я так люблю повеселитися і через ту його дурійку не можу. Чи де на яку гостину підемо, чи на празник, чи на весілля, то він з мене ока не зводить, як який шандар з арештанта. Стане денебудь в куті, або зіпреться на одвірок, дивиться на мою веселість, та зубами скрегоче. — Якось недавно тому, на однім весіллю, як звів бучу з одним парубком, що я з ним гуляла, то такого нещастя наробив, що, Боже, ратуй!

— Того парубка ножем пробив, малощо не на смерть, весільних гостей потурбував, лямпу збив, поломив крісла і лави, вікна побив... Ну! Геть цілу хату знищив і весілля розігнав. З того потім був великий процес, кількадесять свідків ставало, дотепер ще терміна йдуть, — а кошт який! Вже буде до яких кількасот злотих! — І він не жалує грошей на ті процеси та ще відгрожується, що кожному ребра поломить, хто лише на мене гляне, або мене доторкнеться. Про мене, нехай собі бється, що мені то шкодить! — Ще й гонор з того маю, бо всі люди знають, що то за мене так хлопи бються.

— Алеж то він мене шалено любить, нехайже його!

І молодичка Дарка засміялася вдоволено, аж заблестіли рівні білесенькі зуби, межи червоними губками, що виглядало, як ті ягоди-суниці, червоні в білій сметані.

Потім нагло звернулася до третьої молодиці зі словами:

— А ти Настуню, чому мовчиш? — Яке твоє життя з чоловіком? Вже кілька літ, як ми розійшлися, ми обі зі Зонею повиходили замуж на чужі села, а ти тут у рідному селі лишилася, та й так ми вже всі три, хоч ровесниці, почужилися, що майже нічого про себе не знаємо. Справді, щось трохи ми зачували, що твій Василь за тобою дуже пропадає. — Чи то правда? — Ну скажи!

Настуня, господиня тієї хати, розкішна, здорова молодиця, сиділа на траві, спершися об пень груші, а коло неї двоє її дітей. Старшенький, хлопчик, виліз їй на плечі і здер з голови хустку, так, що ясні кучері розсипалися довкола білого личка, обняв її руками за шию і заглядав, перехиливши головку, мамі в очі, то з лівої, то з правої сторони, а друге опецькувате немовлятко тримала при груди і кормила. Обі руки мала заняті, бо одною придержувала немовлятко, а другою мусіла боронитися перед старшеньким збиточником. Зараз не відповіла на Дарчин запит, тільки всміхнулася, якось щасливо зітхнула, а за хвилинку сказала спокійно:

— Та якжеж то вам сказати, чи мій Василь за мною пропадає? Певно, що він мене любить, але не знаю, чи варто розказувати, як? Бо властиво, то він мені нічого такого не справляє, як твій, Зоню, тобі, ані не прибирає мене; сама собі купую, як уже мені що доконче потрібне, а то найбільше ходжу в старім, бо то часи тепер тяжкі. Ані він за мене як твій, Дарко, з ніким не бється, нікого не пробиває, ні крови не проливає, ні ребер не ломить. Бо так, щоб по правді сказати, то і нагоди до бійки через мене нема. Мій Василь завжди дома, зо мною, то на музики не кортить мене летіти.

— А тая його любов до мене, то якась така поважна і статочна. Одно лише можу сказати: він любить мене цілком інакше, як ваші чоловіки вас. — і любить, і шанує мене і вірить мені й я йому, от що!

— Відколи я за нього вийшла, то він мені ще марного слова не сказав і ніколи не образив. — А між людьми, на вулиці, чи на якійсь оказії, то все мене поперед себе пускає, місце мені робить, першу за стіл садовить, людям представляє, мовляв: „моя жінка, моя ґаздиня" — все мені подає, прямо услугує мені, як якій пані, аж мені нераз стидно перед людьми. — І то не лише про людське око, ні! — І дома те саме. Він не пообідає, доки я з ним коло стола не сяду, не дозволить, щоб я десь в кутику сама з мисчинки наїлася. Коли приходить час обідати, то вперед мушу діти нагодувати і поприсипляти, а потім напроти нього сісти і разом їмо. Він зо мною розмовляє та жартує. Нераз я йому скажу: — „Та що ти, Василю, собі думаєш, що ти мене так шануєш, чи я яка пані, чи що?" А він каже:

— Ти в мене велика пані, бо ти моя ґаздиня, ти цілу мою господарку тримаєш, без тебе моя господарка пропала би.

— А в зимі, як я лежала тяжко хора, в пологах, то ані ногою з ліжка не дозволив мені ступити. Сам варив, сам дитятко напував і колисав. На руки мене брав і на лаву переносив, ліжко мені перестелював і мив мене і коси мені розчісував. Нераз я вже слізами заливаюся і прошу: „Василю, Васильку, та спочинь бо, не трудися вже стільки. Як я вмру, то тобі лекше буде, візьмеш собі жінку молодшу, сильнішу, перша-ліпша дівка в селі за тебе піде, бо ти ще молодий і багатий."

— А він мені каже: „Не думай собі, Настуню, що я тебе лиш тому так рятую, що так годиться, та тому, що тебе люблю. Ні, я хочу, щоб ти мені жила та була здорова, та ще і тому, що ти в моїй господарці, неначе той перший міністер в державі. Ти в своїй малій, мудрій головці так справно укладаєш плян цілої господарської роботи, а потім так жваво виконуєш те все, що в головці уложила, що половина тягару і гризоти мені спадає з плечей, як я маю таку второпну жінку. А до того ти не лише всім порядкуєш, але й сама стаєш до роботи, як найщиріша, найліпша робітниця. Ти вже зложилася до роботи у тій нашій господарці і вона йде тобі справно, а хто-ж мені заручить, що як би я привів до хати іншу, чужу челядницу, то вона буде таксамо, як ти розумно господарувати, що буде така згідлива, добра, второпна й ощадна?

— „А діти? — Чиж ти думаєш, що я мігби з таким легким серцем привести їм мачуху? — Я знаю, що значить рідна мама для дитини, бо я сам був сиротою. — І вір мені, що якби я нині ще мав рідну маму, хоч я нині її помочі не потребую, але за те серце, за те добре слово, я би її по руках і ногах цілував... Так, Настуню, ти в мене важна, дуже важна, бо ти мама моїх дітей. — Що маю доброго, те знаю і ціню, бо рідко коли в життю приходить пізніше щось ліпше."

— Якось то торік, перед самими вікнами молоду вишеньку мені посадив і приговарював до мене, як її садив: „Хочу, щоб моїй Настуні перед вікнами вишенька на весну біленько зацвила. Щоб моя Настуня, як лише весняним ранком очі отворить, на цвіт вишні дивилася."

— А цього року вишенька зацвіла. Якраз настала весна, я подужала і вийшла на двір, а тут перед вікнами тая вишенька вся біла — біла, вся від цвіту і від сонечка сіяє — аж сльози закапали мені з очей від радости. Надійшов мій Василь, станув собі коло мене, і взяв мене за руку. І так ми обоє хвилинку мовчки стояли та на ту цвитучу вишеньку дивилися. Так ми собі стояли щасливі і несмілі, як хлопець з дівчиною, так, немов нам сталося яке чудо. — Так, то ще раз зацвіло нам щастя, щераз зацвіло наново разом.

— Нераз, буває, заведе мене до пасі-

ки, бо дуже в пчолах кохається, переглядає вулиї та мене кличе: — „А подивися, Настуню, на той пень, який він сильний, або там-той! О! який „бурмило" сильний. Видиш його, задушно йому в улию, то на дворі собі розсівся, на прохолоді, довкола очка."

— І отворить вулий та показує мені все, як там пчілки працюють. А я пчіл не боюся, стою собі коло нього збоку і приглядаюся. То він візьме ножик, виріже найкращу крижку меду і подасть мені. Таку гарну, таку свіжу, золоту, пахучу крижку меду подає мені і просить, щоб я покушала. А сонечко так мило над нами світить, а пчілки не сердяться на мене, що я тую крижку беру, неначе і вони радуються, що господар свою господиню в пасіці угощає.

— Беру я ту золоту крижку від нього, а руки мені трясуться від радости, що він мене так шанує і мені першій подає все, що має у своїй господарці найліпшого і найкращого, все, до чого своєю власною працею дійшов.

— Бо, не думайте собі, що то лише тая крижка меду! А найліпше яблочко з власної щепи, найсолодша грушка-дульочка, а ягідка чи грибок, найдений в лісі, все тащить своїй Настуні, що нераз вже мушу сміятися і кажу: — „Ти мені, Васильку, все зносиш до хати, так, як лис лисичці до нори."

— А часом, то щось таке зробить, що другий господар нізащо в світі того не зробив-би. От, як весною, вечером, вертається з поля до дому, йде через леваду, то зігне свої спрацьовані плечі і назбирає для мене китичку пахучих фіялок, та принесе їх мені, як хлопець дівчині. А щоб люди не виділи і не сміялися з нього, то несе тую китичку під полою і подає мені її тоді, як ніхто не видить. А осінню! Знає, що я дуже люблю, в хаті образи червоною калиною позатикувати, то вже нарочно водить коні попід ліс пасти, щоб мені тої червоної калини наломити, щоб мої очі врадувати.

— Та щож я вам ще буду розказувати, як мене мій Василь любить? — Та якже він мене любить! — От так, по звичайному, по людському . . .

— Ой, то не „по звичайному" і не „по людському" він тебе любить, Настуню,— а по Божому — сказала якось заздрісно Зоня. — І мені здається, що ти від нас щасливіша і твій чоловік від наших чоловіків щасливіший . . .

А Дарка нічого не сказала, тільки чогось важко зітхнула . . .

Термінольоґія

Коли держава ошукує державу це — дипльоматія; коли політик політика — це політика; коли ґенерал ґенерала — це стратеґія; коли купець купця — це комерція; коли соціяліст соціяліста — це соціялтехніка, а коли проста людина людину, то — це злодійство.

— Моя сестра заручилася з вдівцем, що має четверо дітей і грає на скрипці. Чи можеш уявити собі щось гіршого?

— Чому ні? пятеро дітей і контрабас.

Батько: — Чи ти справді знаєш так добре свого нареченого, що йому віриш?

— Знаю його дуже добре.

— А як він зветься? Де мешкає?

— Тих дрібниць не знаю.

— Чи то правда, пане докторе, що звичайний чоловік може зовсім добре жити без сліпої кишки?

— Правда. Але лікар не міг би добре жити, якби її не було.

— Куди йдеш?

— До дентиста.

— Тепер, так вчасно?

— Я власне з самого ранку ходжу до дентиста, коли я ще не виспаний.

— А то чому?

— Коли я ще не виспаний, то позіхаю. А мій дентист каже, що це влекшує йому працю.

— В мене найтяжча праця перед сніданням.

— А то яка?

— Вставати з ліжка.

— Тату, пощо властиво ті чорні клявіші на піяні?

— І ти того не знаєш? Таж на них грається сумні мельодії.

— Яка ріжниця між державним мужем і звичайним політиком?

— Державний муж старається зробити щось для свого краю, а звичайний політик хоче, щоб край зробив щось для нього.

Один з відділів Повстанчої Армії Тіта у Югославії.

Сусіди

— Галов, сусідо, мені дуже прикро що моя курка зайшла на вашу грядку й подряпала її.

— То ніщо, мій пес зїв вашу курку.

— То добре, бо я щойно переїхав автомобілем вашого пса й убив його.

— Як ви сміли назвати мене ідіотом перед п. Н.

— Дуже вас перепрошую, але я не знав, що це таємниця.

— Чи ти забув що ти мені винен 100 долярів?

— Та деж так скоро! Дай мені більше часу!

Дотепний синок

Батько до сина, який прийшов пізно до дому:

— Чи я тобі не казав, що як прийдеш пізно, то я тебе буду бити? А ти обіцяв прийти скоро.

— Ну, я не додержав слова й прийшов пізно, то і ви тату, можете свого слова не додержати.

— Чому ви завжди такі брудні і ніколи по людськи не вмиєтесь?

— Чи мені не вільно?

— Що значить не вільно? Ви ж торгуєте милом.

— А що? Хиба як я торгую отруєю, то я маю їсти отрую?

Славні Українки

Як кожний культурний нарід, так і наш, український, має в своїй історії записані імена славних жінок, що своїм таланом і становищем прислужилися для добра й слави рідного народу. Вичислимо тут бодай найзамітніші заслужені українські жінки від найдавніших часів нашої історії до нині.

В історичнім переказі про заложення міста Киева говориться, що заложили Київ три брати: Кий, Щек і Хорив та їхня сестричка Лебедь. Її іменем названо потім річку біля Києва, що й сьогодні зоветься Лебедь. (Ще є село й містечко на Україні з назвами Лебедин).

Княгиня Ольга, що по смерті свого мужа, князя Ігоря, володіла великою Українською Державою в рр. 945—957, вславилася своєю мудрістю й енерґією так, що імя цеї княгині записане також у чужих літописах, як от: у грецькім, болгарськім, арабськім та в інших. Лишившись удовою по князеві Ігореві, Ольга — по тодішньому звичаю — пімстила смерть свого мужа, якого вбило племя деревлян і в імені свого малолітнього сина, Святослава, 12 літ мудро управляла великою державою. Про її красу і розум ішла слава по всіх краях Европи. Коли приїхала до Царгороду, щоб охриститися, грецький цісар залюбився в ній і хотів з нею одружитися. Ольга рішила, лишитися вірною свому покійному мужеві і присвятитися вихованню свого сина і тому не могла вийти замуж, але й не могла просто відмовити могутньому володареві, — тому вжила хитрости. Вона попросила цісаря, щоб він був її хрестним батьком при христі. Він згодився — а по христинах сказала Ольга: „Не можу стати твоєю женою, бо ж християнська віра не позволяє хрестному батькові дружитися з хрестною дочкою . . ."

Княгиню Ольгу причислила Церква до святих, бо вона одна з перших на Україні прийняла Христову віру і почала її ширити в народі. Її свято є дня 24. липня.

Переказ каже, що Ольга була з селянського роду і що князь Ігор пізнав її раз підчас ловів та й так собі сподобав, що одружився з нею. То тимбільше повинно ту рідну володарку і святу почитати українське селянське жіноцтво й кожна українка повинна брати собі її за взірець: бути вірною жінкою чоловікові і доброю матірю дітям та дбати про славу рідного народу.

Єлисавета Ярославна, дочка князя Ярослава Мудрого (1015—1054), була така гарна й розумна, що за її руку старалися чужі королі й королевичі, між ними й скандинавський королевич Гарольд. Однак і за нього не вийшла Єлисавета, хоча він мандрував по світі та навмисне всюди наражувався на всякі небезпеки, щоб прославитися й приподобатися українській княжні. Про неї й пісню уложив той королевич і її співали скандинавські співці.

Анна Ярославна, друга дочка Ярослава Мудрого, вийшла в 1049 р. замуж за французького короля Генрика І. Вона позакладала в Франції багато шкіл і манастирів з високими школами і так доказала вже тоді перед усім світом, що вийшла з культурного народу. Її син, Филип, був також королем Франції.

Княгиня Романова, жінка галицько-волинського князя Романа (1199—1205) лишилася молодою вдовою з двоїми дітьми: Данилом і Васильком. Коротко княжила в імені малолітнього Данила в Галичі, а потім перед боярами й сусідами мусіла втікати на Угорщину, та все своє життя тулила біля себе свої сироти й виховала їх на сміливих лицарів, що, дорісши, здобули собі свій батьківський престіл. Її син, король Данило, завдячував свої здібності матері. (Він заложив Львів у р. 1250).

Княгиня Констанція, жінка галицького князя Льва (1264—1301), гідно заступа-

ла свого мужа й полагоджувала всі державні справи, коли він — майже безперервно був у походах. Вона щоранку молилася в своїй каплиці св. Івана, що й до нині стоїть у Львові, на старім Ринку.

Княгиня Софія вславилася тим, що будучи жінкою литовсько-польського короля Ягайла (тому 500 літ), не тільки злагідняла всі його наміри проти нашого народу, але й своїм розумом зуміла так опанувати чоловіка, що за неї на королівськім дворі гомоніла українська мова, а польські костели, які закладав Ягайло, будували й прикрашували українські будівничі, різьбарі й малярі на український взірець і так напр. у Кракові залишилися до нині ті памятки української культури.

Сотникова Зависна, славна тим, що коли в р. 1651 польські війська обложили містечко Бушу, вона взяла провід залоги в свої руки (бо чоловік був у поході з гетьманом Хмельницьким) і до останніх сили боронила міста, а врешті висадила себе в повітря, щоб не попасти живою в руки противника, хоча комaндант облоги обіцював їй дарувати життя.

Настя Лісовська, дочка українського священика зпід Рогатина попала молодою дівчиною у татарський полон і її продали турецькому султанові Сулейманові II. Цей одружився з нею й вона — як султанша, під іменем **Роксоляна**— мала рішаючий голос у державних справах Туреччини та старалася вести справи так, щоб український нарід зазнавав від татар і турків якнайменше шкоди. Її син став потім також турецьким султаном. Турецькі літописи славлять мудрість і енерґію цієї жінки.

Тут варто згадати й про **Марусю Богуславку,** що — як каже переказ — подібно, як Роксоляна, стала жінкою султана й використовувала своє становище на те, щоб улекшити долю козакам у турецькій неволі. (Про Роксоляну й Богуславку є оповідання, повісті й драми).

Настя Скоропадська, жінка гетьмана Івана Скоропадського (1708—1722) відома в історії тим, що спонукувала свого хиткого чоловіка, не уступати москалям та відважно заступатися за права України, а це було вже по гетьмані Мазепі, коли то царі почали поневолювати Україну. Не даром про неї ходила поговірка, що то „Настя носить булаву, а гетьман носить запаску . . . ”

В новітніх часах прославилося багато українських жінок, як письменниці і громадські діячки. Назвемо наприклад **Марію Марковичеву** (1834—1907), що під прибраним іменем „Марко Вовчок” написала прекрасні оповідання, де представила недолю народу в неволі. Її твори переложені м. і. і на французьку мову.

Також інші письменниці, як Олена Пчілка, Ганна Барвінок, найбільша між письменницями **Леся Українка** (1871—1913), а з живучих **Ольга Кобилянська,** Уляна Кравченко й інші дуже прислужилися своїми творами рідному народові.

Наталя Кобринська (1851—1920) поклала тому 50 літ перші основи під орґанізацію українського жіноцтва. Співачка світової слави, **Соломія Крушельницька,** артистка театру Марія Заньковецька († 1934), й інші талановиті артистки збагачують культуру й ширять добре імя народу в світі.

Загалом наша історія свідчить, що українська жінка відзначається високими прикметами духа й фізичною красою і тому завжди була вона з мужчиною, як рівний з рівним, а не жила в заперті й пониженню, як жінки багатьох інших народів.

Отже й сьогочасне українське жіноцтво повинно йти за прикладом тих славних своїх посестер, повинно освідомлюватися й свої діти виховувати на свідомих українців. Щоб і про сучасних жінок писала колись історія, що вони були гідні своїх попередниць і причинялися до поправи долі рідного народу.

Як Ольга Здобула Іскорость

Князя Ігоря вбили деревляни, себто те племя, що жило на нинішнім Поліссі. Властиво вбили його мешканці міста Іскорость (нині Коростень,мале містечко). Бо Ігор хотів прилучити до своєї держави всі племена, щоб усі разом признавали одного князя в Києві і щоб так зміцнилася українська держава. Однак деревляни мали свого князя в Іскорості й він не хотів піддатися Ігореві. Тому, коли Ігор приїхав з відділом лицарів до Іскоростя, князь деревлян погостив і напоїв Ігоря й дружину, а потім усіх повбивав.

Вдова, княгиня Ольга, рішила докінчити те діло, яке почав Ігор. Рушила з

військом на деревлян і прилучила їх до Київської держави. Тільки місто Іскорость довго боронилося й годі було його здобути. Ольга не хотіла проливати багато крови, тому рішила підступом здобути Іскорость. Переказала мешканцям, щоб дали їй окуп, тільки по парі голубів з кожної хати, а тоді вона відступить. Іскоростці згодилися і принесли їй голуби. Тоді Ольга казала привязати до ніжки кожного голуба запалене повісмо і пустити. Голуби полетіли з огнем до міста, кожна пара до свого гнізда, і так згоріло ціле місто й мешканці мусіли піддатися.

„МАҐІЧНІ ШТУКИ"

Штуки з монетами

До цих штук треба заздалеглість приготовитись, зробити кілька вправ, щоб перед глядачем спритно кожну штуку виконати.

Монета що переходить кріз столову дошку.

Треба приладити собі хустинку, в ріг котрої вшиваємо якусь монету, але глядач не сміє про це знати. Відтак береться другу монету, показується її глядачам і говориться:

— Отсю монету я кладу на стіл і вона сама перейде до горшка, котрий поставимо під столом.

І бере штукар горщок, показує глядачам, що він порожній, та кладе його під стіл.

Тоді треба вдавати, що кладеться монету на столі, і накривається її хустиною, але в дійсности треба монету затримати зручно в руці. Щоб глядачі були переконані, що монета є на столі можна навіть прикликати когось зі салі і просити, щоб рукою доторкнувся монети. Глядач прийде, доторкнеться хустинки почує там цю монету, котру штукар заздалегідь зашив в хустинку. (Треба так приговорювати видцям, щоб не відкривали хустини, лише доторкались пальцями.)

Опісля береться „чародійну палку" (яку обовязково треба мати) і буцімто зачаровується монету, стукаючи палкою по столі і по горшку, що під столом, при чому треба незамітно, зручно впустити до горшка цю монету, яку видці бачили в руці.

Щоб глядач не почув стукоту чи бренькоту спадаючої монети, то треба її тоді впустити в горшок, коли стукається чародійною палкою. І коли вже монета є в горшку, тоді треба приговорювати:

— Тепер прошу панства — позір! Раздва — три — монета вже в горшку!

І штукар хватає хустину — за один ріжок, підносить до гори — на столі нема нічого. Стріпує хустиною, нема в ній нічого.

А був преціна гріш на столі, бо самі глядачі до його доторкались! (В дійсности гріш не був на столі, а зашитий в хустині.)

Відтак бере штукар горщок, потрясає ним, а там щось стукає, висипує на стіл, там монета.

Якщо скоро і зручно роблять цю „штуку", приговорюючи при цьому ріжні придибашки, то глядач має повну злуду, що гріш якимсь чудом переліз крізь столову дошку до горшка під столом.—

Монета, що сама щезає з руки

На ніготь середного пальця приліпляється тонку верству воску. Відтак просимо когось з видців покласти на нашу долоню якусь монету (при цьому показуємо видцям обі долоні, що вони є порожні і чисті.) Коли хтось покладе монету на долоню, замикається її в жменю, але так зручно, щоб ніготь середного пальця, на якому є віск, приляг якраз на монету, котра до цього воску приліпиться. Опісля говориться якесь „чародійне слово" (гокус — покус) і отвирається жменю, а глядачі з подивом бачуть, що на долоні нічого немає.

Зі звуку спадаючої монети пізнати, якою стороною впала вона на стіл?

Штукар говорить:

— Прошу панства! — Я, не дивлячись відгадаю зі звуку спадаючої монети, якою стороною вона впала на стіл, а саме, чи зверху буде число, чи орел. І в цю мить відвертається до глядачів плечима, попросивши когось кидати на стіл монету.

Глядачі кидають, а штукар точно відгадує, що є на верху монети, чи орел, чи число. (До цієї штуки мусить мати „штукар" помічника між глядачами, котрий умовленими знаками дає свому „майстрови" пізнати, як монета лежить; напр. коли монета впаде цифрою до гори, то помічник закашлає, а коли монета впаде орлом чи якоюсь фіґурою, до гори, то помічник засміється.) —

Як це зробити, щоб гріш перейшов з одної руки до другої?

На нігті середних пальців обох рук наліплюється трохи воску, а на однім нігті (з правої руки) приліплюється гріш. А відтак такий самий гріш береться на долоню лівої руки, показується глядачам на лівій долоні і говориться:

— Чи хочете панство, щоб цей гріш сам перейшов до правої руки? Прошу дуже — до ваших услуг!

І замикає штукар обі долоні та так маніпулює, щоб гріш на лівій руці приліпився до середного нігтя з воском, а гріш, який був приліплений до нігтя правої руки, щоб відліпився і зістав на долоні.

Опісля — висказуючи буцімто чарівні закляття — отвирає штукар обі жмені і глядачі бачуть гріш на правій руці — та дивуються, що монета сама перейшла з лівої руки до правої.—

Вкинути гріш в чарку, не доторкаючи його.

Поклади на чарку від вина нп. карту до гри, а на тій карті поклади якунебудь монету. Відтак вдарити в кант карти, вона відлетить поза чарку, а гріш впаде до чарки.

Батько: — Коли я був у твоїм віці, то я ніколи не брехав!

Синок: А в якому віці ти почав брехати?

Знайоме лице

— Знаєте, пане, ваше лице мені дуже знайоме. Я мусів бачити його десь у другім місці.

— То не може бути!

— Чому ні, коли я добре памятаю...

— Ні, ні то був хтось інший, бо я своє лице все ношу на тому самому місці.

Причина

— Чого ви так дивитесь завжди вдолину?

— Мій лікар казав мені уважати на свій шлунок.

Природна причина

Малого Івася питає учитель: „Івасю, чому риба німа?"

Івась підсміхаючись: „Пане вчителю, ану спробуйте й заговоріть ви під водою!

Кавалерська економія

— Треба признати, що маєш гарний покій. Твоя господиня, мабуть, вимагає за нього багато грошей.

— Не так багато, як часто. Питається майже, що дня.

— Суддя: Як вам не сором битися на вулиці? Порядні люди роблять це в дома.

Він: — Ти мене цілуєш тільки тоді, коли тобі треба грошей....

Вона: — Хибаж це не часто.

— Як то, ваша жінка має двох коханців, а ви це так легко терпите?!

— Що маю робити, наколи я в меншости?

В школі

— Їжа є для людського орґанізму опалом... — Що хочеш, Миколо?

— Я пане вчителю, хочу винести попіл...

Після перегонів

— Чоловіче, що це за Маруся, про яку ти говорив у сні.

— Це рисак, на якого я вчора ставив заклад на перегонах.

— Цікаве! Перед хвилею той рисак викликав по телефону і питав за тобою.

Непорозуміння

Суддя: Значить, ваш чоловік бив вас часто? Чи знущався він над вами в афекті?

Вона: Ні, високий суде, деколи в пральні, деколи в кухні а деколи в потребі.

Хитрий

До Ротшильда зголошується одного дня нужденно одітий жидок.

— Як мені, пане Ротшильд дасьте 100 злотих, то покажу вам щось, чого ви й за половину свойого майна ніде не добудете.

Заінтересований Ротшильд дає 100 зл.

— Ну добре, але показуйте.

— Свідоцтво убожества з жидівської громади.

— Це перо на капелюсі смішне. Ви гадаєте, що я його взялаб на голову?

— А всеж таки воно відмолоджує вас, пані, на добрих 10 літ.

— Так? То прошу причіпити ще зо три такі пера!

Часто проклони людей приносять благословення неба.

Розгніваний сусід: — Чи ви вилаяли свого синка за те, що старається мене наслідувати, коли мене побачить?

— Алеж певно. Я остерігла його, щоб не робив із себе дурня.

— Якся маєте, пане Камінський, чи можете мені позичити 9 долярів на 3 дні?

— Дуже жалую, але не маю ані цента при собі.

— А як дома?

— Дома всі здорові дякую.

Одна бабуся на фармі в Саскачевані так говорила підчас снідання:

Хлопці, ось уже понеділок, завтра второк, позавтра середа, пів тижня минуло, а нічого не зроблено! Гаррі-ап — і робіть скоро, в поле до праці!

Хлопчина до вчительки:

— Ви казали, прошу пані, що як я напишу задачу, то поцілуєте мене.

— Написав? Ходиж, поцілую тебе.

— Ні, прошу пані. Я цей поцілунок продав за 50 ц. мому старшому братові.

Один лікар намовляє хворого на важку операцію.

— Чи то непевна річ? — питає хворий.

— Для вас ні. Вас засплять. Але для нас лікарів...

— Чому?

— Зрозумійтеж, що одна така операція вдається на сто.

Знає його

— Чи ти мігби позичити мені 100 долярів?

— Міг би, але не хочу!

— Думаєш, що я не схочу їх тобі віддати?

— Ти хотівби, але не мігби.

— Ти обманче, ошуканче, злодію!

— Алеж успокійтесь, пане. Чи ви знаєте, хто я такий?

— Якто не знаю? Так я те власне вам тепер сказав!

Злобна

Чоловік: — Завжди, як побачу тебе в тій новій сукні, то вибухаю сміхом.

Жінка: — Як так, то я вберуся в неї, як прийде рахунок за неї.

Винахідник

— Знаєте, пані, мій муж великий винахідник. — Так, а що він таке винайшов? — А, що вечора винаходить іншу причину, чого так пізно приходить до дому.

Помогло

— Пані Гичка, чи ви міряли чоловікові гарячку так я казав?

— Так, пане лікарю, я позичила барометра й положила йому на груди; барометер стояв на „посуха". Тоді я купила старому 3 пляшки пива, він випив і пішов до роботи.

Дівчина: — Поцілуй ще раз так, і я буду твоя на завсігди!

Вояк: — Дякую за осторогу!

— Чому властиво так негодуєш на свого товариша в танцю?

— Бо він питався мене, чи я можу танцювати?

— Щож в тому злого?

— Та він запитався мене вже тоді, як я пустилася з ним у танець.

Льоґіка

На постерунок привозять пяного.

— Де ви мешкаєте? — питає комісар.

— З братом...

— А брат де мешкає?

— З-ззі мною...

— А деж ви оба мешкаєте?

— Р-рразом!..